

NÁŠ KALENDÁR

na rok
2022

Celoštátna
slovenská
samospráva v Maďarsku
ORSZÁGOS SZLOVÁK ÖNKORMÁNYZAT

1114 Budapešť, Fadruszova u. 11/A

E-mail: oszo@slovaci.hu Telefón: +36 1 466 9463 Web: www.slovaci.hu

Publikácia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM)

Spoluvydavateľom publikácie je parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulík.

Vydáva Nezisková verejnoprospešná spoločnosť s ručením obmedzeným pre služby
a zužitkovanie nehnuteľností SlovakUm, obchodná spoločnosť CSSM.

Za vydanie zodpovedá
predsedníčka CSSM
Alžbeta Hollerová Račková

Zodpovedný redaktor
konateľ spoločnosti SlovakUm
Imrich Fuhl

Redaktori
Eva Fábiánová
Andrea Kiššová
Zlatko Papuček
Atila Rusnák

Jazyková lektorka
Vlasta Zsákaiová Držíková

ISSN 0465-9074

Vydanie ročenky podporili

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí
0369/HU/2021

Vláda Maďarska
NKUL-KP-1-2021/1-000283

Príprava do tlače
Martin Kraszlán

Tlač: Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Nonprofit Kft. – Budapest

Pri zostavovaní ročenky bol použitý archívny materiál týždenníka Ludové noviny.
Na obálke sú fotografie Andrey Kiššovej.

ŠŤASTLIVÝ
NOVÝ ROK!
2022

JANUÁR

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD

ZÁPAD

1. Sobota	Nový rok, Štátny sviatok	Nový rok, Fruzšina	07:27	15:58
2. Nedeľa	Alexandra, Karina	Ábel	07:27	15:59
3. Pondelok	Daniela	Genová, Benjámín	07:27	16:00
4. Utorok	Drahoslav	Titusz, Leóna	07:27	16:01
5. Streda	Andrea	Simon	07:27	16:02
6. Štvrtok	Traja králi, Antónia	Traja králi, Boldizsár	07:26	16:03
7. Piatok	Bohuslava	Attila, Ramóna	07:26	16:04
8. Sobota	Severín	Gyöngyvér	07:26	16:06
9. Nedeľa	Alexej	Marcell	07:25	16:07
10. Pondelok	Dáša	Melánia	07:25	16:08
11. Utorok	Malvína	Ágota	07:24	16:09
12. Streda	Ernest	Ernő	07:24	16:11
13. Štvrtok	Rastislav	Veronika	07:23	16:12
14. Piatok	Radovan	Bódog	07:22	16:13
15. Sobota	Dobroslav	Lóránd, Lóránt	07:22	16:15
16. Nedeľa	Kristína	Gusztáv	07:21	16:16
17. Pondelok	Nataša	Antal, Antónia	07:20	16:18
18. Utorok	Bohdana	Piroska	07:19	16:19
19. Streda	Drahomíra, Mário	Sára, Márió	07:18	16:21
20. Štvrtok	Dalibor	Fábián, Sebestyén	07:17	16:22
21. Piatok	Vincent	Ágnes	07:16	16:24
22. Sobota	Zora	Vince, Artúr	07:15	16:25
23. Nedeľa	Miloš	Zelma, Rajmund	07:14	16:27
24. Pondelok	Timotej	Timót	07:13	16:28
25. Utorok	Gejza	Pál	07:12	16:30
26. Streda	Tamara	Vanda, Paula	07:11	16:32
27. Štvrtok	Bohuš	Angelika	07:10	16:33
28. Piatok	Alfonz	Károly, Karola	07:09	16:35
29. Sobota	Gašpar	Adél	07:07	16:36
30. Nedeľa	Ema	Martina	07:06	16:38
31. Pondelok	Emil	Marcella, Gerda	07:05	16:40

PRÍRODNÉ KRÁSY PRI NAŠICH OSADÁCH

Ak vám dôjdu nápady na víkendové výlety, v úvodnom kalendárnom bloku našej ročenky vám prinášame výber prírodných krás Maďarska. Vybrali sme 12 destinácií, ktoré sú späté s lokalitami dodnes obývanými Slovákmi. Sú to jednoducho dostupné miesta, ideálne na jednodňové výlety aj pre neskúsených turistov.

PLANINA V BUKOVÝCH HORÁCH

Rozsiahla zvlnená plošina zaberajúca centrálnu časť Bukových hôr je najväčšou a najvyššou (700–800 m nad morom) položenou planinou v Maďarsku. Celá oblasť je pod správou Bukového národného parku. Plošina má podlhovastý tvar, začína sa na západe centrálnej časti pohoria pri vrchu Bél-kő, tiahne sa východným a severovýchodným smerom až k pomyselnej hranici Nová Huta-Hámmor a na severe sa končí pri Bánkúte. Dĺžka pahorkatiny je 18–20 km, šírka 5–7 km. Plošinu lemuje rad vysokých skál. Turistov sem láka nádherná príroda, najmä veľa druhov chránených rastlín pod strmými útesmi týčiacimi sa na slnečnej južnej hranici Bukových hôr, a jedinečná panoráma na okolitý kraj.

Foto: Attila Orliczki

FEBRUÁR

2022

POĎĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

POĎĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD

ZÁPAD

1. Utorok	Tatiana	Ignác	07:03	16:41
2. Streda	Hromnice, Erik, Erika	Hromnice, Karolina, Aida	07:02	16:43
3. Štvrtok	Blažej	Balázs	07:01	16:44
4. Piatok	Veronika	Ráhel, Csenge	06:59	16:46
5. Sobota	Agáta	Ágota, Ingrid	06:58	16:48
6. Nedeľa	Dorota	Dorottya, Dóra	06:56	16:49
7. Pondelok	Vanda	Tódor, Rómeó	06:55	16:51
8. Utorok	Zoja	Aranka	06:53	16:53
9. Streda	Zdenko	Abigél, Alex	06:51	16:54
10. Štvrtok	Gabriela	Elvira	06:50	16:56
11. Piatok	Dezider	Bertold, Marietta	06:48	16:58
12. Sobota	Perla	Livia, Lidia	06:46	16:59
13. Nedeľa	Árpád	Ella, Linda	06:45	17:01
14. Pondelok	Deň zaľúbených, Valentín	Deň zaľúbených, Bálint, Valentin	06:43	17:03
15. Utorok	Pravoslav	Kolos, Georgina	06:41	17:04
16. Streda	Ida, Liana	Julianna, Lilla	06:40	17:06
17. Štvrtok	Miloslava	Donát	06:38	17:07
18. Piatok	Jaromír	Bernadett	06:36	17:09
19. Sobota	Vlasta	Zsuzsanna	06:34	17:11
20. Nedeľa	Lívia	Aladár, Álmos	06:32	17:12
21. Pondelok	Eleonóra	Eleonóra	06:31	17:14
22. Utorok	Etela	Gerzson	06:29	17:16
23. Streda	Roman, Romana	Alfréd	06:27	17:17
24. Štvrtok	Matej	Mátyás	06:25	17:19
25. Piatok	Frederik, Frederika	Géza	06:23	17:20
26. Sobota	Viktor	Edina	06:21	17:22
27. Nedeľa	Alexander	Ákos, Bátor	06:19	17:24
28. Pondelok	Zlatica	Elemér	06:17	17:25

RÍMSKE KÚPELE V BAKONSKOM LESE

Najpozoruhodnejším bodom Bakonských hôr mimoriadne bohatých na rokliny je bezpochyby prielom medzi Bakonyánou a Jáščom, tzv. rímske kúpele. Hučiace vodopády vyrezali bazény do spodnej časti zvislých skalných stien, ktoré slúžili ako kúpeľné miesta už v rímskych dobách. Najľahšie sa k nim dostanete z Bakonyán, k vodopádu sa vinie štrková cesta. Riečka Gaja s rachotom padá hlboko medzi obrovské obdĺžnikové balvany, čo je obzvlášť v daždivom počasí veľkolepý jav, a pokračuje v toku cez skalné schody. Približne desaťmetrový vodopád vyhlbil do skaly zaujímavé malé jazierka, odkiaľ potok pokojne pokračuje v ceste roklinou, ktorá je lemovaná machom zarastenými zvislými skalnými stenami.

Foto: Andrea Kiššová

MAREC

2022

POĎĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

POĎĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD ZÁPAD

1. Utorok	Albín	Albin	06:15	17:27
2. Streda	Popolcová streda, Anežka	Popolcová streda, Lujza	06:13	17:28
3. Štvrtok	Bohumil, Bohumila	Kornélia	06:11	17:30
4. Piatok	Kazimír	Kázmér	06:09	17:31
5. Sobota	Fridrich	Adorján, Adrián	06:07	17:33
6. Nedeľa	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez	06:05	17:35
7. Pondelok	Tomáš	Tamás	06:03	17:36
8. Utorok	MDŽ, Alan, Alana	MDŽ, Zoltán	06:01	17:38
9. Streda	Františka	Franciska, Fanni	05:59	17:39
10. Štvrtok	Bruno, Branislav	Ildikó	05:57	17:41
11. Piatok	Angela, Angelika	Szilárd	05:55	17:42
12. Sobota	Gregor	Gergely	05:53	17:44
13. Nedeľa	Vlastimil	Krisztián, Ajtony	05:51	17:45
14. Pondelok	Matilda	Matild	05:49	17:47
15. Utorok	Svetlana	Štátny sviatok, Kristóf	05:47	17:48
16. Streda	Boleslav	Henrietta	05:45	17:50
17. Štvrtok	Lubica	Gertrúd, Patrik	05:42	17:51
18. Piatok	Eduard	Sándor, Ede	05:40	17:53
19. Sobota	Jozef	József, Bánk	05:38	17:54
20. Nedeľa	Víťazoslav, Klaudius	Klaudia	05:36	17:56
21. Pondelok	Blahoslav	Benedek	05:34	17:57
22. Utorok	Beňadik	Beáta, Izolda	05:32	17:59
23. Streda	Adrián	Emőke	05:30	18:00
24. Štvrtok	Gabriel	Gábor, Karina	05:28	18:02
25. Piatok	Marian	Irén, Irisz	05:26	18:03
26. Sobota	Emanuel	Emánuel	05:24	18:05
27. Nedeľa	Alena	Hajnalka	06:22	19:06
28. Pondelok	Soňa	Gedeon, Johanna	06:20	19:08
29. Utorok	Miroslav	Augusztá	06:17	19:09
30. Streda	Vieroslava	Zalán	06:15	19:11
31. Štvrtok	Benjamín	Árpád	06:15	19:12

JASKYŇA SZELIM V TATABÁNI

Voľne dostupná jaskyňa Szelim sa nachádza v meste Tatabánya, v mestskej časti Bánhida. Matej Bel ju popisuje nasledovne: „Sťa brána zíza na rovinu dolu sa rozprestierajúcu“, na údolie potoka Által a na priekopu Tata, ktorá oddeľuje pohorie Vértes od pohoria Gereče. Dostanete sa k nej krátkym chodníkom cez les. Cestu k nej lemuje geologický náučný chodník s informačnými tabuľkami v maďarskom jazyku. Do jaskyne sa schádza po schodoch ukrytých za „skalným okom“. Hlavný vchod sa nachádza na skalistej strmej strane pohoria Gereče a je viditeľný už zďaleka. Celkovo má jaskyňa štyri vchody orientované na rôzne svetové strany, z nich najužší–južný–má šírku necelých 70 cm. Vchody vedú do siene, ktorá má dĺžku 45 m, šírku spočiatku 25 – 27, neskôr 10 – 12 m, výška dosahuje miestami 12 – 14 m.

Foto: Andrea Kiššová

APRÍL

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

1. Piatok	Hugo	Hugó	06:11	19:14
2. Sobota	Zita	Áron	06:09	19:15
3. Nedeľa	Richard	Buda, Richárd	06:07	19:17
4. Pondelok	Izidor	Izidor	06:05	19:18
5. Utorok	Miroslava	Vince	06:03	19:20
6. Streda	Irena	Vilmos, Bíborka	06:01	19:21
7. Štvrtok	Zoltán	Herman	05:59	19:23
8. Piatok	Albert	Dénes	05:57	19:24
9. Sobota	Milena	Erhard	05:55	19:26
10. Nedeľa	Kvetná nedeľa, Igor	Kvetná nedeľa, Zsolt	05:53	19:27
11. Pondelok	Július	Leó, Szaniszló	05:51	19:29
12. Utorok	Esterá	Gyula	05:49	19:30
13. Streda	Aleš	Ida	05:47	19:32
14. Štvrtok	Zelený štvrtok, Justína	Zelený štvrtok, Tibor	05:45	19:33
15. Piatok	Veľký piatok, Fedor	Veľký piatok, Anasztázia, Tas	05:43	19:35
16. Sobota	Biela (Veľká) sobota, Dana, Danica	Biela (Veľká) sobota, Csongor	05:41	19:36
17. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa, Rudolf	Veľkonočná nedeľa, Rudolf	05:39	19:38
18. Pondelok	Veľkonočný pondelok, Valér	Veľkonočný pondelok, Andrea, Ilma	05:37	19:39
19. Utorok	Jela	Emma	05:35	19:40
20. Streda	Marcel	Tivadar	05:33	19:42
21. Štvrtok	Ervin	Konrád	05:31	19:43
22. Piatok	Slavomír	Csilla, Noémi	05:29	19:45
23. Sobota	Vojtech	Béla	05:28	19:46
24. Nedeľa	Juraj	György	05:26	19:48
25. Pondelok	Marek	Márk	05:24	19:49
26. Utorok	Jaroslava	Ervin	05:22	19:51
27. Streda	Jaroslav	Zita	05:20	19:52
28. Štvrtok	Jarmila	Valéria	05:19	19:54
29. Piatok	Lea, Leo	Péter	05:17	19:55
30. Sobota	Anasztázia	Katalin, Kitty	05:15	19:57

VRCH NASZÁLY NAD VACOVOM

Naszály je najvyšším a zároveň najzápadnejším vrchom pohoria Čerhát, ktorý sa svojou výškou 652 m nad morom týči nad mestom Vacov. Obrovský osamelý vrch, do boku ktorého sa zahryzol vápencový kameňolom, z východnej strany bdie nad južne sa stáčajúcim Dunajom. Zo strany mesta síce nevyzerá veľmi lákavo, ale keď sa k nemu priblížime z východnej alebo severnej strany, môžeme vychutnávať čaro tunajšej prírody. Hoci je turistický chodník na jeho vrchol strmý, dlhý je necelý kilometer. Na vrchole je bývalá geodetická meracia veža, v ktorej železný rebrík vedie k otvoru. Najvyššia plošina veže je ohradená zábradlím. Z tohto miesta by mal byť za ideálnych podmienok výhľad až do vzdialenosti 170 km, teda aj na Nízke a Vysoké Tatry, na Veľkú Fatru i na Matru.

Foto: Andrea Kiššová

M Á J

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD

ZÁPAD

1. Nedeľa	Sviatok práce	Sviatok práce, Deň matiek, Fülöp, Jakab	05:13	19:58
2. Pondelok	Žigmund	Zsigmond	05:12	20:00
3. Utorok	Galina	Timea, Irma	05:10	20:01
4. Streda	Flórián	Mónika, Flórián	05:09	20:02
5. Štvrtok	Lesia, Lesana	Györgyi, Adrián	05:07	20:04
6. Piatok	Hermína	Ivett, Frida	05:05	20:05
7. Sobota	Monika	Gizella	05:04	20:07
8. Nedeľa	Deň víťazstva, Deň matiek, Ingrida	Mihály	05:02	20:08
9. Pondelok	Roland	Gergely	05:01	20:10
10. Utorok	Viktória	Ármin, Pálma	04:59	20:11
11. Streda	Blažena	Ferenc	04:58	20:12
12. Štvrtok	Pankrác	Pongráč	04:56	20:14
13. Piatok	Servác	Szervác, Imola	04:55	20:15
14. Sobota	Bonifác	Bonifác	04:54	20:16
15. Nedeľa	Žofia, Sofia	Zsófia, Szonja	04:52	20:18
16. Pondelok	Svetozár	Mózes, Botond	04:51	20:19
17. Utorok	Gizela	Paszkál	04:50	20:20
18. Streda	Viola	Alexandra, Erik	04:49	20:22
19. Štvrtok	Gertrúda	Ivó, Milán	04:48	20:23
20. Piatok	Bernard	Bernát, Felícia	04:46	20:24
21. Sobota	Zina	Konstantin	04:45	20:25
22. Nedeľa	Júlia, Juliana	Júlia, Rita	04:44	20:27
23. Pondelok	Želmíra	Dezső	04:43	20:28
24. Utorok	Ela	Eszter, Eliza	04:42	20:29
25. Streda	Urban	Orbán	04:41	20:30
26. Štvrtok	Dušan	Fülöp, Evelín	04:40	20:31
27. Piatok	Iveta	Hella	04:39	20:32
28. Sobota	Viliam	Emil, Csanád	04:39	20:34
29. Nedeľa	Vilma	Deň detí, Magdolna	04:38	20:35
30. Pondelok	Ferdinand	Janka, Zsanett	04:37	20:36
31. Utorok	Petra, Petronela	Angéla, Petronella	04:36	20:37

BANSKÉ JAZERO

Malá slovenská národnostná dedinka Banka leží v Novohradskej župe, približne 65 km severne od Budapešti. Hlavnou atrakciou obce je sedemhektárové jazero s priemernou hĺbkou 4 metre, ktoré sem láka turistov najmä v lete. Napriek tomu, že jazero je predovšetkým rybárskym rajom, v letných mesiacoch jeho pekne upravenú pláž vyhľadávajú aj tí, ktorí sa chcú kúpať a opaľovať. Skvelým programom je aj prechádzka okolo jazera obklopeného lesom, ale pod vrbami, v objatí trstia, sa nachádzajú romantické rybárske móla. Javisko nad hladinou jazera je dejiskom zábavných a kultúrnych podujatí ako aj premietaní filmov. Každoročne sa tu koná celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku.

Foto: Andrea Kiššová

JÚN

2022

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

1. Streda	MDD, Žaneta	Tünde	04:36	20:38
2. Štvrtok	Xénia, Oxana	Kármén, Anita	04:35	20:39
3. Piatok	Karolína	Klotild	04:34	20:39
4. Sobota	Lenka	Bulcsú	04:34	20:40
5. Nedeľa	Turíce, Laura	Turíce, Fatime	04:33	20:41
6. Pondelok	Turíce, Norbert	Turíce, Norbert, Cintia	04:33	20:42
7. Utorok	Róbert	Róbert	04:33	20:43
8. Streda	Medard	Medárd	04:32	20:44
9. Štvrtok	Stanislava	Félix	04:32	20:44
10. Piatok	Margaréta	Margit, Gréta	04:32	20:45
11. Sobota	Dobroslava	Barnabás	04:31	20:46
12. Nedeľa	Zlatko	Villó	04:31	20:46
13. Pondelok	Anton	Antal, Anett	04:31	20:47
14. Utorok	Vasil	Vazul	04:31	20:47
15. Streda	Vít	Jolán, Vid	04:31	20:48
16. Štvrtok	Blanka, Bianka	Jusztín	04:31	20:48
17. Piatok	Adolf	Laura, Alida	04:31	20:49
18. Sobota	Vratislav	Arnold, Levente	04:31	20:49
19. Nedeľa	Deň otcov, Alfréd	Deň otcov, Gyárfás	04:31	20:49
20. Pondelok	Valéria	Rafael	04:31	20:49
21. Utorok	Alojz	Alajos, Leila	04:32	20:50
22. Streda	Paulína	Paulína	04:32	20:50
23. Štvrtok	Sidónia	Zoltán	04:32	20:50
24. Piatok	Ján	Iván	04:32	20:50
25. Sobota	Olívia, Tadeáš	Vilmos	04:33	20:50
26. Nedeľa	Adriána	János, Pál	04:33	20:50
27. Pondelok	Ladislav, Ladislava	László	04:34	20:50
28. Utorok	Beáta	Levente, Irén	04:34	20:50
29. Streda	Peter, Pavol, Petra	Péter, Pál	04:35	20:50
30. Štvrtok	Melánia	Pál	04:35	20:50

ANDEZITOVÁ JASKYŇA PRAKI

Nad Kamenným jarkom v obci Kirť sa vypína strmý vysoký vrch, kde koncom 2. svetovej vojny prevádzkovali tri andezitové lomy, v ktorých dolovali kameň potrebný na opravu a výstavbu zničených ciest. Ťažba kameňa bola ukončená, ale bane sú dostupné aj v súčasnosti. V roku 2008 tu geológ Peter Prakfalvi zmapoval najväčšiu andezitovú jaskyňu v Maďarsku, pomenovanú Jaskyňa Praki. V bočnej stene bane najprv narazil na otvor po plynovej bubline, neskôr v rovnakom lome objavil podzemné priestory prirodzeného pôvodu. Valcovitá jaskyňa s dĺžkou asi 25 m a výškou 2–3 m sa tiahne v severojužnom smere, materskou horninou sú pyroklastiká andezitov. Jej vek sa odhaduje na 15 miliónov rokov.

Foto: Péter Prakfalvi

JÚL

2022

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD ZÁPAD

1. Piatok	Diana	Tihamér, Annamária	04:36	20:49
2. Sobota	Berta	Ottó	04:37	20:49
3. Nedeľa	Miloslav	Kornél, Soma	04:37	20:49
4. Pondelok	Prokop	Ulrik	04:38	20:48
5. Utorok	Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Cyril, Metod	Deň Slovákov v Maďarsku, Emese, Sarolta	04:39	20:48
6. Streda	Patrik, Patrícia	Csaba	04:40	20:48
7. Štvrtok	Oliver	Apollónia	04:40	20:47
8. Piatok	Ivan	Ellák	04:41	20:46
9. Sobota	Lujza	Lukrécia	04:42	20:46
10. Nedeľa	Amália	Amália	04:43	20:45
11. Pondelok	Milota	Nóra, Lili	04:44	20:45
12. Utorok	Nina	Izabella, Dalma	04:45	20:44
13. Streda	Margita	Jenő	04:46	20:43
14. Štvrtok	Kamil	Őrs, Stella	04:47	20:42
15. Piatok	Henrich	Henrik, Roland	04:48	20:41
16. Sobota	Drahomír	Valter	04:49	20:40
17. Nedeľa	Bohuslav	Endre, Elek	04:50	20:40
18. Pondelok	Kamila	Frigyes	04:51	20:39
19. Utorok	Dušana	Emília	04:53	20:38
20. Streda	Il'ja, Eliáš	Illés	04:54	20:37
21. Štvrtok	Daniel	Dániel, Daniella	04:55	20:35
22. Piatok	Magdaléna	Magdolna	04:56	20:34
23. Sobota	Oľga	Lenke	04:57	20:33
24. Nedeľa	Vladimír	Kinga, Kincső	04:59	20:32
25. Pondelok	Jakub	Kristóf, Jakab	05:00	20:31
26. Utorok	Anna, Hana	Anna, Anikó	05:01	20:29
27. Streda	Božena	Olga, Liliána	05:02	20:28
28. Štvrtok	Krištof	Szabolcs	05:04	20:27
29. Piatok	Marta	Márta, Flóra	05:05	20:25
30. Sobota	Libuša	Judit, Xénia	05:06	20:24
31. Nedeľa	Ignác	Oszkár	05:08	20:23

ČEMERSKÁ PRASLATINA

V údolí riečky Čemer, neďaleko rybníka, ktorý vznikol jej prehradením, sa na ploche 27 hektárov rozkladá chránené územie miestneho významu, ktoré je od roku 1977 pod župnou ochranou. Jeho menšou súčasťou je praslatina, kde okrem zriedkavých rastlín nájdeme vzácny druh machov – rašeliníky (*Sphagnum* sp.) a takisto chránený kapradiník bažinný (*Thelypteris palustris*). Praslatinu lemujú dlhé kilometre turistických chodníkov. Na jej okraji sa nachádza brodisko, nad ktorým sa klenie zaujímavý most. Územie je bohato zarastené krovinami, cez ktoré sa dá len veľmi ťažko prejsť, pričom niektoré časti sú z dôvodu ochrany prírody uzavreté. Dobre označené turistické chodníky sem lákajú nielen peších turistov, ale aj cyklistov. Napriek tomu, že tu nie sú výškové rozdiely, cestičky lemované agátmi vyčaria ľuďom úsmev na tvári.

Foto: Andrea Kiššová

AUGUST

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

1. Pondelok	Božidara	Boglárka	05:09	20:21
2. Utorok	Gustáv	Lehel	05:10	20:20
3. Streda	Jerguš	Hermína	05:12	20:18
4. Štvrtok	Dominika, Dominik	Domonkos, Dominika	05:13	20:17
5. Piatok	Hortenzia	Krisztina	05:14	20:15
6. Sobota	Jozefína	Berta, Bettina	05:16	20:14
7. Nedeľa	Štefánia	Ibolya	05:17	20:12
8. Pondelok	Oskar	László	05:18	20:10
9. Utorok	Ľubomíra	Emőd	05:20	20:09
10. Streda	Vavrinec	Lőrinc	05:21	20:07
11. Štvrtok	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc	05:23	20:05
12. Piatok	Darina	Klára	05:24	20:03
13. Sobota	Ľubomír	Ipoly	05:25	20:02
14. Nedeľa	Mojmír	Marcell	05:27	20:00
15. Pondelok	Marcela	Mária	05:28	19:58
16. Utorok	Leonard	Ábrahám	05:30	19:56
17. Streda	Milica	Jácint	05:31	19:54
18. Štvrtok	Elena, Helena	Ilona	05:32	19:53
19. Piatok	Lýdia	Huba	05:34	19:51
20. Sobota	Anabela	Sviatok sv. Štefana, István	05:35	19:49
21. Nedeľa	Jana	Sámuel, Hajna	05:37	19:47
22. Pondelok	Tichomír	Menyhért, Mirjam	05:38	19:45
23. Utorok	Filip	Bence	05:39	19:43
24. Streda	Bartolomej	Bertalan	05:41	19:41
25. Štvrtok	Ľudovít	Lajos, Patrícia	05:42	19:39
26. Piatok	Samuel	Izsó	05:44	19:37
27. Sobota	Silvia	Gáspár	05:45	19:35
28. Nedeľa	Augustín	Ágoston	05:46	19:33
29. Pondelok	Výročie SNP, Nikola, Nikolaj	Beatrix, Erna	05:48	19:31
30. Utorok	Ružena	Rózsa	05:49	19:29
31. Streda	Nora	Erika, Bella	05:51	19:27

KAMENNÁ KAVERNA V SANTOVE

V chotári obce Santov, v Národnom parku Dunaj – Ipel', na juhovýchodnom úpätí Piliša vo výške 423 m nad morom sa nachádza kamenný výklenok, nazývaný aj Orosdyho jaskyňa. Skúšobné vykopávky v nej robil Otokar Kadič v roku 1912, v rokoch 1914 a 1915 ju takmer úplne odkryl Tivadar Kormos. Predpokladá sa, že nálezy, ktoré v nej našli, boli nástrojmi loveckej skupiny ľudí, ktorú nazvali santovskou skupinou. Objavili v nej sedem vrstiev z doby ľadovej, v ktorých sa zachovali kamenné čepele, kamenné škrabáky, predmety z kostí, ako aj jedna malá, z kosti vykrojená modla. Dnes je Santovská kaverňa jedna z najviac chránených jaskýň v Maďarsku. Jej dĺžka je 22 metrov. Má ľahko dostupný klasický vchod v tvare pece orientovaný na východ a horný otvor, ku ktorému je prístup zakázaný.

Foto: (wikipédia)

SEPTEMBER

2022

PODĽA SLOVENSKEHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD ZÁPAD

1. Štvrtok	Deň Ústavy SR, Drahoslava	Egyed, Egon	05:52	19:25
2. Piatok	Linda	Rebeka, Dorina	05:53	19:23
3. Sobota	Belo	Hilda	05:55	19:21
4. Nedeľa	Rozália	Rozália	05:56	19:19
5. Pondelok	Regina	Viktor, Lőrinc	05:58	19:17
6. Utorok	Alica	Zakariás	05:59	19:15
7. Streda	Marianna	Regina	06:00	19:13
8. Štvrtok	Miriama	Mária, Adrienn	06:02	19:11
9. Piatok	Martina	Ádám	06:03	19:09
10. Sobota	Oleg	Nikolett, Hunor	06:05	19:06
11. Nedeľa	Bystrík	Teodóra	06:06	19:04
12. Pondelok	Mária	Mária	06:07	19:02
13. Utorok	Ctibor	Kornél	06:09	19:00
14. Streda	Ludomil	Szeréna, Roxána	06:10	18:58
15. Štvrtok	Sedembolestná Panna Mária, Jolana	Sedembolestná Panna Mária, Enikő, Melitta	06:12	18:56
16. Piatok	Ludmila	Edit	06:13	18:54
17. Sobota	Olympia	Zsófia	06:15	18:52
18. Nedeľa	Eugénia	Diana	06:16	18:49
19. Pondelok	Konštantín	Vilhelmina	06:17	18:47
20. Utorok	Luboslav, Luboslava	Friderika	06:19	18:45
21. Streda	Matúš	Máté, Mirella	06:20	18:43
22. Štvrtok	Móric	Móric	06:22	18:41
23. Piatok	Zdenka	Tekla	06:23	18:39
24. Sobota	Luboš, Lubor	Gellért, Mercedesz	06:24	18:37
25. Nedeľa	Vladislav	Eufrozina, Kende	06:26	18:35
26. Pondelok	Edita	Jusztina	06:27	18:32
27. Utorok	Cyprián	Adalbert	06:29	18:30
28. Streda	Václav	Vencel	06:30	18:28
29. Štvrtok	Michal, Michaela	Mihály	06:32	18:26
30. Piatok	Jarolím	Jeromos	06:33	18:24

ROKLINA DERA V MLYNKOCH

Len pár kilometrov od Budapešti, južne od obce Mlynky, v tesnej blízkosti domov sa tiahne viac ako kilometer dlhá roklina, ktorou sa medzi strmými skalami klúkať riečka Dera. Romantickou roklinou ako z rozprávky sa dá po dobre označenej modrej značke pohodlne prejsť za 30 minút. Turistický chodník vedie popri potoku. Ak chcete mať z túry pekný zážitok, nezaškodí zvoliť si na cestu vhodnú obuv a pohodlné oblečenie. Turisti, ktorí sem pricestujú autom, môžu zaparkovať na veľkej čistiťne na dolnom konci obce, kde nájdeme množstvo miest na piknik. Na severnom vrchole rokliny sú pozostatky niekdajších pecí na pálenie vápna. Potok Dera je hranicou medzi Pilíšom a Vyšehradským pohorím a do Dunaja sa vlieva pri Senondreji.

Foto: Andrea Kiššová

OKTÓBER

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD

ZÁPAD

1. Sobota	Arnold	Malvin	06:35	18:22
2. Nedeľa	Levoslav	Petra	06:36	18:20
3. Pondelok	Stela	Helga	06:37	18:18
4. Utorok	František	Ferenc	06:39	18:16
5. Streda	Viera	Aurél	06:40	18:14
6. Štvrtok	Natália	Brúnó, Renáta	06:42	18:12
7. Piatok	Eliška	Amália	06:43	18:10
8. Sobota	Brigita	Koppány	06:45	18:07
9. Nedeľa	Dionýz	Dénes	06:46	18:05
10. Pondelok	Slavomíra	Gedeon	06:48	18:03
11. Utorok	Valentína	Brigitta	06:49	18:01
12. Streda	Maximilián	Miksa	06:51	17:59
13. Štvrtok	Koloman	Kálmán, Ede	06:52	17:57
14. Piatok	Boris	Helén	06:54	17:55
15. Sobota	Terézia	Teréz	06:55	17:54
16. Nedeľa	Vladimíra	Gál	06:57	17:52
17. Pondelok	Hedviga	Hedvig	06:58	17:50
18. Utorok	Lukáš	Lukács	07:00	17:48
19. Streda	Kristián	Nándor	07:01	17:46
20. Štvrtok	Vendelín	Vendel	07:03	17:44
21. Piatok	Uršula	Orsolya	07:04	17:42
22. Sobota	Sergej	Előd	07:06	17:40
23. Nedeľa	Alojza	Štátny sviatok, Gyöngyi	07:08	17:38
24. Pondelok	Kvetoslava	Salamon	07:09	17:37
25. Utorok	Aurel	Blanka, Bianka	07:11	17:35
26. Streda	Demeter	Dömötör	07:12	17:33
27. Štvrtok	Sabína	Szabina	07:14	17:31
28. Piatok	Dobromila	Simon, Szimonetta	07:15	17:30
29. Sobota	Klára	Nárcisz	07:17	17:28
30. Nedeľa	Šimon, Simona	Alfonz	06:19	16:26
31. Pondelok	Aurélia	Farkas	06:20	16:24

ARBORÉTUM V SARVAŠI

Sarvašské arborétum leží pri mŕtvom ramene rieky Kereš, rozprestiera sa na ploche 82 hektárov. Známe je ako Pepiho záhrada, podľa Józsefa Bolzu mladšieho, prezývaného Pepi, ktorý s manželkou grófkou Annou Batthyánovou začal zalesňovať Annin sad. Dnes je arborétum jedna z najväčších a najvýznamnejších zbierok živých stromov v Maďarsku, kde môžu návštevníci vidieť viac než storočné cyprusy, močiarny a mamutie borovice. Nachádza sa tu viac ako 1600 druhov drevín, z toho viac ako polovicu tvoria listnaté stromy. V arboréte okrem nádhernej flóry nájdeme aj rôzne druhy zvierat, vtákov, chrobákov a netopierov. Vyskytuje sa tu takmer 150 druhov vtákov, z ktorých môžu návštevníci zblízka obdivovať voľne pobežujúce pávy a párik emu. Záhrada poskytuje ideálny priestor pre aktívny odpočinok a zážitkové vzdelávanie. Lesné a dláždené chodníky umožňujú nenáročnú túru. Z rozhľadne je krásny výhľad na celý park. Arborétum je otvorené celoročne aj počas sviatkov.

Foto: (wikipedia)

NOVEMBER

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO

VÝCHOD

ZÁPAD

1. Utorok	Sviatok všetkých svätých, Denis, Denisa	Sviatok všetkých svätých, Marianna	06:22	16:23
2. Streda	Pamiatka zosnulých	Pamiatka zosnulých, Achilles	06:23	16:21
3. Štvrtok	Hubert	Győző	06:25	16:20
4. Piatok	Karol	Károly	06:26	16:18
5. Sobota	Imrich	Imre	06:28	16:17
6. Nedeľa	Renáta	Lénárd	06:30	16:15
7. Pondelok	René	Rezső	06:31	16:14
8. Utorok	Bohumír	Zsombor	06:33	16:12
9. Streda	Teodor	Tivadar	06:34	16:11
10. Štvrtok	Tibor	Réka	06:36	16:09
11. Piatok	Martin, Maroš	Márton	06:37	16:08
12. Sobota	Svätopluk	Jónás, Renátó	06:39	16:07
13. Nedeľa	Stanislav	Szilvia	06:41	16:05
14. Pondelok	Irma	Aliz	06:42	16:04
15. Utorok	Leopold	Albert, Lipót	06:44	16:03
16. Streda	Agnesa	Ödön	06:45	16:02
17. Štvrtok	Štátny sviatok, Klaudia	Hortenzia, Gergő	06:47	16:01
18. Piatok	Eugen	Jenő	06:48	16:00
19. Sobota	Alžbeta	Erzsébet	06:50	15:59
20. Nedeľa	Félix	Jolán	06:51	15:58
21. Pondelok	Elvira	Olivér	06:53	15:57
22. Utorok	Cecília	Cecília	06:54	15:56
23. Streda	Klement	Kelemen, Klementína	06:56	15:55
24. Štvrtok	Emília	Emma	06:57	15:54
25. Piatok	Katarína	Katalin	06:58	15:53
26. Sobota	Kornel	Virág	07:00	15:52
27. Nedeľa	Milan	Virgil	07:01	15:52
28. Pondelok	Henrieta	Stefánia	07:03	15:51
29. Utorok	Vratko	Taksony	07:04	15:50
30. Streda	Ondrej, Andrej	András, Andor	07:05	15:49

PUSTA VO VEĽKOM KOPÁNČI

Juhozápadne od Slovenského Komlóša, na rozhraní Békešskej a Čongrádskej župy, sa nachádza trávnatá step Veľký Kopánč. Administratívne patrí ku Komlóšu a je súčasťou Národného parku Kereš–Maruša. Architektonickou pamiatkou je románsky kostol vybudovaný v XI. storočí, ktorý v XIII. storočí obohatili o gotické prvky. Používali ho do 16.–17. storočia, potom začal chátrať. Roku 1935 ruiny rekonštruovali a roku 1998 dostal novú strechu. Pusta je skvelým miestom na prechádzky. Návštevníci tu môžu vidieť stádo starobylého plemena maďarských sivých kráv a niekoľko vzácnych druhov vtákov a rastlín. Tu sa zastavujú pri lete do južných krajov žeriavy, žije tu sokol kobcovitý, drop veľký a saranča uhorská, na lúkach kvitne hlaváčik jarný a šternbergia jesienkovitá, ale nachádzajú sa tu tisíce chránených rastlín vyskytujúcich sa iba v južnom regióne záplavového územia rieky Tisa.

Foto: Andrea Kiššová

DECEMBER

2022

PODĽA SLOVENSKÉHO
KALENDÁRA

PODĽA MAĎARSKÉHO
KALENDÁRA

SLNKO
VÝCHOD ZÁPAD

1. Štvrtok	Edmund	Elza	07:06	15:49
2. Piatok	Bibiána	Melinda, Vivien	07:08	15:49
3. Sobota	Oldrich	Ferenc, Olivia	07:09	15:48
4. Nedeľa	Barbora, Barbara	Borbála, Barbara	07:10	15:48
5. Pondelok	Oto	Vilma	07:11	15:48
6. Utorok	Mikuláš	Miklós	07:12	15:47
7. Streda	Ambróz	Ambrus	07:13	15:47
8. Štvrtok	Marína	Mária	07:15	15:47
9. Piatok	Izabela	Natália	07:16	15:47
10. Sobota	Radúz	Judit	07:17	15:47
11. Nedeľa	Hilda	Árpád	07:17	15:47
12. Pondelok	Otilia	Gabriella	07:18	15:47
13. Utorok	Lucia	Luca, Otilia	07:19	15:47
14. Streda	Branislava, Bronislava	Szilárda	07:20	15:47
15. Štvrtok	Ivica	Valér	07:21	15:47
16. Piatok	Albína	Etelka, Aletta	07:22	15:47
17. Sobota	Kornélia	Lázár, Olimpia	07:22	15:48
18. Nedeľa	Sláva	Deň národnosti, Augusztá	07:23	15:48
19. Pondelok	Judita	Viola	07:24	15:48
20. Utorok	Dagmara	Teofil	07:24	15:49
21. Streda	Bohdan	Tamás	07:25	15:49
22. Štvrtok	Adela	Zénó	07:25	15:50
23. Piatok	Nadežda	Viktória	07:26	15:50
24. Sobota	Štedrý deň, Adam a Eva	Štedrý deň, Ádám, Éva	07:26	15:51
25. Nedeľa	1. sviatok vianočný	1. sviatok vianočný, Eugénia	07:26	15:52
26. Pondelok	2. sviatok vianočný, Štefan	2. sviatok vianočný, István	07:27	15:52
27. Utorok	Filoména	János	07:27	15:53
28. Streda	Ivana, Ivona	Kamilla	07:27	15:54
29. Štvrtok	Milada	Tamás, Tamara	07:27	15:55
30. Piatok	Dávid	Dávid	07:27	15:56
31. Sobota	Silvester	Szilveszter	07:27	15:56

BANSKÉ JAZERÁ V JAMINE

História jazier siaha k 300-ročným koreňom osídľovania Békešskej Čaby Slovákmi, keď sa naši predkovia horlivo púšťali do ťažby hliny, z ktorej si stavali prvé domy. Takto sa vytvorili obrovské jamy, pri ktorých vznikli vinice a neskôr osada pomenovaná Jamina. Dnes tvorí súčasť župného mesta Békešská Čaba. V dôsledku ťažby ílovitej hliny vzniklo 21 prírodných jazier, ktorých vodná hladina je jednou z najrozsiahlejších jazerných sústav na dolnozemskej nížine s približnou rozlohou 100 hektárov. Hĺbka jazier je rôzna, v priemere 3 až 10 metrov, ale dve veľké jazerá, Stromové (Fás-tó) a jazero Čaba, na viacerých miestach merajú do hĺbky viac ako 12 metrov. Na vyrovnanie hladiny vody je na väčšinu jazier napojený prietokový systém. Tri najväčšie jazerá sú rybníkmi.

Foto: Andrea Kiššová

BOHATSTVO

Počas svojej práce mám to šťastie, že môžem navštevovať najrôznejšie (aj) Slováckmi obývané prostredia od Dolnej zeme, cez lokality medzi Dunajom a Tisou a Bakonské obce, až po pohoria Vérteš – Gereče, Piliš, kopce v okolí Pešti, Matru, Bukové hory a Zemplín. Pri týchto príležitostiach sa stretávam hlavne s prejavmi nášho duchovného kultúrneho dedičstva – piesňami, tancami, zvykoslovným folklórom. Podujatia sú zároveň vhodnou príležitosťou na používanie nášho slovenského materinského jazyka, ktorý sa, žiaľ, z našich všedných dní čím ďalej tým viac vytráca. Sú zároveň možnosťami na stretávanie sa, ktoré nám počas pandémie koronavírusu tak veľmi chýbali. O tom, že ide o vzácne príležitosti, svedčila neuveriteľná aktivita príslušníkov našej národnosti v uplynulom roku, po uvoľnení protipandemických opatrení. Radosť zo stretnutí so starými dobrými známymi sme mohli prežiť aj na Dni Slovákov v Maďarsku v Tardoši, na ktorom sme sa zišli tentoraz po dvoch rokoch.

Čriepky hmotného kultúrneho dedičstva sa tiež zaskvejú na javiskách, kde si vystupujúci hrdo obliekajú súčasti miestneho kroja, alebo štylizované oblečenie s prvkami kroja. Ono sa prejavuje aj v zbierkach miestnej histórie, svojráznej

ľudovej architektúre, majestátnych evanjelických kostoloch či stopách tradičných remesiel, odvetví príznačných pre daný Slováckmi obývaný región. Dokonca aj prírodné prostredie sa významne podieľa na formovaní miestnej identity a stalo sa jej pevnou súčasťou. K tomu, aby sme si toto bohatstvo uvedomovali, prispieva aj systém tzv. Zoznamov hodnôt, na ktorých sa zaznamenáva-

jú aj mnohé naše hodnoty, aj keď často bez uvedenia ich pôvodu. Bolo by dôležité, aby slovenské samosprávy či spolky pri navrhovaní nových prvkov na tieto zoznamy dbali o to, aby sa nezabudlo na ich slovenský pôvod. Aby sa aj maďarskí spoluobčania, návštevníci našich lokalít a nasledujúce generácie slovenských obyvateľov dozvedeli, komu vďačí komunita za danú hodnotu.

Ročenka, ktorú držíte v rukách, na prvých stránkach upriamuje pozornosť na prírodné krásy obklopujúce naše dediny a mestá. Je to dobrá príležitosť na to, aby sme sa trochu zamysleli nad možnosťami popularizácie našich hodnôt. Príkladov je veľa, spomeňme však iba Klobásový festival či Frankov sálaš a haluškový dom v Békešskej Čabe, ktoré sú postavené na gastronomických špecialitách miestnych Slovákov. Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku (CSSM) prednedávnom získala do vlastníctva obchodnú spoločnosť Čabianski Slováci, s.r.o., ktorá prevádzkuje Dom slovenskej kultúry v Békešskej Čabe. Pri formovaní profilu tejto spoločnosti plánujeme zostavovať pobytové balíky založené na spoznávaní slovenských tradícií a atrakcií Dolnej zeme. Podobné predstavy má aj Slovenská samospráva župného mesta Békešská Čaba, ktorá s podporou vlády Maďarska v Áchimovej sieni pri Čabianskom slovenskom oblasťnom dome buduje infraštruktúru, ktorá umožní prezentáciu slovenskej gastronómie. Touto ponukou plánujeme osloviť príslušníkov našej národnosti z iných regiónov, záujemcov z Maďarska, zo Slovenska a z okolitých krajín. Vhodnou príležitosťou na oboznamovanie verejnosti s našou minulosťou a súčasnosťou bude aj Slovenské kultúrne stredisko v Budapešti, ktoré sa formuje v srdci hlavného mesta Maďarska, v bývalom evanjelickom kostole na Rákócziho triede. Stredisko okrem zabezpečenia podmienok fungovania nášho divadla, knižnice,

ústavu kultúry, redakcie ľudových novín a slovenských organizácií, prostredníctvom nového Múzea Slovákov v Maďarsku zavedie návštevníkov do bohatej histórie Slovákov na území Maďarska.

Rok 2022 prinesie pre našu komunitu udalosti, ktoré nás opäť motivujú k zamysleniu sa nad významom všetkého toho, čo zo dňa na deň robíme v záujme zachovania našej svojráznej kultúry, jazyka a inštitúcií, ktoré na tejto úlohe pracujú. Na jar prebehnú parlamentné voľby, v ktorých si tretíkrát môžeme zvoliť hovorcu, zastupujúceho našu národnosť v zákonodarnom zbore našej krajiny. Jesen bude patriť sčítaniu obyvateľstva, počas ktorého sa nás opýtajú aj na našu národnosťnú a jazykovú príslušnosť, či väzbu.

Môžete sa pýtať, aký význam má hlasovať za národnosťnú listinu, keď na zvolenie parlamentného hovorcu stačí jediný platný hlas?

Poslaním hovorcu je podieľať sa na formovaní právneho poriadku našej vlasti, na zákonných podmienkach fungovania našich škôl, kultúrnych inštitúcií, spolkov, národnostných samospráv. Keďže hovorca nedisponuje hlasovacím právom na plenárnom zasadnutí parlamentu, jeho „váhu“ určuje schopnosť argumentovať na rokovaníach s predstaviteľmi kompetentných vládnych úradov a politických strán. A, síce nie formálne, ale aj sila komunity, ktorá za ním stojí. Tá sa vyjadruje počtom hlasov, ktoré dáme listine zostavenej Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku. Váhu našej národnosti v rámci maďarskej spo-

ločnosti budú odzrkadľovať aj výsledky sčítania obyvateľstva, ktoré sa uskutoční na jeseň. A nielen to. Počet ľudí, ktorí sa v danej obci, meste či obvode hlavného mesta prihlásia k slovenskej národnosti, bude základom pre nasledujúce dve národnostné voľby. Tam, kde počet príslušníkov slovenskej národnosti nedosiahne 25 osôb, pri nasledujúcich komunálnych voľbách nebudú vypísané voľby do miestnej slovenskej samosprávy.

Od prvých národnostných volieb v roku 1994 a založenia prvých menšinových samospráv prešlo vyše štvrtstoročie. Tieto volené zbory si vo väčšine obcí a miest našli miesto jednak v miestnom verejnom živote a na druhej strane v slovenskom dianí. Vykryštalizovali sa úlohy slovenskej občianskej sféry, umeleckých skupín a poslanie národnostných samo-

správ. Mnohé z nich sa stali sponzormi miestnych slovenských kultúrnych telies či prevádzkovateľmi inštitúcií – miestnych národopisných zbierok, či spoločenských domov. Dve slovenské samosprávy – v Alkári a v Níži – sa podujali aj na zodpovednú úlohu prevádzkovania miestnej školy. Obe inštitúcie sa vďaka ich zanietenej práci slubne rozvíjajú, podmienky výchovno-vzdelávacej práce sa zásluhou finančnej podpory vlády Maďarska systematicky zlepšujú. V záujme toho, aby sme mohli pokračovať v tejto práci, aby sme svoje bohatstvo zachránili pre budúce generácie a ukázali okolitému svetu, sa potrebujeme ukázať. V parlamentných voľbách, aj počas sčítania obyvateľstva.

Alžbeta Hollerová Račková
predsedníčka CSSM

Deň Slovákov v Maďarsku v Tardoši

Najväčší sviatok našej Slovače usporiadala *Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku* (CSSM) 3. júla v Tardoši. Deň zahraničných Slovákov sa celosvetovo slávi od roku 1994 a krátko po vzniku nášho najvyššieho slovenského voleného zboru, roku 1997 sa sviatok *sv. Cyrila a Metoda* stal významným aj medzi Slovákami v Maďarsku. Na dvore *Pamätného domu* v Tardoši hostí čakalo otvorenie prezentačnej výstavy 30-ročného krúžku tvorivej dielne z Bánhidy. Návštevníkov v mene CSSM privítala podpredsedníč-

ka zboru *Monika Szabová*. O kvalitách a kreativite tvorkýň z Bánhidy, o záslužnej práci čipkárky, majsterky ľudovej umeleckej výroby Komárňansko-ostrihomskej župy *Márie Nagyovej* hovorila riaditeľka *Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku* (ÚKSM) *Katarína Király*. Hostia mali príležitosť vidieť aj pracovňu turkológa *Lajosa Feketeho*. Na dvore si mohli pochutnať na podpecníkoch so smotanou, opraženou cibulkou a slaninkou a zemiakovo-syrových pagáčikoch. V tvorivej dielni pod stanom si záujemcovia

vyrábali voňavé levanduľové osviežovače vzduchu vo forme bábiky.

Súčasťou celodenného podujatia bola ekumenická pobožnosť v rímskokatolíckom *Kostole sv. Márie Magdalény* spojená s odovzdaním vyznamenaní CSSM *Za našu národnosť* a *Pedagóg roka*. Zhromaždenie pozdravil miestny farár *Zoltán Szabó*. Ekumenickú pobožnosť slúžili emeritný generálny biskup *Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Július Filo*, biskup *Evanjelickej cirkvi v Maďarsku Pál Lackner* a dekan, správca farnosti v Huti *Ladislav Kiss-Malý*. Spieval miestny detský spevácky zbor a *Mládežnícky dychový orchester* zo Slovenského Komlóša, na organe hral *József Árendás*. Druhá časť ústrednej oslavy patrila slávnostným príhovorom významných hostí. Hymny odzneli v podaní sólistov *Mládežníckeho dychového orchestra* zo Slovenského Komlóša. Program moderovala *Katarína Karkušová*. Účastníkom slávnosti sa prihovorila predsedníčka CSSM *Alžbeta Hollerová Račková*. Predseda

Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milan Ján Pilip odovzdal medailu ÚSZZ za mimoriadne zásluhy o udržanie národného povedomia, kultúrnej a jazykovej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a úsilie spojené s upevňovaním väzieb medzi Slovámi žijúcimi v zahraničí a Slovenskou republikou slovenskému prozaikovi v Maďarsku Zoltánovi Bárkányimu Valkánovi. Zhromaždeniu sa prihovorili aj parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulik, štátna tajomníčka Ministerstva kultúry SR Zuzana Kumanová, riaditeľ odboru Úradu štátneho tajomníka zodpovedného za cirkevné a národnostné vzťahy Richárd Tircsi a štátna tajomníčka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Svetlana Síthová.

Program pokračoval udeľovaním cien. Vyznamenanie *Za našu národnosť* získali Katarína Krafčénková, Alžbeta Szabová, Matej Kešjár a Folklórny súbor Dúha. Ceny odovzdala predsedníčka CSSM A. Hollerová Račková spolu s jej zástupcami M. Szabovou, Františkom Zelmanom

a Ondrejom Horváthom. Slávnosť pokračovala odovzdaním ceny *Pedagóg roka*. Z rúk predsedu Výchovno-vzdelávacieho výboru CSSM Michala Lásika ju za rok 2020 prevzali Katarína Kisgyőriová Huberová a Judita Mátraiová Molnárová a za rok 2021 Alžbeta Krajczárová Szárazová a Alžbeta Héjjasová Litauszská. Oceneným zablahoželel predseda VZ Komárňansko-ostrihomskej župy György Popovics.

Účastníci Dňa Slovákov v Maďarsku sa potom premiestnili do dvora kultúrneho domu. Cestu si mohli sprijemniť návštevou stanov, v ktorých hmotné i nehmotné kultúrne dedičstvo prezentovali všetky Slovámi obývané regióny. Moderátorkou galaprogramu *Tá naša dedina* malovaná bola riaditeľka ÚKSM K. Király, ktorá netradične zostala na javisku počas celého galaprogramu. V mene CSSM sa divákovi prihovoril F. Zelman. Prvým vystupujúcim – členovia zboru Vértész-Gereče – predniesli kyticu slovenských ľudových piesní zo Sileša, Tatabáne-Bánhidu a Tardoša. Ženský spevácky zbor z Čívu sa

predstavil s ľudovými piesňami z miestneho zberu, ktoré vystriedali žatevné, svadobné a zábavné piesne spevákov z Poľného Berinčoka, Békešskej Čaby a Maglódu. Veľký úspech malo vystúpenie citarovej skupiny *Strapce*, ktorá pôsobí pri *Dome slovenskej kultúry* v Békešskej Čabe pod vedením mladého odborníka *Marcela Gergöa*. Po *Kultúrnom spolku Galga-Folk* vystúpil folklórny súbor *Veľká Bukovinka*. *Sestry Komjáthiové* – Anna, Viera a Žofia – predniesli autentické slovenské piesne z Veňarca a okolia. Taneční sólisti folklórnej skupiny *Pišpek Pavol Laukó*, *Júlia Murányiová*, *Imrich Matejcsok* a *Emese Gimesiová Sokolová* predviedli ukážky tancov svojej obce. Po vystúpení sólistky *Veroniky Líškovej* z Malej Tarče sa predstavil *Tanečný súbor Tešedík* zo Sarvaša. Záverečné minúty galaprogramu patrili *Folklórnemu súboru Dúha* z Malého Keřeša, čerstvému laureátovi vyznamenania *Za našu národnosť*. Po skončení kultúrneho programu hrali do tanca muzikanti kapely *Vértes Express*.

Text: (ar) • Foto: (kiššová/fuhl)

O parlamentnom cykle 2018–2022

Národnosti od prijatia *Zákona o právach národných a etnických menšín z roku 1993* žiadali každú aktuálnu vládu, aby pre ne, respektíve pre ich zástupcov – poslancov zabezpečila priestor na najvyššej úrovni štátnej správy, v parlamente. Chceli sme byť pri tom, keď sa rodia rozhodnutia, zákony, ktoré v plnej miere ovplyvňujú aj náš život, určujú podmienky, v ktorých žijeme, v ktorých pôsobia naše samosprávy, inštitúcie a organizácie. Protiargumenty sa vždy našli. Raz, že by to umožnil len dvojkomorový systém, inokedy, že je nás málo a parlamentný poslanec musí získať najmenej 100 tisíc hlasov. Hovorilo sa síce o zvýhodnenom mandáte, avšak podmienky pre získanie takéhoto mandátu sa v každom volebnom období menili. Trvalo skoro dvadsať rokov, kým sa v novom národnostnom zákone roku 2011 objavila veta, že *národnosti majú právo zúčastniť sa na práci parlamentu*.

O tri roky neskôr sme mali v parlamentných voľbách prvýkrát možnosť hlasovať za národnostnú listinu zostavenú *Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku* (ďalej CSSM), z ktorej potom prvýkrát v novodobých dejinách našej národnosti sa dostal do parlamentu náš prvý slovenský národnostný hovorca. Je pravda, že volebný zákon umožňu-

je aj získanie poslaneckého kresla prostredníctvom zvýhodneného mandátu, avšak vychádzajúc zo štatistického počtu Slovákov v Maďarsku pre nás je reálna možnosť zvoliť si svojho parlamentného hovorcu. Na zvýhodnený mandát v posledných voľbách bolo treba pozbierať vyše 26 tisíc hlasov.

V prvom takomto parlamentnom cykle, v rokoch 2014 až 2018, všetky národnosti mali svojich hovorcov v národnom zhromaždení. Zástupcom Slovákov sa stal dlhoročný predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku *Ján Fuzik*. On v tomto prvom cykle existencie inštitúcie národnostných hovorcov zastával zároveň aj post predsedu parlamentného Výboru národností v Maďarsku. Po prvom cykle vo funkcii hovorcu však stratil dôveru väčšina poslancov Valného zhromaždenia CSSM a tak do nasledujúcich parlamentných volieb sme šli s listinou, do čela ktorej členovia Valného zhromaždenia zvolili mňa.

Keďže počas príprav na voľby som zistil, nakoľko je nízka informovanosť o činnosti národnostných hovorcov v parlamente, od prevzatia mandátu som sa snažil pravidelne sa stretávať s miestnymi slovenskými komunitami po celom Maďarsku. Taktiež som inicioval spoluprácu so šéfredaktorkou Ľudových

novín, aby som mohol priblížiť svoju činnosť aj čitateľom časopisu. Napokon sme sa dohodli, že náš týždenník mi každý druhý týždeň poskytne priestor na uverejnenie mojich postrehov, úvah a informácií o mojej činnosti. Túto možnosť som využíval počas celého parlamentného cyklu. Okrem tlačenej podoby *Ludových novín* si Zápisky hovorcu možno prečítať na internetových stránach novín a na portáli *oslovma.hu*. Po niekoľkých mesiacoch na základe pripomienok čitateľov som ich začal sprístupňovať aj v maďarskom jazyku.

K založeniu novozvoleného národnostného výboru došlo v máji roku 2018. Dodávam, že spomedzi 13 členov výboru šiesti sme boli noví, čiže spokojnosť s prácou prvej garnitúry národnostných hovorcov nebola všeobecná. Keďže Nemcom ako druhej najpočetnejšej národnosti v Maďarsku sa podarilo získať potrebný počet hlasov a zvolili si za plnoprávneho poslanca *Emmericha Rittera*, on sa stal predsedom obnoveného národnostného výboru. Do práce sme sa pustili s veľkými predsavzatiami a s veľkým elánom. Hodlali sme modifikovať predovšetkým národnostný zákon, avšak medzi naše priority patrilo dosiahnuť zmeny v spôsobe financovania národnostných samospráv, podporovania a vyúčtovacieho mechanizmu národnostných iniciatív, ako aj kontroly nad hospodárením našich samospráv a spoloč-

čenských organizácií. Totiž v jednej veci sme sa zhodli všetci hneď od začiatku – celý systém financovania je príliš zložitý a zbytočne zaťažuje tak vedúcich spoločenských organizácií, hospodárskych referentov miestnych samospráv, ako aj celé hospodárske oddelenie úradov celoštátnych národnostných samospráv.

Avšak ako to konštatoval Komenský,

človek mieni, pán Boh mení. Naše predstavy sa splnili iba čiastočne. Činnosť výboru sme museli každoročne prispôbiť predovšetkým zámerom vládnych strán v parlamente. Počas cyklu viackrát modifikovali školský zákon, zákon o zaradení zamestnancov kultúrnych inštitúcií, reorganizovali celý systém vysokého školstva. K týmto zmenám sme sa pravidelne vyjadrovali aj my, čiže

svoje stanovisko vždy prezentoval aj národnostný výbor. Okrem spomenutých noviel zákonov sme sa aktívne zapájali do prípravy právnych noriem súvisiacich s modernizáciou, digitalizáciou štátnej správy, vydania nových cestovných pasov, či elektronických osobných dokladov. Ba národnostný výbor inicioval zo pár zmien v zákonoch, ktoré sa priamo týkajú života národnostných komunít. Takto sme navrhli modifikovať školský zákon, zákon o štátnom majetku, ako aj doteraz najobširnejšiu novelu národnostného zákona.

Do novely národnostného zákona sme sa pustili už začiatkom roku 2019. Pod

mojím vedením vznikla pracovná skupina na vypracovanie návrhu modifikácie tejto pre nás najvýznamnejšej právnej normy. Začali sme zbierať návrhy, vyhľadali sme Združenie celoštátnych národnostných samospráv a, samozrejme, aj Úrad predsedu vlády. V spolupráci so spomenutými organizáciami a orgánmi napokon začiatkom leta 2020 parlament schválil novelu zákona o právach národností.

Horšie to dopadlo s naším druhým predsavzatím – iniciovaním zmeny v systéme financovania, hospodárenia a finančnej kontroly v národnostnej oblasti. S kolegami sme vypracovali tri návrhy na modifikáciu podľa nášho názoru zbytočne zložitého systému, avšak napriek našim snahám táto úloha zostáva otvorená. Pravdou je, že napriek jednotnému prístupu všetkých národnostných hovorcov sme sa vo výbore napokon nedokázali zhodnúť v tom, že táto otázka je jedna z najdôležitejších a že bez zmien v tejto oblasti fungovanie národnostných samospráv postupne znemožní zbytočná byrokratická záťaž. Keďže sa nám nepodarilo dosiahnuť potrebný jednotný názor, systém zostáva nezmenený.

Inak je to s finančnými podporami národností. Za tento cyklus sa nám podarilo zvýšiť, respektíve zoštvornásobiť sumu takzvaného národnostného príplatku pre učiteľov, a to tak, že príplatok dostáva prakticky každý národnostný pedagóg, ktorý používa národnostný jazyk vo svojej práci aspoň jednu hodinu týždenne. Keďže počet národnostných učiteľov sa postupne znižuje na kritickú úroveň, myslím si, že tento krok trochu zlepšil situáciu aktívnych pedagógov v našich školách.

K tomu by som dodal ďalší úspech na poli školstva, respektíve v oblasti prípravy národnostných pedagógov. Začiatkom cyklu sme vypracovali návrh na vytvorenie štipendijného systému pre poslucháčov národnostných pedagogických odborov. A to takým spôsobom, aby každý poslucháč študujúci národnostný jazyk a literatúru, alebo slovenskú vzdelanosť dostával po celé štúdium štipendium, výška ktorého – okrem prvého polroka, keď má každý dostať rovnakú sumu, sa bude viazať k študijnému prospachu jednotlivcov. Podľa našich plánov by sa suma štipendia mala zabudovať do základnej mzdy začínajúceho učiteľa a mal by ju dostávať tak dlho, koľko rokov študoval. Zatiaľ táto druhá etapa nebola vyskúšaná, veď štipendium bolo v tomto školskom roku vypísané len po tretíkrát. Takže úloha budúceho roku bude získať finančné zdroje na pokračovanie procesu podpory mladých národnostných poslucháčov a začínajúcich pedagógov.

Tieto úspechy v oblasti financovania už súvisia aj s našou snahou o zvýšenie

úrovne podpory pre národnostnú oblasť v každoročnom rozpočtovom zákone. Nadväzujúc na proces, ktorý sa začal v predchádzajúcom parlamentnom cykle, sa národnostný výbor každý rok pokúsil zvýšiť finančné rámce slúžiace našim organizáciám, inštitúciám a samosprávam.

Peniaze bolo vždy na čo minúť. Inštitúcie, ktoré prevzala *Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku*, si z roka na rok vyžadovali údržbu, či rekonštrukciu. K týmto nehnuteľnostiam v druhej polovici parlamentného cyklu pribudla budova bývalého kostola slovenských evanjelikov v Pešti. Keď ju súkromný majiteľ chcel predať, spolu s Valným zhromaždením CSSM sme sa rozhodli získať ju naspäť do slovenských rúk. Ešte vždy ťažko uveriť, že vďaka podpore vlády Maďarska je už majiteľom budovy CSSM a za spoločnej podpory vlády Maďarska a Slovenskej republiky by malo dôjsť k obnove budovy. Po rekonštrukcii bude slúžiť ako kultúrno-duchovné centrum Slovákov v Budapešti i v celom Maďarsku.

Pri príprave podkladov k rozpočtovému zákonu okrem položiek slúžiacich na financovanie investícií vzhľadom na podfinancovanie celej národnostnej oblasti bolo potrebné každý rok zohľadňovať nároky a potreby jednotlivých národností. S radosťou môžem konštatovať, že za posledné štyri roky sa nám vždy podarilo cez národnostný výbor získať vyššiu podporu na naše programy, či na fungovanie našich organizácií a samospráv. Nie rovnomerne pre každú oblasť, ale myslím si, že postupne sme dosiahli úroveň financovania, o akej

sme pred desiatimi rokmi nemohli ani len snívať. Tak miestne a celoštátne národnostné samosprávy, ako aj ich inštitúcie, či naše spoločenské organizácie dostávajú podstatne vyššiu podporu ako predtým. Rámce slúžiace uskutočneniu kultúrnych podujatí, letných jazykových táborov a iných iniciatív z roka na rok rástli. Tento proces si už zaiste uvedomili všetci tí, ktorí sa aktívne podieľajú na organizovaní miestnych slovenských programov.

Píšem o práve sa končiacom štvorročnom parlamentnom cykle, avšak nemôžem vynechať ani udalosť, ktorá z neho prakticky vytrhla približne jeden celý rok. Svetová pandémia Covid-19 znemožnila fungovanie celej spoločnosti a taktiež našich organizácií a samospráv. Parlament fungoval a vďaka obozretnosti národnostných hovorcov dvakrát sme zmenili zákonné predpisy vzťahujúce sa na podpory a vyúčtovania národnostných samospráv. Vďaka našej iniciatíve sa zmenili podmienky udelenia dotácie na fungovanie a na činnosť miestnych národnostných samospráv. Takto mohli prežiť neľahké obdobie pasivity bez finančného znemožnenia sa.

Zďaleka som nepísal o všetkom, čo sa udialo v tomto volebnom cykle. Podrobnejšie informácie poskytujem – ako som už aj vyššie spomenul – dvojťýždne v ľudových novinách a cez internet. Verím, že takto som dosiahol, aby členovia našej komunity mali možnosť získať informácie k posúdeniu, či sa v tomto volebnom období zmenil štýl, obsah a efektivita práce parlamentného hovorcu Slovákov v Maďarsku.

Foto: (mti)

Politické dianie vo fotografiách

Valné zhromaždenie Únie slovenských organizácií v Maďarsku sa v roku 2020 pre pandémiu uskutočnilo v online forme. Po odvolaní núdzového stavu musela organizácia potvrdiť jeho uznesenia, preto zvolala Valné zhromaždenie za fyzickej prítomnosti členov, ktoré sa konalo v septembri v Čabasabadi. Poslanci popri schválení uznesení diskutovali o kultúre a workshope, za tému ktorého si vybrali potrebu a význam pamätných domov v Slovákmi obývaných obciach a mestách.

Foto: J. Pepová

Členovia Slovenskej samosprávy v Čabačude a tamojšieho slovenského krúžku sa v auguste r. 2020 zúčastnili na trojdňovom poznávacom zájazde do Šopronu a Dunaedházu. V Šoproni sa stretli s predstaviteľmi tamojšej nemeckej národnosti a predsedovia národnostných samospráv podpísali zmluvu o spolupráci s cieľom vzájomnej výmeny skúseností. V Dunaedháze ich privítali členovia miestnej slovenskej samosprávy a starosta obce. Tu predsedovia dvoch slovenských volených zborov tiež podpísali zmluvu o spolupráci. Po priateľskom stretnutí nasledovala prehliadka miestneho kostola, kde zazneli slovenské a maďarské piesne v podaní Čabačudského ľudového krúžku na zachovanie tradícií.

Foto: M. Válkovszki

Foto: G. Botár

V niekdajšom kláštore Karmelitánok v areáli Budínskeho hradu 13 jednotlivcov a organizácií, reprezentujúcich na vysokej úrovni národnostnú kultúru 13 minorít v Maďarsku, prevzalo vyznamenanie Pro Cultura Minoritatum Hungariae. Za 15 rokov šírenia folklórnych tradícií, zachovávanie bohatého miestneho ľudového kroja a hmotnej kultúry pre budúce pokolenia získal ocenenie Folklórny spolok Furmička z Čemera a za vynikajúci výkon v slovenskom spoločenskom a kultúrnom živote Šámsonházu predsedníčka tamojšieho slovenského voleného zboru i obecnej samosprávy Gyöngyi Bajnoková Képesová.

Najväčšie podujatie národnostných divadiel, festival Jelen/Lét, sa uskutočnilo už tretí raz v maďarskom Národnom divadle. Ako povedal počas tlačovej besedy predseda Zväzu národnostných divadiel v Maďarsku Ondrej Csasztnan, nielen hrajú divadlo, ale aj budujú most k susedným štátom. V programe sa predstavili všetky národnostné divadlá pôsobiace v Maďarsku. Slovákov reprezentovalo Slovenské divadlo Vertigo produkciou Noc Helvera a sarvašské Cervinus Teátrum lyrickým divadlom pod názvom Naše slovo.

Foto: (kan)

Foto: (nool.hu)

Samospráva Novohradskej župy usporiadala v Balašských Ďarmotách Valné zhromaždenie spojené s odovzdaním vyznamenaní osobám a komunitám, ktoré svojou činnosťou prispeli k šíreniu dobrého mena župy a udelila aj ceny Za národnosti Novohradskej župy Rómskej samospráve v Sziráku a Slovenskej samospráve v Leginde. „Pre mňa bolo toto vyznamenanie dôležité preto, lebo našu prácu ocenilo aj vedenie župy, nielen zbory pôsobiace v našom národnostnom kruhu,“ poznamenala predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Csilla Mezeiová.

Tradičnú koordinačnú poradu slovenských národnostných poslancov pôsobiach v hlavnom meste usporiadala Slovenská samospráva Budapešti koncom septembra v priestoroch Slovenského inštitútu. Nielen dejisko, ale aj náplň porady boli mimoriadne, keďže organizátori na ňu pozvali parlamentného hovorcu Slovákov v Maďarsku Antona Pauliku, ktorý hovoril o novele národnostného zákona a o sčítaní obyvateľstva, ktoré sa malo uskutočniť v roku 2021 (napokon však bolo presunuté na rok 2022). Po prednáške nasledovala čulá diskusia.

Foto: (ef)

Foto: Z. Varga

Zvyk maglódského evanjelického cirkevného zboru vyzdobiť na Turíce kostol je uvedený v Národnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva, čo zaväzuje Maglódčanov, aby zachovali a odovzdali túto peknú tradíciu. Keďže oslavy turického dedičstva v senondrejskom skanzene sa pre pandémiu koronavírusu na jar roku 2020 nemohli uskutočniť, organizátori ich usporiadali na jeseň. Medzi 27 zúčastnenými skupinami nechýbali ani Maglódčania, ktorí prezentovali svoju tradíciu počas krásneho jesenného dňa v najznámejšom skanzene krajiny.

Foto: (a)

V sídle Samosprávy Komárňansko-ostrihomskej župy v Tatabáni za prísnych protipandemických opatrení zasadal v septembri 2020 slovenský poslanecký zbor župy. Predsedníčka Alžbeta Szabová navrhla, aby na zlepšenie pracovných podmienok kúpili počítač s tlačiarňou a pre všetkých členov samosprávy tablety a kancelárske potreby. Župná slovenská samospráva sa rozhodla zakúpiť rúška a dezinfekčné prostriedky do každej Slováckmi obývanej obce a finančne podporovať slovenské jazykové kurzy tam, kde je o ne záujem.

Foto: (ar)

O dôležitých otázkach Slovákov v Novohradskej župe rokovala v polovici októbra vo veňareckom kultúrnom dome Slovenská samospráva Novohradskej župy. Na rokovaní sa rozpútala živá diskusia o školstve, lebo v župe je veľký problém udržiavať pri živote školy s výučbou slovenčiny. Podľa predstaviteľov Slovákov v Maďarsku jedine spolupráca s okolitými obcami a slovenskými samosprávami môže byť východiskom z tejto neľahkej situácie.

Delegácia Združenia celoštátnych národnostných samospráv v Maďarsku rokovala v novembri 2020 so štátnym tajomníkom zodpovedným za cirkevné a národnostné vzťahy Maďarska. Predsedníčka Združenia a zároveň predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková a jej zástupca, predseda Celoštátnej samosprávy Bulharov v Maďarsku Dančo Musev sa obrátili na štátneho tajomníka s problémami súvisiacimi s pandémiou. V roku 2020 sa neuskutočnili mnohé podujatia národnostných samospráv, pričom viaceré z nich nestihli usporiadať štyri riadne ani verejné zasadnutie, ktoré sú podmienkou na získanie dotácií na základe vykonaných úloh. Účastníci rokovania sa zhodli v tom, že podmienky rozdeľovania podpory prispôsobia núdzovému stavu a jednotlivé národnosti ani samosprávy nebudú ukrátené,“ uviedla predsedníčka CSSM.

Foto: (ajbh.hu)

Foto: (kan)

V roku 2020 sa pre pandémiu koronavírusu neuskutočnil Deň Slovákov v Maďarsku a po prvý raz sa stalo, že ceny Za Slovákov v Maďarsku odovzdala predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková nie v rámci našej najväčšej slávnosti a za prítomnosti oslavujúceho davu, ale v úzkom, priam rodinnom kruhu v mieste pôsobenia, resp. bydliska laureátov. Jej cesty viedli začiatkom decembra do Segedína, Ečeru a Agárdu. VZ CSSM sa jednohlasne rozhodlo oceniť prácu kolektívu slovenského rozhlasového a televízneho vysielania MTVA, všestranného osvetára Ondreja Csabu Aszódího a aktívneho člena národnostnej politiky na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni Ondreja Agárdího.

Foto: (et)

Vo februári sa na Mestskom úrade v Malej Tarči konala tlačová beseda štátneho tajomníka Úradu predsedu vlády zodpovedného za cirkevné a národnostné vzťahy Miklósa Soltésza o udelení finančných prostriedkov na zakúpenie nehnuteľnosti pre Slovenský dom v Malej Tarči. Na podujatí sa zúčastnili aj parlamentný poslanec za tento volebný obvod László Vécsey, predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková a parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulík.

Foto: (et)

Predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková na návrh Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernosť odovzdala koncom roka 2020 v Sarvaši cenu Štefana Lamiho tanečníkovi, tanečnému pedagógovi, osvetovému pracovníkovi, organizátorovi folklórneho diania v Maďarsku Ondrejovi Csaszttanovi. Cenu Štefana Lamiho odovzdala aj Tanečnému súboru Tešedík, ktorý si v súťaži CSSM dvakrát vybojoval Zlatú kvalifikáciu. Ocenenie v mene tanečníkov prevzali Enikő Királyová a Marko Oláh. V Békešskej Čabe následne predsedníčka CSSM odovzdala Cenu Pro Cultura Slovaca, spoločné vyznamenanie Slovákov z Maďarska, Rumunska a Srbska, Výskumnému ústavu Slovákov v Maďarsku za vedecko-výskumnú činnosť v oblasti kultúry dolnozemsých Slovákov, za dlhodobú podporu slovenského dolnozemskeho umenia a kultúry, za ich prezentáciu a propagáciu.

Foto: (uszz.sk)

Spoločné financovanie veľkého projektu rekonštrukcie bývalého kostola peštianskych slovenských evanjelikov v Budapešti bolo ústrednou témou marcového stretnutia štátneho tajomníka Úradu predsedu vlády Maďarska zodpovedného za cirkevné a národnostné vzťahy Miklósa Soltésza a predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milana Jána Pilipa. Slovenskú komunitu v Maďarsku na rokovaní zastupovali parlamentný hovorca Anton Paulík a predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková. Vláda Maďarska v roku 2020 poskytla CSSM na kúpu nehnuteľnosti dotáciu vo výške 765 miliónov forintov a rozhodla o podpore na rekonštrukciu vo výške 1,4 miliardy forintov v rokoch 2021 a 2022. Slovenská republika na prvú fázu rekonštrukčných prác prispeje sumou 2 milióny eur.

Foto: (kan)

Cenu Samuela Tešedíka v roku 2020 udelili za mimoriadnych okolností, v úzkom kruhu. V slávnostnej sále Mestského úradu v Slovenskom Komlóši odovzdala v mene zakladateľov plaketu a diplom predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková spoločne s predstaviteľom jedného zo zriaďovateľov ceny, predsedom Čabianskej organizácie Slovákov Michalom Lásikom riaditeľke slovenskej školy v Slovenskom Komlóši Zuzane Laukovej. K odovzdaniu Pamätného listu Samuela Tešedíka došlo na Obecnom úrade v Pišpeku. Z rúk predsedníčky CSSM ho prevzala učiteľka Erika Zemenová Palečková.

Foto: I. Mátyás / (kan)

Pedagógom, iným osobám, občanom Slovenskej republiky, ako aj občanom inej štátnej príslušnosti, najmä zahraničným Slovákom, za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese, na úseku vedy, starostlivosti o deti, mládež a šport a za prácu a výsledky celoštátneho i medzinárodného významu, ktoré robia dobré meno Slovenskej republiky, od roku 1999 udeľuje minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky na Deň učiteľov Veľkú a Malú medailu svätého Gorazda. Najvyššie vyznamenanie rezortu šéf ministerstva Branislav Gröhling v roku 2020 odovzdal poštou. Tak ho dostala na návrh bývalého generálneho konzula SR v Békešskej Čabe Štefana Daňa riaditeľka békeščabianskej slovenskej školy Edita Pečeňová.

Foto: (ef)

Foto: V. Mohayová

V Novom Meste pod Šiatrom zorganizoval Generálny konzulát Slovenskej republiky v Békešskej Čabe slávnosť pri príležitosti vyznamenania riaditeľky tamojšej slovenskej školy Júlie Kuczikovej. Stribornú plaketu MZV SR jej udelil minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Ivan Korčok. Vyznamenanie J. Kuczikovej odovzdal generálny konzul Emil Kuchár.

Po Slovenskom Komlóši a Novom Meste pod Šiatrom generálny konzul Slovenskej republiky v Békešskej Čabe Emil Kuchár v Sarvaši odovzdal stribornú plaketu Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR riaditeľke miestnej slovenskej školy Zuzane Nemčokovej a predsedníčke Slovenskej samosprávy v Sarvaši Anne Frankovej. Slávnosť sa konala v divadle Cervinus Teátrum.

Foto: (bpl)

Foto: (bpl)

V Nadlaku sa uskutočnila medzinárodná konferencia Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku pod názvom Úloha slovenských stredných škôl v živote dolnozemsých Slovákov, na ktorej odovzdali Ceny Ondreja Štefanka. Medzi laureátmi bola aj riaditeľka slovenskej školy v Békešskej Čabe Edita Pečeňová. Uznatie si zaslúžila za príspevok k rozvoju, organizovaniu a diverzifikácii kultúrneho života a spolkovej činnosti v slovenskom zahraničnom svete.

Foto: Gergely Botár/Úrad vlády

Aj vlani prevzalo trinásť jednotlivcov a kolektívov prezentujúcich národnostnú kultúru v Maďarsku štátne vyznamenanie Pro Cultura Minoritatum Hungariae. Slávnostný obrad sa konal 17. mája v Budapešti za prítomnosti predsedníčky Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbety Hollerovej Račkovej a parlamentného hovorcu Antona Paulíka. Ceny odovzdali vicepremiér Zsolt Semjén a štátny tajomník Úradu predsedu vlády pre cirkevné a národnostné vzťahy Miklós Soltész. Z radov slovenskej národnosti prevzal ocenenie za významnú úlohu v slovenskej komunite a kultúre piliášskych Slovákov rodák z Mlynkov Levente Galda.

Foto: (ar)

V novohradskej Níži sa pred Slovenskou národnostnou základnou školou Kálmána Mikszátha konalo slávnostné odovzdanie obnoveného ihriska, rekonštruovaného kultúrneho domu, budov obecnej samosprávy a vysvätenie sochy sv. Jána Nepomuckého. Išlo v podstate o štyri projekty, ktoré sa v roku 2020 podarilo dokončiť. Vedúci predstavitelia obce vyjadrili vieru v to, že tieto objekty budú dlho slúžiť miestnej slovenskej komunite.

V máji tradične zasadať odborné výbory CSSM, aby pripravili rozhodnutia, ktoré po prerokovaní schváli Valné zhromaždenie. To však vlni pre núdzový stav nemohlo zasadať tradičným spôsobom, májové uznesenia nášho najvyššieho voleného zboru vyniesla formou uznesení predsedníčky CSSM Alžbeta Hollerová Račková. Výbory prostredníctvom online konzultácií prerokovali a schválili ročnú účtovnú uzávierku predchádzajúceho roka, ďalej navrhli vymenovať riaditeľku budapeštianskej slovenskej školy Júliu Szabovú Marlokovú na ďalšie päťročné obdobie a rozhodovali aj o podpore miestnych aktivít. Na konzultáciách výborov sa hovorilo i o prípravách na Deň Slovákov v Maďarsku.

Foto: Archív LN

Foto: J. Seman

K 160. výročiu vyhlásenia Memoranda národa slovenského Matica slovenská v spolupráci s mestom Martin usporiadali sériu podujatí, ktorými si dôstojne pripomenuli výročie programového dokumentu štátoprávných, politických a kultúrnych požiadaviek Slovákov. Memorandum národa slovenského bolo prijaté v dňoch 6. a 7. júna 1861 slovenským národným zhromaždením v Martine. Požadovalo uznanie Slovákov ako svojbytného politického národa v Uhorsku, vytvorenie Hornouhorského slovenského okolia s vlastnými volenými zástupcami, zavedenie slovenského jazyka ako úradného jazyka na úradoch, súdoch a školách, založenie Matice slovenskej, katedry slovenskej reči a literatúry v Pešti či zriadenie Právnickej akadémie.

Mesto Gárdony na brehu Velenckého jazera bolo v tretí júnový víkend dejiskom prvého stretnutia národnostných štipendistov. Na podujatí sa zúčastnilo približne 110 žiakov nemeckej, chorvátskej, rumunskej, rómskej, slovenskej, slovinskej a srbskej národnosti. Podujatie otvoril vedúci Úradu predsedu vlády Maďarska, minister Gergely Gulyás.

Foto: (mti)

Foto: (kan/bpl)

Od 28. júna do 3. júla sa uskutočnila oficiálna návšteva delegácie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) v Maďarsku na čele s predsedom Milanom Jánom Pilipom. Jej cieľom bolo oboznámiť sa s prostredím slovenskej národnostnej komunity v jednotlivých regiónoch Maďarska, v ktorých sa sústreďuje spoločensko-kultúrne a vzdelávacie dianie Slovákov v Maďarsku. Týždňová cesta sa začala v Budapešti, pokračovala v slovenských obciach Békešskej župy a v pilíšskej oblasti a vyvrcholila účasťou na Dni Slovákov v Maďarsku v Tardoši. V čase prvej oficiálnej návštevy predsedu ÚSŽZ navštívil Maďarsko po prvýkrát aj nový predseda vlády Slovenskej republiky Eduard Heger, ktorý absolvoval rokovania s premiérom Maďarska Viktorom Orbánom a predsedom parlamentu Lászlóom Kövérom. Na pôde veľvyslanectva SR sa stretol aj s predstaviteľmi slovenskej komunity v Maďarsku.

Foto: (usz.sk)

Predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková začiatkom júna na pôde Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí priblížila predsedovi ÚSZZ Milanovi Jánovi Pilipovi projekty podporujúce slovenskosť mladej generácie v Maďarsku.

Foto: (a-hl)

Kuratórium Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku (VPN ZSM) na svojom zasadnutí 23. júla rozhodlo o udelení podpôr na aktivity zamerané na zachovanie a rozvoj jazykovej a kultúrnej identity slovenskej národnosti žijúcej na území Maďarska. Vláda Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí poskytla finančnú podporu vo výške 99 581 € pre VPN ZSM v rámci Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarska o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry z r. 2003.

V budove Župnej samosprávy v Tabáni zasadal začiatkom augusta župný slovenský poslanecký zbor. Predsedníčka Alžbeta Szabová privítala prítomných a podrobne im referovala o rozhodnutiach, ktoré v dôsledku pandémie koronavírusu patrili do jej kompetencie. V ďalšej časti rokovania poslanci schválili modifikáciu rozpočtu na rok 2021 a hodnotili Deň Slovákov v Maďarsku, ktorý sa uskutočnil v Tardoši (na fotografii).

Foto: (fuhl)

Generálny konzul Slovenskej republiky v Békešskej Čabe Emil Kuchár odovzdal 10. augusta v Slovenskom Komlóši Striebornú plaketu ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Zuzane Laukovej za jej celoživotnú prácu v oblasti slovenského školstva v Maďarsku a za veľké zásluhy na rozvoji spolupráce so Slovenskom. Na oslave na radnici boli prítomní slovenskí predstavitelia mesta a primátor Zoltán Zsura.

Foto: (bpl)

Foto: (zp)

Po ročnej prestávke spôsobenej pandemiou koronavírusu sa poslanci Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku zišli 31. augusta na mimoriadnom zasadnutí v Stredisku pilišských Slovákov v Mlynkoch. Príčinou zvolania mimoriadnej schôdze bola potreba súrne schváliť rozhodnutia ekonomického charakteru, resp. poveriť predsedníčku CSSM Alžbetu Hollerovú Račkovú podpísaním dohody s vládou Maďarska o poskytnutí podpory na rekonštrukciu bývalého kostola slovenských evanjelikov na Rákócziho triede, v ktorom vznikne Slovenské kultúrne stredisko.

Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku sa nezastavil

Hoci pandemická situácia nedovoľovala usporadúvať podujatia, **Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku** (ÚKSM) nepretržite pracoval. Vydal niekoľko dvojjazyčných publikácií a podporil vydanie jubilejného čísla *Národopisu Slovákov v Maďarsku*. Vzhľadom na to, že do kompetencie ÚKSM patria aj *národopisné zbierky*, aspoň tieto mohli vyvíjať – aj keď iba zúžene – svoju činnosť. Počas uplynulého roka prijímali naraz len obmedzený počet návštevníkov, ale ich prevádzkovatelia mohli vykonávať odbornú prácu s cieľom zachovať materiálne dedičstvo našich predkov či obnovením inventára, alebo rozšírením priestorov.

Dočasná výstava v *Arpádovom múzeu v Ráckeve* pod názvom *Naladené do modro-biela* od júla do polovice decembra predstavovala tradíciu modrotlaču – farbenie textilu a metódu vzorkovania –, ktorá sa v strednej Európe šírila v 18. a 19. storočí. Návštevníci tu mohli vidieť tradičný každodenný a sviatočný modrotlačový odev Slovákov v Maďarsku a ukážky zo súčasnej módy.

Osvetovo-kultúrna inštitúcia *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* na čele s riaditeľkou **Katarínou Király** medziiným pravidelne organizovala online stretnutia pre vedúcich desiatich regionálnych stredísk, ktoré zaisťujú nepre-

tržité fungovanie záujmových krúžkov zabezpečením odborníkov alebo poskytovaním priestorov. Regionálne strediská usporiadali – po otvorení možnosti cestovania – jednak *vzájomné návštevy, ale aj výstavy, či vystúpenia speváckych, hudobných a tanečných telies*. Spomeňme aspoň septembrový koncert *Mládežníckej dychovky zo Slovenského Komlóša* v Mlynkoch alebo rôzne tanečné semináre, či účasť členov výšivkárskeho krúžku na regionálnych a celoštátnych súťažiach.

V *Múzeu ľudovej architektúry v Sennondreji* sa 11. septembra 2021 konala

20. konferencia vedúcich slovenských národopisných zbierok. Na odborný deň sa prihlásili prevádzkovatelia oblastných domov a vedúci národopisných zbierok až z dvadsiatich miest. ÚKSM zostavil program, ktorý sa zameriaval na obnovu výstav, upriamil pozornosť prítomných na súčasné výzvy a ukázal niečo nové, čo v budúcnosti môžu odborný personál, pedagógovia s muzeálnym zameraním, resp. pracovníci verejnej osvetu využívať v praxi.

Tábor ÚKSM na uchovávanie slovenských tanečných tradícií usporiadali tohto roku na juhu Veľkej dunajskej kotliny, v Sarvaši. Zavítalo doň šestnásť 12 – 14-ročných žiakov z miest a obcí obývaných Slovákmi, ktorí sa aktívne venujú tancu. Budúci folkloristi z *Répátskej Huty*, *Tardoša*, *Terian* a z *Alkáru* v najhorúcejších letných dňoch zažili veľa nezabudnuteľných chvíľ, obozná-

mili sa so sarvašskými detskými hrami a tiež s maršom zo Slovenského Komlóša. Keďže išlo o tematický tábor, deti skúšali denne šesť hodín. Učili ich členovia Tanečného súboru *Tešedík Alžbeta Bakróová* a *Gejza Ördögh*.

K zachovaniu a zveľaďovaniu tanečnej kultúry patrí aj každý druhý rok organizovaná celoštátna kvalifikačná prehliadka folklórnych skupín a tanečných súborov *Vo víre tanca*, ktorú usporiadal ÚKSM 15. októbra minulého roku v Sarvaši.

Okrem toho ÚKSM sa podieľal na organizovaní *Dňa Slovákov v Maďarsku v Tardoši*, predovšetkým inštalovaním výstavy o čipkárstve, prezentovaním hmotnej kultúry na jarmoku a duchovného dedičstva v rámci galaprogramu. Dôležitú úlohu zohráva pri usporadúvaní všetkých celoštátnych podujatí CSSM.

(ef)

Foto: (fuhl)

Knižná žatva Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Napriek pre celú spoločnosť ťažkému roku *Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku* (VÚSM) na čele s riaditeľkou *Tünde Tuškovou* s plným nasadením pokračoval vo výskumnej a vydavateľskej činnosti. Vedci a bádatelia pracovali najmä z domu, ale po uvoľnení protipandemických opatrení sa zúčastňovali na vedeckých konferenciách a odborných sympóziách.

V máji *Jazykovedné výskumné centrum v Budapešti* usporiadalo konferenciu s názvom *Teória a prax lexikografie – Národnostný pohľad z Maďarska*, v septembri to bola medzinárodná konferencia v Nadlaku pod názvom *Úloha slovenských stredných škôl v živote dolnozemskej Slovákov* a 11. medzinárodná vedecká konferencia o komunikácii pod názvom *Symetria a asymetria v jazykovej komunikácii*. Začiatkom októbra hostil našich výskumníkov *Nový Sad*, kde prebiehala VII. medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Interkultúrnosť vo vzdelávaní 2021*. Jej organizátorom bol *Pedagogický ústav Vojvodiny* v spolupráci s *oddelením slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade*. Začiatkom novembra prebiehala v ukrajinskom *Berehove* konferencia o živom jazyku s názvom *Hranice ako konvergenčné a divergenčné faktory v jazyku* a v decembri pri príležitosti 60. výročia slovakistiky na *Filozofickej fakul-*

te Univerzity v Novom Sade konferencia *Slovakistika – súčasný stav a perspektívy*.

VÚSM pravidelne informuje o svojich aktivitách na spoločenskej sieti, kde predstavil aj svoje najnovšie publikácie. Pre väčšinovú komunitu je určená *publikácia v maďarčine*, ktorá vznikla na podnet maďarskej vedeckej a laickej verejnosti, predstavujúca prednášky z konferencie z roku 2017 o *výmene obyvateľstva*. Kniha vyšla pôvodne v slovenskom jazyku v roku 2018 pod titulom *Mať voľá, výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom v rokoch 1946 – 1948*.

Po maďarsky vyšlo aj dielo *Józsefa Demmela* o zápisniciach nadlackého evanjelického farára *Ludovíta Haana* a štúdia o slovenskej histórii *Uhorska Lászlóa Matusa Vedec-knihomol', diviak z Bakoňu a železničiar s maláriou*.

VÚSM vydal aj zborník *Slovenské inspirácie z Čívu*, ktorý obsahuje štúdie a ďalšie materiály 36. medzinárodného interdisciplinárneho výskumného tábora ústavu. Tábor sa konal 17. – 21. júna 2019 v Číve a bol venovaný *Márii Žilákovej*, ktorá oslávila významné životné jubileum. Práca pozostáva z 11 štúdií od 14 autorov.

Reflexia slovenského národnostného školstva v Maďarsku v kontexte súčasnosti a ďalších perspektív jeho fungovania je názov ďalšieho zborníka, ktorý obsahuje

príspevky z rovnomennej medzinárodnej konferencie, ktorá sa uskutočnila 15. októbra 2019 v Košiciach. Cieľom konferencie – ako aj zborníka – bolo vytvoriť priestor na odbornú diskusiu. Zborník obsahuje 9 príspevkov od 12 autorov.

Pracovníci VÚSM považovali za dôležité po viac ako sedemdesiatich rokoch opätovne uverejniť „*Spoved' a účtovanie exulanta*“ od **Eudovíta Jaroslava Hrdličku**. Memoáre evanjelického farára zo Slovenského Komlóša (kde pôsobil v rokoch 1904 – 1920), známeho slovenského národovca, sú cenným dokumentom minulosti Slovákov v Uhorsku/Maďarsku v prvých desaťročiach dvadsiateho storočia.

Doktorandskú prácu, ktorej témou bola analýza názorov na jazyk na podklade článkov periodika *Čabiansky kalendár*

z rokov 1920 – 1939, obhájila T. Tušková r. 2002. Viacerí výskumníci z radov našej minority sa vo svojich príspevkoch opierali o materiály Čabianskeho kalendára, chýbala však práca, ktorá by podala komplexný rozbor periodika. Teraz odstránila túto absenciu publikácia Tünde Tuškovej pod titulom *O storočnom Čabianskom kalendári*.

Zborník s názvom *Výskum Slovákov v Maďarsku v interdisciplinárnom kontexte*, ktorý vydal VÚSM na počesť svojej prvej riaditeľky **Anny Divičanovej** a 30. výročia ústavu, prináša štúdie zahraničných a domácich historikov, kulturológov, etnografov, etnológov, literárnych vedcov i lingvistov a doktorandov. Väčšina z nich odznela na rovnomennej konferencii s medzinárodnou účasťou 13. a 14. februára 2020 v Békešskej Čabe.

Škola a učitelia (Sebareflexia slovenských pedagógov v Maďarsku) je názov pripravovaného zborníka štúdií, ktorý je výsledkom spoločného projektu VÚSM a *Spoločenskovedného centra spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach*. Primárnym cieľom autorov bola komplexná charakteristika slovenského národnostného školstva v Maďarsku v kontexte súčasnosti a ďalších perspektív fungovania.

VÚSM v spolupráci so *Slovenskou samosprávou VI. obvodu Budapešti* vydal súbor etnografických štúdií M. Žilákovskej pod názvom *Moje stretnutie s Čívanmi a ich kultúrou* a v spolupráci so slovenskými samosprávami VI. a XIV. obvodu Budapešti súbor výskumu **Domonkosa (Dominika) Voltera** s názvom *Ľudová religiozita v Pišpeku*.

(vusm/ef)

Z činnosti Slovenského divadla Vertigo

Po viac-menej úspešnom lete 2020, keď sme mohli usporiadať aspoň *divadelný tábor pre žiakov základných škôl*, sme s napätím očakávali jeseň, najmä október... Naplánovaný bol totiž *festival národnostných divadiel Jelen/Lét*, ktorý sa mal a napokon na radosť všetkých zúčastnených sa aj konal v budapeštianskom Národnom divadle. **Slovenské divadlo Vertigo** (SDV) sa tu predstavilo divadelnou hrou **Ingmara Villqista** a režisérky **Margity Garajszkej Noc Helvera**. Konečne po mesiacoch pred divákmi! Žiaľ, potom sa opäť všetko zatvorilo – nielen rôzne inštitúcie, ale aj hranice, čo bolo z nášho pohľadu, nakoľko spolupracujeme aj s umelcami zo Slovenska, naozaj bolestné. Prerušili sa skúšky rozprávky *Varené vajíčko nespieva*, keďže toto predstavenie režiruje slovenský režisér **Silvester Lavrík**. Inscenácia pre menšie deti, ktorá vznikla v spolupráci s *Bánovským pokútnym divadlom*, sa napokon – po dlhých pauzách v skúšobnom procese – dočkala svojej takpovediac predpremiéry v auguste 2021 v *Jášči*, neskôr, v septembri, už svojej budapeštianskej premiéry v rámci divadelného festivalu *Jelen/Lét*. V novembri 2020 sa, žiaľ, len online konali pod hlavičkou SDV dielne improvizácie pre ôsmakov *sarvašskej slovenskej školy*, ktoré viedla lektorka a dl-

horočná spolupracovníčka SDV **Monika Necpálová**. Na prelome rokov 2020/2021 prebiehala príprava novej inscenácie pre dospelých. Po mnohých ťažkostiach organizačného i personálneho charakteru, ktoré súviseli predovšetkým s pandemicou situáciou, sa napokon aj melodráma slovenského autora **Ondreja Šulaja** a režiséra **Andrása Nagya Fila chytá vlhu** dostala k svojim divákovi, premiéru mala v auguste. Medzitým v apríli sme sa básňami **Alexandra Kormoša** zapojili do online osláv *Dňa poézie* v Maďarsku a spomienky na významného slovenského poeta. Takisto na sociálnej sieti sme oslovili našich najmladších cyklom desiatich rozprávok *Pavla Dobšinského* v podaní **Denisy Dérovej**. Tradičná májová detská divadelná prehliadka *Deti deťom* sa, žiaľ, neuskutočnila.

Mali sme teda veľkú radosť, že sa naše dve nové predstavenia podarilo v roku 2021 doviest do premiéry a takisto sme sa veľmi tešili z toho, že sme mohli zorganizovať tak *divadelnú dielňu* pre gymnazistov a staršiu mládež v júli v Svätom Jure, ako aj v auguste v Alkári *divadelný tábor* pre 30 žiakov základných škôl (*Békešská Čaba, Budapešť, Čemer, Kétsoproň, Sarvaš, Slovenský Komlós*). Naše deti a sedem mladých hercov z dielne takto pripravili spolu tri predstavenia,

z ktorých jedno – *Ach, tá láska nebeská!* – sa prezentovalo už aj v Maďarsku na prehliadke *Spolu na javisku (i mimo neho!)*.

Podobne ako v roku 2020, aj vlani sme s napätím čakali, či budeme môcť v septembri usporiadať festival Jelen/Lét – opäť v budapešťianskom Národnom divadle. Situácia sa našťastie nezhoršila a tak sa SDV mohlo na prehliadke prezentovať oboma novými predstaveniami. Ešte predtým sme však inscenáciu *Fila chytá vlhu* predstavili divákovi v *Pišpeku*. Takisto v septembri sa v sarvaške

slovenskej škole konala divadelná dielňa pod odborným vedením lektorky *Moniky Necpálovej* pre ôsmakov *Storytelling deduška Večerníčka*. Tentoraz už prezenčne! Dielňa sa zamerala na rozvoj vyjadrovania sa v slovenčine formou umeleckej techniky storytellingu.

Nuž, potom sa už pomaly blížil október, my sme sa pripravovali na prehliadku *Spolu na javisku (i mimo neho!)* a chystali sa na ďalšie predstavenia a výzvy...

(do)

Foto: Vertigo

Z činnosti Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku

Pedagogické metodické centrum Slovákov v Maďarsku (PMCSM) sa aj v uplynulom období, počas tzv. pandemických mesiacov, či skôr už rokov, sústredilo na udržiavanie a zvyšovanie odborných spôsobilostí pedagogických pracovníkov, pričom jeho poslaním zostáva tiež vychovávať a vzdelávať žiakov a študentov národnostných škôl v duchu zachovania slovenského kultúrneho dedičstva, humanity, demokracie a tolerancie. Upevnili sme spoluprácu s ostatnými odbornými a metodickými inštitúciami v Maďarsku, na Slovensku i v slovenskom zahraničí a podporovali sme alternatívne programy edukácie.

Napriek všetkým problémom aj v rokoch 2020 a 2021 sme sa aktívne uchádzali a zapájali do vypracovania projektov na získanie grantov na podporu výchovy, vzdelávania a rozvoj dolnozemskej spolupráce. Vzhľadom na sprísnenie opatrení v súvislosti so šírením ochorenia COVID-19 v Maďarsku i celom svete sme pritom museli pristúpiť k prehodnoteniu realizácie naplánovaných akcií PMCSM. Nepodarilo sa nám usporiadať *metodické dni*, doškolovali učiteľov, *výjazdové kurzy* a študentské tábory prezenčnou formou. Boli sme nútení experimentálne overiť nové formy a metódy ďalšieho vzdelávania učite-

lov, aby zodpovedali súčasným trendom v individuálnom i profesijnom rozvoji pedagógov, preto sme presunuli *aktivity do online priestoru*. Okrem niektorých online doškolovaní sme nemali možnosť zúčastniť sa na medzinárodných programoch. Žiaľ, ani *XVI. putovnú súťaž zo slovenských dolnozemských reálií pre stredoškolákov* sme nemohli uskutočniť. Medzinárodnú súťaž stredoškolákov sme sa rozhodli presunúť tiež do online priestoru. Zúčastňujú sa na nej študenti z *Maďarska, Rumunska i Srbska* a jej cieľom je podpora a vyhľadávanie talentovaných a nadaných žiakov slovenských národnostných škôl v našich krajinách, posilňovanie ich vzťahu k histórii, tradíciám i súčasnosti dolnozemských Slovákov, rozvíjanie ich tvorivých kompetencií, kritického myslenia, odborného-teoretických vedomostí i odborných-praktických schopností a zručností.

Naši učitelia majú v súčasnosti možnosť vyhľadať nespočetné množstvo učebných materiálov vo virtuálnom priestore. Na pomoc im je aj facebooková skupina *Slovenčinári v Maďarsku*, ktorá má už viac ako 120 stálych členov. Uverejňujeme tu linky, dokumenty, nahrávky i *digitálne učebné pomôcky*, pritom táto platforma slúži aj na monitorovanie spätnej väzby zo škôl i od jednotlivcov o ich

vzdelávacích potrebách, účelnosti a kvalite našej činnosti. Na zlepšenie kvality odborno-metodickej pomoci sú pre nás dôležité i kritické postrehy a vymedzenie oblastí možného zlepšenia. Okrem množstva inšpiratívnych príspevkov a pozitívnej spätnej väzby členovia pomenovali hlavný problém edukačného procesu súčasnosti: *obmedzená možnosť vzájomného stretávania sa*, absencia sociálnej interakcie a verbálnej komunikácie. Pri vzdelávaní dištančnou formou bez vhodného technického zabezpečenia a kvality internetového signálu sa cítili učitelia neistí. Okrem učiteľov základných a stredných škôl majú aj naše učiteľky materských škôl svoje platformy na rôznych internetových stránkach. Na pomoc im kúpilo PMCSM v minulom roku slovníky (210 ks), pexeso Slovensko (200 ks) a 10 ks závesných nástenných tabúl.

Program pre nadaných zaviedla CSSM roku 2006 pre žiakov siedmich a ôsmich tried základných škôl. Jeho úlohou je motivovať mladú generáciu, aby sa vzde-

lávala v jazyku svojich predkov, rozvíjala svoje jazykové zručnosti v slovenských školách aj v mimoškolskej činnosti, aktívne používala jazyk počas pobytov na Slovensku. Program zároveň inšpiruje učiteľov-mentorov žiakov. Finančne ho podporuje *Verejnoprospešná nadácia Slovákov v Maďarsku*. V roku 2020 sa o štipendium uchádzalo 14 žiakov. Do programu sa zapojilo 8 škôl, 14 mentorov a 26 žiakov. Na uľahčenie a podporu práce mentorov sme kúpili 10 ks tabletov, ktoré sme odovzdali najúspešnejším mentorom, ktorí sa podieľali na tom, aby naše gymnáziá mali viac študentov.

Do najnovšieho čísla metodického časopisu *Slovenčinár* sme zaradili príspevky národnostných pedagógov z dolnozemskeho priestoru, v ktorých sa snažili zmapovať skúsenosti, myšlienky i nápady spojené s dištančnou formou vzdelávania.

Mária Czégényová,
riaditeľka PMCSM
Foto: (pmcsm)

Z činnosti Knižnice a dokumentačného centra Slovákov v Maďarsku

Knižnica a dokumentačné centrum Slovákov v Maďarsku (KDCSM) už druhý rok funguje v susednej budove sídla *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* (CSSM). Ani našu knižnicu nemohli čitatelia osobne navštevovať počas epidémie Covid-19, toto obdobie sme využili na pokračovanie v odbornej práci, v novom sídle sme sa snažili vytvoriť vhodné podmienky pre používateľov.

Knižnica disponuje takmer 5000 knižničnými jednotkami, zbiera rôzne typy dokumentov: knihy, periodiká, učebnice, audiovizuálne dokumenty, elektronické dokumenty, zvukové knihy, drobnú tlač (plagáty, prospekty, pozvánky), fotografické dokumenty, diplomové a dizertačné práce, študentské práce, rukopisy atď.

Obsahovo sa v prvom rade sústreďujeme na literatúru Slovákov v Maďarsku, ale snažíme sa vyhovieť aj požiadavkám o zábavnú literatúru. Nakupujeme nové tituly súčasnej slovenskej literatúry, pravidelne a systematicky mapujeme literárny život Slovenska. Zbierame klasickú aj súčasnú literatúru, ale vítame aj iniciatívy našich čitateľov, ktorým sa snažíme vyhovieť.

Veľkú časť našej zbierky tvorí *detská literatúra*, z ktorej máme depozity v školách CSSM. Tieto knihy, ako aj značná zbierka učebníc, slúžia nielen deťom, ale

aj pedagógom. Pedagógovia majú u nás možnosť prezrieť si a porovnať rôzne učebnice, vybrať povinnú, resp. odporúčanú literatúru pre deti, ale nájdú u nás aj odbornú literatúru z oblasti pedagogiky a metodiky.

Pravidelne pribúda počet *periodík*. Zbierame slovenské periodiká z Maďarska celoštátneho aj miestneho charakteru, ako aj kalendáre. Aj naša digitalizačná činnosť sa týka predovšetkým periodík, pretože tieto dokumenty sa najskôr poškodzujú a v digitálnej forme sa v nich jednoduchšie vyhľadávajú informácie. V digitálnej forme poskytujeme týždenník *Ľudové noviny* od prvého čísla do 80. rokov, *Náš kalendár*, ale aj predchodcu *Ľudových novín Našu slobodu*.

Spracovanie dokumentov sa uskutočňuje pomocou integrovaného knižničného softvéru, ktorý umožňuje poskytovanie podrobných informácií o dostupných dokumentoch. V informovaní o фонде je na pomoc *online katalóg knižnice*. Jeho prostredníctvom sa od minulého roku používatelia môžu nielen informovať o tom, aké publikácie má knižnica, ale sa aj predbežne registrovať, na základe čoho im môžeme poskytnúť naše služby aj online.

Používatelmi, čitateľmi knižnice sú bádatelia, študenti, ktorí sa zaoberajú

verejným, kultúrnym a vedeckým životom Slovákov v Maďarsku, ale aj čitatelia z občianskej sféry, ktorí využívajú naše dokumenty na vzdelávanie sa alebo zábavu. Často a radi pomáhame zabezpečiť v digitalizovanej forme ťažko dostupné dokumenty, napr. rukopisy alebo dokumenty z chránených fondov z Maďarska, ale aj zo Slovenska. Vlni sme mali viac takýchto žiadostí. Zároveň týmto spôsobom budujeme aj našu zbierku.

Veľmi úspešnou akciou bol v predošlých rokoch workshop pre posluchá-

čov univerzít s názvom „Už sme... / Mi már...“ V rámci neho tí študenti, ktorí už obhájili svoju diplomovú alebo študentskú vedeckú prácu, mali možnosť ju predstaviť, podeliť sa o svoje skúsenosti s poslucháčmi nižších ročníkov. Takéto akcie plánujeme organizovať aj v budúcnosti.

Knižnica začala nakupovať *spoločenské hry*, ktoré pomáhajú rozvíjať jazykové schopnosti a ktoré si u nás tiež možno požičať.

Okrem priamo u nás registrovaným používateľom poskytujeme dokumenty aj regionálnym strediskám ÚKSM, vysokoškolským katedrám a sieti verejných knižníc.

Veľmi ľutujeme, že v uplynulom roku sa nemohli uskutočniť akcie, ktoré doteraz každý rok slúžili na prezentáciu literatúry Slovákov v Maďarsku. Snažíme sa nahradiť ich poskytovaním informácií na online stránkach: na našej webovej stránke a na *facebooku*.

Knižnica v posledných rokoch budovala svoju zbierku tak, aby mohla vyhovieť svojim čitateľom, ak majú záujem o slovenskú literatúru, potrebujú pramene k odbornej práci, chcú si obnoviť jazykové znalosti, radi by učili svoje deti po slovensky, majú záujem o slovenské časopisy, chcú si prelistovať staré slovenské časopisy z Maďarska alebo hľadajú dobové fotografie z ich okolia.

Nájdete nás na adrese *Budapešť, XI. obv., Fadruszova ulica 9/B. 5. posch. č. 17* každú stredu od 8.30 do 16.00, resp. vo vopred dohodnutom termíne. Naše kontakty: *sdc.slovaci.hu*, *kdcsmbp@gmail.com*, tel. +36 30 526 5523.

Text a foto: (kdcsm)

Činnosť našich občianskych organizácií
s celoštátnou pôsobnosťou

Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku

Prvú národnostnú mládežnícku organizáciu v Maďarsku založilo v roku 1989 devätnásť slovenských nadšencov. „*Ideológom osamostatnenia sa od Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku bol vtedajší člen Mládežníckeho výboru DZSM Imrich Fuhl. [...] Od zrodu myšlienky však ubehlo vyše poldruha roka, kým Organizáciu slovenskej mládeže v Maďarsku riadne zaregistrovali ako celoštátnu spoločenskú organizáciu,*“ píše o okolnostiach vzniku OSMM jej prvý predseda **Anton Paulík** v publikácii vydannej pri príležitosti 10. výročia založenia zoskupenia. V októbri 1989 si zakladatelia vytýčili za cieľ posilniť národnostné povedomie slovenskej mládeže, rozvíjať v nej pocit spolupatričnosti a prispieť k zachovaniu tradícií Slovákov v Maďarsku.

Členskú základňu organizácie v súčasnosti tvoria mladí ľudia väčšinou z dolnozemskeho regiónu. Ich presný počet predseda organizácie **Bence Szeljak** nevedel uviesť, ale momentálne pripravujú zaviesť členské preukazy na ich evidovanie. *Približne päťdesiat členov* sa aktívne zapája do 2-3 programov ročne, podieľajú sa aj na ich organizovaní. Väčšinou ide o stredoškôľakov (nielen z dvoch slovenských gymnázií), ale nájdu sa medzi nimi aj univerzitní poslucháči, či žiaci základných škôl. Členom

organizácie sa môže stať ktokoľvek, kto navštevuje aspoň 7.-8. ročník základnej školy, má nejaké väzby na našu Slovač, pestuje slovenské tradície, jazyk a/alebo navštevuje niektorú zo slovenských škôl v Maďarsku a chce byť členom tohto fantastického kolektívu.

„*Keď sme sa pred niekoľkými rokmi zamysleli nad tým, čo ďalej s OSMM, zrodil sa nápad, že vyhladáme všetky školy, v ktorých prebieha výučba slovenčiny, aby sme mohli pripraviť programy pre deti,*“ prezradil nám B. Szeljak. „*Pre nás*

je veľmi dôležité, aby mladí spoznali našu organizáciu. Mám také skúsenosti, že napr. pedagóg, ktorý celý svoj život odpracoval na slovenskom poli, nevie, čo je to OSMM. Kontaktovali sme preto školy, v ktorých by sme chceli zrealizovať akúsi informačnú „road show“ a všetky inštitúcie uvítali našu iniciatívu. Je pritom dôležité, že deťom nechceme ubrať z ich voľného času. Naše zoznamovacie stretnutia by mali prebiehať buď v rámci vyučovacích hodín, alebo na školských či mimoškolských podujatiach, na ktorých by žiaci beztak zúčastnili. Rozdali by sme im propagačné materiály, porozprávali by sme im, prečo je dobré byť „maszfszák-om“ (často používané pomenovanie pochádzajúce z maďarskej skratky organizácie – pozn. red.) Mysleli sme v prvom rade na siedmakov a ôsmakov, lebo oni sú práve v tom veku, keď začínajú byť otvorenejší svet, ale ešte nemajú vyhranené

názory. Myslím si, že by sme im vedeli pomôcť ukázať smer, akým sa oplatí vybrať sa tak v osobnom živote, ako aj v štúdiách – napr. zvoliť si slovenské gymnázium. Myslím si, že medzi čabianskymi stredoškólakmi sme dosiahli pekné úspechy a teraz, keď ma štúdiá zaviali do Budapešti, plánujem sa aktivizovať aj na tunajšom slovenskom gymnáziu. Žiaľ, realizáciu nášho plánu prekazila pandémia, ale veríme, že v blízkej budúcnosti sa budeme môcť pustiť do tejto práce. Ako vidíte, ani my nie sme výnimka, vírus nám robí značné problémy. Už druhý rok po sebe sme napríklad nemohli zorganizovať jedno z našich najobľúbenejších podujatí – Slovenskú mládežnícku akadémiu. Vlani to bolo priamo z dôvodu koronavírusu, tohto roku zase nepriamo: po uvoľnení protipandemických opatrení sa všetci rozprchli na dovolenky, kým sa ešte dalo – čo sme, samozrejme, plne chápali a akceptovali – a nepozbieralo sa dosť účastníkov. V tejto súvislosti ale treba poznamenať, že počas prvých vĺn pandémie sme nadobudli bohaté skúsenosti s organizovaním online akcií, videokonferencií, objavujeme možnosti nových platforiem, takže nie sme úplne bez „zbraní“ ani v časoch lockdownu.

V rámci našej činnosti by som vyzdvihol spoluprácu s Organizáciou nemeckej mládeže v Maďarsku, ktorá je okrem nás jediná celoštátna organizácia národnostnej mládeže. Naše styky plánujeme posilniť sériou spoločných stretnutí, prvé by malo byť symbolicky v Poľnom Berinčoku, kde žijú predstavitelia oboch národností. Odtiaľ by sme sa presunuli do čabianskej centrály OSMH v Dome slovenskej kultúry, oni by nám následne predstavili

Nemeckú samosprávu v Gyule. Dúfame, že pandémia nám neskríži plány. Čo sa týka ďalších vízií do budúcnosti, v súčasnej situácii sa veľmi ťažko plánuje, ale, samozrejme, máme množstvo nápadov, ktoré by sme chceli realizovať. Ako člen Valného zhromaždenia a Mládežníckeho výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku som pri ohnisku informácií, čo chcem využiť napr. pri agitácii mladých, aby sa počas plánovaného sčítania obyvateľstva v roku 2022 smelo hlásili k svojej národnosti a aby k tomu podnecovali aj svojich rodinných príslušníkov. Čo sa týka parlamentných volieb, OSMH na nich priamo neparticipuje, aj keď viacerí jej členovia – vrátane mňa, áno. V tejto súvislosti treba tiež upozorniť na význam našej organizácie, z ktorej pokojne môžu vyjsť politici našej budúcnosti, viď napríklad nášho prvého predsedu, ktorý je dnes parlamentným hovorcom Slovákov v Maďarsku a mnohých ďalších bývalých či súčasných členov CSSM, členov našich miestnych a regionálnych samospráv. Sme aj žriedlom množstva nápadov, na ktorých treba ešte pracovať, ale dúfame, že v budúcnosti čím viac z nich budeme môcť zrealizovať. Mám na mysli koncerty kapiel zo Slovenska, premietanie slovenských filmov v menších komunitách, na školách, v klubových centrálnach, radi by sme oživilí túry po Piliši spojené s kultúrnym programom pod pracovným názvom „Mlynky Way“, ale taktiež by sme chceli realizovať akcie k tristoročnici Sarvaša. Uvidíme, či nám to pandemická situácia umožní,“ informoval nás predseda OSMH Bence Széljak.

(zp)

Foto: (archív)

Desaťročnica Slovenského spolku Identita

Založenie **Slovenského spolku Identita** iniciovali pred desiatimi rokmi predovšetkým príslušníci strednej a mladšej generácie komunity Slovákov v Maďarsku, ktorí chceli vytvoriť *novú platformu na zmysluplnú celoštátnu spoluprácu v oblasti zachovania slovenskej národnostnej identity, náboženských a kultúrnych hodnôt*. Na zakladajúcej schôdzi si členovia zvolili za predsedníčku **Karolu Klauszovú**, ktorá odvtedy zastáva túto funkciu. Od samého začiatku bolo hlavným cieľom spolku hľadať po celej krajine kľúčové osobnosti, odborných expertov ovládajúcich slovenský jazyk, združiť ich, pripravovať a uskutočňovať s nimi spoločné projekty. Najmä však podporovať tvorivú činnosť mladej generácie, posilňovať jej vieru, jazykové zručnosti a spolupatričnosť.

Prioritnou oblasťou činnosti Identity bola a je *starostlivosť o slovenské deti v Maďarsku*. Jedným z dôkazov toho bolo vydanie dvoch metodických príručiek pre škôlkarov a deti nižšieho stupňa základných škôl, ktoré mali za cieľ napomáhať efektívnejšiu výučbu slovenského jazyka v Maďarsku. Ďalším dôkazom starostlivosti o mládež sú *tradičné týždenné letné ekumenické mládežnícke biblické tábory*, cieľom ktorých je, aby sa viera stala duchovným a morálnym

kompasom našej mladšej generácie. Identita však nezabúda ani na dospelých veriacich. Permanentne usporadúva pre nich *duchovné cvičenia* tak doma, ako aj v našej materskej krajine, je spoluorganizátorom početných náboženských podujatí a udržiava živé kontakty s predstaviteľmi katolíckej a evanjelickej cirkvi na Slovensku.

Okrem týchto činností k našim erbovým podujatiam uplynulého desaťročia patrili bezpochyby *Spomienková slávnosť na Petra Pázmaňa* v roku 2016, keď sme si v Budapešti za účasti *Otca arcibiskupa Mons. Jána Oroscha z Trnavy* pripomenuli 400. výročie jeho vysvätenia za ostrihomského arcibiskupa so sídlom v Trnave. Ďalej v roku 2018 sme v hlavnom meste uskutočnili *oslavu 300. výročia založenia Békešskej Čaby* – príchod slovenských predkov na Dolnú zem a nie v poslednom rade v roku 2019 spolu so slovenskými spolubratmi sme usporiadali slávnostnú spomienkovú slovenskú svätú omšu a sympóziu pri príležitosti *170. výročia založenia Katolíckych novín v Pešti*. Každoročne na Dušičky navštívime hroby alebo busty významných osobností slovenského pôvodu pôsobiacich kedysi v Uhorsku, resp. v Maďarsku (*Samuela Tešedíka, Jána Fadrusa, Kálmána Mikszátha, Andrása Áchima L., Edmun-*

da Lechnera, Artura Hubáčka Harma-
ta, Petra Pázmaňa, Jozefa Maximiliána
Petzvala).

Identita je aj veľkým podporovateľom
umenia. Za uplynulé desaťročie v spo-
lupráci s *Múzeom Mihálya Munkácsyho
v Békeške Čabe* sme sa podieľali na rôz-
nych umeleckých aktivitách, medziiným
na výstave *Štefana Bubána a Andyho
Warhola*.

Nesmierne sme hrdí na to, že na náš
návrh udelili jedno z najvyšších vyzna-
menaní maďarskej vlády, cenu *Za ná-
rodnosti*, trom našim členom, skvelým
odborníkom komunity Slovákov v Ma-
ďarsku (*Ildike Klauszovej Fúzikovej* roku
2015, *Jurajovi Andovi* roku 2017 a *Jánovi
Fuzikovi* roku 2018).

Počas desaťročnej existencie našej ob-
čianskej organizácie sme nezabúdali ani

na priaznivcov ľudových tradícií a ume-
nia. Úzko sme spolupracovali s odborník-
mi pôsobiacimi v *slovenských oblastných
domoch*, podporovali sme kultúrne podu-
jatia na rôznych scénach, udržiavali kon-
takty s občianskymi združeniami a slo-
venskými národnostnými samosprávami
po celej krajine od *Mlynkov cez Malý
Kereš až po Békešskú Čabu*. Podľa potre-
by sme poskytovali právne poradenstvo,
konkrétne *právnické služby*. Počas pandé-
mie koronavírusu sme aj mentálne pod-
porovali svojich členov, čo bolo mimo-
riadne dôležité v tých najťažších časoch.

Teší nás, že počas uplynulých desiatich rokov sme pripravili desiatky podujatí, pravidelne sa zúčastňujeme na kultúrno-spoločenských podujatiach, na ktoré prispievame aj vecnými darmi.

Aktívne sa zúčastňujeme na konferenciách doma i v zahraničí a udržiavame dobré kontakty s *Úradom štátneho tajomníka pre cirkevné a národnostné vzťahy pri Úrade predsedu vlády Maďarska* a s *Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí*. Bez ich pomoci by sme nemohli realizovať naše mnohostranné aktivity. Hrdí sme aj na naše kontakty s maďarskou komunitou žijúcou na Slovensku, čo je novým segmentom pôsobnosti jednej slovenskej občianskej organizácie v Maďarsku.

Našu budúcnosť naďalej plánujeme v znamení spolupráce so Slovákami žijúcimi v Maďarsku. Teší nás, že za uplynulé

obdobie sa nám podarilo „znovuzískať“ takých ľudí strednej generácie, ktorí sa začali zaujímať o svoje slovenské korene a zapojili sa do našich programov, čo prispelo k rozvoju slovenského spoločenského života v Maďarsku. Takto sa snažíme vytvárať aj nový kultúrny a náboženský dialóg medzi Slovákami a Maďarmi, ako i medzi ostatnými národnosťami žijúcimi na území Maďarska a Slovenska.

Čo si prajeme do ďalšej desaťročnice? Predovšetkým začleniť mladých ľudí so slovenským národnostným cítením do nášho slovenského spolkového života, vzbudzovať v nich záujem o všetko, čo je slovenské, upevňovať ich identitu, lebo mládež je budúcnosťou Identity.

Karola Klauszová
predsedníčka Slovenského
spolku Identity
Foto: (archív)

Únia slovenských organizácií v Maďarsku

Únia ako občianska organizácia vznikla v roku 2004 z iniciatívy vtedajšej riaditeľky Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe **Anny Ištvánovej**. Päť zakladajúcich členov – Čabianska organizácia Slovákov, Organizácia Slovákov v Poľnom Berinčoku, Spolok segedínskych Slovákov, Organizácia komlóšských Slovákov a Organizácia Slovákov v Malom Kereši – sa v Slovenskom Komlóši uznieslo založiť **Združenie dolnozemských slovenských organizácií**. Časom sa k nim pridali ďalšie organizácie a tak združenie postupne nadobudlo celoštátnu pôsobnosť. Zmenil sa aj jeho názov na **Úniu slovenských organizácií v Maďarsku**, ku ktorému neskôr, v súlade s novým právnym predpisom, pribudlo na konci slovo – **Združenie**. V súčasnosti má 18 členských organizácií zo všetkých Slováckmi obývaných regiónov Maďarska. Oblasť jeho pôsobenia sa dotýka 8 žúp a hlavného mesta, členské organizácie združujú okolo 1600 registrovaných členov.

O aktivitách Únie slovenských organizácií v Maďarsku – Združenia (ÚSOM) v roku 2021 sme sa rozprávali s jej predsedom **Františkom Zelmanom**. „Na rok 2021 sme vydali kalendár, v ktorom sa mohli fotograficky i údajmi prezentovať naše spolky. Bol to úspešný pokus, v ktorom hodláme pokračovať – ak všet-

ko dobre dopadne, mal by predstaviť významné budovy Slovákov v Maďarsku. Publikovali sme taktiež leták o oblastných a spoločenských domoch malých osád Békešskej župy a pripravuje sa ďalší, v ktorom predstavíme oblastné domy našej členskej organizácie, Regionálneho spolku Slovákov z okolia Pešti Dolina. Pokračujeme v spolupráci s našimi partnermi zo Slovenska. Máme podpísané dohody o spolupráci s Občianskym združením (OZ) Vidiecky parlament Slovenskej republiky a s OZ Apovka Mamovka z Horných Salíb. S prvým menovaným sme sa napr. zúčastnili zájazdu na Slovensko po stopách našich predkov na strednom Slovensku. S OZ Apovka Mamovka sme tiež mali naplánované rôzne programy, ale tie sme pre pandémiu museli zrušiť. Dúfame ale, že čoskoro sa nám podarí našu spoluprácu preniesť z virtuálnej platformy do praxe. Ďalej by som spomenul, že ešte v roku 2020 napísal hudobný skladateľ, čestný predseda Združenia dychových hudieb Slovenska Adam Hudec skladbu pre dychový orchester s názvom Slováci z Maďarska, ale, žiaľ, ešte sa nám ju nepodarilo prezentovať, keďže Komlóšska dychovka ju pre pandémiu nemala kedy nacvičiť, ani kde predstaviť obecenstvu. Dúfame, že do konca roka sa tak stane. Naše Valné zhromaždenie zasadalo

v máji online, ďalšie zasadnutie plánujeme usporiadať v prezenčnej forme. Viaceré z našich členských organizácií – napr. v Eleku, Slovenskom Komlóši, Čabasabadi, či Békešskej Čabe – usporiadali v čase uvoľnenia protipandemických opatrení množstvo pekných podujatí.

Čo sa týka plánov na rok 2022, tým sme sa ešte podrobne nevenovali, ale, samozrejme, predstavy máme. Čo sa týka nadchádzajúcich parlamentných volieb, chcel by som upozorniť na problém, že tí voliči, ktorí chcú hlasovať za národnost-

nú listinu, nemôžu zároveň hlasovať aj za politickú stranu, preto sa obávame, že viacerí, najmä mladí, sa odhlásia z listiny národnostných voličov, aby mohli voľiť politické strany. Hrozí tak, že bude málo národnostných voličov. Môj názor pritom je, že naši voliči by hlasovali za jednotlivé politické strany v podobnom pomere ako tí väčšinoví, takže voľby by príliš neovplyvnili, nám by ale veľmi chýbali. Toto je problém, ktorému by sa nejakým spôsobom malo predísť a na tomto by podľa mňa mali začať pracovať všetky občianske organizácie spolu s Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku. Zatiaľ však nevidím, že by prebiehali konkrétne kroky, čo môžeme pripísať aj tomu, že po pandémie sa v lete na niekoľko mesiacov všetko otvorilo a každý je zaneprázdnený realizovaním všetkých tých podujatí, ktoré sa počas lockdownu nemohli uskutočniť.

Samozrejme, plánujeme sa sústrediť aj na sčítanie obyvateľstva, ktoré sa pôvodne malo konať v roku 2021. Svedomite sme sa naň pripravovali, napokon ho odvolali a zatiaľ nedisponujeme konkrétnymi informáciami, kedy a ako sa má zrealizovať v nasledujúcom kalendárnom roku, ťažko teda plánovať. Keď ale príde čas, budeme pripravení osloviť našich občanov a v prípade potreby poskytnúť im pomoc pri vyplnení online formulára. Dúfame, že v roku 2022 sa už situácia znormalizuje a my budeme môcť opäť plnohodnotne pracovať za našu národnosť,“ povedal predseda Únie slovenských organizácií v Maďarsku – Združenia František Zelman.

(zp)

Foto: (archív)

Predstavujeme Zväz Slovákov v Maďarsku

Predchodca **Zväzu Slovákov v Maďarsku** (ZSM) *Zväz demokratických Slovákov v Maďarsku*, neskôr *Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku*, vznikol 19. decembra 1948. Spoločenská organizácia do roku 1951 zastupovala záujmy Slovákov na politickom, hospodárskom a kultúrnom poli. Krátko po založení začali vznikať jej prvé miestne organizácie v Békešskej Čabe, Medeši, Poľnom Berinčoku, Veľkom Bánhedeši, Slovenskom Komlóši, Sarvaši a v Budapešti. Pod vedením *Zväzu* sa pestovala a sprostredkúvala slovenská kultúra v rámci dvoch typov inštitúcií. V roku 1949 sa ako ústredná inštitúcia založil napr. súbor bábkarov, tanečný súbor a pri miestnych organizáciách vznikali divadelné, tanečné a spevácke zbory.

Od 1. januára 1949 vydávala občianska organizácia týždenník nazvaný *Naša sloboda*, ktorý počas revolúcie musel prerušiť svoju činnosť. 4. októbra 1957 vyšlo prvé číslo týždenníka *Ludové noviny* a tento časopis patrilo Zväzu do r. 1996.

Prvú slovenskú spoločenskú a kultúrnu organizáciu s celoštátnou pôsobnosťou začiatkom roku 1951 z politicko-centralizačných dôvodov zrušili a oblasť jej pôsobenia sa zúžila na kultúru. Na kongrese v roku 1969 bol zvolený *Celoštátny výbor* a založili sa výbory

pre tri základné oblasti slovenského národnostného života: školský, kultúrny a tlačový. Popri nich vznikli začiatkom 70. rokov *Vlastivedná a národopisná sekcia* a v roku 1981 *Slovenská literárna sekcia*. Markantnejšie črty nadobudla spoločenská činnosť organizácie po jej piatom kongrese v roku 1973, keď sa do práce v záujme zachovania slovenskej kultúry zapojilo 70 – 80 obcí. V roku 1988 si členstvo zvolilo vedenie nového typu. Predsedom sa stal genetik *Matej Šipický*, ktorý inicioval viacero reforiem, napr. obnovenie miestnych organizácií a zakladanie siete slovenských inštitúcií. V Békešskej Čabe vznikol *Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku* (1990), ktorý bol prvou národnostnou vedeckou inštitúciou v krajine.

V čase transformácie spoločnosti vzniklo niekoľko nových, tzv. alternatívnych slovenských spoločenských organizácií s celoštátnou pôsobnosťou, ale najpočetnejším spolkom zostal aj naďalej *Zväz*, ktorý si vytvoril novú organizačnú štruktúru. Zmenu v spoločenskom živote Slovákov v Maďarsku prinieslo prijatie národnostného zákona v roku 1993 a prvé voľby do menšinových samospráv (1994). Po modifikácii menšinového a volebného zákona v roku 2005 sa *Zväz* ako najpočetnejšia nominačná organizácia zúčastnil na voľbách do menšinových samospráv.

Od roku 1996 je jeho predsedníčkou *Ruženka Egyedová Baráneková*. ZSM sa aj v nových podmienkach snaží spájať, motivovať, aktivizovať Slovákov žijúcich roztrúsene po celej krajine. Tomuto zámeru slúžia jeho kultúrne aktivity ako napr. súťaž pre deti a mládež *Slovenské spevanky a veršovačky*, *Celoštátne stretnutie aktivistov ZSM na Slovensku*, súťažná prehliadka speváckych a folklórnych skupín *Slovenský škovránok*, *Celoštátny slovenský folklórny festival* v obci Banka, stretnutie *Slovenská gazdinka* a medzinárodná konferencia *Ako ďalej, Slováci v Maďarsku*.

Najpočetnejšia občianska organizácia organizuje a podporuje výstavy o slovenskej národnosti v Maďarsku ako aj národopisné tábory pre deti po celej krajine. ZSM ako prvý inicioval spoluprácu a osobné stretnutia so Slovákami zo sveta. Je členom *Svetového združenia Slovákov v zahraničí*, úzko spolupracuje s *Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ)*, ako aj s ďalšími inštitúciami na Slovensku.

ZSM v roku 1990 založil nadáciu *Lipa*, ktorá poskytovala štipendiá žiakom základných a stredných škôl i vysokoškolským poslucháčom. Jej nasledovníkom je od roku 2013 *Verejnoprospesná nadácia ZSM*, ktorá má širšiu kompetenciu. Prostredníctvom *ÚSZZ* z prostriedkov poskytovaných *Vládou Slovenskej republiky* uskutočňuje pre žiakov a študentov slovenskej národnosti školu v prírode na Slovensku *Poznaj svoje korene*. Okrem toho každoročne vypisuje výzvu na predkladanie žiadostí o podporu slovenskej národnosti v oblasti vzdelávania a kultúry. O dotáciu sa môžu uchádzať školské a vzdelávacie inštitúcie, študenti vysokých škôl, pedagógovia, spoločenské organizácie, miestne a regionálne slovenské samosprávy, ako aj fyzické osoby. Cieľom nadácie je prispieť k zachovaniu a rozvíjaniu kultúrnej a jazykovej identity osôb patriacich k slovenskej národnosti v Maďarsku, k zachovaniu slovenských kultúrnych hodnôt, k podpore slovenskej záujmovo-umeleckej a výchovno-vzdelávacej činnosti. V roku 2021 *Kuratórium* nezamietlo ani jednu žiadosť, 94 projektov podporilo celkovou sumou 16 870 000 forintov.

Sprac.: (ar)
Foto: archív

Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku a Novohradské národnostné stretnutie

Pandémia koronavírusu ani vlani nezne-
možnila uskutočnenie jedného z najväč-
ších a najobľúbenejších podujatí našej
Slovače: *Celoštátny folklórny festival Slo-
vákov v Maďarsku* tradične spojený s *No-
vohradským národnostným stretnutím*.
Na podujatí *Zväzu Slovákov v Maďarsku*
(ZSM) a *Slovenskej samosprávy Novo-
hradskej župy*, ktoré sa konalo 1. augusta,
sa mohli zúčastniť len tí, ktorí sa vopred
zaregistrovali a preukázali sa Covid pa-
som.

Galaprogram niesol názov *Spieva celá
rodina, spieva celá dedina*. Na javisko nad
jazerom vošiel cez bránu jeden pár z kaž-
dej vystupujúcej rodiny a po hymnickej
piesni Slovákov v Maďarsku *Daj Boh
šťastia* na pamiatku prednádávnom zo-
snulej farárky *Alžbety Nobikovej* položil
bielu gladiolu do vázy pod LED obrazov-
kou. Obecenstvo privítala predsedníčka
ZSM *Ruženka Egyedová Baráneková*. Vo
svojom príhovore vyzdvihla dva dôleži-
té dôvody stretnutia. Prvým bola pietna
spomienka na evanjelickú farárku zo Sar-
vaša, ktorá nás navždy opustila v apríli
2021 vo veku 81 rokov, a druhým oslava
rodiny, ktorá je základom ľudského bytia
a studňou kultúry i tradícií.

A. Nobikovú si prítomní pripome-
nuli jej obľúbenou piesňou *Kde si, môj
premilý*, ktorú v biblickej češtine zaspie-

vala *Edita Csaosztvanová Vassová*. *Tibor Mótyán* vo svojej spomienkovej reči zdôraznil, že všeobecne obľúbená farárka nielen dlhé roky cestovala k slovenským evanjelikom po celom Maďarsku, ale sa aj pravidelne zúčastňovala na tomto festivale. V následnom galaprograme, ktorého scenár zostavila *R. Egyedová Baráneková* a *Anna Ostrihoňová*, vystúpili rodiny z Malého Kereša, Veňarca, Čívu, Šalgótarjánu, Budapešti, Slovenského Komlóša, Pišpeku, Jače a z Čemera. Novinkou slávností bolo premietanie ar-

chívnych fotografií a videí vystupujúcich tanečných, hudobných a speváckych rodín na veľkoplošnej obrazovke. Program moderovali *Juraj Matiaš* a *Mária Kropáčová*, všetkým známi ako *Kmotrovci*. Škoda, že pre nepriaznivé počasie na 55. národnostnom stretnutí a 25. celoštátnom festivale už nemohli vystúpiť rodina *Častvanovcov* zo Sarvaša, ani *Folklórny súbor Vranovčan* zo Slovenska. Organizátori ich však uistili, že budúci rok s nimi počítajú.

(ar)

Naše klenoty v Banke

Pre väčšinu našich Slovákov pojem banka nemá nič spoločné s bankovníctvom. Naša Banka totiž znamená kapitál nie v prvotnom, ale v oveľa vznešenejšom zmysle slova. Ide o duchovnú hodnotu a zároveň potenciál, predstavujúci bohatstvo našej Slovače, ktoré sa nedá porovnať so žiadnymi trezormi napchatými bankovkami. Banka je pre nás dejiskom festivalu, ktorý prezentuje naše klenoty, je to jedno z najvýznamnejších kultúrnych podujatí Slovákov v Maďarsku. Potešenie v prírodnom amfiteátri pri banskom jazere pramení v úcte k našim predkom a predstavuje akési svoje vzdávanie holdu pestovateľom našich folklórnych tradícií.

(Imrich Fuhl)

Foto: (fuhl)

Zo života našich osád

V Senváclave oslávili 55. výročie založenia ľudového speváckeho zboru Nezábudka, ktorý od roku 1979 vedie Margita Elsiková. Zbor založil jej strýko, ktorý bol učiteľom základnej školy a vedel nielen pekne spievať, ale dlhé roky aj sprevádzal spevákov na harmonike. Na koncerte po slávnostných príhovoroch vystúpili jubilanti a ich nádejní pokračovatelia, senváclavské deti, ktoré sa v letnom slovenskom tábore naučili aj pekné slovenské piesne.

Foto: M. Demjénová

Foto: A. Kešjárová

V Čabasabadi oficiálne odovzdali zrekonštruovaný Slovenský dom. Ako povedal predseda miestneho slovenského voleného zboru Matej Kešjár, je to spoločenský dom, v ktorom chcú organizovať rôzne podujatia, napríklad výstavy. Veľmi sa tešia šope, v podstate krytému javisku, spoločenskému priestoru, ktorý je 84 metrov široký a 100 metrov dlhý. Väčšinu podujatí doteraz usporadúvali pod holým nebom, teraz budú mať k dispozícii zastrešený priestor. V zime sa môžu schádzať vnútri, v obnovej budove sa pohodlne zmestí 25 – 30 ľudí.

Foto: (et)

Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti usporiadala svoje verejné zasadnutie v prvú októbrovú nedeľu, po katolíckej svätej omši. „Máme za sebou zvláštne obdobie, keď sme nemohli uskutočniť všetko, čo sme si naplánovali,“ povedala na úvod svojho vystúpenia predsedníčka zboru Monika Szelényiová. Zmienila sa o tom, že počas prípravy správy o činnosti s poslancami Evou Gedőovou a Kazimírom Kápolnaim s radosťou konštatovali, čo všetko sa im v uplynulom ťažkom období podarilo uskutočniť, napríklad takmer každý mesiac slovenskú omšu v kostole sv. Jozefa.

Foto: (ef)

Valné zhromaždenie Kruhu priateľov Slovenského Komlóša sa v roku 2020 uskutočnilo v Dome národnosti XIII. obvodu Budapešti. Na rokovanie pre pandémiu koronavírusu nepricestovala delegácia zo Slovenského Komlóša. Ako povedala predsedníčka spolku Alžbeta Hollerová Račková, ich hlavným cieľom bolo vydanie dvojazyčnej publikácie Istvána Gábora Benedeka Komlóšská tóra. Členovia organizácie sa tiež aktívne zapojili do národnostných volieb v Budapešti, kde sú členmi niekoľkých slovenských volených zborov. Dôležitým podujatím bolo odhalenie tabule na pamiatku pobytu gréckych detí v komlóšských rodinách po 2. svetovej vojne.

Návšteva oblastných domov v strednej časti Békešskej župy bola fakultatívnou súčasťou Valného zhromaždenia Únie slovenských organizácií v Maďarsku. Prehliadka sa začala v Telekgerendáši, pokračovala v Čorváši, Gerendáši a v Čabasabadi a nasledujúci deň v Medeši a vo Veľkom Bánhedeši, kde hostia ochutnali aj jedinečný gastronomický „artefakt“, svadobnú baraniu kapustu.

Slovenská samospráva v Jači sa aj napriek pandemickej situácii rozhodla zorganizovať obecnú obaračkovú veselicu. Členovia samosprávy počas celého podujatia zabezpečili dodržiavanie platných hygienických opatrení. Sprievod sa pohol po hlavnej ulici. Na každej zastávke mládežnícky richtár pozdravil občanov a pozval ich na popoludňajšiu zábavu do miestneho parku. O dobrú náladu sa postarala ľudová hudba Csibaj banda. Na záver dňa ponúkali usporiadatelia v miestnom parku zákusky, sladké hrozno a, samozrejme, aj dobré víno. Vyhladnutí tanečníci a zúčastnení mohli ochutnať kapustnicu a perkelt.

50. výročie svojho vzniku oslávil v roku 2020 slovenský Pávi krúžok v Poľnom Berinčoku. Jubilantov prišli pozdraviť zástupcovia okolitých slovenských obcí. S veľkou radosťou odovzdali ocenenie a poďakovanie za dlhoročnú prácu vedúcej ľudového speváckeho zboru Anne Bartóovej, ktorá má obrovské zásluhy na tom, že skupina šíri dobré meno slovenskej ľudovej kultúry. Oslavy prebiehali v čase pandémie za dodržania hygienických opatrení spoločným spevom pri slávnostnej torte.

55 rokov... Aj v živote človeka je to krásny vek, ale je naozaj veľká udalosť, keď ho oslavuje páví krúžok – ako ten v Mlynkoch. Založil ho miestny učiteľ Ladislav Jánszki v roku 1965, ktorý stál na jeho čele až do roku 1979. Jubilejné oslavy sa uskutočnili v Stredisku pilišských Slovákov, kde organizátori pripravili nádhernú výstavu fotografií z dejín spevokolu. Vedúca zboru Katarína Sziveková privítala hostí a uviedla pieseň Tam v tem našem hájku. Prítomní si spomenuli na zosnulých členov. Program pokračoval miestnymi autentickými pilišskými piesňami. Vedúca spevokolu každému členovi dala do daru – okrem iného – spoločnú fotografiu z vystúpenia v Banke.

Foto: (fuhl)

Foto: V. Gerstmárová Ecsériová

V malebnej dedinke Jáš sa v septembri konali tradičné obračkové slávnosti. Členovia Slovenského pávieho krúžku, miestni obyvatelia a žiaci základnej školy pripravili bohatý program. Spoločne si zaspievali, zabávali sa a hodovali. Účastníci sprievodu prešli celou dedinou a pri každom dome, kde ich pohostili, za odmenu zaspievali a zatancovali. Na čele sprievodu niesli veniec z hrozňových strapcov a listov, ktorý symbolizoval ukončenie obračky. Slávnosti vyvrcholili tradičnou zábavou v miestnom kultúrnom dome.

Foto: (ef)

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti pravidelne navštevuje pamätné tabule, ktoré inštalovala v tejto mestskej časti a pripomína si osobnosti, ktoré zanechali hlbokú stopu v živote Angyalföldu. Takto v októbri spomínala na zvonnolejára Jozefa Pozdechca a na fotografa, maliara a architekta Ivana Vydareného. Na podujatí, na ktorom sa zúčastnili členovia a aktivisti viacerých budapeštianskych slovenských obvodných samospráv, spievali členovia Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena.

V októbri roku 2020 sa v Osvetovom dome Miklósa Rábaiho v Ečeri konali oslavy 75. výročia vzniku chýrneho miestneho folklórneho súboru. „Ečerský tanec má najsilnejší vplyv na uvedomovanie si ečerskej slovenskej identity,“ konštatoval predseda miestnej slovenskej samosprávy Ondrej Csaba Aszódi. Jubileum folklórneho súboru, ktorý pôsobí v rámci Spolku Zelený veniec, prišli spolu s tanečníkmi osláviť najvyšší predstavitelia Slovákov žijúcich v Maďarsku, ako aj hostia z okolitých slovenských obcí a miest.

Foto: (et)

Foto: K. Kraččénková

Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena každoročne usporadúva pre svojich členov týždňové sústreďenie. V roku 2020 si vybral za dejisko zemplínsku Baňačku – predmestie Nového Mesta pod Šiatrom, konkrétne prekrásne prostredie parku oddychu Smaragdová dolina. Skúšky viedol celoštátne uznávaný dirigent Péter Pálinkás. Členovia Ozveny sa celý týždeň venovali nácviku a príprave tretieho CD s vianočnou a náboženskou tematikou.

Foto: M. Menczerová

V Osvetovom stredisku Imreho Madácha predseda vacovskej slovenskej samosprávy Július Alt privítal poslucháčov bezplatného slovenského jazykového kurzu. Na spríjemnenie atmosféry im zahral na klavíri krásne slovenské ľudové piesne a známe obľúbené skladby. K dobrej nálade prispela aj lektorka Martina Pillingová domácimi zákuskami. Kurz vo Vacove zorganizovali po jedenásty raz.

Foto: Anita Furuczová

Núdzový stav donútil národnostné samosprávy zrušiť nemálo plánovaných programov. Netradičná situácia si vyžiadala netradičné riešenia. Slovenská samospráva vo Vacove po 22 rokoch musela zrušiť široko-ďaleko obľúbené Slovenské Vianoce, preto sa rozhodla finančne podporiť samosprávu mesta v boji s koronavírusom.

Kondorošskí Slováci organizujú vždy koncom septembra haluškový (rezancový) festival, na ktorom sa pravidelne zúčastňujú Slováci z okolia, ale aj z družobných Želiezoviec zo Slovenska. Keď plánovali program na rok 2020, ešte netušili, že im skríži plány pandémie koronavírusu a tak z festivalu zostala len ochutnávka rezancov, ktorú im pripravila miestna reštaurácia. Zavítal na ňu aj primátor mesta Peter Ribárszki. K dobrej nálađe prispela slovenská a maďarská hudba.

Foto: M. Dekrétová

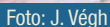
Foto: (ar)

Slovenská samospráva v Sudiciach zorganizovala v októbri slávnostné otvorenie Domu remesiel spojené s oslavou 25. výročia založenia slovenského voleného zboru. Hostí privítal a podujatie moderoval predseda zboru Ladislav Faludi. V sprievodnom kultúrnom programe vystúpili deti miestnej materskej školy a Luca Bércesová, výherkyňa medzinárodnej súťaže v prednese poézie a ľudovej piesne.

Slovenská samospráva v Čabasabadi od roku 2009 organizuje v obci jablkový deň. Hoci v tejto dolnozemskej osade nemajú jablkové sady, v spriatelenej obci na Slovensku Hradišti pestujú toto voňavé a zdravé ovocie. Preto vznikol nápad striedavo sláviť deň jablák na Dolnej zemi a na Slovensku. V roku 2020 sa z dôvodu pandémie uskutočnil Jablkový deň v Čabasabadi bez priateľov zo Slovenska, s obmedzeným počtom účastníkov a za dodržania platných predpisov.

V Kultúrnom dome Sándora Petőfiho v Novohrade obecná samospráva a miestny slovenský volený zbor privítali záujemcov o netradičné ľudové umenie, o drevorezbárstvo. Výstava s názvom Správy vryté do dreva pozostávala z umeleckých diel šiestich drevorezbárov. Vďaka zručnosti majstrov mohli prítomní obdivovať krásne vypracované predmety.

Vyznamenanie Za kétsopronských Slovákov založila slovenská samospráva obce v roku 2019. V nasledujúcom roku udelila vyznamenanie významnej osobnosti obce, vedúcej Folklórneho spolku Horenka Piroške Majerníkovej. Pre obmedzenia vyplývajúce z pandémie koronavírusu jej cenu odovzdali počas skúšky spevákkeho zboru. P. Majerníková je nositeľkou viacerých vysokých vyznamenaní, napríklad ocenenia CSSM Za našu národnosť.

Foto: (ar)

Pre pandémiu viackrát preložená jubilejná oslava 10-ročnej Ľudovej hudby Csibaj banda sa uskutočnila v októbri 2020 v Kultúrnom dome v Jači. Medzi pozvanými hosťami boli prívrženci kapely, ktorí v priebehu 10 rokov podporovali jej činnosť, a priatelia muzikantov. Na koncerte odzneli najkrajšie slovenské a maďarské ľudové piesne z repertoáru kapely.

Slovenská samospráva Novej Pešti spustila v roku 2020 prvý konverzačný kurz slovenského jazyka. Zaujímavosťou sa stretávali na hodinách, ktoré viedla predsedníčka zboru, učiteľka slovenčiny Enikő Óváriová, každý druhý štvrtok v mesiaci v sídle samosprávy. Cieľom kurzu bolo zábavnou formou rozvíjať jazykové a komunikačné kompetencie účastníkov. Úlohy boli zamerané na rozširovanie slovnej zásoby, ako aj na čítanie a počúvanie s porozumením. Proces učenia spestrilo počúvanie piesní, premietanie krátkych videí a jazykové hry.

Foto: E. Zakariášová-Pípisová

Foto: G. Csehová

K účasti na svätej omši k 9. Dňu Slovákov v Malej Náne vyzývali zvony rímskokatolíckeho kostola sv. Štefana. Dôstojný pán Štefan Árvai vo svojej kázni priblížil príbeh Slovákov, ktorí sa prisťahovali do obce pred vyše 300 rokmi. Členovia spevackej skupiny Perla Matry, oblečení v nádherných krojoch, v sprievode harmoniky zaspievali piesne, ktorými si dôstojne pripomenuli miestne obete vojen. V Pamätnom parku následne spomínali a položili vence k drevenému stĺpu, odhalenému 15. októbra 2016 pri príležitosti 300. výročia príchodu Slovákov do Malej Nány.

Slovenská samospráva v Capári na čele s Alžbetou Kohušovou sa úspešne uchádzala o grant Úradu štátneho tajomníka pre cirkevné a národnostné vzťahy pri Úrade predsedu vlády na investičné ciele a získala pol milióna forintov na vybudovanie obecnej pece. Práce prebiehali od leta a pec odovzdali do užívania na podujatí, ktoré nemalo v Capári 30 rokov obdoby – na obnovení, kedysi populárnej obaračkovej slávnosti. V ten deň sa v obci zišlo viac ľudí, než koľko má obyvateľov.

Foto: A. Kohušová

Celoštátne stretnutie tanečných domov sa v roku 2020 pre pandémie nekonalo, ale organizátori sa rozhodli, že pozvú mládež na bývalú nákladnú loď Trip kotviacu v Budapešti, v ktorej je vytvorená divadelná sála. Trojdňová séria podujatí sa odohrávala na dvanástich dejiskách a záujemcom predstavila tradičnú ľudovú kultúru národných a národnostných telies z Maďarska, ako aj zo zahraničia. Na celoštátnom stretnutí sa vďaka Kultúrnemu združeniu a dielni Galga Folk prezentoval aj folklór z povodia Galgy.

Foto: (Galga Folk)

Foto: M. Gogoláková

Vďaka Slovenskej samospráve v Dabaši-Šáre sa v meste rozbehla nová séria programov, ktoré pripravili miestne spolky na zachovanie tradícií. Všetko sa začalo jesennými prácami. Prvé stretnutie sa nieslo v znamení obaračky a nasledujúce v znamení viery, keď sa členky spevokolu Rozmarín v sviatočných krojoch vybrali ku kaplnke na Mántelesiho ceste, aby sa poklonili pamiatke svojich predkov. Posledné stretnutie bolo o príprave kvasenej kapusty, kde sa už kuli plány na zimné sviatky. Vizuálne zaznamenaný materiál spolu s fotografiami a textami plánujú organizátori zverejniť, aby bol dostupný veľkému okruhu záujemcov.

Začiatkom novembra každý rok otvárajú na okraji Tárnoku výstavu ručne vyrábaných sklenených vianočných ozdôb spojenú s predajom. Otvorená je jeden a pol mesiaca, ale do tárnockej haly krehkej krásy môžete zájsť aj počas roka. Nádherné gule, vtáčiky, sklenené lízanky a rôzne iné vianočné ozdoby z manufaktúry Szabóovcov očaria každého návštevníka.

Foto: (et)

V Maglóde pre pandémiu museli zorganizovať tradičný Kapustníkový festival v novej podobe. Členovia miestnej slovenskej samosprávy na čele s Katarínou Hajdúváriovou, ktorí sú, mimochodom, aj členmi folklórneho súboru Rosička, dali hlavy dohromady, zabezpečili finančné prostriedky a sami pripravili kapustníky. Tieto potom zabalili po štyri a spolu s členmi Rosičky ich rozniesli obyvateľom, ktorí sa zapájajú do slovenského života mesta.

Prvá adventná nedeľa sa už niekoľko rokov nesie v Čemeri v znamení medovníkovej vône. Pod vedením predsedníčky miestnej slovenskej samosprávy Alžbety Szabovej sa v tento deň rodí medovníkový Čemer. Koronavírus síce zabránil privítať obdivovateľov medovníkovej obce v miestnej knižnici, preto kompozíciu vystavili netradične za oknom Slovenského domu.

Laureátkou ceny Slovenskej samosprávy Budapešti Za budapeštianskych Slovákov sa v roku 2020 stala Zuzana Hollósyová. Rozhodnutie sa zrodilo na základe odporúčaní slovenských volebných zborov II., III., IV., VI., XV., XVI. a XVIII. obvodu Budapešti, ako aj Klubu slovenských dôchodcov, ktorí ocenili jej zásluhnú činnosť na pozdvihnutí slovenského národnostného verejného a kultúrneho života v hlavnom meste. Zuzana Hollósyová získala roku 2020 za príkladnú prácu vykonávanú v záujme svojej národnosti aj vyznamenanie predsedu vlády Maďarska Za národnosti.

Foto: L. Fallarová

Foto: (rtvs.sk)

Folklorný spolok Furmička z Čemeru sa ako prvý folklórny súbor Slovákov z Maďarska prebojoval do semifinále veľkolepej šou verejnoprávnej slovenskej televízie RTVS Zem spieva. V treťom ročníku populárnej súťaže Furmičkári predviedli, ako voľakedy vyzerala slovenská svadba v Čemeru. Odborná porota vysoko ocenila vystúpenie. Vyzdvihla, ako úžasne dokázal súbor vtisnúť množstvo folklórneho materiálu o svadbe do obmedzeného, krátkého času vystúpenia a pochválila Furmičku za dôsledné zachovávanie ľudových tradícií, „možno aj lepšie, ako to robíme my na Slovensku“. Členovia súboru, jeho vedenie, obec i slovenská komunita v Maďarsku ukázali, že sme, že žijeme.

Adventné obdobie zblízuje aj našu Slovač. Svedčí o tom decembrová slovenská akcia v Čobánke, obci, v ktorej žijú okrem Maďarov aj Srbi, Rómovia, Nemci a, samozrejme, Slováci. Keďže miestna slovenská samospráva nemohla uskutočniť podujatia v takej forme, na akú sú obyvatelia Čobánky zvyknutí, zorganizovala slovenské adventné dni. Začali sa pečením medovníkov, pokračovali návštevou Mikuláša u miestnych detí a skončili sa online Dňom národnosti, v rámci ktorého zazneli nahrávky kolied ženského a chlapčenského miešaného zboru z Kozároviec zo Slovenska.

Foto: M. Szabová

Foto: (archív)

Foto: (fuhl)

V roku 2020 sa z objektívnych dôvodov neuskutočnili prehliadky speváckych a folklórnych skupín, ľudových hudieb a sólistov Slovenský škvránok. Napriek tomu organizátor tohto obľúbeného celoštátneho podujatia Zväz Slovákov v Maďarsku požiadal súbory, aby nahrali svoje súťažné programy a elektronicky ich zaslali na adresu Zväzu, odkiaľ ich ďalej poslal na ohodnotenie zohratému zboru porotcov: Istvánovi Alföldymu-Borussovi, Anne Divičanovej a Jurajovi Matiašovi zo Slovenska. ZSM plánuje zo všetkých súťažných programov vydať DVD s názvom Slovenský škvránok – srdcom. Pravidelným účastníkom prehliadok Slovenský škvránok je Slovenský pávi krúžok v Santove.

Koncom januára zavítal televízny štáb zo Slovenska na čele s redaktorkou-reportérkou Svetlanou Surovou k príslušníkom slovenskej národnosti v Maďarsku, konkrétne v Budapešti, Čemerí, Mlynkoch a Senváclave. Tvorcovia filmových dokumentov v rámci systematickej prezentácie krajanov žijúcich južne od slovenských hraníc si zaumienili v podobe takmer polhodinových samostatných diel v relácii Dedovizeň predstaviť divákovi na Slovensku bohatstvo kultúry našej „tristoročnej Slovače“, a to najmä prostredníctvom jej súčasných zveľaďovateľov a tvorcov.

Koncom januára 2021 bolo v klubovej miestnosti Slovenskej samosprávy XVII. obvodu Budapešti v budove Základnej umeleckej školy Bélu Bartóka rušno. Konalo sa tu podujatie Spolku na zachovanie ľudových tradícií v Rákošskej doline s názvom Predstavenie a zhotovenie ľudového kroja z Kerestúru. Po prednáške si účastníci pozreli techniky vyšívania, časti ľudového odevu, ale aj nakreslené strihy. Práve tie ich veľmi zaujali. Tí odvážnejší zobrali do ruky ihlu a niť a vyšívali tradičné slovenské kerestúrske motívy.

Foto: Z. Szilágyiová Bretková

Foto: (archív)

Núdzový stav donútil samosprávy i občianske organizácie prehodnotiť svoje plány, vymyslieť nové smery a formy činnosti. Jedným z možných východísk bolo zvečniť svoje hmotné a nehmotné poklady, či už formou vydania publikácií, kalendárov, brožúr, dokumentárnych filmov alebo nahrávok na DVD či CD nosičoch. Folklórny spolok Horeнка z obce Kétsoproň vydal DVD, ktoré záujemcom o tradičnú dolnozemsú hudbu poskytuje osem približne 5- až 10-minútových hudobných blokov.

Foto: K. Jackl

– Mali sme úbory, ale také ledabolé. Opatrebované, už nepekné, – povedala predsedníčka slovenského voleného zboru v Bánhide Anna Mazalinová, ktorá je aj členkou miestnej speváckej skupiny a spojenej formácie Véreš – Gereče, v ktorej spievajú spoločne s nadšencami z Tardosha a Síleša. – Túžili sme po nových šatách a keď mesto vypísalo súbeh na tieto ciele, uchádzali sme sa o podporu. Podarilo sa nám získať dotácie a dali sme pre ženy ušit šaty. Mužom obnovíme šatník v ďalšom kole. Kúpime im nové klobúky a dáme ušit čierne nohavice, – uviedla A. Mazalinová.

Foto: Z. Pápaiová Laczkovská

Medzinárodný deň žien je sviatkom nežného pohlavia a boja za jeho rovnoprávnosť. Slovenská samospráva v Horných Peťanoch si váži túto tradíciu. V obci, ktorá má 600 obyvateľov, odovzdala kvety, sladkosti a pamätné listy 240 ženám. Predsedníčka zboru Zuzana Pápaiová Laczkovská povedala každej obdarovanej žene niekoľko pekných slov a poďakovala všetkým za neúnavnú prácu, ktorú vykonávajú v záujme zachovania slovenskej identity v obci.

Výstavu o dva a pol storočnej histórii Kostola Panny Márie usporiadali v Čive pri príležitosti odovzdania zrekonštruovaného kantorského domu. Prestavba sa uskutočnila z dotácie programu „Fara ako spoločenský priestor“. Výstava sa autorsky viaže k riaditeľke Osvetového domu Bélu Kálmánfiho Kataríne Čapuchovej. Fotografie odhaľujú oveľa viac než dobové dokumenty. Zachytávajú danú dobu neraz úplne zbavenú vyumelkovaného pátosu.

Foto: K. Čapuchová

Foto: K. Krafčénková

Slovenská samospráva v Novom Meste pod Šiatrom nezabudla na členky spevokolu Rozmarín. Na Medzinárodný deň žien vedúca spevokolu Mária Holodová odovzdala speváčkam v mestskej časti, kedysi samostatnej obci Baňačka, darčeky – samozrejme, za dodržania hygienických opatrení.

Dva týždne pred Veľkou nocou, na Smrtnú nedeľu, je zvykom páliť a hádzať do vody bábkou symbolizujúcu staroslovanskú bohyňu zimy a smrti. Starodávnu ľudovú tradíciu si 21. marca pripomenula aj Slovenská samospráva v Dabaši-Šáre. Kyselicu na poslednej ceste odprevadil primátor mesta Zoltán Kőszegi spolu s predsedníčkou miestnej slovenskej samosprávy Evou Černákovou, jej zástupkyňou Marianou Gogolákovou a folkloristom Danielom Bálintom.

Foto: (dabasvaros)

Slováci v Malom Kereši mohli byť pyšní: titul Stará mama krajiny totiž v roku 2021 získala miestna slovenská aktivistka Mária Szűcssová Hajdúová. Celoštátnu súťaž usporiadala spoločnosť Maďarské mlieko. Mária sa úspešne prebojovala do finále a vďaka hlasovaniu publika si za syrové oblátky odniesla prvú cenu – chladničku plnú mliečnych produktov a titul Stará mama krajiny.

Foto: Z. Bodová

Foto: J. Borgulová

V rámci programu Széchenyi 2020 Organizácia Slovákov v Poľnom Berinčoku uskutočnila projekt s názvom Moderný dom otvorených dverí na zachovanie slovenských tradícií. Výsledkom investície je moderný, bezpečný a kultivovaný spoločenský priestor, ktorý umožní realizovať plánované odborné programy.

Foto: Cs. Szarvas

V Národopisnom múzeu v Budapešti sú uložené fotografie z dávnych čias, zachytávajúce obyvateľov obce Čemer v krásnych miestnych ľudových krojoch. Toto vzácne dedičstvo neustále objavuje v bohatom archíve predsedníčka Slovenskej samosprávy v Čemer, ktorá je zároveň predsedníčkou Folklórneho spolku Furmička, Alžbeta Szabová. Ona navrhla, aby na spôsob archívnych fotografií zhotovili ich novodobé varianty v podobných krojoch, na tých istých miestach.

Foto: (archív)

V Maďarsku od roku 1964 oslavujú 11. apríla, v deň narodenia jedného z najväčších maďarských básnikov 20. storočia Attilu Józsefa, Deň poézie. V roku 2021 sa redakcia Ľudových novín rozhodla venovať tento deň na počesť nedožitých osemdesiatin ikonickej osobnosti Slovákov v Maďarsku, básnikovi, prekladateľovi, publicistovi, santovskému rodákovi Alexandrovi Kormošovi (10. IV. 1941 – 10. III. 2020). Jeho básne posmeľujú čitateľa k zachovaniu kultúrnych hodnôt Slovákov žijúcich v Maďarsku, predovšetkým slovenského jazyka, ktorý je základom a podstatou národ(nost)nej existencie.

Foto: (fuhi)

Národopisná zbierka zemplínskych Slovákov v Baňačke, založená v roku 2006, dostala od múzejného odboru Ministerstva ľudských zdrojov povolenie pôsobiť ako tzv. verejný múzejný výstavný priestor. Podľa jej vedúcej Zuzany Xénie Szabovej vyplýva z toho veľa výhod. Vďaka dobre vedenej administratíve je organizovanejšia a môže sa uchádzať o granty. Podrobne vedený register zbierky možno skúmať v celoštátnom i medzinárodnom priestore a môže sa zapájať do akcií určených inštitúciám tohto typu, ako aj do databáz, akými sú napríklad MúzeumDigitál alebo MaNDA.

K pamätnej tabuli revolučného básnika štúrovskej generácie Janka Kráľa pred bývalým župným domom v Balašských Ďarmotách položili vence členovia Slovenskej samosprávy Novohradskej župy a predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková.

Foto: R. Egyedová Baráneková

Podobne ako v mnohých obciach krajiny, aj v slovenských je tradíciou stavenie mája. Symbol mladosti, lásky a znovuzrodenia sa nazýva aj strom Jakuba, lebo ho inštalujú v deň svätca. Podľa tradície ho vztyčovali 1. mája cez noc alebo za úsvitu. Aj v roku 2021 si slovenské národnostné obce a mestá v Maďarsku pripomenuli túto tradíciu a postavili máje napr. v Cafári, Čemerí, Dabaši-Sáre, Kóšpallagu, Santove a v Tatabáni-Bánhide (na snímke).

Foto: (banhida.hu)

Od pltníkov po dnešok bol názov online rozhovoru, ktorý pripravila kultúrna divízia XIII. obvodu Budapešti na sociálnej sieti s predsedníčkou Slovenskej samosprávy XIII. obvodu Budapešti Zuzanou Hollósyovou a podpredsedníčkou Evou Fábiánovou. Kultúrny referent Lajos Szalkai sa pýtal svojich hostí na históriu a súčasnosť Slovákov v tejto mestskej časti.

Foto: (kult13.hu)

Foto: (et)

Vlani sa na radosť zástancov liečivej sily bylínok či zariekacích formúl po viac ako desiatich rokoch opäť objavila dvojazyčná publikácia Márie Žilákovej *Ľudové liečenie Slovákov v Maďarsku*. Druhé vydanie 462-stranovej knihy opäť vyšlo vo Vydavateľstve Ivana Kraska v Nadlaku.

Foto: M. Demjénová

V čase pandémie koronavírusu sa 15. mája len niekoľko Pilišanov mohlo vybrať v rámci Memoriatu Juraja Migaša na vrchol Piliša. Pod piliškými stromami zaznela hymna akcie, ktorú napísal Alexander Kormoš pri príležitosti 10. výstupu na Piliš. „Muzika slovenského jazyka“ sa dotkla nielen srdc účastníkov pochodu, ale očarila aj skupinky turistov.

Foto: B. Vad

Na posilnenie slovenskej komunity v Tardoši v období pandémie vymyslela miestna slovenská samospráva pre celú obec výtvarnú a fotografickú súťaž. Jej cieľom bolo rozprúdiť národnostný život, keďže aj dištančné vyučovanie zanechalo stopy na psychike mnohých ľudí. Podľa účasti na súťaži bolo možné pokojne vyhlásiť, že obyvatelia Tardoša výzvu prijali s veľkou radosťou.

Foto: (ef)

Na priečelí budovy Materskej školy, základnej školy, gymnázia a žiackeho domova s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti odhalili 26. mája pamätnú tabuľu dlhoročnému učiteľovi a riaditeľovi inštitúcie Ladislavovi Petrovi. Tabuľu dala zhotoviť Slovenská samospráva Budapešti ako znak vďaky a úcty dlhoročnému poslancovi SSB, ktorý nás navždy opustil v marci 2020.

Foto: A. Szabová

Pri päťmiliónoch počte zaočkovaných v Maďarsku koncom mája zmiernili prísne protipandemické opatrenia a mohol sa rozbehnúť život. Využila to aj slovenská komunita v Čemerí. Po dlhej pauze sa opäť mohli začať stretávať a skúšať členovia súboru Furmička.

Slovenský inštitút v Budapešti po viac ako ročnej povinnej prestávke otvoril svoje brány záujemcom o slovenskú kultúru. Prvým offline podujatím po pandémie bola vernisáž slovenského fotografa Petra Župníka s názvom Anima, ktorá sa konala 20. mája. Výstavu realizovali v rámci programu Budapest Photo Festival.

Foto: (kan)

Foto: Magyar Hírlap

Slovenský kultúrny diplomat, literárny historik, prekladateľ a pedagóg, košický rodák Karol Wlachovský oslávil 20. mája osemdesiatiny. Na Slovensku žil do roku 1990, keď sa ako riaditeľ rozlúčil s vydavateľstvom Tatran a prišiel do Maďarska ako veľvyslanec radca Veľvyslanectva ČSFR a riaditeľ Kultúrneho a informačného strediska. Odvtedy žije a tvorí v Maďarsku. Zatiaľ vydal približne 80 kníh, z toho tri štvrtiny tvoria preklady z maďarskej literatúry.

Foto: (kan)

V roku 2021 spustil Slovenský inštitút v Budapešti (SIB) na svojich sociálnych sieťach online projekt s názvom Verše(k). Do série programov sa zapojili slovenskí a maďarskí herci a predniesli básne slovenských a maďarských autorov. Vyvrcholením projektu bola divadelná diskusia, ktorú SIB v spolupráci so Slovenským divadlom Vertigo organizoval na dvore svojho sídla. Hlavnou účinkujúcou večera bola slovenská herečka Anna Šišková.

V Peštianskom Alžbetíne na terase pod oknami knižnice Csili sa konala koncom mája beseda so spisovateľkou, prekladateľkou, dramatičkou a nádejnou režisérkou Margitou Garajszkou. Stretnutie zorganizovali spoločne slovenské samosprávy XX. a II. obvodu Budapešti. V mene organizátorov účastníkov privítala predsedníčka slovenského voleného zboru Peštianskeho Alžbetína Alžbeta Árgyelánová.

Foto: (et)

Anton Drevenka z Pílišskej Čaby patrí medzi najstarších členov, zakladateľov miestnej organizácie Zväzu Slovákov v Maďarsku a preslávil sa písaním najmä maďarských, ale zato aj slovenských básní. Dodnes má na konte viac než 2200 diel. Jeho prvá samostatná zbierka vyšla v roku 2006, ďalšie, a to hneď tri hrubé zväzky, na jar 2021. Publikácie predstavili poslednú májovú sobotu v Pílišskej Čabe.

Foto: (fuhl)

Na Americkej ulici v XIV. obvode Budapešti predstavitelia slovenskej komunity v hlavnom meste položili koncom mája kvety a vence k pamätnej tabuli košického rodáka, československého diplomata, patróna kultúrnych vzťahov medzi Československom a Maďarskom Antona Straku. Zhromaždeniu sa prihovoral parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulík, pozdrav riaditeľky Českého centra Budapešti Adely Gálovej tmočila predsedníčka organizátorskej Slovenskej samosprávy Zugló Anna Ištvánová.

Foto: L. Fallerová

V prvú júnovú sobotu odovzdali v obci Jášč Bazový dom a turistické centrum. Na slávnostnom otvorení budovy sa zúčastnili zástupcovia obce i parlamentní poslanci, ako aj najvyšší predstavitelia Slovákov v Maďarsku. Po slávnostných prejavoch odovzdali do užívania dom venovaný najväčšej rastline v obci baze a viacúčelovú kultúrnu ustanovizeň, kde plánujú usporadúvať výstavy, koncerty, kultúrne a spoločenské podujatia, ba bude slúžiť aj na svadobné obrady.

Foto: (et)

Foto: (archív)

Pred dvadsiatimi piatimi rokmi sa slovenský spoločenský život v Segedíne sústreďoval okolo Katedry slovenského jazyka na Vysokej škole Gyulu Juhásza, pri ktorej fungoval Slovenský klub. Ten sa 19. júna 1996 transformoval na verejnoprospešnú organizáciu s názvom Spolok segedínskych Slovákov. Spolok počas pandémie nemohol usporiadať plánovanú veľkolepú oslavu jubilea, podarilo sa mu to až vlni na jeseň v rámci Dní slovenskej kultúry.

Foto: J. Pepová

Slovenské porekadlo hovorí Nehľad na huňu, ale čo je pod ňou. V Berettyóújfalu v polovici júna naopak – vystavili cifrované hune. Na 9. celoštátnej výstave kládli dôraz práve na krásu vyšívanych huní a plstí, výšiviek na odevoch, kabátoch a všeličom inom v modernom domove. Výšivky so slovenskými kožušnickými motívami z Dolnej zeme na moderných doplnkoch vystavili aj šikovné výšivkárky z krúžku Rezeda z Veľkého Bánhedeša.

Slovenská samospráva mesta Sarvaš zakončila projekt Výskum, spracovanie a prezentácia kultúrneho, predovšetkým národnostného dedičstva – spracovanie a prezentácia sarvašských slovenských hodnôt. V rámci projektu uskutočnila páračky a prednášku o tomto zvyku, práce v školskej záhrade a prípravu tradičných cestovín. Záslužnú prácu odvieďa pri príprave materiálov do troch publikácií: Klenoty sarvašských Slovákov, Prechádzka po sarvašských evanjelických cintorínoch, Slovenské náhrobky a informačnej brožúrky o Slovenskom pamiatkovom dome v Sarvaši.

Foto: (fb)

Foto: (et)

V Békešskej Čabe 25. januára 1995 Alžbeta Ančinová zvolala pätnásť učiteliek materských škôl a ponúkla im možnosť spievať v zbore. Tak vznikla skupina, ktorú pomenovali Čabianska ružička. Teleso chcelo osláviť štvrtstoročné jubileum v roku 2020, ale pre pandémiu sa oslava za účasti početných gratulantov posunula na začiatok vlaňajšieho leta.

Foto: (et)

Koncom júna sa v Čabianskom slovenskom oblastnom dome uskutočnila interaktívna prezentácia publikácie Povera a Michalda dolnozemskej Slovákov. Jej autori Ondrej Kiszely a Bence Püski-Liker sa podujali znovu vydať starú veštecú knihu s názvom Proroctví Michaldy, kráľovny ze Sáby, 13. Sibilly s cieľom oboznámiť súčasné generácie Slovákov so zaujímavou publikáciou a poverami našich predkov.

Foto: (et)

V Békešskej Čabe vznikol roku 2000 výšivkársky krúžok Rozmárín, členky ktorého si až s ročným oneskorením mohli patrične pripomenúť 20. jubileum. Krúžok mal od založenia okolo 50 členiek rôznych vekových skupín a rôznych povolaní, ktoré popri množstve ďalších cien získali trikrát najvyššie odborné vyznamenanie Maďarska, Granátové jablko. Odbornej vedúcej skupiny Anne Illésovej Boťánskej udelili r. 2019 vyznamenanie Maďarský zlatý kríž.

Slovenská samospráva obce Novohrad naštartovala postpandemickú sezónu veľkolepo. V poslednú júnovú nedeľu v miestnom kultúrnom dome zorganizovala prezentáciu série kníh Naše novohradské korene, záujemcovia si mohli pozrieť výstavu krojovaných bábik a uskutočnilo sa odovzdanie cien za prácu vykonanú v prospech zachovania novohradských tradícií.

Foto: (ar)

Je už dlhoročnou tradíciou, že Slovenská samospráva V. obvodu Budapešti pozdraví slovenských pedagógov na dôchodku, väčšinou bývalých učiteľov budapeštianskej slovenskej školy, pri príležitosti ich sviatku. Vlni sa slovenský poslanecký zbor rozhodol usporiadať túto milú oslavu tesne po ukončení školského roka v reštaurácii Promontor, kam okrem bývalých pedagógov školy tentoraz pozval aj aktívnych učiteľov.

Foto: (kk)

V poslednom desaťročí sa stalo tradíciou, že Slovenská samospráva v Senváclave cez leto, okolo sviatku svätého Ladislava, usporadúva Slovenský národnostný deň. Nebolo to inak ani vlani. Organizátori pripravili pre záujemcov svätú omšu, výstavu, kultúrny program a, samozrejme, večernú zábavu so živou hudbou.

Foto: (fuhl)

Foto: (kan)

Pri príležitosti 85. výročia nedožitého narodenia akademického maliara Juraja Ezüsta Slovenský inštitút v Budapešti spolu s Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku usporiadali spomienkovú výstavu. Kurátorom expozície, ktorá priblížila každodenný život ľudí predovšetkým na Dolnej zemi a tamojšiu tradičnú kultúru, bol syn maliara, takisto výtvarník Zoltán Gy. Ezüst.

Foto: I. Körtvélyesi

V Arpádovom múzeu v Ráckeve sa uskutočnila dočasná výstava Naladené na modro-bielo – Od začiatkov modrotlača po súčasnosť, ktorú spoločne s múzeom usporiadal Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku na čele s riaditeľkou Katarínou Király, ktorá bola zároveň kurátorkou expozície. Vystavené predmety predstavovali dejiny modrotlača, ktorá sa v strednej Európe rozšírila v 18. a 19. storočí. Návštevníci mohli vidieť tradičný každodenný a sviatočný modrotlačový odev Slovákov v Maďarsku a ukážky zo súčasnej módy.

Po stretnutí vedúcich samospráv komlóšskeho regiónu sa Pitvarošania zhlboka nadýchlí a o týždeň zorganizovali populárne podujatie slovenskej samosprávy – gastronomický deň. V nesmierne horúci júnový deň vrele privítali domácich i hostí z okolitých obcí. Súčasťou gastrodňa bola prezentácia animácie starého Pitvaroša (na našej snímke) a výstava čepcov dolnozemskej žien, pochádzajúcich z Veľkého Bánhedeša.

Foto: (et)

V areáli bánhedeškého kúpaliska zorganizovalo Regionálne stredisko Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku so sídlom v Slovenskom Komlóši stretnutie, na ktoré okrem domácich prišli aktivisti zo Slovenského Komlóša, Pitvaroša a Ambrózfalvy, ale aj z Békešskej Čaby. Stretnutie otvorila významná organizátorka slovenského kultúrneho života vo Veľkom Bánhedeši Jola Pepová. Vystúpili mladí citaristi súboru Iglice, ktorí zahrali slovenské a maďarské ľudové piesne.

Foto: (bpl)

Oblúky, dráhy, diela – pod týmto názvom otvorili začiatkom júna výstavu v Múzeu Mihálya Munkácsyho v Békešskej Čabe. Medzi vystavovateľmi boli akademickí výtvarníci Ladislav Lonovics, Ján Gnandt a Gejza Széri-Varga. Zaujímavosťou výstavy bolo, že diela boli umiestnené v osobitných miestnostiach, ale spája ich číslo 70. Všetci traja umelci oslavujú svoje 70. narodeniny.

Foto: (bpl)

Slovenskú národnosť na 21. Celostátnom národnostnom kultúrnom festivale a gastronomických dňoch v Ráckeve zastupovala vlni Baňačka a Jača. KeveFeszt je jediný festival v Maďarsku, na ktorom sa zúčastňuje všetkých 13 národností. Pri brehu Dunaja čakalo návštevníkov 24 vystúpení, 25 druhov jedál, 13 vínárov a ochutnávka páleniek.

Foto: Z. X. Szabová

V júli navštívili Békešskú Čabu najmladší Medešania. Priviedla ich predsedníčka Slovenskej samosprávy v Medeši Mária Nyáriová Szilávková. Žiaci si pozreli Čabiansky slovenský oblasť dom, kde ich čakal predseda Slovenskej samosprávy v Békešskej Čabe Ondrej Kiszely a jeho tím mladých nadšených Čabanov. Témou prehliadky bol mýtický svet dolnozemskej Slovákov.

Foto: (bpl)

Foto: (kan)

Slovenská samospráva v Irminčoku zorganizovala začiatkom augusta na nádvorí Dedinského domu Komlovských Slovenský deň. Na podujatie prišli okrem miestnych záujemcov Slováci z okolitých osád a miest – z Kardoša, Čabačudu a Sarvaša. V tieni košatých stromov sledovali pestrý kultúrny program.

Vacovská slovenská samospráva sa opäť prezentovala ako kultúrny činiteľ mesta. V období, keď sa v Európe len ťažko-preťažko rozbiehali kultúrne podujatia, vo Vacove na nádvorí Domu Pannónia slovenský volený zbor zorganizoval úchvatné vystúpenie akordeónovej formácie DuaVente z Trenčianskych Teplíc.

Foto: (et)

Slovenská samospráva v Capári na čele s Alžbetou Kohušovou usporiadala prvú augustovú sobotu Šalátový festival. Predstavili sa na ňom kultúrne telesá z okolia, ako aj maďarské popové hviezdy. Veľký záujem bol o vystúpenie folklórnej skupiny z dolnozemskeho Eleku, skupiny Kvety Bakoňu z Tésu, Pávieho krúžku z Černe, ale aj ďalších formácií. Na večernej diskotéke sa zabávalo okolo 1200 ľudí.

Foto: L. Kohušová

Foto: (fuhl)

Čuvárska spevácka skupina Ženský hlas usporiadala v auguste tradičný slovenský deň obce. Podujatie sa konalo na novom dejisku: na nádvorí obecnej samosprávy. Po hymne Slovákov v Maďarsku Daj boh šťastia sa na javisku vystriedali ľudoví speváci a hudobníci z Čuváru, speváckeho zboru Nezábudka zo Senváclavu, ľudovej hudby Csibaj banda z Jače a Slovenského ženského speváckeho zboru z Kerestúru. Účastníkov stretnutia pozdravila aj predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková.

Foto: (bpl)

Zdá sa, že Čabania založili tradíciu, keď pred dvoma rokmi zorganizovali prvú dožinkovú veselicu. Vlni sa stretli pred najväčším maďarským štátnym sviatkom na dvore Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe, aby oslávili skončenie žatvy tak ako sa patrí: dožinkovým vencom a veselicom.

V piliščabianskom Dome klarisiek v polovici augusta sa konala prezentácia knihy *My, Slováci z Pilišskej Čaby*. Amatérsky bádateľ rodokmeňov Štefan Kochnýak sa začal zaujímať o výskum rodokmeňov začiatkom 90. rokov. V roku 2016 ho požiadali o zostavenie knihy o minulosti Pilišskej Čaby. Jeho publikácia je výsledkom štvorročného výskumu.

Foto: (ar-fuhl)

23. ročník Medzinárodného folklórneho festivalu Praha srdce národov sa vlni uskutočnil v nezvyčajnom termíne. Prvá časť festivalu sa konala v posledných júnových dňoch, kým druhá časť koncom augusta. Z Maďarska sa na ňom predstavili tanečníci z Čemeru a hudobníci Csibaj bandy z povodia Galgy. Praha tak opäť bola dejiskom pestrofarebnej mozaiky tradičnej kultúry z rôznych kútov sveta.

Foto: Z. Hollósyová

Vestibul slovenskej školy v Slovenskom Komlóši bol v deň, keď v ňom odhalili pamätnú tabuľu jednej z najvýnimočnejších osobností novodobej histórie nielen dolnozemskej Slovákov, ale celej Slovače v Maďarsku Anny Ištvánovej, zaplnený do posledného miesta. Tabuľu dala zhotoviť miestna slovenská samospráva na počesť významnej rodáčky Slovenského Komlóša, absolventky tamojšej slovenskej školy.

Foto: (bpl)

Foto: M. Szabová

Slovenská samospráva v Orosláni a Spolok na ochranu dedinských tradícií a kultúry pripravili v polovici augusta bohatý celodenný program. 26. ročník Dedinského dňa už tradične otvorila súťaž vo varení a výstavy v stodole areálu oblasťného domu. Popoludní sa vydal sprievod k Topoľovej studni, kde položil kvety k pamätníku predkov. Po bohatom národnostnom programe odovzdali cenu Za oroslánsku kultúru Márii Hrabovskej, Jozefovi Forgácsovi, Jozefovi Kristyákovi a Alžbete Szabovej (na fotografii).

V Répáshkej Hute sa uskutočnil tradičný národnostný deň. Predpoludním sa konala súťaž vo varení typických miestnych jedál. Po slávnostnom otvorení v národnostnom programe vystúpili miestna tanečná skupina a spevokol Veľká Bukovinka. Tanečníci predviedli aj novú choreografiu, ktorú nacvičili v letnom tábore na Slovensku. Ako každý rok, aj teraz sa predstavil spevokol zo susednej Novej Huty. Organizátori nezabudli ani na deti, pripravili im pestrý program na celý deň.

Foto: J. Mátraiová Molnárová

Foto: (bpl)

Počas dlhého víkendu, keď sa konali oslavy maďarského štátneho sviatku, aj naše slovenské dolnozemske komunity ponúkali pestrý program. Napríklad Gastronomický deň v Slovenskom Komlóši, ktorý sa uskutočnil na novom mieste, v Alžbetinom sade. Organizátori čakali záujemcov s bohatým kultúrnym programom a tradičnými slovenskými jedlami.

Občianske združenie Apovka Mamovka usporiadalo v Horných Salibách tradičnú ľudovú veselicu, ktorá bola spojená s krstom knihy Matrika Slovenského Komlóša. Členovia a podporovatelia občianskeho združenia sú občania, ktorí sa počas výmeny obyvateľstva presídlili na Slovensko zo Slovenského Komlóša a ich potomkovia, ktorí chcú zachovať tradície svojich predkov z Dolnej zeme.

Foto: J. Farkas

Foto: (ef)

Koncom augusta sa vo IV. obvode hlavného mesta pravidelne konajú Dni Novej Pešti. O program obvodnej slovenskej samosprávy prejavili záujem nielen miestni obyvatelia, ale aj Slováci z viacerých mestských častí Budapešti. Slovenskú kultúru prezentovala čbianska kapela Talléros, gastronómiu dolnozemska slovenska klobása.

25. ročník Národnostného galaprogramu v Maďarsku sa konal v populárnom kultúrnom stredisku na lodi A38 na Dunaji. Slovákov zastupovala ľudová hudba Kóborzengő pod vedením Kláry Erdélyiovej Molnárovej a dvaja tanečníci folklórneho súboru Lipa, súrodenci Kata a Zsolt Szilágyiovcí. Hlavným organizátorom podujatia bola rómska skupina Kalyi Jag.

Foto: A. Havas

Prvá septembrovú sobotu oslavoval kestúcky pávi krúžok významné jubileum – polstoročnicu. Po svätej omši v rímsko-katolíckom kostole sv. Klementa sa do miestneho kultúrneho domu na slávnostný galaprogram ponáhľali mladí aj tí skôr narodení. Jubilantom prišli zagratulovať predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, úradujúca tajomníčka ZSM Monika Szabová a riaditeľka ÚKSM Katarína Király.

Foto: (ef)

Foto: (a)

Sotva sa členovia Únie slovenských organizácií v Maďarsku z regiónu Slovenského Komlóša vrátili domov zo Dňa Slovákov v Maďarsku v Tardoši, už sa zase vybrali na cestu. Namierené mali na stredné Slovensko. Zájazd po stopách predkov bol plný zážitkov, veselých stretnutí s dávnymi priateľmi i objavovania nových zaujímavých pamätihodností.

Foto: I. Klementová Zelmanová

V prvých augustových dňoch sa v Slovenskom Komlóši konalo verejné zasadnutie slovenského volebného zboru. Na rokovaní sa okrem piatich členov samosprávy zúčastnili aj pozvaní hostia. Do Regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku prišlo takmer päťdesiat záujemcov, aby si vypočulo správu o činnosti slovenskej samosprávy mesta, ktorú predniesla predsedníčka zboru Zuzana Lauková.

Členovia kétéso-pronského Folklórneho spolku Horénka počas leta navštívili Frankov sálaš – Haluškový dom v Békešskej Čabe. Tým sa ich letné aktivity nezastavili: na nasledujúcom stretnutí spolku zorganizovali valné zhromaždenie, na ktorom sa zúčastnila aj predsedníčka Slovenskej samosprávy obce Kétéso-pron Erika Tóthová. Predsedníčka spolku Mária Zelenyánszka, podpredsedníčka Žofia Strbiková a sekretárka Judita Kováčsová hodnotili podujatia v roku 2020, spresnili pracovný plán a rozpočet na rok 2021.

Foto: E. Tóthová

Dvor Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe sa začiatkom septembra opäť zaplnil – župná slovenská samospráva tu po prvýkrát usporiadala Deň Slovákov Békešskej župy. Po odovzdaní Ceny za Békešských Slovákov, ktorú prevzal Juraj Oryščák, nasledoval spoločný obed a krátky kultúrny program. Následne sa vo veľkej sieni DSK konala diskusia predsedov slovenských samospráv Békešskej župy.

Foto: (bpl)

Foto: (et)

Takto varila starká je názov kuchárskej knihy, ktorú vydal Spolok Slovákov z okolia Pešti Dolina po treťi raz. Autorom knihy je už osvedčené trio v zložení Ondrej Csaba Aszódi, Katarína Király a Gábor Lukics. Na jej zrode sa podieľali predstavitelia 17 obcí a miest, ktoré sú členmi spolku. Prezentácia tretieho vydania sa uskutočnila v kaštieli Podmanických v Kerestúre.

Foto: (kan)

Slovenský inštitút v Budapešti a Kruh priateľov Slovenského Komlóša zorganizovali v priestoroch SI výstavu malieb dolnozemského rodáka Ondreja Lehoczského. Expozíciu otvorili predsedníčka CSSM a KPSK Alžbeta Hollerová Račková a umelecký drevorezbár Michal Zsolnai.

Foto: (a)

Začiatkom leta usporiadalo Regionálne stredisko Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku (ÚKSM) v Slovenskom Komlóši stretnutie, na ktorom sa zúčastnili predstavitelia Komlóša, Pitvaroša a Veľkého Bánhedeša, aby koordinovali svoje programy a aktivity na najbližšie obdobie. Hovorilo sa o prípravách na Deň Slovákov v Maďarsku, ako aj o plánovaných podujatiach v regióne.

Foto: (a)

Slovenská samospráva v Rétšágu usporiadala národnostný deň. Slávnosť sa začala v miestnej evanjelickej modlitebni dvojjazyčnou pobožnosťou, ktorú slúžil Attila Spišák, zborový farár zo Slovenského Komlóša, a vystúpením formácie Pilišska rodinka. Zbor udelil odmeny učiteľom, ktorí pracovali v záujme miestnej Slovače a odovzdal finančnú podporu deviatim organizáciám, združeniam, klubom a výchovno-vzdelávacím inštitúciám. Po odovzdaní grantov sa začalo verejné zasadnutie slovenského voleného zboru.

Foto: L. Fallerová

V polovici septembra bolo v Čorváši rušno. Miestna slovenská samospráva na čele s Alžbetou Hugiakovou usporiadala tradičný, v poradí devätnásty Slovenský deň, presnejšie dni plné hodnotných programov. V rámci slávností odovzdala v areáli slovenského spoločenského a národopisného domu ďalšie obnovené priestory – kanceláriu, v ktorej je umiestnená knižnica a čitateľský kútik.

Foto: (ef)

Santovčania už niekoľko rokov oslavujú Dni kultúrneho dedičstva, ktoré zameriavajú vždy na nejaké jubileum alebo fenomén, charakterizujúci túto podpilišsku obec. Vlani to boli dve jubileá. Spoločne oslávili 260. výročie Kostola sv. Antona Paduánskeho a 40-ročný pávi krúžok. Síce obidve jubileá sa viazali k roku 2020, ale vtedy sa oslavy pre pandémiu nemohli uskutočniť. Vynahradili si to v septembri kavalkádou programov, ktoré trvali celé dva dni.

Po nábreží koník beží

...koník vraný. Skadiaľ že si, šuhajček maľovaný? Skadiaľ som, stadiaľ som, slovenského rodu som, duša moja – spieva sa v známej ľudovej piesni. Motív piesne mi nedal pokoja, keď som sa chystala položiť otázku niekoľkým našim výnimočným osobnostiam, čo pre nich znamená byť Slovákom v Maďarsku? Nepýtala som sa každého, kto mi vkročil do cesty. Len niekoľkých, mne sympatických ľudí. O ktorých viem, že sú verní svojej národnosti, a nie preto, lebo sa im to „oplatí“. Sú Slováci, lebo sa narodili v slovenských rodinách. Nie vždy bolo jednoduché naučiť sa jazyk predkov, používať ho, zachovať ho pre seba a tobôž nie odo-

vzdať ďalej nasledujúcemu pokoleniu. Niekomu sa to darí, niekomu menej a niekto si len robí plány, že to urobí stoj čo stoj. Či a ako zachovať jazyk, spisovný alebo nárečie, alebo ak už nie jazyk, tak aspoň pocit spolupatričnosti k predkom – o tom sme sa zhovárali so slovenskou národnostnou političkou, folkloristkou a vedúcou Budapeštianskeho speváckeho zboru Ozvena **Zuzanou Hollósyovou**, kováčom **Štefanom Hlodíkom**, právnikom, prednostom Mestského úradu v Sarvaši **Jánom Melišom**, genetikom **Matejom Šipickým** a profesorkou **Katarínou Maruzsovou Šebovou**.

(tre-)

Zuzka zo spevavej slovenskej rodiny

(Zuzana Hollósyová)

– V čom sa u vás doma prejavovalo, že ste slovenská rodina?

– Vo všetkom.

– Čo to znamená vo všetkom?

– Od rána do večera sme boli Slováci a hotovo. Zhovárali sme sa po slovensky, spievali sme po slovensky. Žili sme po slovensky. Boli sme v rodine štyri deti. Keď som sa narodila, v štyridsiatom ôs-

mom, ešte boli okolo nás Slováci, ale potom sme sa odsťahovali do väčšieho domu. Tam už boli Maďari. Keď sa Pitvarošania presídlili na Slovensko, do Pitvaroša presťahovali Maďarov zo Slovenska, ale nikomu to nevadilo, že my sme sa zhovárali po slovensky. Všetci sme od malička spievali. Brat Štefan, tmavovlasý fešák, bol dokonca sólistom veľkého

spevákceho zboru v Kyjeve, keď tam študoval na poľnohospodárskej akadémii. On jediný z nás sa nestal učiteľom jazyka, kultúry, alebo hudby. So Štefanom sme chodili každý večer spať k mamovke, starej mame, odkiaľ sme potom ráno išli do školy. Pomodlili sme sa pekne, mamovka nám upiekla snehové pusinky, ráno, keď bola zima, nám zohriala na pekáci na peci oškvarky. Mňam. Ešte i dnes mám v ústach chute z tých čias. Na raňajky sme dostali zohriate oškvarky s chlebíkom a uhorkou. Mamovka ma všeličomu naučila, večne som s ňou sedela pri krosnách.

– Zuzka, ty vieš tkať?

– Kto nevie tkať na Pitvaroši?

– Či ja viem? Ešte sa mi nedonieslo do uší, že by v Pitvaroši bol najvyšší počet tkáčov na jedného obyvateľa!

– Nielen tkať ma naučila, ale aj všetky práce s tým súvisiace. Aj konope sme chodili močiť, lámali sme ho, česali... Aj preto si vždy na ňu spomínam, keď kladiem na stôl v kuchyni tkaný obrus. Do-

volila mi, aby som tkala koberce, utierky, po našom vechte. Ak sa pretrhla niť, mamovka bola pri mne, aby mi ukázala, ako to opraviť. Tkali sme „onice“ (onuce) pre chlapov, ale aj vrecia. Vždy bolo určené, čo sa má kedy tkať, kedy treba robiť hrubšie veci, spodky pre chlapov alebo uteráky a kedy jemnú bielizeň. Ale aký je život?! Počas štúdia na gymnáziu sme chodili päť dní do školy a na šiesty sme mali celý deň polytechniku. Chlapci išli do zámočníckej dielne a dievčatá tkali. Slečna Šutinská vedela tkať. Mala som veľký úspech, ale dlhodobo v takom hluku som nechcela pracovať.

– Ak dobre viem, na gymnázium si nechodila v Békešskej Čabe.

– Ja som sa chcela učiť hrať na klavíri a preto som sa prihlásila na slovenské gymnázium v Budapešti, kde sme mali vynikajúce podmienky pre štúdium. Vtedy v škole ani v internáte ešte nebol klavír. Keďže sme sa chceli učiť hrať dve, tak nám kúpili dva nástroje, aby sme mohli cvičiť. Veľa sme aj spievali. S mojou veľmi dobrou priateľkou Gabi Samoiljukovou sme po slovensky spievali v celoštátnej súťaži Kto čo vie. Dostali sme sa do finále. Nebyť toho, že pozvanie na súťaž prišlo práve 1. apríla a moji rodičia si mysleli, že si zo mňa vystrelili spolužiaci a nepustili ma do Budapešti, možno by sme boli vyhrali celoštátnu súťaž. Tú nakoniec vyhrala Zsuzsa Konczová s ďalšou speváčkou.

Rázcestie v Segedíne

– Po strednej škole si pokračovala v štúdiu slovenčiny. V Segedíne alebo v Budapešti?

– V Segedíne som začala študovať kombináciu slovenčina – ruština. Od

nášho ročníka bolo možné vybrať si dva predmety. Túžila som študovať aj hudbu. Mala som šťastie. Mój brat Janko vtedy skončil a mal tam dobré meno. Bol ruštinár a zároveň hudobník, preto mi dovolili chodiť na všetky také hodiny, ktoré ma zaujímali a nebili sa s mojimi povinnými predmetmi. Navigovali ma zároveň do vychýreného speváckeho zboru, ktorý viedol jeden z najznámejších zbormajstrov, skladateľ Viktor Vaszy. Bol veľmi náročný. Každý hlas mal zvlášť skúšku, pričom vždy si vypočul dvoch spevákov naraz. On ma odporučil do zboru segedínskeho divadla. Bolo to hneď na začiatku prvého ročníka. Štyri roky som večer čo večer trávila v divadle, či hrali operu, operetu, alebo mala predstavenie činohra. V divadle mi ponúkli stále pracovisko, dovtedy som pracovala za honorár. Musela som sa rozhodnúť, či podpíšem zmluvu s divadlom, alebo budem kráčať cestou, kvôli ktorej som sa rozhodla študovať slovenčinu. Pani Divičanová, pán Drahoš, ale aj pán profesor Sziklay ma povzbudzovali, že som na správnom mieste na tomto poli. Pripomínali mi, že som robila počas praxe dobré ukážkové hodiny. Slovenčina bola pevným bodom. Musela som si uvedomiť, že preto som prišla do Segedína, aby som sa stala slovenčinárkou a za pomoci folklóru a spevu rozsievala slovenský jazyk. Zároveň som dostala také hudobné základy, že som vedela, čo mám v škole robiť. Vlastne aj to bol zázrak, že som mohla začať učiť v Sejdi. Dovtedy som nevedela ani to, že takáto slovenská obec existuje, hľadala som ju na mape. Nikdy sa tam slovenčina nevyučovala, ale každý hovoril po slovensky. Okrem farára, tajomníka komunistickej

strany a predsedu obecnej rady. Tí boli delegovaní a mali za úlohu pomaďarčovať. Manžel ešte študoval, ja som pracovala a boli sme šťastní, že sme dostali služobný byt. Bolo to fantastické. Vyžívala som sa v práci. Sedem rokov som učila slovenčinu, od rána do večera. Najprv štyroch žiakov, potom siedmich a o dva týždne už stoštyroch. Založila som 47-členný súbor. Ja som bola dirigentka v minisukni. Priznam sa, že dodnes by som tam asi bývala, keby som nebola videla na dvore vretenicu. Tej som sa veľmi vyľakala. Hoci sme mali služobný byt, v ktorom sme mohli zostať bývať s rodinou aj potom, keď som prijala miesto v budapeštianskej slovenskej škole, rozhodli sme sa odísť.

Osobné rozbroje viedli k odchodu

– Zuzka, čo myslíš, dalo by sa ešte aj dnes takto rozbehnúť výučbu slovenčiny?

– Dalo by sa, podľa mňa. Pani Mária Jakabová svojho času pracovala v Celostátnom pedagogickom ústave (OPI), kde vydali takú učebnicu pre 1. a 2. triedu, kde nebolo ani slovo v nijakom jazyku, len obrázky. My sme sa učili na vysokej škole, ako postupovať, aké otázky klásť, aké odpovede, aké hry pridať, aké veršovačky. Koncom druhého ročníka vedelo každé dieťa po slovensky. Dostavil sa inšpektor Hlaváč a prišiel na to, že kniha funguje. Delegoval 28 národnostných inšpektorov na moju ukážkovú hodinu. Medzi nimi bola Mária Jakabová, ale aj Helena Ruzičková, zástupkyňa riaditeľky slovenskej školy v Budapešti. Tá mi hneď povedala, že čoskoro odíde do dôchodku a bola by rada, keby som nastúpila na jej miesto. Po „kačička sa kúpe“ na prvom

stupni vyučovať na gymnáziu! Hneď som sa prihlásila na univerzitu, aby som si oprášila vedomosti. Potom som nastúpila do gymnázia. Mala som ohromné podmienky! Keď sme chceli ísť na kurz choreografov, tak nás uvoľnili. Preto keď ma požiadali, aby som išla pracovať do Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, bolo to pre mňa veľmi ťažké rozhodovanie. Dva roky ma prosíkali, kým som súhlasila. Po čase však vysvitlo, že naše názory sa rozchádzajú. Ja som vedela, že to, čo robím, je na osoh všetkých škôl, všetkých folkloristov. Napriek tomu moju prácu, ktorú som odvádzala podľa mňa dobre a s oduševnením, vo Zväze zaznávali. Keď už nepotrebovali odborníkov, iba politických činiteľov, tak som bola nútená odísť. Len s plačom som vedela prejsť okolo budovy. Nejaký čas som zostala bez práce. Potom som sa umiestnila ako sekretárka. Nebolo mi ľahko. Celý čas som však robila folklór, stála som pri zrode súboru Prameň. Odvrátila som sa od vtedajšieho Zväzu, ale nie od svojej slovenskosti. Do dôchodku som odišla z Osvetového ústavu.

– *Čoraz ťažšie sa odovzdáva identita a jazyk. Čo si o tom myslíš ty?*

– Vzorom musí byť v prvom rade rodič. Moje dcéry sú Slovenky. Katka sa zapájala do samosprávneho i do spolkového života. Založila súbor Debnička, zhudobnila básne tunajších slovenských básnikov, spieva v Ozvene. Gabika vyštudovala teológiu v Banskej Bystrici, na Novom Zélande si urobila doktorát. V súčasnosti je farárkou evanjelickej cirkvi metodistickej na Panenskej ulici v Bratislave. Všetci traja vnuci hovoria po slovensky.

– *Ako možno povedzme vnukov, s ktorými nebyvame v jednej domácnosti, ani sa nevidáme príliš často, naučiť po slovensky?*

– Ja osobne by som sa snažila tráviť s nimi čím viac času, koľko sa len dá. Zobrala by som ich na Slovensko. Tam by som im urobila program, ktorý by ich bavil. Tam by mohli zistiť výhody znalosti jazyka. Nie je to ľahké, ba časom čoraz ťažšie, ale musíme byť vytrvalí a nesmieme sa dať odradiť.

Erika Trenková

Foto: autorka

Jeden kováč koňa kuje...

(Štefan Hlodík)

Jeden kováč koňa kuje, koľko klincov potrebuje? – pýta sa v detskej riekanke.

Štefan Hlodík z *Tatabáne-Bánhidy* je slovenský kováč na dôchodku. Presne vie, koľko klincov a na čo potrebuje, ba pozná všetky kováčske výrazy po slovensky a plynule hovorí v bánhidskom nárečí. Už takmer tri desaťročia nepracuje ako banský kováč, zato dodnes aktívne

reštauruje rôzne banické a poľnohospodárske náradie. Opravil dokonca aj koče, na ktorých sa vraj viezol kráľ Matej. **Štefan Hlodík** sa neúnavne zapája do národnostného diania. Dlhé roky bol členom slovenského voleného zboru v *Bánhide*. Ale pravdou je, že v ostatných rokoch ho poznáme ako speváka ľudových piesní a aktivistu slovenského diania v meste.

Kone už nepodkúva. Podkovy však kuje. Pre šťastie, pre radosť. Ba aj banícke peniažky pre šťastie, aby ste nikdy nemali prázdnu peňaženku. Na otázku, koľko klinec potrebuje, sa pousmial. Rôzne, raz viac a raz menej. Šibalsky sa usmial na svojich dvoch „učňov“, ktorí sa v kováčskej dielni v Priemyselnom skanzene v Tatabáni-Bánhide učia od majstra Hlodíka robiť podkovy i ďalšie zaujímavé kované predmety. – Podďte, ukážeme vám, ako kuli kedysi spoločne majster a jeho tovariši, – a už sa aj niesol dielňou hlas kladív udierajúcich do podkovy na nákovce. Klopi-klop, udával tón majster a učen sa napojil na jeho úder: klop. Kedysi som v našom týždenníku čítala, že majster kováč Štefan Hlodík vie vyklopkávať hudobný sprievod k pesničkám o víne, ale aj k iným. Jeden kováč koňa kuje a druhý miluje Šafárovie Aničku. Nuž, teraz sa výnimočne do spevu nepustil.

Kým tatko žil, doma hovorili po slovensky

– Vyrastali ste v Bánhide? Ako ste hovorili doma, keď ste boli dieťaťom?

– Mamka zomrela skoro, krátko po vojne. Kým tatko žil, hovorili sme po slovensky, po bánhidsky. Potom sa tatko oženil druhý raz. Zobral si Nemkyňu, ženu z nemeckej rodiny, tak sme sa prispôbili. Dobrá žena mu bola, aj nám so sestrou sa snažila nahradiť mamku. Ja som sa potom po slovensky rozprával už len so sestrou. S ňou sa tak aj dodnes. Môj tatko bol usilovný človek. Pracoval v bani a obrábal aj hospodárstvo, mali sme kone, kravy, kus poľa. Bolo u nás vždy dosť roboty, museli sme pomáhať.

Preveľmi som však ľúbil chodiť s tatkom kovať. Keď viedol kone ku kováčovi, vždy som išiel s ním. To sa mi prenáramne páčilo. Mali sme tu dobrého kováča. Tak sa mi zaľúbilo toto remeslo, že som si ho vybral za povolanie. Povedal som si, že ho budem robiť, dokiaľ budem vládvať. Aj ja som sa zapáčil majstrovi, tak ma zobral do učenia. Tri roky som bol u neho učňom. Štefan Zábrázcki sa volal. Jeho majster bol Vesztergomi. Bol tu ešte jeden dobrý kováč, Ízing, ten mal aj brata kováča. Veci z kováčskych dielní som umiestnil tu v priemyselnom skanzene.

– Všetci kováči v Bánhide boli Slováci?

– Nie, Wist bol Nemec, ten sa priženil do Bánhidy.

– Od svojho majstra ste sa naučili kovať liečebné podkovy?

– Áno, od neho. Je to práca, ku ktorej treba mať šikovné ruky. Okrem toho vyžaduje veľkú pozornosť, lebo koňom môže nešetrný prístup poškodiť, môže im spôsobiť zranenie. Koňa môžete poraniť aj nožom, ktorým sa strúhajú kopytá, ale aj klincom, ktorým sa pripevňuje podkova. Kedysi nebolo toľko zveroleká-

rov, keď aj boli, boli drahí, preto kováči museli poznať kopytá zvierat. Museli vedieť, aké chyby, aké choroby môžu mať. Vedeli aj liečiť, aj chybný krok ošetriť za pomoci podkovy. Vhodná podkova koňovi prílepsi. Preto sme robili aj liečebné podkovy.

– *Koľkokrát vás kôň kopol?*

– Keby len kopol! Jeden ma pohrýzol do chrbta.

– *Nechceli ste sa ďalej učiť, vzdelávať?*

– Nemal som kedy. Po práci som robil v hospodárstve. Všetko zostalo na mňa, keď tatko umrel. Sestra sa vydala, odsťahovala sa. Svoju robotu som mal nadovšetko rád. Keď som sa vyučil, začal som hľadať prácu. Bola tu baňa, ale nikde neprijímali nových pracovníkov. Od kamaráta z Oroslánu som sa dozvedel, že tam práve otvárajú novú baňu. Mal som 18 rokov, keď ma tam zamestnali. Po roku som sa prihlásil do mládežníckeho dychového orchestra v Kultúrnom dome Puškina v Bánhide. Náš dirigent pracoval v tunajšej bani a povedal mi, že jeden starký odtiaľto, z pätnástky, odchádza do dôchodku. Nech sa prihlásim. Tak som aj urobil, bolo to v roku 1958. V šachte č. 15 som odpracoval 27 rokov. Odtiaľto sme odišli do Mányu, tam som odrobil ďalších sedem.

– *Práca banského kováča je taká istá ako kováča podkúvajúceho kone?*

– Tento fach má veľa tváří. Ako sme my voľakedy hovorili, dedinský kováč musel vedieť vyrobiť všetko – od šerbla až po lietadlo. Kde som sa učil, tam panovala takáto filozofia. Kováč opracováva kov, ktorý predtým zohrial nad ohňom. Výsledok závisel od toho, čo bola požiadavka podniku. Ale mojou hlavnou úlo-

hou bola banská kováčska robota. Robili sme v bani aj v dielni, vlastne tu, kde sme teraz. Kolajnice, výhybky, náradie pre baníkov, rôzne kladivá, sekery, kliešte, úchytky, „mačky“, špeciálne náradie pre zabezpečovacie práce a na prevážanie uhlia v bani. Aj tu sme mali kone, v tej dobe chodili dolu fárať a ťahali za sebou vozíky s vyťaženým materiálom. Tie bolo treba podkúvať. Jeden kôň, Jóži sa volal, bol taký múdry, že vedel aj počítať. Keď mu zapriahli za chrbát viac ako 10 vozíkov, nepohol sa ani na krok, kým mu tie navyše neodpojili. Bol tu dobrý kolektív, dobrá partia. Žiaľ, ja som tu posledný „mohykán“. Baňu zavreli. Teraz je tu priemyselný skanzen. Od roku 1988 tu pomáham.

– *Vy ste akoby živý exponát. Chodíte sem často?*

– Len keď mám robotu, alebo keď predvádzam kováčske remeslo.

– *Kedy otvorili túto dielňu?*

– V roku 1942. Bola už v dezolátnom stave, až teraz ju prvýkrát zrekonštruovali. Opravili strechu, elektrické vedenie, všetko vymaľovali. Preto tu zatiaľ ani nie sú tabuľky, kto tu pracoval ako kováč. Spísal som mená, aj pomenovania jednotlivých sekcií, skupín náradí, ale vraj musia urobiť nové nápisy, aby boli profesionálne. Tie potom pripevnia na patričné miesta. Kováčska dielňa je živou výstavnou expozíciou skanzenu, v ktorej sa robia ukážkové práce. Vo vopred dohodnutom termíne prídem, zakúrim v kováčskej peci a ukážem, ako dielňa funguje. Deťom, aj dospelým. Prichádzajú ku mne dvaja mladí do „učenia“. Jeden je elektrikár, druhý automechanik, ale chcú sa priučiť kováčskemu remeslu. Keďže je

záujem o kované ploty, brány, rozširujú si „pole pôsobnosti“, možnosti zárobkovej činnosti. V súčasnosti už ani neexistuje iná možnosť učiť sa tomuto remeslu. Mňa udržia pri živote láska k mojej práci. V septembri som mal 82 rokov. Robím podkovičky do daru. Ostal som posledným báhidským kováčom, ostatní už všetci umreli. Všetko je už ináč, v modernom svete nahrádzajú ľudí stroje.

– *Mali ste pomocníkov, keď ste ešte podkúvali kone?*

– Sám som musel robiť, nemal som učňov. Kedysi mi syn pomáhal, ale teraz už ani on nemôže, lebo odišiel za lepším platom do zahraničia. Učil som podkúvať kone aj jedného chlapíka, ktorý si zriadil pojazdnú kováčsku dielňu a chodí za koňmi. Športové kone majú citlivé kopytá, tie podkúva.

Štefan Hlodík aktívne pracuje, šoféruje, stará sa o svoj dvojposchodový dom a o seba. Manželka mu zomrela, syn je v cudzine, jediná vnučka študuje v Budapešti. Nepodarilo sa mu naučiť ju po slo-

vensky. Hrdý je na svoju prácu a na svoje vína. Na kopci pod turulom mal ešte donedávna vinohrad, kde pestoval hrozno a dorábal omamný mok. Prihlasoval ho aj na súťaže a vyhŕaval jednu cenu za druhou. Samé zlaté, iba sem-tam nejakú tú striebornú. Aj som sa čudovala, že po ňom nejaká vdovica ešte nechňapla.

– *Mám kamarátku, ale nechce sa ku mne nasťahovať. Vraj je jej dobre so synom a nevestou. Má pohodlný život, ani nechce iný. Chodím do speváckeho zboru a z času na čas si zaspievam aj s kovádkou. Čo si vyberiete, to treba robiť dôkladne. Počul som, že človek by si mal vybrať také remeslo, ktoré má rád a nie preto ho robí, lebo musí. Ja mám to svoje nadovšetko rád, – pousmial sa slovenský kováč Štefan Hlodík a podaroval mi na rozlúčku železnú podkovičku. Aj s návodom, ako ju mám pripevniť nad dvere. Oblúk nech je dolu, aby šťastie mohlo prúdiť do domu.*

Erika Trenková

Foto: autorka

Ján Meliš je pyšný na svojich predkov

O titulárnom prednostovi mesta Sarvaš **Jánovi Melišovi** je všeobecne známe, že pochádza zo slovenskej rodiny. Z oficiálnej webovej stránky mesta sa môžeme dozvedieť, že absolvoval vysokú školu štátnej správy a právnickú univerzitu, pracoval ako advokát, právny poradca i podnikový právnik. Od roku 1999 je pracovne spätý s mestským úradom v Sarvaši. Najprv ako právny radca, po-

tom na čele organizačného a právneho oddelenia a v roku 2006 sa stal prednostom mestského úradu. Na odporúčanie župného úradu vlády v roku 2016 ho premiér **Viktor Orbán** vymenoval za titulárneho prednostu. Je otcom troch detí, syna **Jána** a dvoch dcér, dvojčiek **Zuzany** a **Anny**. Jeho prirodzený šarm a schopnosť naživo hovoriť pred kamerou objavili jeho zamestnávateľ aj miestne

médiá, napríklad Sarvašská televízia a redaktori programu Szóbanforgó (O čom sa hovorí), ktorý pretriasa aktuálne témy v meste.

Zostali na rodnej hrude

– Ako sa cítite v koži Slováka?

– Ako všetci, alebo asi tak 80 percent obyvateľov Kondoroša a jeho okolia, normálne. Všetci tu máme slovenské korene. Niektorí si uvedomujú svoju slovenskosť, niektorí sú dokonca na ňu hrdí a aj ovládajú naše sarvašské nárečie, niektorí sa dali na spisovnú slovenčinu a niektorí sa hanbia za svoj slovenský pôvod. Sme rôzni. My sme taká obyčajná rodina. Rodičia sa so starými rodičmi rozprávali výlučne po slovensky, radšej by som povedal po „tótsky“, po našom. Robili to bežne, najmä keď nechceli, aby sme im rozumeli. Potom sa prekvapili, keď sme vytárali rodinné „tajomstvo“, lebo sme im predsa len rozumeli. Načúvali sme, veď sme vedeli, že chcú pred nami niečo zatajiť. Moja stará mama sa so mnou bežne rozprávala po slovensky. Bola to taká naša sarvaština, plná staro-

českých slov, popretkávaná maďarskými výrazmi. Aj v rodine mojej manželky sa tak hovorilo. Nikto sa k nám nepriženil, ani neprivydal, kto by bol inej národnosti. Nikdy som tu nemal ani najmenšie zlé skúsenosti, hoci odkedy si pamätám, vždy som sa hlásil k slovenskej národnosti. Zišlo sa mi to v živote. Za mojich školských čias sme sa povinne učili po rusky. Nemal som problém pochopiť ktorýkoľvek slovanský jazyk. Slovenčina je vynikajúci základ. Ani iné jazyky mi nerobili ťažkosti. Maturoval som z francúzštiny, pričom veľmi dobre. Sú vedomosti, ktoré si prenášame z pokolenia na pokolenie. Slovenčina je jednoznačne taká. Kedysi dávno nám náš bývalý starosta sprostredkoval dokument skúmajúci pôvod Melišovcov. Myslím si, že tým chcel urobiť radosť čestnému občanovi Sarvaša, opernému spevákovi **Jurajovi Melišovi**. Dokument tvrdil, že sme sa na Horniaky dostali po Bartolomejskej noci, keď v Paríži začali prenasledovať hugenotov. Poslovenčili sme sa a odtiaľ sme potom putovali na juh spolu so sedemdesiatimi – osemdesiatimi rodinami, ktoré sa usadili v okolí Sarvaša. Moja rodina a rodina mojej manželky zakotvili v Kondoroši. Tam žijeme dodnes.

Je hodnota patriť k národnosti

– Vaše deti dostali do vienka jazyk svojich predkov. Používajú ho?

– Zložili skúšky z rôznych jazykov, ale slovenčina medzi nimi nie je. Dôvody sú rôzne. V škole to nebolo na neviem akej úrovni. Jedna dcéra roky recitovala na besiedkach a na konci školského roka básničku o veveričke, podľa mňa poňatia nemala, čo hovorí. Potom išli obidve

študovať na školy, kde sa nevyučovala slovenčina. Najmä však my, rodičia, sme nemali čas venovať sa tejto téme. Naháňali sme sa za prácou, chceli sme využiť núkajúce sa možnosti kariérneho rastu, snažili sme sa skĺbiť ich s výchovou troch detí. Pričom, priznám sa, ja som bol ten, kto veľmi túžil po dievčatku potom, ako náš syn trošku povyrástol. Napokon manželka, ktorá je jedináčik, pristala.

- *Podarilo sa, dostali ste hneď dve! Z vlastnej skúsenosti viem, že dvojčičky sú aj za štyri deti.*

- Aj keď si neviem a ani nechcem predstaviť, že by neboli, musím sa priznať, nie vždy to bola prechádzka ružovou záhradou. Našťastie, mali sme pomoc zo strany oboch našich rodín. Dnes majú 21 rokov a sú z nich krásne slečny, ktoré študujú. Jedna právo a druhá na vysokej škole zdravotníckej. Našli si priateľov z tunajších slovenských rodín. V mladosti mojich rodičov, v päťdesiatych rokoch, sa považovalo za veľký hriech, ak niekto poblúdl smerom do Endrődu alebo Gyomu, kde žili takmer výlučne obyvatelia maďarskej národnosti spolu s Rómami, a odtiaľ si vybral partnera. Rozhorčovali sa nad tým, že si nenašiel niekoho poriadneho z našej „fajty“ a „doniesol“ si stade muža či ženu. Zvykol som tým aj podpichovať svoje deti, aby dbali na „čistotu krvi“. A podarilo sa. Ale žarty bokom. Nazdávam sa, že ľudia si zväčša neuvedomujú, aká je to hodnota, aká je to veľká vec, keď človek patrí k nejakej národnosti. O koľko je bohatší. Som veľmi pyšný na svojich predkov, ktorí zúrodňovali tunajšiu zem a v génoch nám zanechali nevolnícky postoj k práci, k životu. Moji starí otco-

via z oboch strán položili svoje životy za túto krajinu. V Kondoroši sú ich mená vyryté na pomníku padlých v boji za vlasť. Raz som mal na politickej scéne výmenu názorov s jedným predstaviteľom krajnej pravice, ktorý mi neskrývane odporučil „papuľovať“ tam, kam podľa neho patrí. Veď sa tu zdržiam neoprávnene!

- *Ktovie, ako sa pôvodne volal...*

- To som neskúmal, len som ho vyzval, aby mi ukázal mená svojich predkov, ktorí padli za našu vlasť. Som presvedčený, aj sa podľa toho správam, že predstavitelia národností v Maďarsku sú práve takí dobrí občania tohto štátu, vlastenci, ako príslušníci väčšinového národa. Tu máme svoje tristoročné korene a tu sme doma. My by sme ani nemohli nikam odísť. Nanajvýš do Sarvaša, odkiaľ sme kedysi odišli. Prípadne do Segedína, dejiska našej mladosti. Aj keď nie kvôli pôde, predsa sme pripútaní k rodnej hrude.

Zatiaľ bez stratégie, ale s presvedčením

- *Môžem sa opýtať, či vo vašej rodine zdedí niekto materinský jazyk vašich predkov?*

- Ja veľmi dúfam, že budem vedieť naučiť moje vnúčatá po slovensky!

- *Ako to budete robiť?*

- Zatiaľ nemám ani predstavu. Ja som sa naučil spisovnú slovenčinu vďaka príbuzným, ktorí sa počas výmeny obyvateľstva koncom štyridsiatych rokov vrátili do okolia Levíc. Strýkove deti už vôbec nevedeli po maďarsky. Vybrali sa cestou uvedomelých Slovákov. Mamička ma cez letné prázdniny odviezla k nim vlakom a ja som mesiac strávil

v slovenskom prostredí. Naše deti sme úplne prirodzene zapísali na slovenčinu. Mohli sme ich voziť do Sarvaša do slovenskej školy, ale to sa pri našom pracovnom vyťažení nedalo vyriešiť. Zostala škola v Kondoroši, dúfali sme, že si tam osvoja základy. Nepodarilo sa. Ja sa ale nevzdám! Urobím všetko preto, aby sa naše vnúčatá naučili po slovensky. O toľko budú bohatšie. Už sa ich neviem dočkať.

- Ak som vám dobre rozumela, po vypršaní volebného obdobia sa chystáte do dôchodku. Viete si predstaviť, že z vašich profesionálnych skúseností môže mať osoh aj slovenská národnosť v Maďarsku?

- Ak ma predstavitelia Slovákov v Maďarsku požiadajú o spoluprácu a poveria ma zaujímavou úlohou, rád sa zapojím do nášho slovenského diania.

Erika Trenková

Foto: autorka

Od zaťatého Slováka po genetický kód

(Matej Šipický)

Genetický kód nedeterminuje národ. Tvrdí to genetik, mikrobiológ, emeritný profesor debrecínskej univerzity **prof. Dr. Matej Šipický, PhD.** Ale skúsme sa k tomuto tvrdeniu dopracovať pekne krok za krokom.

- *Vďaka čomu sa cítite byť Slovákom?*

- Pochádzam zo slovenskej rodiny, mám slovenské korene. Prečo by som sa nemal cítiť byť Slovákom? Sice viem, že väčšina mojej generácie, ba aj tej staršej, stráca svoje korene. Dokonca niektorí ich aj zatajujú, zmenia si priezvisko, aby neprehrádzalo ich pôvod. To je biologický jav: ten prežíva, kto sa vie prispôbiť meniacim sa podmienkam. Nuž, ja som taký zaťatý, čo sa sám seba pýta, prečo by som to mal tajiť? Ja prežijem aj bez toho.

- *Čo myslíte pod tým, že pochádzate zo slovenskej rodiny? Rozprávali ste sa doma po slovensky? Spievali vám uspávanky po slovensky? Jedávali ste slovenské jedlá? Alebo ste sa modlili po slovensky?*

- Toho času, keď som bol malý a učil som sa hovoriť, všetci okolo mňa hovorili po slovensky, presnejšie v oboch jazykoch, lebo každý vedel aj po maďarsky. Niektorí síce hovorili lámanou maďarčinou, ale plynulo obidvomi jazykmi. Medzi sebou sa však zhovárali po slovensky. Keby som sa bol chcel naučiť len po maďarsky, nebolo by sa mi to podarilo. Celý deň som počul slovenčinu, takže aspoň základy by som sa bol určite naučil. Koncom augusta som bol v Slovenskom Komlóši na slávnostnom odhalení pamätnej tabule Anny Ištvánovej. Zašiel som sa pozrieť aj na miesto svojho detstva. Neďaleko Gerendáša, v chotári obce, bol sálaš, kde som prežil útle detstvo. Zistil som, že dnes už neexistuje, zostali po ňom len zrúcaniny zarastené burinou. V tom rade sálašov nikto nebol Maďar, všetci boli Slováci.

- *Keď myslíte na svoje detstvo, ozýva sa vám slovenčina v ušiach?*

- Áno, ale aj maďarčina, lebo mamička sa ma snažila učiť aj po maďarsky. Keď

žiješ v Maďarsku, musíš vedieť perfektne aj po maďarsky. Od nej som sa učil tak po maďarsky, ako aj po slovensky.

- *Potom ste začali chodiť do škôlky, do školy?*

- Do materskej školy som nechodil. Podaktorí mi aj hovoria, že je na mne vidieť nedostatok predškolskej výchovy. Na sálaši neboli škôlky. Sekretárka na univerzite tiež vyrastala na sálaši, takže sa pasujeme s rovnakým „nedostatkom“. My dvaja sme „nedostatočne vzdelaní“.

Keď som mal nastúpiť do druhej triedy, presťahovali sme sa do Békešskej Čaby. Na otváraciej školskej slávnosti som síce bol v slovenskej škole, ale rodičia ma zapísali do maďarskej školy. Dodnes mi nie je jasné, z akých dôvodov. Možno preto, lebo v sálašskej škole prebiehala výučba po maďarsky a oni mali obavy, či by som zmenu zvládol, ale možno z iných príčin. Všetky školy som napokon absolvoval v maďarčine.

- *Je potom zázrak, že hovoríte tak krásne po slovensky.*

- Mám prízvuk, mám nedokonalú gramatiku práve preto, lebo som nechodil do slovenských škôl, ani som neštudoval na Slovensku.

- *Nemusíte si sťažovať, ide vám to veľmi dobre. Ako ste prišli na to, že sa chcete stať genetikom?*

- Biológiu som mal vždy rád, živé organizmy, tak rastliny, ako aj zvieratá, živočíchy. Už na základnej škole ma to zaujímalo. Preto som nešiel na gymnázium, ale na odbornú strednú školu poľnohospodársku. Odtiaľ som sa prihlásil na nepedagogický odbor biológie. Skončil som ako biológ, začal som pracovať na jednej katedre. V Segedíne som žil

16 rokov. Potom sme sa presťahovali do Debrecína, lebo tu chcela univerzita vytvoriť katedru genetiky a nemali miestneho človeka. Mňa pozvali, aby som sa na to podujal. Aj sa tak stalo. Dodnes pracujem na katedre genetiky. Tolko stručne, ale moja práca nemá nič spoločné so slovenčinou.

Deti som naučil po slovensky ja sám

- *O to vám muselo byť ťažšie zachovať si slovenčinu. Aj vaše deti hovoria po slovensky?*

- Áno, obidve, obidve aj maturovali na slovenskom gymnáziu v Békešskej Čabe. Síce do základných škôl chodili tu v Debrecíne. Jedine odo mňa sa mohli učiť po slovensky, lebo moja manželka, inak veľmi trpezlivá, tolerantná, milá pani, nie je Slovenka. Nikdy nemala námietky proti tomu, aby som ja v jej prítomnosti komunikoval s deťmi výlučne po slovensky. Sľúbili sme jej, že všetko, čo sa jej týka, povieme potom aj po maďarsky. Veľa rozumie, takže nemusíme jej stále prekladať. Komentuje veci aj bez prekladu.

- *Ako ďalej? Deti vašich detí?*

- Dcéra vyštudovala v Košiciach za zverolekárku. Keď sa vrátila domov, mala problémy s uznaním diplomu. Nechceli jej ho nostrifikovať, vraj všetky štátnice – na veterine ich je 8 alebo 9 – bude musieť zložiť aj na tunajšej univerzite. Učebnice sú úplne inakšie, aj terminológiu sa učila po slovensky, nahnevala sa a povedala, že nie. Potom sme vstúpili do Európskej únie a do platnosti nastúpila povinnosť uznávať diplomy členských štátov EÚ. Potom už nemusela znova skladať štátnice. V Maďarsku si ešte urobila PhD. a teraz pracuje vo výskumnom ústave poľnohospodárskom. Vnuka sa mi nepodarilo naučiť po slovensky. Vlastne ani nepoznám takú rodinu, kde sa to starým rodičom podarilo, ak len nežijú v spoločnej domácnosti alebo vnúčatá nechodia do slovenskej školy. To neznamená, že sa to nedá, len je to zriedkavé.

Syn pracoval pre jednu taliansku medzinárodnú spoločnosť, tam používal slovenčinu. Pred siedmimi rokmi sa usadil vo Viedni, kde si otvoril vlastnú firmu.

- *Vy ovládajte aj ďalšie jazyky okrem slovenčiny a maďarčiny?*

- Pravidelne používam angličtinu a nemčinu. Ale dohovorím sa do určitej miery aj po poľsky a v Čechách tiež nemám väčšie problémy. Slovenčine rozumejú aj ostatní predstavitelia slovanských jazykov západného typu. Neraz sa mi prihodí zaujímavá vec. S istým kolegom v Bratislave sme napísali spoločnú útlú učebnicu genetiky. V Lisabone na kongrese ma oslovila jedna mladá dáma a opýtala sa ma, či som ten Šipický, z ktorého učebnice sa učila genetiku na Slovensku. Bola to vzájomná radosť. Určite sa

však domnievam, že jazyky sa najlepšie človek učí intuitívne, či esenciálne, v detstve. V dospelosti sa učí už len vedome.

Pikantná záležitosť

- *Nedávno krúžila na internete výzva, že si môžeme dať vyšetriť genetické informácie o svojom pôvode. Máme my, Slováci, iný genetický kód, inú zásobu génov?*

- Je to taká pikantná záležitosť. Ak počúvate čelných politikov, tak neraz počujete o maďarskej krvi, tisícročných dejinách maďarského národa, prišli sme do Karpatskej kotliny a ukázali sme, ako sa to má robiť... Lebo my máme také gény! Nuž z vedeckého hľadiska je to hlúposť! Vlastne všetci máme podobné gény. Ale také niečo, ako slovenské gény alebo maďarské gény, to neexistuje. Sme dokonalí miešanci. Máme tie isté gény, len rôzne varianty. Ten istý gén máte aj vy, aj ja, len keď sa pozrieme detailne, tak vysvitne, že máme ten istý gén na tú istú funkciu, len v inej variácii. S maličkým rozdielom môže byť u vás, ako aj u mňa. Keď si pozrieme štatistiku tisíc ľudí v Maďarsku, aký majú variant, a tisíc ľudí na Slovensku alebo v Poľsku, potom sa dá zistiť, že ten istý variant má napríklad tu 10 percent, v Nórsku 15 percent, na Slovensku 9 percent ľudí. Nedá sa vytýčiť hranica, pokiaľ sú Slováci, odkiaľ sú Maďari. Možno je jeden variant istého génu častejší v populácii na Dolnej zemi, druhý je častejší na území južného Slovenska, kde žijú tiež Maďari aj Slováci. Z vedeckého hľadiska biológie a genetiky sa nedá definovať národ. Ten sa definuje jazykom a kultúrou.

- *Ďakujem vám za rozhovor!*

Erika Trenková

Foto: autorka

Jubileum v dobrom zdraví je dôvod k radosti

Zhovárame sa s Katarínou Maruzsovou Šebovou

Viackrát som počula, že dožiť sa vysokého veku je stav a nie zásluha. Predsa si myslím, že dožiť sa vyššieho ako priemerného veku je do určitej miery zásluha. Opýtať sa dámy na vek je však neslušnosť, najmä ak je známa osobnosť. Maďarská herečka, ktorá sa preslávila svojím počtom vydajov Zsazsa Gábor, si dokonca prepísala dátum narodenia v úradnom dokumente, za čo ju odsúdili na verejnú prácu.

Naša tohtoročná jubilujúca osobnosť **Katarína Maruzsová Šebová** by sa podobnej praktike od srdca zasmiala. Je to vedkyňa do špiku kosti, ktorá ani napriek tomu, že je na dôchodku, neprestala pracovať a publikovať. Má plány na veľa rokov, chuť skúmať a písať ju neprechádza. Pri príležitosti nadchádzajúcich narodenín sme sa s ňou rozprávali o všetkom inom, než o jej publikovaných štúdiách. Tie sú predsa len skôr témou vedeckých sympózií a konferencií. Aká je pani Maruzsová v súkromí? Aká bola ako študentka Katka? A aká, keď sa zalúbila do svojho budúceho manžela? Varí, pečie, zavára? Poviem vám, bola radosť sa s ňou zhovárať. Živio, zdvihnime čašu na jej zdravie.

Katka zo slovenskej rodiny

- *Pri príležitosti významného jubilea má súdobý kronikár, ak tak môžeme novinárov nazvať, akúsi potrebu zisťovať aj súkromné detaily zo života verejne činných osobností. Neustále publikujete, píšete rôz-*

ne zaujímavé štúdie, ste plodná autorka, ale priznám sa, keď som sa pripravovala na náš rozhovor, hľadala som informácie, kde ste sa narodili, kde ste chodili do školy a podobne, a nič som nenašla. Bola som nešikovná v hľadaní?

- Nezvykneme, okrem oficiálneho odborného životopisu, uvádzať iné detaily. Mňa vaše pozvanie na kus reči primälo k popremýšľaniu o svojom živote, k akejsi bilancii. Teší ma, že ma chcete spoznať ako človeka. Ľudia o mne málo vedia. Odkiaľ som prišla? V akom prostredí sa cítim dobre? Kde som sa narodila a kam som sa dostala? Narodila som sa v Slovenskom Komlóši 3. februára 1952. Každý deň objavujem na svojej tvári niečo, čo by tam nemuselo byť, predsa som s tým úplne spokojná, nerobím si z toho problémy. Uvedomujem si, že nemôžem vyzeráť tak, ako keď som 23-ročná prišla na katedru do Segedína. Ešte než by ste sa ma opýtali, môj otecko si predplácal Ľudové noviny od úplného začiatku ich vychádzania, vyše päťdesiat rokov, chodili mu až do poslednej chvíle jeho života, keď pred dvomi rokmi zomrel vo veku 92 rokov. Po ňom som prevzala štafetu ja.

- *Vplývali na vašu výchovu Slovenský Komlós a starí rodičia, užšia rodina?*

- Nie, lebo keď som mala dva roky, kvôli oteckovej práci sme sa presťahovali do Dombegyházy. Štyri roky sme bývali v úplne maďarskom prostredí. Tam som začala chodiť do školy. Potom otca pre-

miestnili do Mezőhegyesu, ktorý je len 15 kilometrov od Komlóša. Bola to veľká maďarská dedina. Samozrejme, aj tam som chodila do maďarskej školy. Moja mamička veľmi vážne ochorela, dostala sa do nemocnice. Mňa aj sestry sa ujala mamina sestra, tak sme sa dostali do Slovenského Komlóša. Mame zachránili život a my sme sa vrátili do Mezőhegyesu, kde som dokončila základnú školu.

Ja som sa narodila v slovenskej rodine. Otec pochádza z roľníckej rodiny, starý otec z matkinej strany bol tesárskym majstrom. Vraj bol Slovákom ako repa, ale za ženu si zobral Maďarku zo Sedmohradska. Pracoval v okolitých dedinách, napríklad postavil strechu komlóšskej pošty, ale jeho rukopis je na stropoch mnohých domov. V otcovej rodine sa hovorilo výlučne po slovensky, boli zaničení Slováci. Otec sa učil v evanjelickej ľudovej škole. Kým nešiel do školy ani nevedel po maďarsky. Nerozumel učiteľovi, strašne sa bál školy a

po celý život nedokázal v sebe spracovať počiatkové ťažkosti. V období maďarizácie sa deti okrem náboženstva učili všetky predmety po maďarsky. Napriek tomu otec zostal uvedomelým Slovákom. Húževnato sa pridržal svojich koreňov aj v maďarskom prostredí. V Mezőhegyesi sme žili na peknom mieste, je tam veľa lesov, parkov. Teraz je to už malé mestečko preslávené žrebčínom, ktorý založil Jozef II. Rodinný dom sme tam mali až do konca otcovho života, ktorého sme často navštevovali. Mama zomrela veľmi dávno, mala len 65 rokov. Otec potom žil sám a aktívne sa zapájal do národnostného kultúrneho diania, napríklad do činnosti ochotníckeho divadla v Slovenskom Komlóši. Moji prastarí rodičia sa so všetkými svojimi ôsmimi deťmi v rámci výmeny obyvateľstva v roku 1947 vysťahovali na Slovensko. Bola to rozvetvená rodina. Natoľko bola kompaktná, že všetci – okrem jedného strýka a dvoch bratrancov – sa zomkli okolo rodičov a išli na volanie novej vlasti. Otec bol v štyridsiatom siedmom práve vojakom na hranici, v Segedíne. Preto sa nemohol vysťahovať. S mamou už boli zasnúbení. Rodinu na Slovensku sme mohli navštíviť až v roku 1955.

- Naozaj, v novej vlasti...

- Čítate mi myšlienky. Máte pravdu. Väčšina rodiny, aj moja stará mama s manželom, sa usadili v Dolných Salibách. Oni boli jediní Slováci v ulici. Chodili sme k nim na letné prázdniny. Ale tam som sa nenaučila po slovensky, lebo všetky deti, s ktorými som prišla do kontaktu, hovorili po maďarsky. Ďalší príbuzní bývali v Horných Salibách a Galante. Dvaja súrodenci mojej starej mamy

ešte predtým prešli cez zelenú hranicu a išli do Bratislavy, stali sa z nich významné osobnosti kultúrneho diania. Všetci si našli svoje miesto v novej vlasti. Starí rodičia boli dobrí ľudia, tolerantní. Do konca života mali dobré vzťahy so susedmi. S nami vždy hovorili po maďarsky. Odkedy sme mohli, trávili sme u nich celé prázdniny. Počas prvých desiatich rokov sa deň pred naším odchodom domov zozbierala celá rodina, okolo 40 ľudí.

Rodičia hovorili medzi sebou po slovensky vtedy, keď chceli pred nami niečo utajiť. Bolo to bežné v tomto regióne. Keď sa otca opýtala rodina, prečo neučí svoje dcéry po slovensky, tak ich odbil, že on ovláda len nárečie a to radšej nie. Písala o tom aj pani profesorka Anna Divičanová, že ľudia v tomto období nepoznali hodnotu svojho nárečia, pretože väčšinový národ ho hodnotil negatívne.

- *Kedy ste sa napokon naučili po slovensky?*

- Vlastne otec sa raz rozhodol, že nás obe naučí po slovensky. Sedeli sme pri obede a zrazu povedal, že odo dneška budeme hovoriť po slovensky. Obe sme čušali, lebo sme nevedeli, čo povedať. Otec by bol veľmi rád, keby sme sa len tak od seba naučili. On totiž nemal pedagogické vloh, ani čas, ani trpezlivosť, aby nás učil. Trval na tom, aby som sa zapísala do slovenského gymnázia do Békešskej Čaby. Pár slov som vedela, cez letné prázdniny som často bývala u krstnej mamy na Komlóši a vlakom som chodievala k riaditeľovi tamojšej slovenskej školy, k pánovi profesorovi Matejovi Lugosimu, ktorý bol naším rodinným priateľom. On ma naučil základné zásady slovenského pravopisu, slovenského

jazyka. Avšak už ani vtedy nebola požiadavka ovládať slovenčinu, aby niekoho prijali do slovenského gymnázia. Boli sme niekoľkí, ktorí sme nevedeli po slovensky. Najmä prvý ročník bol pre mňa veľmi ťažký, veď zemepis a dejepis sme sa učili po slovensky. Ničomu som nerozumela, ale bola som veľmi zodpovedná a usilovná. Pamätám sa, že som vstávala v noci a v kúpeľni som sa bifflovala, aby som sa naučila aspoň časť lekcíe. Raz som sa dokázala naučiť len jeden veľmi dlhý nadpis. Postupne sa začali na mňa lepíť slová. Mala som výborných učiteľov. Napríklad môj najobľúbenejší profesor bol Aladár Králik, ktorý ma inšpiroval, aby som sa stala učiteľkou slovenskej literatúry, tak sa mi páčili jeho prednášky o slovenskej literatúre.

- *Pokiaľ viem, on bol obľúbeným profesorom mnohých dievčat?*

- Pravdaže, obdivovali sme ho aj ako sympatického, šarmantného muža s modrými očami. Ale myslím si, že nielen mňa a mnohé dievčatá si získal predovšetkým svojimi obrovskými vedomosťami a inteligenciou. Naozaj bol veľmi dobrý pedagóg. Obľúbeným profesorom bol aj Ján Chlebnický, on nás učil slovenský jazyk a literatúru. Aj on študoval v Bratislave. Ostatné predmety sme mali v maďarčine, prípadne sme dostali zoznam odborných výrazov, ktoré som sa ja vždy perfektne nabifflovala. Otec ma povzbudzoval, aby som sa pokúsila prihlásiť sa do Bratislavy na slovenčinu. Trošku mi pomohli aj otcov ujo Štefan a otcov brat Michal, ktorý bol dokonca dekanom na jednej z vysokých škôl na Slovensku. Mala som tam aj zázemie, moju starú mamu. Zo začiatku

som k nej chodievala každý víkend. Bola veľmi šťastná, lebo vtedy už dlhšie žila sama. Starý otec zomrel v dôsledku tragickkej nehody. Veľmi sa tešila, že sa mohla o mňa starať, čakala ma s dobrými jedlami a ja som bola rada, že som mohla vypadnúť z internátu.

V slovenskej rodine po maďarsky

- *Aj naďalej s vami hovorila po maďarsky?*

- Áno, ale ja som aj naďalej bola usilovnou študentkou a brala som si vždy so sebou množstvo materiálu, ktorý som musela preštudovať. Najmä v prvom a druhom ročníku som nerozumela všetkému a stará mama sa mi snažila pomôcť. Napríklad pri predmete Dejiny komunistickej strany Československa alebo vedecký komunizmus. Ani ona sa v tom nevyznala, ale slovám rozumela. Takisto mi pomáhal jej brat Ján, ktorý býval tiež v Dolných Salibách. Spoločne sme vyhúťali, ako tomu treba rozumieť. Veľa mi pomohlo, že som bývala na internáte s Ankou Spiegelhalterovou z Mlyňkov, potom sa k nám prisťahovala Vierka Kulová z Popradu. Vierka nevedela ani slovo po maďarsky a my sme boli tolerantné. Keďže sme čo-to po slovensky už vedeli, kvôli nej sme sa nerozprávali po maďarsky. Dodnes si píšeme s Vrabčekom, ako sme ju prezývali. Aj ostatní spolužiaci, kolegovia, s ktorými som chodila na ten istý seminár, mi pomáhali. Odvtedy som v kontakte napríklad so svojim spolužiakom Stankom Bajaníkom, s ktorým sa stretávame na konferenciách v Nadlaku, v Budapešti, či v Békešskej Čabe. Mojm druhým odborom bola estetická výchova, v rámci

nej sme sa učili dejiny hudby a výtvarného umenia, samé také disciplíny, vďaka ktorým som si mohla rozširovať svoju slovnú zásobu aj na tomto poli. Doslova za haliere sme mali možnosť kupovať si lístky do divadiel, kín, na koncerty, výstavy. So svojimi spolubývajúcimi a širším okruhom priateľov, predovšetkým z Dolnej zeme, zo Srbska, Rumunska, študentmi z ročníka sme skoro každý deň niekam chodili. Bratislave môžem ďakovať za svoju šťastnú mladosť, že som sa zoznámila so slovenskou a svetovou hudbou, výtvarným umením, literatúrou, architektúrou a ďalšími druhmi umenia. Postupne som získala potrebné vedomosti zo slovenčiny a potom som sa bez problémov pripravovala na skúšky. V roku 1975 som získala diplom stredoškolského učiteľa slovenského jazyka a literatúry a estetickej výchovy.

- *Hneď ste začali pracovať na vysokej škole?*

- Dostala som ponuku z Katedry slovenského jazyka a literatúry Vysokej školy pedagogickej Gyulu Juhásza v Segedíne. Ako sa o mne dozvedel jej vtedajší vedúci, pán profesor Karol Drien? Môj spolužiak z gymnázia Miško Tóth z Bánhedeša, ktorý absolvoval na katedre slovenčinu a dejepis, spomenul pánovi profesorovi, že končím štúdium v Bratislave a odporúčať ma do jeho pozornosti. Miškovi, ktorý je i dnes významnou osobnosťou národnostného života Békešskej Čaby, vďačím za miesto, kde som pracovala počas celého svojho aktívneho života. Mala som ešte jednu ponuku, ale na Segedín som s veľkou vďakou spomínala ešte z detstva, lebo tu zachránili moju mamičku. Vtedy som jej darova-

la srdiečko z kartónu a bola som veľmi šťastná, že žije. Veľmi som sa o ňu bála. Bola som veľmi rada, že práve tu začínam nový život. Dobre som sa rozhodla. Moje pracovisko bolo veľmi dobré, láskyplné. Pracovala som na katedre vyše 40 rokov.

- *V tom období ste sa aj vydali. Bola to láska na diaľku?*

- S manželom sme sa zoznámili na základnej škole. V piatej triede mi poslal list s obsahom: milá Kati, veľmi sa mi páčiš, stretnime sa večer pri soche.

- *Stretli ste sa?*

- Lístok mi poslal po jednej spolužiacke. Nenapísal, pri ktorej soche. V Mezőhegyesi boli tri. Večer som, samozrejme, nešla nikde, hoci aj mne sa páčil. Potom sme sa stretli, keď som bola v prvom ročníku v Bratislave a prišla som domov na Veľkú noc. Prechádzal cez cestu na motorke a uvidel ma zamerať chodník, tak ako to robievala stará mama. Opýtal sa ma, akoby sme sa stretli predvčerom, či pôjdem s ním v sobotu na svadbu. Odpovedala som, že pôjdem. Potom sme si dopisovali. Naozaj, na diaľku sa rozvíjal náš vzťah.

- *Môžem sa opýtať, či máte deti?*

- Máme syna, ktorý mal na jar 40 rokov. S manželom žijeme trošku ako hrdinovia pána Bárkányiho vo večnom čakaní, lebo syn žije desať rokov v Anglicku. Dva roky sme sa nevideli. Niekoľko dní pred príchodom domov, po dvoch vakcínach chytil covid. Našťastie mal iba ľahký priebeh ochorenia, ale zabránilo mu to ísť domov. Dobré sa tam cíti. Určite sa ma chcete opýtať, či som ho naučila po slovensky. Chcela som. Keďže ja som nikdy nepočula, ako sa maličkým deťom prihovárajú po slovensky, vyhla-

dávala som zo slovníka patričné výrazy a, veru, išlo to ťažko. Na katedre sme mali nádherné slovenské detské knižky. Naučila som ho všelijaké výrazy, slovíčka, korytnačka, slon, veršičky a pesničky a tak. Potom chodil na jazykový kurz slovenčiny na našu katedru, ktorý viedla vtedajšia lektorka Vierka Bárková. Chodili tam najmä deti komlóšskych a čabianskych pedagógov, aj urobil základný stupeň jazykovej skúšky zo slovenčiny. Zaujímal sa o národnostnú politiku, o otázky presídlenia, študoval túto tematiku. Vyštudoval históriu a kulturológiu. Keď odišiel do Londýna, túžil po domove, ale chcel dokázať aj nám, aj svojmu prostrediu, že si nájde svoje miesto. Aby sa zbavil chmúrnych myšlienok, chodil na divadelné predstavenia. Každý deň, či popoludní, či večer, podľa toho, ako mu to vyšlo. Vždy mal veľmi rád divadelné umenie. Potom sa uchádzal o miesto v porote udeľujúcej prestížnu cenu herca a režiséra Lawrenca Oliviera. Musel vidieť viac ako 40 predstavení a napísať esej. Spomedzi 300 prihlásených vybrali 9 a môj syn bol jedným z nich. Potom mal za úlohu v priebehu roka navštíviť 140 predstavení a o každom napísať recenziu, na základe čoho by odporúčal oceniť predstavenie prestížnou cenou. Pre hostí hotela, kde pracuje, každý mesiac pripravuje kultúrny program.

Jubileum plné ďalších plánov

- *Sú také okrúhle narodeniny, keď človek chtiac-nechtiac bilancuje. Obzeráte sa dozadu? Alebo sa radšej zamýšľate nad ďalšími plánmi? Prípadne máte zoznam predsavzatí, ktoré chcete zrealizovať stoj čo stoj?*

- Viete, keď počúvam každý deň správy, najmä tie súvisiace s vakcínami, čo majú robiť starí ľudia, tak si zamudrujem: Kto je tu starý? Zle mi to padne, veď ja som nie stará. Tradične sa o starých ľuďoch myslí, že sú takí nemožní, ničoho nie sú schopní. Nesúhlasím s týmto názorom! S manželom sme naraz išli do dôchodku. On mal vlni sedemdesiat. Dobré sa cítime a dobre si vychádzame. Každý si robí, čo chce. Necítíme roky, že by nás nejako tlačili. Domnievam sa, že terazšia sedemdesiatka je ako niekdajšia šesťdesiatka. Nie? Pričom moja stará mama na Slovensku sa dožila 99 a pol roka.

- *Vy musíte mať pevný koreň! Takže je na mieste robiť si plány na dve-tri desaťročia.*

- Predstavte si! Pred piatimi rokmi sme sa presťahovali z paneláku do krajšieho, lepšieho bytu, ktorý sme niekoľko rokov rekonštruovali, aby bol ešte krajší, pohodlný. Dobré sa tu cítime. Čakáme, kedy sa konečne skončí pandémie, aby sme mohli odcestovať k synovi. Ja mám stále nejakú robotu. Píšem viac, ako keď som bola na katedre. Mali sme síce málo študentov, ale veľa hodín, veľa predmetov, veľa sme sa museli pripravovať. Teraz doma v pokoji študujem odbornú literatúru, čítam krásnu literatúru, pripravujem novú knihu.

- *Vymámim z vás, čo to bude?*

- Presne nepoviem. V ostatných rokoch ma zaujíma problematika priestorovosti a jej súvislosti s etnogastrónomiou. Prvý môj takýto pokus uzrel svetlo

sveta v prílohe Lúč v súvislosti s dielom Zoltána Bárkányiho Valkána. Kniha by mohla vyjsť pri príležitosti mojej sedemdesiatky. Chcem ju koncipovať trochu širšie, ako literárny motív by som chcela vyzdvihnúť a rozoberať najmä jeden zaujímavý prvok.

Trvá mi dlho, kým niečo napíšem, niekedy aj dva mesiace. Keď sa mi zdá, že je text nudný, zatiaľ sa neuspokojím, kým ho neoživím. Zvykla som písať tak, aby ma pochopili aj neodborníci a dovtedy pracujem s textom, kým sa mi nezdá byť v poriadku. Mám čo robiť. Čoskoro bude mať katedra 25 rokov, s kolegami sme hovorili o tom, že by sme

mali vydať spoločnú publikáciu. Okrem toho veľa prekladám. Napríklad aj teraz štúdiu Tünde Tuškovej a Ladislava Györgya, nášho lektora, o dvojazyčnosti a dvojitej identite. Mám tiež tému o liečebnej pedagogike, či o dejinách hudby.

- *Potom ani nemáte čas variť!*

- Ja vôbec nevarím. Môj manžel je ohromne šikovný. Tak pripraví obed, aby sme obaja jedli to, čo máme radi, hoci to nie sú tie isté jedlá. Niekedy aj na dva-tri dni. On je šéfkuchárom, zásobovačom, taxikárom, kritikom a spolutorcom. Nezaváram, nerobím lekvár, všetko robí manžel a robí to veľmi rád. Dobré som si vybrala, ale aj on mňa, myslím si, lebo si rozumieme. Žijeme šťastne.

Čo dodať? V dnešnej dobe vari to najdôležitejšie: popriať dobré zdravie.

Erika Trenková
Foto: Imrich Fuhl

Tešedík a Sarvaš

Mesto osídlili Slováci evanjelického vierovyznania
pred 300 rokmi

*„Na mojom hrobe rozkvitnú tie kvety, ktorých semená som
s dobrou nádejou pred časom zasial do neúrodnej pôdy.“*

Samuel Tešedík sa narodil 20. apríla 1742 v osade **Alberti**. Jeho otec **Samuel Tešedík st.** bol farárom tamojších slovenských prisťahovalcov. Matka **Alžbeta Lángová** pochádzala z **Prešporku** (*Bratislava*). Po smrti manžela sa roku 1749 vrátila do svojho rodiska, kde vychovávala svoje tri deti. Keď žili v **Prešporku**, Tešedík pomáhal svojej matke, podieľal sa na výchove študentov, ktorých mali na strave. Aby sa naučil po maďarsky a zdokonaľoval svoje vedomosti, odišiel študovať do **Debrecína**. Po roku sa pešo vydal spoznávať krajinu. Prešiel od **Tokaja** cez **Košice**, **Prešov**, **Levoču**, **Kežmarok**, **Banskú Bystricu**, **Kremnicu**, **Banskú Štiavnicu** a vrátil sa do **Prešporka**. Vtedy sa rozhodol, že bude farárom (kvôli rodinnej tradícii a istejšímu živobytíu). Svoju kňazskú činnosť vykonával svedomite. V rokoch 1763 – 1766 študoval v Nemecku: v **Erlangene**, **Jane**, **Lipsku**, **Postupime**, **Spandau** a **Berlíne**. Po návrate domov v záujme osvojenia si slovenského jazyka strávil niekoľko mesiacov v **Sarvaši**. Po niekoľkomesačnom pobyte v **Šuranoch** sa na jeseň roku 1767 vrátil do **Sarvaša**, aby 53 rokov stál na čele tunajšieho cirkevného zboru. Popri vy-

konávaní služieb v rámci cirkvi ho zaujímali i spoločenské pomery a problémy mesta, pokúsil sa o ich riešenie. V tejto jeho činnosti mu pomáhali manželky: **Terézia Markovičová** a **Karolína Lissovinyiová**.

Novodobé dejiny mesta **Sarvaš** sú úzko spojené s dejinami evanjelickej cirkvi, keďže prví obyvatelia pred 300 rokmi osídleného územia boli Slováci evanjelického vierovyznania. Tešedíkovým významným činom bola výstavba dnešného **Starého evanjelického kostola**. Kostol bol postavený v rokoch 1786 – 1788 v barokovom štýle. Na tomto mieste predtým už stáli tri kostoly. Dnešná veža bola súčasťou tretieho, k nej sa Tešedík rozhodol

postavil kostol podľa plánov bratislavského architekta **Lajosa Kimmacha**. Vo vnútri sa nachádza dvojposchodová drevená galéria. Do kostola sa zmestilo 3500 ľudí. Autorom dreveného pozláteneho oltára a kazateľnice je **Vavrinec Dunajský**. Oltárny obraz namaloval **András Zellinger** v roku 1780. Maľba zobrazuje Nanebovstúpenie Pána. Pozoruhodnosťou kostola je dodnes fungujúci organ, ktorý má 36 registrov, 2484 píšťal a je trojmanuálový. Usporiadávajú tu organové koncerty známych umelcov.

S. Tešedík bol v Sarvaši farárom v rokoch 1767 – 1820. Jeho činnosť mala pre život obce v danom období nesmierny význam. Na základe skúseností získaných v zahraničí zakladá školu, vypracuje jej učebné osnovy a zostaví pre ňu aj učebný materiál. V roku 1779 predkladá svoj prvý plán, ale založenie školy sám datuje na 8. mája 1780, keďže vtedy dostáva od zemepána 6 jutár pôdy pre cvičnú záhradu. V súvislosti s názvom školy (*Institutum oeconomicum*) poznáme viacero variantov, ale najčastejšie sa stretávame s týmito dvomi: *Cvičná hospodárska a priemyselná škola* alebo *Cvično-hospodársko-pilnostná škola*.

Cieľom školy bolo „*vychovávať rozumných a pilných gazdov a gazdiné,*

majstrov, vedúcich manufaktúr a spôsobilých školských učiteľov“. Škola disponovala riadnou knižnicou, dielňami a cvičným pozemkom. V hospodárstve vykonávali šesťdesiat druhov prác. Počet študentov z roka na rok vzrastal. Roku 1790 ich bolo približne 1000. V rokoch 1789 – 1794 budovu rozšírili o poschodie.

Spočiatku úrady (štát, cirkev) ťažko prijímali Tešedíkove reformy a moderné vyučovacie metódy, ocenili ich až neskôr. Dňa 2. septembra 1789 od **cisára Jozefa II.** dostal „*dar, zlatý prsteň a na červenej stuhe visiacu medailu v hodnote 25 zlatých*“. Podobne odmenili i jeho manželku. V tom istom roku vyznamenal školu aj **cisár František I.** Nepriateľské ovzdušie, predovšetkým jeden kolega, a nedostatok materiálnych prostriedkov mali za následok, že škola celoštátneho a európskeho významu v roku 1806 znova a definitívne zatvorila svoje brány.

Tešedík žil plným životom, nepoznal nečinnosť. Nevyčerpatelnú energiu venoval na povznesenie ľudu, ľudovej osvety, hospodárskeho, priemyselného a obchodného života celej krajiny.

V roku 1924 na priečelí kostolnej veže umiestnili na pamiatku S. Tešedíka **pamätnú tabuľu** s reliéfom.

Ako chránime Tešedíkovo dedičstvo?

V septembri 1942 v Sarvaši slávnostne odhalili **sochu** S. Tešedíka. Bola to veľkolepá slávnosť a významná udalosť v živote mesta. Socha sa dnes nachádza pred

Vysokou školou poľnohospodárskou.

Významnou udalosťou v dejinách Starého evanjelického kostola bola rekonštrukcia v roku 1984, ktorú iniciovala

farárka **Alžbeta Nobiková**. Pozostávala z výmeny celej strechy a obnovy interiéru aj exteriéru kostola. Rekonštrukčné práce ukončili roku 1988. Pri príležitosti dvestého výročia kostola bol chrám znovo vysvätený. V roku 1989 začali obnovu organu, ktorú dokončili v roku 1992. Dnes sa v kostole ozýva jeho pôvodný hlas. Roku 1999 dostala veža slávnostné osvetlenie.

Judita Nádorová je priamym potomkom S. Tešedíka. Je veľmi skromná, nikdy nehovorí o svojich slávnych predkoch. Je vedúcou učiteľkou *slovenskej materskej školy*. Trpezlivosť a láska sú základom jej pedagogickej práce. „Dobre by bolo, keby si každý učiteľ uvedomoval, že pedagóg je soľou zeme,“ povedala nám pani Nádorová. Jej otec **Dr. Karol Nádor** bol advokátom v Sarvaši. Jej dedom bol **Dr. Jenő Nádor**, bývalý riaditeľ a profesor dejepisu sarvašského gymnázia. (Toho istého gymnázia, do ktorého svojho času chodil aj **Milan Rastislav Štefánik**, ale vtedy bol ešte riaditeľom pán **Benka**.) Dr. Jenő Nádor sa zaoberal aj životným dielom S. Tešedíka, nie náhodou ho pochovali pri ňom.

Akademický maliar **Pavel Korbely** sa narodil 18. januára 1932 v Sarvaši. So svojimi rodičmi sa presídlil do Bratislavy, kde študoval a pracoval ako pedagóg a maliar. V roku 1968 emigroval do Ženevy, kde založil významnú maliarsku školu. 6. októbra 2007 v *Strieborných Viniciach* bolo stretnutie vtedajších študentov. Tu pán Korbely daroval mestu vlastné dielo. Na obraze vidíme Sarvaš, Starý evanjelický kostol a S. Tešedíka.

Tanečný súbor Tešedík vznikol pri Vysokej škole poľnohospodárskej S. Tešedíka

v roku 1968. Roku 1983 sa stal mestským súborom a od začiatku 90. rokov pôsobí pod záštitou nadácie, ktorej úlohou je zachovanie ľudových tradícií.

Spolok záhradkárov má vyše 60 rokov. Jeho predsedom je **Tibor Mótyán**. Činnosť spolku charakterizuje spolupatričnosť, láska a úcta k pôde, vzájomné pomáhanie si. Členovia spolku každý rok kladú kvety na hrob S. Tešedíka.

Po Tešedíkovi je pomenovaná aj jedna *ulica*. Traduje sa, že on zasadil agát pri známej sarvašskej soche jeleňa. Roku 2000, 180 rokov po jeho smrti, mu udelili titul **Čestný občan mesta Sarvaš**.

V meste pod menom S. Tešedíka úspešne pôsobí aj **Spolok hospodárov-seniorov**, vedúcim ktorého je **Juraj Molnár**. Členovia spolku sú absolventi tunajšej vysokej školy poľnohospodárskej a zaumienili si zachovávať Tešedíkovo životné dielo a jeho odkaz. Rodina J. Molnára v r. 2014 darovala Starému evanjelickému kostolu bronzovú sochu S. Tešedíka.

Svetoznámy sarvašský maliar **Juraj Ruzickay** na stene svojho tvorivého domu zvečnil nielen históriu mesta, ale

zvlášť aj jeho dodnes najvýznamnejšiu osobnosť. J. Ruzickay pritom S. Tešedíkovi venoval celú sériu svojich prác.

Na širokú verejnosť mala veľký vplyv monodráma sarvaškého regionálneho divadla o živote S. Tešedíka. Režisérom bol **László Gergely**. Hlavnú rolu hral **Juraj Derzsi**. Roku 2011 odovzdali v meste *Vodné divadlo*, prvým predstavením na jeho doskách bol **muzikál** pod názvom Tešedík.

Pre autorku tohto príspevku bolo veľkým zážitkom pozrieť si **matriku** cirkevnej obce *Starého evanjelického kostola* s archivárkou **Máriou Gundovou**. V r. 1799 spísali, koľkí žili v jednom dome, koľkí boli negramotní. Už aj vtedy žili v Sarvaši *Nemčokovci* a *Trabachovci*.

Pri príležitosti 285. výročia založenia mesta a 240. výročia príchodu S. Tešedíka do Sarvaša sa 22. júla 2007 uskutočnila veľkolepá slávnosť. Tam odznali po maďarsky a po slovensky nasledujúce vety: „*Radost je pre človeka, ak je užitočný pre svoju vlasť, ak celý svoj život slúži a venuje svojej vlasti. Kde by sme sa dostali, keby nevedomosť, hrdosť, závisť, zlomyseľnosť bránili úprimne dobrému. Ani v najväčšom nebezpečí sa nemôžeme zrieknuť možnosti pomôcť. Vychovávajúte správne svoje deti a iné deti pre ľudstvo a pre svoju vlasť. Ten, kto cíti, nech aktívne pomôže, v čom vie. Kto nevie cítiť, čo je dobré, aspoň nech nebojuje proti tým, ktorí viac dajú na prázdne slovo, ako na činy. Bo sa dá vychovávať pre vlasť takých ľudí, ktorí svoje v škole osvojené znalosti rozširujú a semenám lúbeznosť dajú.*“ Tieto myšlienky sú veľmi aktuálne aj v XXI. storočí.

Bývalý evanjelický farár **Pavol Kovács** je jeden z tých, ktorí zanietené skúmali

život a činnosť S. Tešedíka. Poprosili sme ho, aby nám zhrnul, čo preňho znamená životné dielo tohto nášho velikána: „*Niekdajší sarvašský farár Samuel Tešedík bol vynikajúcim a jedinečným človekom svojho veku na Dolnej zemi, ale aj v celom Uhorsku. Chcel tu zakoreniť niečo z toho, čo dobré a užitočné videl v zahraničí a o čom si myslel, že aj tu obohatí ľudí. Pravda, novým, svojím spôsobom. Vela študoval, skúmal, čo by sa dalo robiť. Pod jeho vplyvom tu robili melioráciu, sadili agátové stromy...*“

Ako bolo slúžiť na kancli, z ktorého kázal S. Tešedík? Pavol Kovács si vždy uvedomoval zodpovednosť, nevšedný príklad, ktorý tu zostal po slávnom predchodcovi. V zmenených časoch zostali nezmenené úlohy: pomáhať ľuďom, aby si našli šlachetné ciele, aby sa aj oni usilovali pomôcť iným. Život sa mení, a my sa musíme prispôbovať podmienkam. Nesmieme sa vzdávať ani vtedy, keď sa nám napriek všetkým snahám nedarí dosiahnuť žiadaný výsledok. Veď usilovná práca raz prinesie svoje ovocie. „*Tešedík bol nielen farárom, ale aj pastierom svojho ľudu, viedol ho na lepšie miesta aj vtedy, keď mu neverili. Konečný výsledok ich presvedčil, že konali správne. Veril, že mu Boh pomôže, požehná svedomitú prácu. Tak sa aj stalo. Jeho všestranné dielo si vážia aj dnešné generácie, je pre ne príkladom. Ak človek nemá príklady, ťažšie napreduje, ale ak ich má, posilňujú ho, vedú ho k novým rozhodnutiam, k nádeji, že naša práca nie je márna, ale zabezpečuje pozemské blaho a šťastie. Ja som sa takto učil od Tešedíka!*“ povedal nám na záver Pavol Kovács.

Zuzana Čičelová Korbelová

Dvestoosemdesiat rokov života Slovákov v Peterke

V juhovýchodnej časti *Peštianskej župy*, medzi *Demrovom* (Gyömrő) a *Mono-rom*, leží obec **Peterka** (*Péteri*), ktorá si doteraz zachováva dedinský ráz s tradičným slovenským spôsobom života. Slovenskí osadníci pochádzajúci prevažne zo *Zvolenskej stolice* sa tu usadili v roku 1742 na pozvanie zemepána **Daniela Bohuša**. Uvádza sa, že v tomto

roku prišli prvé slovenské rodiny z *Iliaša* pri *Banskej Bystrici* a ich priezviská boli *Bolčík*, *Hrk*, *Seňan*, *Tučný*, *Hrudka*, *Horňák*, *Kalina*. Po troch rokoch, keď sa sem prisťahovali ďalší Slováci, a to rovnako zo severných stolíc *Uhorska*, ako aj zo skôr osídlených osád *Peštianskej* a *Novohradskej stolice*, s nimi zemepán Daniel Bohuš uzavrel 17. novembra 1745 *osadnícku zmluvu*, ktorá mala v slovenčine sedem bodov:

1. každý, kto chce obrábať celé sedenie (12 ha), bude ročne platiť 3 rýnske zlaté, ktorý pol sedenia, ten 6 mariášov (17 grajciarov), želiar 4 mariáše.

2. od každej dojenej kravy každý dá pol žajdla (0,21 litra) masla. Celá obec do kuchyne 150 vajec, 50 sliepok, k Veľkej noci jedno dobré baranča, k Vianociam a Turícam po dve prasce na ražeň súce.

3. celá dedina bude všetkými pluhmi naraz celý deň orať.

4. zo všetkého, čo im všemohúci Pán Boh na mojom grunte požehná, budú náležitú dežmu (desiatok) mi dávať.

5. od akejkoľvek panštiny (robotovania) sa žiaden nevyníma, ale čo bude treba, ochotne bude každý povinný obslúžiť a robiť.

6. činžu alebo sumu bez akejkoľvek výnimky budú povinní polovicu na *Ďura* a druhú polovicu na *Michala* platiť.

7. árendu od krčmy povinní budú každoročne platiť 30 rýnskych zlatých. Od jatky pol centa mäsa a pol centa loja.

V rokoch 1798 a 1799 neskorší superintendent a významná slovenská osobnosť **Pavol Jozeffy** bol v Peterke vychovávateľom syna šľachtica **Karola**

Földváryho. V obci sa narodili evanjelickí farári **Michal Semian** a **Karol Dobroňovský**. Zaujímavé informácie mi poskytli slovenské aktivistky **Alžbeta Mišániová**, **Alžbeta Kalinová** a **Mária Seňanová** z miestnej slovenskej samosprávy.

Cirkevné začiatky

Evanjelici v Peterke od prvých rokov zažívali prenasledovanie zo strany rímskokatolíckeho duchovenstva. V roku 1743 domácu pobožnosť zabezpečoval miestny levita **Ján Koník**. Keď si už vytvorili modlitebnicu, za prvého riadneho farára prišiel roku 1744 bývalý učiteľ v Dolnej Strehovej (Novohrad) **Adam Paulíni**, vysvätený za farára v Horných Rykynčiciach, ktorý vykonával bohoslužby viac v utajení ako verejne. Po ňom prišiel roku 1749 z Vaďoviec v Nitrianskej stolici **Juraj Nagy**, ktorého po vytrvalej perzekúcii zo strany vacovského biskupa nakoniec z Peterky vyhostili.

V roku 1747 v Peterke získali svojho prvého učiteľa v osobe **Jána Bublu**. Do smutného obdobia peterských evanjelikov zapadla aj správa, že v roku 1758 zomrel vo veku 44 rokov zemepán **Daniel Bohuš**. Panstvo po ňom prevzal **Baltazár Pongrác**. Keďže vytrvalé prenasledovanie tunajších evanjelikov naberalo zo strany vacovského biskupa na intenzite, zdalo sa, že tu evanjelická komunita zanikne. Pokojné časy nenastali ani hneď po prijatí tolerančného patentu **Jozefom II.** roku 1781. Najväčším želaním tunajších evanjelikov bolo mať svoj chrám. Keď sa rozhodli, že na

základe prijatého patentu si ho postavია, opäť nastali prieky z katolíckej strany. Vraj majú málo evanjelikov a tak nie sú schopní si ho postaviť. Vtedy bolo v Peterke 78 evanjelických rodín a požiadavka bola, aby ich bolo najmenej sto. Pomohli si tým, že k cirkevnému zboru sa prihlásilo 21 pôvodom slovenských evanjelických rodín z *Mendu* (Mende), 20 z *Demrova* (Gyömrő), 10 z *Monoru* a 10 z *Vasád pusty*. V rokoch 1781 a 1782 prichádzali do Peterky slúžiť slovo Božie farári **Martin Klanica** z Maglódu (neskôr **Ján Hrdlička**) a **Samuel Jakobei** z Bíňu. K dosiahnutiu svojho cieľa potrebovali získať si riadneho farára a tým sa roku 1783 stal **Samuel Blázy**, ktorý prišiel z novohradskej *Ábelovej*. Ten však čoskoro ako 44-ročný zomrel. Po ňom roku 1786 prišiel z Česka **Ján Laho**, ktorý tiež zavčasu, roku 1790, vo veku 59 rokov zomrel. V roku 1791 si pozvali do farárskej služby **Juraja Füredyho** (*Furdíka*), pochádzajúceho z Trenčianskej stolice. Ten tu pôsobil plných dvadsať rokov a za jeho účinkovania sa v roku 1796 rozhodli postaviť si riadny kostol. Definitívne uznesenie sa zrodilo až na konvente roku 1817, keď bol peterským farárom **Michal Esztergály**.

Farár, ktorý prekladal Jánovi Kollárovi

Farár, senior, prekladateľ *Michal Esztergály* sa narodil roku 1788 v *Gute* (Galaguta), kde bol jeho otec *František Esztergály* správcom na majetku miestneho zemepána, matka **Karolína Klementisová** pochádzala z učiteľskej rodiny. *Michal Esztergály* hneď po skončení teologických štúdií a ordinácii sa roku 1811 stal farárom v Peterke. Vo svojej duchovnej službe bol príkladom nielen ako farár, ale aj ako zanietený vyznávač a šíriteľ kultúry. Na bohoslužbách vynikal dobre pripravenými slovenskými kázňami a ako dokonalý znalec slovenského jazyka bol v prevažne slovenskými evanjelikmi obývanom *Peštianskom senioráte* zvolený za jeho notára. Vo viacerých cirkevných zborech seniorátu sa nachádzajú ním po slovensky napísané a podpísané protokoly. Napríklad v evanjelickom cirkevnom zbore v Maglóde je to *protokol a vokátor*, ktorý v roku 1819 po odchode farára *Michala Martínyiho* z Maglódu do Malého Kereša (*Kiskörös*) *Esztergály* napísal nový a podpísal po schválení cirkevným zborem pre nového maglódskeho farára, spisovateľa **Ondreja Seberíniho**. Nazrel som aj do slovensky napísaného seniorátneho protokolu z 18. 7. 1826, keď v pílíšskom školskom dekanáte vypracovali a schválili desaťbodový štatút, týkajúci sa osudu sirôt a vdovcov, ktorý signoval tiež *Esztergály*. O jeho dokonalej znalosti slovenského jazyka vedel aj **Ján Kollár**, farár slovenského evanjelického cirkevného zboru v Pešti. Obidvaja sa dobre poznali, boli v priateľskom vzťahu, Ján

Kollár *Esztergályho* v Peterke viackrát navštívil, kde okrem iných záležitostí požiadal svojho kolegu o preloženie svojich kázní do maďarčiny.

Hneď po príchode do Peterky čakala *Esztergályho* veľká úloha, *postaviť kostol*. Popri svojom širokom zábere v cirkevnom zbore a senioráte v stavbe kostola videl svoju nezastupiteľnú úlohu. Pracoval s nadšením a veľkú podporu mala cirkev v osobe prenájomateľa a sponzora **Karola Földváryho** a jeho manželky **Evy Pongráczovej**. Problém bol však s financovaním náročnej stavby, do ktorého sa zapojil aj **Mikuláš Földváry**, ktorý pomohol získať úver na výstavbu chrámu. Evanjelici sa dočkali vytúženého svätostánku v roku 1830. Vysviacka tohto jedinečného diela, ktoré púta svojou architektúrou interiéru i exteriéru, sa konala na službách Božích, kde sa slávnostne kázalo po slovensky, maďarsky a nemecky. Po veľkej oslave, ktorú sprevádzal bohatý program s občerstvením a alegorickým sprievodom, táto na ten čas moderná budova si vyžiadala veľký dlh, ktorý peterskí evanjelici dokázali za veľkej pomoci donorov, cisárskeho dvora, zahraničných cirkví a celouhorskej cirkvi splatiť až v roku 1856.

Dvadsaťdvaročná duchovná služba, starosti a trápenia *Michala Esztergályho* vyčerpali natoľko, že sa rozhodol zmeniť pôsobisko. Roku 1835 bol zvolený za farára v *Čomáde* (*Csomád*), teda opäť v cirkevnom zbore *Peštianskeho seniorátu*, ktorého väčšinu tvorili veriaci slo-

venského pôvodu. O dva roky neskôr zomrel aj hlavný prenajímateľ a sponzor peterských evanjelikov **Mikuláš Földváry**. Nástupcom Esztergályho sa stal **Karol Schnell**, ktorý v Peterke pôsobil v rokoch 1735 až 1756. Za zmienku stojí jeho zápis z 22. septembra 1844 v cirkevnej kronike k päťdesiatročnému účinkovaniu evanjelického učiteľa **Jána Dobroňovského** (1794 – 1847) „Kázeň kterau Ján Gabriel Horeczky, kazatel z Maglódu držel na památku padesat letti Jubileum tamojšího Učitele Jána Dobronyovszky-ho“. Slovenskými učiteľmi tu od začiatku do konca 19. storočia boli **Ján Bubla**, **Daniel Benický**, **Krištof Buth**, **Daniel Záturecký**, **Daniel Bukovinský**, **Pavel Frečka**, **Ján Dobroňovský st.**, **Ján Dobroňovský ml.**, **Ludovít Želo ml.**, **Ján Kanka**, **Ján Kliment** a **Eugen Pitner**. Pomocnými učiteľmi boli **Vojtech Suchovský**, **Pavel On-**

drejovič a **Pavel Petrikovič**. V roku 1859 žilo tu 23 poddanských a 73 želiarskych rodín. Počet rodín peterského cirkevného zboru sa v tom roku zvýšil o evanjelikov z Demrova (40 rodín) a Monoru (40 rodín). Keď sa slovenským evanjelikom v Peterke splnila ich dlhoročná túžba mať svoj chrám, onedlho ich rok za rokom prenasledovalo *nešťastie v podobe živelných pohrôm*, ktoré ničili ich úrodu, majetok a rovnako aj strechu kostola. Takými boli v rokoch 1856 a 1859 búrky s krupobitím a silným vetrom, roku 1862 požiar, pri ktorom vyhorela školská budova, v roku 1863 krupobitie, kde okrem zničenej úrody sa poškodila strecha kostola a v roku 1868 narobil obyvateľom škodu požiar. Ale Peterčania a ich cirkevný zbor opäť vstali z popola, začali sa zveľaďovať a pomáhali iným postihnutým cirkvám.

Našli spoločné korene

Peterčania pred rokmi nadviazali priateľské styky s *Iliašanmi* a pravidelne každý druhý rok sa vzájomne navštevujú. Priateľské styky majú aj s obcou *Velká Paka* pri Šamoríne, do ktorej sa v rámci výmeny obyvateľstva v roku 1947 presídlila značná časť Slovákov z Peterky. Rodiny Sviatovská, Šomodiová a Milkušová prišli do Hanuliakova. Aj medzi nimi prebieha vzájomná spolupráca. Okrem akcií slovenskej samosprávy na slovenských podujatiach sa aktívne zúčastňujú najmä členovia klubu dôchodcov a evanjelického cirkevného zboru. Mládež dostáva možnosť prejaviť sa vo folklórnom súbore, kde najmä taneč-

no-spevácka skupina pestuje kultúru svojich slovenských predkov. Pri príležitosti 250. výročia osídlenia obce roku 1992 na priestranstve pred kostolom postavili pamätník, ktorý dokumentuje príchod Slovákov a tým aj zrod obce. Pred kostolom je vývesná skrinka, v ktorej sa možno dočítať aj v slovenčine o zrode obce, cirkevného zboru a stavbe kostola. V roku 1880 tu žilo 1040 obyvateľov, z nich 810 Slovákov a 226 Maďarov. Pri ostatnom sčítaní obyvateľstva sa tu k slovenskej národnosti z 2080 obyvateľov prihlásilo 28 ľudí.

Ján Jančovic

Foto: autor

Mesto Pilíš založili Slováci v roku 1722

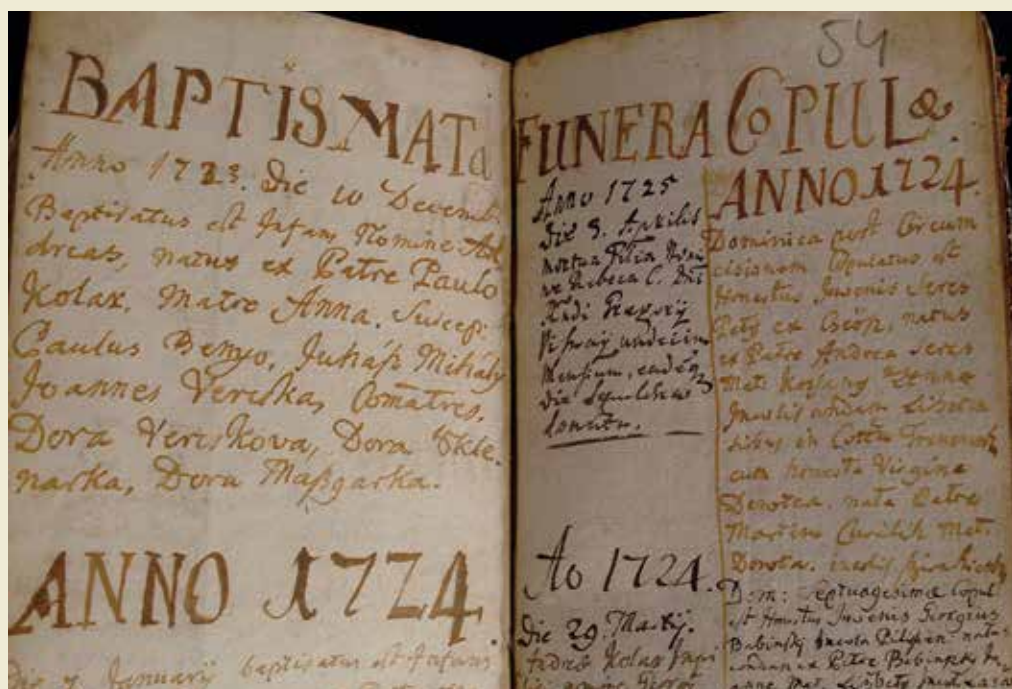
Ako sa osada vyvíjala, čo prezrádzajú matriky
a iné dokumenty?
(K 300. výročiu založenia)

Na začiatku 18. storočia, po *Satumar-skom mieri* (1711), dostal zemepán **Ján Beleznay** za zásluhy vo vojnách do vlastníctva neobývanú pustatinu **Pilíš** v Peštianskej stolici, ktorú začal osídľovať Slovákmi pochádzajúcimi zo severných stolíc Uhorska. Majiteľ panstva rozprestierajúcim sa na tejto pustatine už v rokoch 1720 a 1721 najímal na sezónne práce, najmä počas žatvy, nádenníkov, ktorí tam prichádzali z okolia *Hontu* a *Zvolena*. Keď sa stal v Pilíši prvým evanjelickým farárom rodák z *Haliče* (Novohrad) **Ondrej Apoštoli**, pôsobiaci dovtedy ako evanjelický učiteľ v *Siráku*, medzi Hontanov a Zvolenčanov pribudli Novohradčania, ako aj – a to v najväčšom počte – Slováci, ktorí sa už skôr usadili v Peštianskej stolici.

Osadnícku zmluvu uzavreli slovenskí kolonisti, ktorých podľa úvodného textu predmetnej dohody zastupovali **Štefan Husár, Ján Husár, Ján Beňo a Matej Sabo Zolňan**, s majiteľmi pustatiny Pilíš *Jánom Beleznayom* (1673 – 1754) a jeho manželkou **Zuzanou Grasalkovičovou** 24. mája 1722 v *Urmíne*, terajších *Mojmírovciach*. Je zaujímavé, že pod zmluvou zo strany poddaných sú za dohľadu pilíšskeho notára **Michala Kuruca** podpísaní: **Juraj Husár, Ján Husár, Martin Duchaj, Juraj Banský, Ján Tar-**

čan a Ondrej Petiansky. Teda iba jeden z pôvodne zastupujúcich. Keďže všetky podpisy sú napísané rovnakým vypísaným typom písma, dá sa predpokladať, že zmluvu zostavili, napísali a podpísali majitelia v *Mojmírovciach*, v Pilíši ju menovite uvedeným kolonistom iba doručili na oboznámenie sa s tým, že s obsahom štrnásťbodovej zmluvy súhlasia. Možno aj z tohto dôvodu sa v niektorých domácich publikáciách mylne uvádza, že J. Beleznay povolal prvých slovenských poddaných z *Mojmíroviec*. Tejto udomácnenej povesti nezodpovedajú nielen v úvode článku uvedené mená a miesta ich pôvodu, ale najmä ich doložené evanjelické náboženstvo (*Urmín-Mojmírovce* sú trvalo rímskokatolícke).

Podľa *daňového súpisu z roku 1728* bolo v Pilíši evidovaných 32 poddaných roľníkov a 11 želiarov, pričom všetci mali právo slobodného sťahovania sa. Vtedy tu žil aj jeden nájomca jatky. Zo 43 hláv rodín v súpise prevládali slovenské priezviská. V *Pestyho zborníku A. Petrov* uvádza „že táto slovenská obec bola osídlená hlavne evanjelikmi zo stolíc *Novohradskej a Hontianskej*“, o čom svedčia aj pomiestne priezviská. Na starých mapách nachádzame *chotárne názvy so slovenským pomenovaním*, napríklad *Do-*

lina a Viničný vrch, ktoré sa medzi ľuďmi zachovali dodnes.

V roku 1732 tu žilo už 500 osadníkov, z toho takmer 100 detí. V období urbárskej regulácie Márie Terézie na začiatku sedemdesiatych rokov 18. storočia z uvedených viac ako tristo priezvisk väčšina bola slovenských. K prvým prisťahovaným evanjelickým Slovákom postupne prichádzali ďalší a v roku 1784 tu žilo v 384 domoch už 2455 ľudí hovoriacich po slovensky, z ktorých bolo už 83 rímskych katolíkov. Keď v roku 1754 zomrel zemepán, inšpektor a patrón evanjelickej cirkvi gróf Ján Beleznaý, jeho nasledovníkom bol syn, generálporučník **Mikuláš Beleznaý**, ktorého manželkou bola barónka **Anna Mária Podmanická**. Obidvaja boli štedrými podporovateľmi pilišskej evanjelickej cirkvi. Významnou mierou podporili výstavbu nového

gotického evanjelického kostola, ktorý dokončili roku 1784, čoho sa Mikuláš Beleznaý dožil. Zomrel roku 1787 vo veku 67 rokov. Pochoval ho farár **Zachariáš Geguš**, náboženský spisovateľ, ktorý svoju kázeň nad hrobom Mikuláša Beleznaýa vydal tlačou v Bratislave. Anna Mária Podmanická naďalej zostala veľkou podporovateľkou tunajšej evanjelickej cirkvi. Rodina Beleznaýovcov roku 1754 postavila a obývala barokový kaštieľ, ktorého majiteľom sa neskôr stala kalvínska rodina **Antona Nyáryho**. Táto kaštieľ roku 1900 prebudovala do klasicistického slohu.

Prvým narodeným v obci bol 4. apríla 1723 **Ján Jasfaludský**, syn Jána a Doroty Jasfaludských, krstnými rodičmi boli Jano Beňov a Alžbeta Simonidesová. Prvým zomretým bol 8. mája 1722 **Ján Filipovský**, prvým sobášeným pá-

rom *Elena Fabianová* a *Juraj Babinský* (v roku 1724). Popri väčšine pravých priezvisk už v prvej vlne prichádzajúcich kolonistov nachádzame aj pomiestne *utečenecké priezviská*, ktoré poukazujú na ich primárny miestny a regionálny pôvod. Ide hlavne o obce z Novohradu, Hontu, Zvolena, ale aj Pešti (*Albertský, Boldocký, Ciglěcký, Domonský, Iršan, Jačaj, Tarčan*). Dá sa predpokladať, že poddaní s takýmito priezviskami sem prišli zo Slováckmi už skôr založených osád v Peštianskej a Novohradskej stolici. V druhej vlne prevažovali osadníci zo severných stolíc Uhorska, najmä z Turca, Liptova, ale aj z iných regiónov, skadiaľ už prišli pod pravými priezviskami, ako napríklad *Devečka, Vantara* (Paludza), *Števík* (Hybe, Liptovský Peter), *Čilo, Chillo, Csillo (Sučany), Duchaj* (Blatnica), *Bukovinský, Ďurčan, Macák* (Banská Štiavnica), *Škrada* (Očová), *Zátroch* (Revúca), *Illanic* (Krupina).

Za možnosťou získať väčší prídelený zeme, v prípade žien lepšiu službu, sa niektorí Pilišania, najmä potomkovia prvých osadníkov, vydali ďalej do *južnejších stolíc Uhorska*. Poznáme mená a priezviská Pilišanov, ktorí sa v priebehu 18. storočia odsťahovali do *Békešskej Čaby, Poľného Berinčoka, Báčskeho Petrovca, Kysáča, Lalite* a *Kovačice*.

V prvom polstoročí po osídlení boli v Piliši richtármi v rokoch 1729 a 1730 *Ondrej Micko*, 1731 *Matej Micko*, 1741 *Michal Paulovic*, 1744 *Martin Agardi*, 1746 *Ján Husár*, 1758 *Juraj Duchaj*, 1759 *Martin Duchaj*, 1760 *Matej Brnula*, 1762 *Daniel Četneki*, 1763 *Pavol Kováč*, 1764 *Ján Haluška*, 1765 *Matej Loman*, 1766 *Štefan Duchaj*, 1767 *Tomáš*

Ďurčan, 1768 *Juraj Husár*, 1769 *Michal Feldvársky*, 1770 *Ján Berinský*, 1771 *Ján Tót*, 1771 *Ján Trenčan*, 1773 *Ondrej Kemencej*, 1774 *Martin Duchaj*. Prvými učiteľmi boli roku 1724 *Tomáš Dobák*, 1749 *Ján Reguli*, 1756 *Ondrej Šimoni-des*, 1756 – 1762 *Ján Farkaš*, 1763 – 1773 *Daniel Bukovský*. Farári boli v rokoch 1722 – 1725 *Ondrej Apoštoli*, 1725 – 1735 *Juraj Višnaj*, 1738 – 1748 *Adam Bartholomaides*, 1748 – 1757 *Juraj Farkaš*, 1758 – 1775 *Ondrej Stehlo*.

Nárastom obyvateľstva a rozvojom poľnohospodárstva a remesiel roku 1805 získal Piliš *právo poľnohospodárskeho mesta*. Na začiatku 19. storočia, v rokoch 1810 – 1818, z radov prvých slovenských kolonistov nachádzame v širšom chotári Piliša už aj väčších majiteľov nehnuteľností: zemanov *Mikuláša Brnulu* so synom *Michalom, Michala Benediktyho* a

Adama Feldvárskeho. Prevažnú väčšinu pôvodného obyvateľstva naďalej tvorili *roľníci a želiari* a tí potrebovali adekvátne služby. V roku 1768 už žilo v obci *jedenásť remeselníkov*, medzi nimi 1 kováč, 1 mäsiar, 1 krajčír, 1 švec, 2 čižmári, 2 tkáči a 2 mlynári. Ako o tom svedčia zachované dokumenty, pri fyzickej práci poddaní najviac potrebovali obuv. Aj preto roku 1823 vznikol *čižmársky cech* a roku 1831 *cech kožušníkov*. V roku 1836 bolo v obci najviac čižmárov, ale len jeden krajčír. A to najmä preto, že odevy si ľudia zhotovovali sami z dopestovaných plodín, najmä konôp a lanu, ktoré po úprave spracúvali na plátno. Tomuto remeslu sa od založenia osady venovali *tkáči*. Medzi prvých patrili **Matej Brnula**, ktorý sa sem prisťahoval z oravskej *Slanice* a so svojím synom **Jánom** patrili už na začiatku osídlenia Pilíša medzi najznámejších. Okrem nich sa spomínajú **Octoš** a **Kusenda**.

Na zachovaní slovenskosti sa podieľal najmä farár a senior **Ondrej Stehlo**, ako aj učiteľ, neskôr farár v Irši, spisovateľ **Pavol Michalko**. Roku 1893 tu pôsobil

ako učiteľ hudobný skladateľ **Viliam Figuš Bystrý**. Miestnym rodákom bol syn farára, tiež farár, spisovateľ **Ján Geguš** (1793), ktorý umrel roku 1885 ako farár v *Očovej*. Rodná slovenčina bola pre mnohých obyvateľov Pilíša dlho bežným dorozumievacím jazykom a u niektorých najstarších prioritným. Ešte v roku 2006 som sa mohol s najstaršími rozprávať po slovensky, dozvedieť sa od nich, ako žili, vypočuť si ich pesničky, verše a veselé príhody, ktoré vytvorili tunajší Slováci počas stáročného pobytu v týchto končinách. Takou Slovenkou bola vtedy 80-ročná **Anna Tóthová-Duchajová**, ale aj ďalší, ktorí sú už na večnom odpočinku. Spolu s nimi odišiel z Pilíša aj ich rodný jazyk, vzácna ľudová slovesnosť a írečitá slovenčina.

Kým koncom sedemdesiatych rokov minulého storočia sa v pilíšskom evanjelickom kostole konala *ranná pobožnosť v slovenčine*, neskôr sa v slovenskom jazyku spievali už len piesne, kázne zneli v maďarskom jazyku. V súčasnosti sa slovenské služby Božie konajú už iba pri sviatočných príležitostiach. Kým v roku 1880 sa z celkového počtu obyvateľov k Slovákom úradne prihlásilo 2578 ľudí, v roku 1930 len 210, no a v roku 2001 už iba 17 obyvateľov. Roku 2005 získal Pilíš *štatút mesta*. Po založení *miestnej slovenskej samosprávy* (predseda **Ján Šedro**) v roku 2011 z celkového počtu 11 148 obyvateľov sa 139 hlásilo k slovenskej národnosti a v roku 2015 pri voľbách do národnostných samospráv sa v *meste Pilíš* zaregistrovalo do zoznamu slovenských národnostných voličov 125 osôb.

Ján Jančovic

Foto: autor

275. výročie znovuzaloženia Mlynkov

Pre našu podpilišsku obec **Mlynky** (*Pilisszentkereszt*), ktorá v roku 2022 oslávi 275. výročie znovuzaloženia Slováckmi, je 7. september 1541 tragickým dňom. V tento deň totiž tunajší krásny kláštor cisterciánov vzbĺkol plameňom a čo mohlo zhorieť, *všetko zhorelo*. Nemal kto hasiť požiar. Obyvatelia kláštora s výnimkou jediného mnícha utiekli. Turci aj toho vyviedli na dvor a tam ho spálili. Svedkom tohto strašného činu bol pilíšsky rehoľník **Georgius**, ktorý počas úteku, zachraňujúc niekoľko vzácných sakrálnych predmetov, stihol zazrieť pustošenie. Ak po mohutnom kláštore zostalo len chrastím zarastené rumovisko, potom čo mohlo zostať po domkoch poddaných pokrytých slamou? Niet sa teda čo diviť, ak z čias *osmanskej poroby po našej dedine niet žiadnej stopy*. Pilíš zmizol. Aj ako kláštor, aj ako osada. Ostal iba náš nezničiteľný mohutný vrch, náš symbol: *Pilíš*.

V r. 1746 v *Pilíšskom Santove* ako súčasť sporu medzi cisterciánmi a pavlínmi o vlastníctvo zrúcanín niekdajšieho podpilišského kláštora a jeho okolia prebiehal výsluch svedkov, medzi ktorými boli

aj santovskí Slováci **Martin Remes**, **Martin Voderaczky** a **Jakab Terkal**. Mená sú zdeformované, akiste *Remes* je **Remeš**, *Voderaczky* je **Voderadský** a *Jakab Terkal* je **Jakub Trkal**. Tieto priezviská sú zaujímavé z viacerých dôvodov. Po prvé preto, lebo všetky tri sa v Mlynkoch nejakým spôsobom *zachovali podnes*.

Po druhé, priezvisko **Voderaczky** (*t. j. Voderadský*) dá tušiť, odkiaľ prišli slovenské rodiny, ktoré sa usadili v susednom *Santove* a boli aj znovuzakladateľmi Mlynkov, niekdajšieho *Pilíša*. Pravdepodobne zo západného Slovenska, konkrétnejšie z trojuholníka **Trnava – Trenčín – Hrubá Vrbka**.

Voderady sú osadou tesne pod *Trnavou*. Túto mienku podporujú aj mnohé ľudové piesne, ako *Trnava, Trnava...*, *Od Trenčína cesta úzka...* a ďalšie, pričom si musíme uvedomiť, že *ľudová pieseň nie je najvhodnejšia na podobné určovanie lokalít pôvodu etnických skupín*. Avšak v zhode s mnohými ďalšími argumentmi predsa len môže poskytnúť určitú *doplnkovú informáciu*. Veľa napovie aj miestne **nárečie západoslovenského typu, veľmi blízke ciferskému a voderadskému**, ako aj niektoré prvky miestneho **kroja**. Zdá

sa že pôvod našich predkov hľadáme na tom pravom mieste. Po tretie preto, že napr. s menom **Martina Remeša** sa stretáme aj v súpise daňových poplatníkov pilíšskych osád z roku 1747. Tento človek, ktorý v roku 1746 figuruje ako svedok, *obyvateľ susedného Santova*, o rok neskôr, **v roku 1747**, je už zaregistrovaný na akomsi inom mieste pod divným nadpisom „**Sub Monte Pilisiensi**“. Nadpis je divný preto, lebo to *nie je názov dediny, ale iba určenie miesta*. Výraz „**Sub Monte Pilisiensi**“ označuje miesto, kde čoskoro bude opäť osada. Nemôže to byť nič iné, iba *miesto našej dediny*, keďže Santov, ktorý je tiež pod Pilíšom, tu figuruje pod vlastným menom, kým **Čív** aj **Kestúc** patria do inej župy. Ďalej to isté priezvis-

ko nájdeme aj v súpise z rokov 1748/49, ba čo viac, aj v súpise z rokov 1769/70, a 1773/74, i keď to už nie je **Martin Remeš**, ale možno jeho syn **Filip Remeš**. Je zaujímavé, že v roku 1747 sú aj *dva Martinovia*, jeden je **Remšík**, druhý je **Remešík**. Avšak v nasledujúcom roku už obidvaja sú zapísaní ako **Martin Remes**. Myslím si, že nemáme dôvod pochybovať, že ide o tých istých Remešovcov. Všimnime si teraz, že obidvaja sú „*Molitor*“-i, to jest *mlynári*! A ešte si všimnime, že v súpise z rokov 1769/70 sú opäť dva mlynári, jeden z nich je opäť **Remeš**, aj keď už **Filip**. Veď medzitým uletelo 22 rokov. A ak si všimneme, že dva mlynári **Ján Vainhant** a **Filip Remeš** sú registrovaní už nie pod „*Sub Monte Pilisiensi*“, ale pod menom „*Szent-Kereszt*“, **môžeme si byť istí, že dva rôzne názvy označujú jedno a to isté miesto: našu obec**. A potom, ktorá osada pod Pilíšom, okrem našej, mala aspoň dva mlyny a potrebovala dvoch mlynárov? Niet teda žiadnych pochyb o tom, že **naša dedina bola znovuzaložená v roku 1747**.

Čo môžeme ešte vyčítať z týchto súpisov, „*dôverných to svedkov*“ našej minulosti? Medziiným aj to, že **prvé rodiny sem prišli r. 1747 zo susedného Santova** (aspoň na Remešovcov to iste platí). Bolo to šesť rodín, hlavy ktorých boli:

Martin Kratčila,
Jakub Hoferek,
Martin Remšík,
Ján Bakoš,
Martin Kumštár,
Martin Remešík,

má 4 ťažné voly a 1 kravu
má 2 ťažné kone a 1 kravu
má 4 ťažné voly a 1 kravu
je želiar
je želiar
má 2 ťažné voly a 2 kravy

(Podľa monografie Gregora Papučka *Mlynky a okolie*)

Po 75 rokoch od výmeny obyvateľstva

S čistým svedomím nezabúdania na rodné roviny
Dolnej zeme presídlení Slováci z Maďarska prijímali
neraz neľahký údel aj v domovine predkov

Aj po 75 rokoch od výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom, keď dožíva generácia priamych pamätníkov, jesto čo pripomínať, objavovať, vysvetľovať a s nostalgiou spomínať na neľahké životné rozhodnutie *nastúpiť do vlaku nádeje* spojenej s novonadobudnutím slovenského sebedomia. Ako blízko či ďaleko bolo ich pocitové vnímanie a prijímanie reálnej skutočnosti v novej vlasti od dilemy vedúcej k idealizácii mnohého, čo zanechali v domoch, gaz-

dovstvách, záhradách, sálašoch a poliach Slovenského Komlóša, Pitvaroša, Békešskej Čaby, Veľkého Bánhedešu a ďalších slovenských prostredí z Čongrádskej, Békešskej a Novohradskej župy, ale aj obcí z oblasti Piliša či okolia Budapešti.

Koľkože bolo tých nezameniteľných, jedinečných, ba originálnych príbehov, ktoré sa do každej rodiny, ktorá, keď „slovenská mať zavolala“, s úprimnou túžbou súhlasne prikývla, aby v jednom z najväčších slovenských projektov v bývalom Československu v 20. storočí „tintou“ vpísala do rodostromu v mohutnom Tranosciu nové kapitoly už v znovuobjavenej domovine? Odveká a tradičná duchovná rukoväť slovenských evanjelikov (pretože práve tí tvorili vysokú prevahu presídlencov) s krehkým dedičným posolstvom, prekonajúc ľúty čas storočí, sa v mnohých prípadoch ako nezameniteľná stopa času vracala späť. Domov. Tam, odkiaľ predkovia netušenej „dolnozemskej epopoje v mozolňatom znoji“ z Gemerskej, Zvolenskej, Novohradskej a ďalších stolíc Horných Uhier na vozoch či s batohmi po vlastných putovali kedysi v 18. storočí k južným dolnozemským močariskám či na neúrodné pustatiny.

V roku 2022 si pripomíname 75. výročie v histórii Slovákov výnimočného

pohybu, keď sa po viac ako dvoch stáročiach života na Dolnej zemi Maďarska, Rumunska, bývalej Juhoslávie, ale aj Bulharska, navracali do Československa – *do vlasti svojich predkov*. Je iste viac ako symptomatické, že táto vetva slovenského národa, ktorá generáciami – vrátane najmladších – spontánne, až špecificky zrástla vo svojom národnom sebauvedomovaní sa so „*staronovou domovinou*“, svoje emotívne postoje pre ňu

k pozitívnemu osudovému rozhodnutiu celých rodín z prostredia Slovákov v Maďarsku prejavuje obzvlášť pri príležitosti okrúhlych jubileí. Hoci zvláštnosti svojej symbolickej a zároveň permanentnej prináležitosti k Dolnej zemi, naveky zasadenej v génoch, prejavujú duchom i činmi na Slovensku dennodenne. Napokon, svojskosť a svojráz Dolnozemcov sú samy osebe tematikou hodnej osobitných kapitol.

Bremeno zodpovednosti: voľba a výčitky

Mnohé z toho, čo sa udialo na oboch stranách Dunaja v povojnovom usporiadaní Európy, už bolo zdokumentované, napísané, povedané, vyrozprávané. Vedome zdupľované, ale aj opatrnícky nepovšimnuté na rôznych fórach, vrátane mnohých podnetných konferencií, seminárov, prednášok, ale aj publikácií prinášajúcich nielen množstvo nových faktov, súvislostí, argumentov, ale zároveň aj dilem, sporov, otáznikov, nie raz aj „chodenie okolo horúcej kaše“. A tak i preto, keď sem-tam v dišputách už priháralo, lepšie ju bolo nechať vychladnúť. Napokon, história slovensko-maďarských vzťahov nám neraz pošepla, že diplomatickejšie je obísť „vnucujúci sa“, ale zajedno aj objektívny názor. V závislosti od uhla pohľadu oboch strán, ktoré sa sotva stotožnia alebo aspoň priblížia ku konsenzu, ako daný jav zadefinovať či inak terminologicky určiť. Pretože tak to bolo! Lebo svedectvo tých, ktorí to všetkými zmyslami prežili, zažili a sem-tam

im ľúty osud aj čosi horšie „uštedril“, jednoducho nepustí...

ŠTEFAN HUDÁK, pedagóg, publicista a básnik, rodák z obce *Pitvaroš*, ktorá sa vari s najväčšou energiou a odhodlaním pridala do akcie „*Mať volá*“, vo svojom *Dolnozemskom zápisníku* (zbierka glos, poznámok, esejí a spomienok) sa vo viacerých vierohodných a aj podľa historikov a ďalších pamätníkov objektívnych reflexiách venuje dodnes diskutovanej a zároveň aj diskutabilnej výmene obyvateľstva. V stati *Prečo matkin hlas uposlúchlo toľko Pitvarošanov* sa pri príležitosti 50. výročia presídlenia zamýšľal: „*Pokúsím sa zodpovedať na otázku, prečo sa tak mnoho Pitvarošanov rozhodlo vtedy opustiť svoje rodisko a presťahovať sa do Československa. Ide o viac ako 2000 obyvateľov, čiže až 86 percent. Podľa mojej mienky sotva sa v Maďarsku nájde obec, ktorej obyvateľia by si boli v minulosti pre svoje národné cítenie toľko vytrpeli ako Pitvarošania.*

Začalo sa to už v detskom veku, keď za vyrieknuté slovo v škole a v jej najbližšom okolí boli fyzicky trestaní. Ja som to sám pocítil na vlastnej koži. Píše sa o tom aj v prvej monografii Pitvaroša (Bernula Mihály, Pitvaros rövid története, 1969, s. 98): „Boli učítelia, ktorí ani počas desaťminútových prestávok nedovolili, aby sa žiaci po slovensky rozprávali. Za každé slovenské slovo dostali zaucho.“ (V origináli: Minden szlovák szóért egy pofon járt!)

Nebolo to lepšie ani v kultúrnej oblasti. Kým v neďalekom Slovenskom Komlóši hrali slovenské divadlo aj niekoľkokrát do roka, u nás nám ho naši mocipáni prísne zakazovali. Roku 1930 tunajší evanjelický kaplán Benjamin Kiss nacvičil s mládežou náboženskú hru „Sľub Jefteho“. Mali na ňu i riadne povolenie, a predsa počas jej predstavenia vtrhli na javisko žandári a surovo vyhnali odtiaľ účinkujúcich a potom i obecenstvo. Rozprával mi to môj otec, ktorý pánovi kaplánovi pri nácviiku pomáhal. Bolo im vraj všetkým až do plaču.

... Najťažšie chvíle však prežívali Pitvarošania na sklonku 2. svetovej vojny, keď 3. októbra 1944 na príkaz vojenského veliteľstva pre údajné paktovanie s nepriateľom museli behom niekoľkých hodín svoje domy opustiť a za asistencie poľných žandárov ich hnali po zablatených cestách až do Nagyszénásu (vzdialenosť asi 30 km), kde sa malo rozhodnúť o ich ďalšom osude. Medzitým jednotky Sovietskej armády pretrhli v tejto oblasti frontovú líniu, čo im umožnilo vrátiť sa na smrť vyčerpaným domov. Domy si našli síce vykradnuté, dobytok sa im túlal po uliciach, no tešili sa, že sú konečne doma a že sú slobodní...

... Keď zmĺkli zbrane a pomery sa ako tak upravili, dali sme sa s veľkým elánom do činorodej práce. Na naliehavú žiadosť rodičov otvorili sa, aj keď s veľkým oneskorením, i brány školy, v ktorej sa po rokoch opäť vyučovalo po slovensky. Podľa vzoru nadlacksých Slovákov sme si 2. januára 1945 ako prví v Maďarsku založili miestnu odbočku Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku. Pod jej záštitou sme nacvičovali slovenské divadelné hry, ľudové, ale i národné piesne, organizovali kultúrne večierky, besedy a pod. Mysleli sme si, že nastali naozaj nové časy, doteraz zaznávaní, utláčaní, sa budeme ako rovnoprávni občania tohto štátu slobodne rozvíjať. Nie všade sme ale našli pre naše oprávnené požiadavky dostatočné pochopenie. Aj predstavitelia jednotlivých politických strán mali na zabezpečenie práv národnostných menšín rozdielne názory...

Štefan Hudák zhodou životných a študijných súvislostí nebol priamym svedkom výmeny, ani jej priprav. „Ja som 1. augusta 1945 Pitvaroš navždy opustil. Najprv som sa spolu s ďalšími 12 študentmi, prechodne výpomocnými učiteľmi, zúčastnil na trojtýždňovom vlas-

teneckom kurze v Bratislave a po krátkej prestávke som nastúpil ako žiak Učiteľskej akadémie v Turčianskych Tepliciach. O tom, čo sa medzitým na Pitvaroši dialo, viem iba z listov rodičov a priateľov. Boli to rušné časy!

Po dlhšom čase sa neraz zamyslím, čo bolo hlavným dôvodom, že na rozdiel od iných slovenských osád v Maďarsku sa taký veľký počet Pitvarošanov prihlásil na presídlenie. Viedli ich k tomu ekonomické dôvody, alebo motívy národného charakteru – či oboje? Som presvedčený, že u väčšiny prihlásených prevládal ten druhý motív a dovoľm si tvrdiť, že v nemalej miere k tomu prispeli i trpké skúsenosti z minulosti a obavy, že sa budú, aj keď možno v inej podobe, i v budúcnosti opakovať.“

* * *

Myšlienky a spomienky *Štefana Hudačka* (1923 Pitvaroš – 2005 Sliač) sú stá-

le živé, na pulze historickej stopy času, ktorá pretrvá. Tak ako štatistika presídlených Slovákov z Pitvaroša, dokumentujúca a potvrdzujúca rozhodnosť našich predkov. Podľa **Pavla Komolya (Kochana)**, ktorý vtedy pôsobil v Pitvaroši ako notár, z obce sa na presídlenie prihlásilo 2479 osôb a 11. apríla 1947 o 20.40 hod. opúšťal pitvarošskú stanicu prvý transport presídlencov. Vlaková súprava sa skladala z 50 vozňov a odchádzalo ňou 32 rodín. Presídlenci si brali so sebou nábytok i dobytok, čiže i kone, kravy a hydinu. O mesiac – 14. mája 1947, odchádzal o 2.00 hod. z Pitvaroša posledný transport presídľujúcich sa Slovákov (Komoly Pál: Pitvarosi tanulmányok, 1992, s. 183 a 185). Občanov z Pitvaroša presídlili v Československu na juhozápad Slovenska neďaleko Bratislavy – do *Senca*, *Sládkovičova*, *Malej Mače*, *Veľkej Mače*, *Veľkých Úľan* a do *Rece*.

Nostalgia motivovala k pozitívnemu vzdoru

ANNA PILÁRIKOVÁ, rodáčka zo Slovenského Komlóša, je desaťročia predsedníčkou *Spolku Slovákov z Maďarska*. Patrí k tým, ktorí sa svojím osobným prímerom zasadzujú o to, aby vedomie presídlencov zo slovenskej Dolnej zeme v Maďarsku si udržovalo na Slovensku živú miazgu, silnelo a zaujalo. Ba skrze aktivity nových generácií sa spontánne vpísavalo do emotívneho mikrosveta obcí, v ktorých aj vďaka modernej fasáde internetových multimédií, vrátane sociálnych sietí, ožívajú tradície.

Skvelým príkladom takého premostenia prirodzenej a nefalšovanej, pričom životom a skúsenosťami zreálnej nostalgie z Dolnej zeme do prostredia západného Slovenska je občianske združenie **APOVKA MAMOVKA z Horných Salíb**. Aj ono prostredníctvom hojne navštevovaných podujatí pripomína aj v 21. storočí mnohé z toho, čím sú Dolnozemci z Maďarska výnimoční.

Nože siahnime po ich charakteristike, akú načrtla pred piatimi rokmi počas 70. výročia presídlenia s motívom

„Slovenská mať volá!“, lemovaným známym plagátom akademického maliara **Martina Benku**, práve **Anna Piláriková** v pripomienkovej publikácii vydanej **Maticou slovenskou**: „Dvestoročný svojrázny a na skúsenosti bohatý život, okrem iného ťažký na zabezpečenie vlastnej existencie a poznamenaný mnohými vážnymi národnostnými príkormi. Ľudia poznačení usilovnosťou, gazdovaním, prácou prevažne s pôdou a hospodárením vôkol svojich rodín, v snahe zabezpečiť pre rodinu to, čo je nevyhnutné pre každodenný život, nevynímajúc svojrázny a typický prejav, kultúru, zvyky a tradície, ktoré si viac či menej udržiavajú dodnes ich potomkovia.“

Nože si zalistujme v **Kronike Základnej školy v Sládkovičove**, do ktorej v apríli 1947 vpísal vtedajší riaditeľ **Štátnej ľudovej školy v Dióseku** (niekdajší názov obce **Sládkovičovo**) a kronikár **Gejza Tallo** (pôvodom z Podhradia, okres **Prievidza**) nasledujúce emotívne myšlienky: „Konečne prišiel deň vykúpenia a radosti pre našich bratov Slovákov, žijúcich pod útlakom a jarmom maďarských mocipánov. Prišiel Deň vzkriesenia a to v dobe veľkonočnej. Na hlavnej ulici v Dióseku bolo rušno, veľké a preplnené autiaky odvážali občanov maďarskej národnosti a zase od Galantskej a Hodskej cesty prichádzali naši bratia Slováci – Pitvarošania. Prišli natešení a usmíati popod bránou a čítali nápis „Vitajte nám, bratia!“ No nezabúdajme, že jadro presídlencov, to jadro zdravé, je ešte stále vystavené v Maďarsku biede a morálnemu tlaku maďarských úradov a policajných orgánov.

... S hlbokým vnútorným, s pocitom znovuzrodenia, s hlbokým vzdychom, ako

keď z človeka padá akási neznáma ťarcha, podpísali prihlášky na návrat domov. Veď uvážme, o aké vážne a osudové rozhodnutia išlo, keď naraz opúšťali hroby svojich otcov, na ktoré sa dívali priam z obloka, keď sa rozhodli opustiť to, čo usilovná práca generácií vybudovala.

... Treba im podať pomocnú ruku, treba im obe ruky, z ktorých v jednej je kus slovenského chleba a v druhej ruke horiace srdce. Víťame vás, bratia Slováci, cítte sa u nás ako doma! Vaše milé, usmievavé detičky prídu teraz do našej školy, do školy slovenskej – a už viac nebudú sa báť a trpieť za svoju materčinu. Presídľovaním nám ubudlo okolo 100 žiakov maďarskej národnosti a pribudlo nám 96 žiakov – Slovákov z Pitvaroša, ktorí v našej práci vychovávateľskej, v práci národnej za vlasť, stanú sa piliermi slovenského Dióseku. My, slovenský národ, sme počtom azda malý, no ak chceme prekročiť svoju malosť, ak chceme byť veľkí, nuž bude to možné iba tak, keď budeme veľkí vo svojich šlachetných odhodlaniach, keď

podporíme každé podujatie, ktoré pomáha vzrastu slovenského národa. V tomto znamení vás srdečne vítame a pozdravujeme.“

Nuž, nie každý deň nového života bol pre presídlencov sviatkom. **Trpkosť až kliatba** z počiatkových sklamaní, ba oklamaní (napriek nepopierateľnej veľkoleposti myšlienky celého projektu „Mať volá“ vo vzťahu k 73 273 presídleným Slovákom z celkového počtu viac ako 95-tisíc prihlásených) mnohých poznačila aj po desaťročiach.

Nevľúdne ošarpané, neraz až rozpadajúce sa domy, ktoré im osídľovacia komisia prideliла po vysídlených Maďaroch v dotknutých obciach, najmä však bezmocnosť z poznania, že sa napríklad Pitvarošania zrazu z jedného dňa na druhý z rýdzo slovenskej a usporiadanej „dediny – rodiny“ ocitli v zomknutí maďarčiny a katolicizmu, rýchlo vyplavila z emócií „nových Slovákov v Československu“ endorfíny potenciálnej radosti, spokojnosti, či tak želanej novej nádeje. A to im „súdruhovia z Bratislavy“ počas propagandistických agitiek na Dolnej zemi v Maďarsku sľubovali ozaj hory-doly. Aj zo spomienok mojich starých rodičov **Márie** a **Jána Rikkovcov** si živo spomínam, ako im sväto-svete tvrdili, že po výmene sa v Československu vlastne znovu zrodí, a teda založí, „*ich doterajší rodný Pitvaroš*“ – teda taký, v akom doteraz žili a hospodárili na dolniakoch. Horkýže. Všetko plané sľuby.

Práve *dimenziu rozpoltenosti presídle-
leneckej duše citlivo a najmä objektívne* zhrnula Anna Piláriková v publikácii Matice slovenskej s názvom 70. výročie návratu dolnozemskej Slovákov (1947

- 2017): „Výmena obyvateľstva vyostrila národnostné protiklady a mala aj vážne morálne dôsledky. Rozdelila rodiny, bolo treba opustiť svojich rodných na cintorínoch, susedov, priateľov, opustiť príbytky, majetok a vykročiť do neznáma. Výmena obyvateľstva vyostrila aj protiklady medzi odchádzajúcimi a zostávajúcimi na oboch stranách. Väčšina Slovákov z Maďarska sa dostala do maďarských, prevažne katolíckych dedín na Žitnom ostrove, čím sa ocitli v maďarskejšom prostredí, ako ktoré opúšťali a kde si príslušníci staršej generácie čím ďalej tým viac museli pod tlakom väčšiny osvojovať maďarský jazyk. Teda maďarčinu, ktorú predtým napriek tomu, že prichádzali z Maďarska, neovládali. Pre svoju archaickú slovenčinu sa zasa často stretávali s pohrdaním tamojšieho slovenského obyvateľstva. Udalosti v roku 1947, ale aj

času pred týmto rokom, hovoria preto aj o strádani, ľudskom utrpení a príkoriach, ktoré prežívali naši predkovia. Mnohé epizódy, ktoré sme my, mladší, so zatajeným dychom a záujmom počúvali, ktorí sme váš dej života neprežívali priamo, v nás vyvoláva údiv, ale aj obdiv.“

Pretrvali, vydržali. Navzájom sa povzbudzujúc, dolnozemské rody v domovine svojich predkov už z podstaty svojho irečitého až špecifického vzoru sa hrdo postavili znovu na nohy. S im vlastným sebavedomím plynúcim z dôstojného prijímania darov života a cností v pokore, hlásiac sa k Hradu prepevnému, si zamilovali svoju znovu nadobudnutú vlasť. Aj preto sú prisídlenci z Dolnej zeme na Slovensku, rovnako tak aj všetci ich potomkovia, naozaj bez akýchkoľvek predsudkov viac ako doma!

Namiesto výkričníka varovná ozvena výzvy

V globalizačnom virvare nevyspytateľného sveta, v ktorom žijeme, tvoríme a formujeme svoje názory, riešime neľahké dilemy a v meditáciách návratov do svojich dvorov, pitvorov a domov si neraz vybavujeme účty s vlastným svedomím.

Je veľmi ťažko odhadnúť, či sa výmenou obyvateľstva dvoch susedných štátov - nech už budú v perspektíve ďalších desaťročí vzťahy Slovenska a Maďarska akokoľvek „nadštandardné alebo neštandardné“ - budú vôbec zapodievať nové generácie potomkov prisídlencov na Slovensku. A už vonkoncom by som

sa neodvážil ani za máčik predvídať, či emotívne primknú k živosti odkazu témy aspoň tak, ako sa nám - deťom či vnukom priamych účastníkov a pamätníkov v novodobej histórii slovenského národa neprekonateľného kýženého „putovania v železničných vagónoch do vlasti predkov“ vyjavila.

Nože sa začítajme do časti traktátu literáta, ktorý vo forme úvodníka na titulnej strane s názvom **SPRAVODLIVOSŤ NADOVŠETKO** vyšiel v novinách **SLOVÁK** 20. októbra 1940. Hoci spriatomenie myšlienok pomaly 82-ročnej

dávnosti, ktoré výnimočný slovenský spisovateľ **MILO URBAN** utkal do zrozumiteľného šacovania v rámci podnes užitočného posolstva po Viedenskej arbitráži, by nabádalo v útržkoch vari aj k (ne)pochopeniu varovného prsta, predsa len v pomyselnom analytickom premostení môže vzbudzovať z jeho pohľadu aj pozitívne vnemy...

„Maďarské zaobchádzanie so Slovákmi v Maďarsku má nepriaznivý vplyv nielen na náš pomer k južnému susedovi, ale nedovoľuje nám zbližiť sa ani s tunajšou národnou skupinou Maďarov. Kto vie, čo je to národná hrdosť, národná česť, nemôže od nás žiadať, aby sme sa objímali s tými, ktorí nechcú pochopiť, že vyše pol milióna národne uvedomelých ľudí v dnešnej Európe má práva, na svoj vlastný národný život.

... slovenská verejnosť nenadchýna sa za zhovievavosť našich vedúcich činiteľov, ona kde len môže dáva najavo svoje želanie, aby sa Maďarom u nás meralo tak, ako sa meria Slovákom v Maďarsku, čo by prakticky znamenalo postaviť sa na základ reciprocity, a tunajším Maďarom poodnímať aj tie práva, ktoré majú.

...ale meravým uplatňovaním reciprocity mravne by sme sa diskvalifikovali a takto by sme iba zahmlili, zatísli do úzadia svoje právo na spravodlivé riešenie tejto otázky. Možno prví, kto to nepochopia, budú Maďari, možno si to budú vysvetľovať ako našu slabosť, ale my len hľadáme ďalej, veríme, že každá krivda sa raz pomstí..., lež dávajme si pozor, aby sa nám táto viera nepremenila v revizionistickú zásteru, ako sa to stalo Maďarom. Nemyslíme si, že spravodlivosť zaväzuje len iných.“

Nože dumajme, hútajme. Vážme slovo za slovom. Silu ducha každej myšlienky. So snahou vidieť za roh,... ktorý ale nemá nikde konca. Pretože slovensko-maďarský a maďarsko-slovenský spoločný príbeh, nech by bol akokoľvek obojstranne tristný cez všakovaké neblahé, ale i nádejné skúsenosti stáročí, vrátane rôznych udalostí nedávneho 20. storočia, vie byť pri vzájomnom porozumení (a nie obligátnom „vyčítavom nedorozumení“) aj vlúdny, ovlažujúci, povzbudzujúci. V dialógu oboch seabedomých, hoci svojráznych. Takými totiž sme a aj v budúcnosti chceme byť – rovnako Slováci, ako aj Maďari. Presídlení, presťahovaní, ale aj vysídlení či „vymenení“. Zároveň ale aj premostení, zbližení, rodinnými väzbami preniknutí a prepojení.

Lenže, a majme to na pamäti: boli časy, keď sa hľadal priestor a možnosti, aby sa aj skrivodlivosti učinilo zadosť. Tí, ktorí na Slovensku v niekoľkých generáciách po našich presídlených prastarých apovkoch, starých mamovkách a apov, i našich mamičiek s pohodou šťastnej mysle a bázňou slov vďaky na perách víťame 75. výročie ich odvahy, chrabrosti a nadovšetko citovej väzby ku všetkému slovenskému. Nebo-li márne. Hrdú slovenskosť, ktorú si so sebou priniesli z Dolnej zeme, do nás hlboko a natrvalo zasiali. Hlboká poklona a neskonalá úcta im za to!

Ludo Pomichal

(Autor je publicista, potomok presídlených slovenských rodov z Pitvaroša, ktoré do Československa prišli v rámci výmeny obyvateľstva v apríli 1947 prvou vlakovou súpravou a usídlili sa v obci Reca.)

Pavel Valaský – skvelý duchovný pastier, cirkevný a literárny historik

(K 280. výročiu narodenia)

Do kultúrnych a hospodárskych dejín Slovákov – a to aj dolnozemských – sa významnou mierou zapísal literárny, kultúrny a cirkevný historik, evanjelický farár **Pavel Valaský**. Narodil sa 29. januára 1742 v *Badane* pri Banskej Štiavnici a pochádzal z roľníckej rodiny otca **Jakuba** a matky **Márie**, rodenej **Tomišovicovej**. Po vychodení evanjelickej ľudovej školy v rodisku v rokoch 1753 – 1756 študoval na gymnáziu v *Banskej Štiavnici*, 1756 a 1757 v *Rimavskej Sobotě*, 1757 až 1761 a 1763 až 1767 na evanjelickom gymnáziu v *Bratislave*. Evanjelickú teológiu študoval v rokoch 1767 a 1768 v *Lipsku* a v rokoch 1768 a 1769 v *Halle*, *Wittenbergu* a *Berlíne*. V Nemecku niekoľko rokov aj vyučoval. Po skončení štúdia ovládal

niekoľko jazykov, hovoril po slovensky, maďarsky, nemecky, latinsky, grécky a hebrejsky. Počas štúdia v Lipsku dokonca doučoval jazyky a históriu, s ktorou sa zaoberal už od mladosti.

Začínal medzi dolnozemskými Slovákmí

Po vysvätení za farára odišiel roku 1769 za dušpastiera medzi rodákov na Dolnú zem, do *Slovenského Komlóša*. V roku 1771 sa oženil s **Katarínou Palumbíniovou** z Prešporku (Bratislavy), s ktorou mal osem detí, ale len tri dcéry sa dožili dospelého veku. Počas svojho pôsobenia medzi krajanmi spracoval dôležité údaje

prvých osadníkov, ktorí sem prišli v najväčšom počte z *Gemera*. V Slovenskom Komlóši bol v poradí štvrtým farárom, ale prvým kronikárom, ktorý písomne zanechal svedectvo o prvých desaťročiach osídľovania obce Slovákmí. Už tu popri cirkevnej činnosti vyvíjal významnú literárnu a historickú prácu. Po latinsky na-

písal *prvé dejiny uhorskej literatúry*, ktoré obsahujú zoznam uhorských spisovateľov od najstarších čias bez rozdielu etnickej príslušnosti. Toto jeho celoživotné dielo s názvom *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria* (Prehľad kultúry a vzdelanosti v Uhorsku od začiatku kráľovstva až do našich čias) vyšlo v roku 1775 v Lipsku a druhé rozšírené a doplnené vydanie roku 1808 v Budíne. Opisuje v ňom podrobné dejiny uhorského štátu,

vrátane vedy, školstva, literatúry s biografickými údajmi o významných uhorských autoroch. Napríklad pri evanjelických osobnostiach *Juraja Tranovského* nazýva *slovenským Lutherom*. Dielo okrem literárnej histórie a kultúrnych dejín Uhorska obsahuje aj dejiny vedy a školstva. Opísal v ňom aj činnosť *Samuela Tešedíka*. Keď roku 1776 do obsahu vyučovania zaradili aj literárne dejiny, Valaského kniha sa používala ako učebnica.

Rozvíjal slovenskú vzdelanosť

Počas svojho pôsobenia v Slovenskom Komlóši zasadzoval sa za rozvoj slovenských škôl, pre ktoré dal postaviť nové budovy. Podľa Tešedíkovho vzoru propagoval nové, racionálnejšie metódy v poľnohospodárstve a ovocinárstve. Medzi slovenským dolnozemskej ľudom bol veľmi obľúbený a uznávaný.

Roku 1779 napísal *štúdiu o Slovenskom Komlóši, Poľnom Berinčoku a Békešskej Čabe*. Zaznamenal v nich aj slovenské priezviská odvodené od osád, z ktorých Slováci pochádzali alebo ktorými prechádzali na dlhej ceste na Dolnú zem. V roku 1780 sa z dôvodu čím bližšieho kontaktu s inštitúciami literatúry a vedy presťahoval zo Slovenského Komlóša do blízkosti hlavného mesta Uhorska. Za miesto svojho farárskeho pôsobenia si vybral Slovácku obývanú *Cinkotu* (dnes mestskú časť Budapešti). Je zaujímavé, že tam medzi slovenskými evanjelikmi pôsobili aj ďalší významní Slováci – **Juraj Ribay, Ján Šalamún Petian, Pavol Jozef-fy a Michal Francisci**. Už v Slovenskom Komlóši, kde Pavel Valaský pracoval a tvoril prevažne medzi roľníkmi, popri duchovnej starostlivosti mal na zreteli aj ich hospodárske napredovanie. Viedol ich k racionálnejšiemu spôsobu hospodárenia a k pestovaniu ovocia. Na Dolnej zemi sa venoval dejinám najvýznamnejších škôl, najmä gymnázií, odborných škôl a univerzít.

V Jelšave pôsobil štyridsať rokov

Po štvorročnom pôsobení v Cinkote odišiel v najplodnejších rokoch svojho života roku 1783 za farára do *Jelšavy*, kde v plnej tvorivosti prežil presne druhú časť svojho plodného života. Viac ako štyridsať rokov pôsobil práve v gemerskej Jelšave. Vynikol ako skvelý organizátor a duchovný pastier. Oživil tamjší zanedbaný zbor, za necelé dva roky sa pričínal o stavbu mohutného chrámu, farskej budovy a školy. Venoval sa aj otázkam cirkevnej histórie, spracoval

dejiny jelšavskej cirkvi s názvom *Výťah historický o cirkvi evangelické jelšavské* (Prešov 1786). Tlačou vyšla aj jeho kázeň s názvom *Dobré a zlé užívaní domu Božích*, ktorú mal pri posvätení jelšavského chrámu v roku 1785. Bol tiež autorom viacerých knižne vydaných náboženských spisov a kázni a ako uznávaný farár sa stal najprv konseniorom a potom seniorom *Gemerského seniorátu* a z tohto titulu bol roku 1791 účastníkom synody v Pešti.

Organizátor a zakladateľ spolkov

Medzi jeho veľké zásluhy patrí aj to, že bol spoluiniciátorom založenia gemerskej seniorátnej knižnice a spolupracovníkom *Učenej spoločnosti malohontskej*. Roku 1796 spoločne so **Samuelom Glósom** bol spoluzakladateľom *Jelšavskej ovocinárskej spoločnosti* (Záhradnícka skupina) a *Čerešničkeho spolku v Jelšave*, jedného z najstarších ovocinárskech združení v Uhorsku, prvého ovocinárskeho spolku na území Slovenska. Na evanjelickej farskej budove v Jelšave je umiestnená

pamätná tabuľa, ktorá hlása, že Pavel Valaský bol zakladateľom tohto spolku. Jeho pokračovatelia v roku 1844 pripravili v Jelšave prvú výstavu ovocia na Slovensku. K ovocinárstvu nabádal svojich cirkevníkov už v Slovenskom Komlóši, keď ich priviedol k pestovaniu viniča hrozno-rodého. Pavel Valaský zomrel 29. septembra 1824 v Jelšave, kde je aj pochovaný.

Vďační Komlóšania mu pred niekoľkými rokmi za jeho zásluhy a duchovnú starostlivosť a vzdelávanie v prvých rokoch osídľovania odhalili na námestí, ktoré je po ňom pomenované, pomník s bustou. Pamätnú tabuľu má aj vo svojom rodisku v Baďane. Umiestnená je v evanjelickom kostole, kde si Baďančania v máji roku 2012 za účasti hostí zo Slovenského Komlóša a evanjelikov z okolitých obcí pripomenuli 270. výročie jeho narodenia.

Ján Jančovic
Foto: autor

Monografia O storočnom Čabianskom kalendári

Vysokoškolská docentka **PhDr. Tünde Tušková, PhD.** sa už vyše dvadsať rokov venuje skúmaniu problematiky **Čabianskeho kalendára**. Jej meno sa nerozlučne spája so skúmaným artefaktom nosiacim svojrázne znaky čabianskej slovenskej pospolitosti v historickom prehľade. Práve autorke pripadlo priekopnícke gesto pri jeho uvedení do kontextu slovenskej vedy v Maďarsku ako vhodného, avšak dlhé roky iba okrajovo reflektovaného výskumného objektu. Tünde Tušková publikovala v tejto tematike nespočetné odborné štúdie a vystupovala na vedeckých konferenciách doma a v zahraničí. Prvé výsledky svojho bádania z prelomu 20. a 21. storočia prezentovala v doktorskej dizertácii v maďarskom jazyku – *A Csabai kalendárium 1920–1939 évfolyamaiban megjelent cikkek nyelv-szemlélete* –, ktorú obhájila v roku 2002. V predloženom rukopise podáva pôvodný materiál – v slovenskom preklade – spracovaný v dizertačnej práci, avšak štruktúrne upravený a obsahovo doplnený o nové zistenia jej bádania z posledných rokov.

Výsledkom naznačených modifikácií pôvodného textu a posunom uhla pohľadu autorky smerom ku komplexnému prezentovaniu dejín **Čabianskeho kalendára** vzhľadom na jeho aktuali-

tu – storočné jubileum vzniku ročenky (1920) a tridsaťročné jubileum (1991) jej znovuvydania – vzniká dielo s novým titulom *O storočnom Čabianskom kalendári*. Tünde Tušková v ňom kladie otázky týkajúce sa miesta, významu, funkcie a vplyvu ročenky na formovanie a zachovávanie slovenskej (regionálnej, či širšej dolnozemskej) identity a jej základného faktora, materinského jazyka. Popri tom uvažuje o jej perspektívach v 21. storočí.

Autorka pristupuje k predmetu výskumu interdisciplinárne. Vo svojej práci berie do ohľadu aspekty (miestnej) histórie, spoločenských vied, štatistiky, kultúrnej histórie Slovákov v Békešskej Čabe (i v širšom dolnozemskom kontexte) a lingvistiky. Vzhľadom ku kultúrno-historickému charakteru jej práce uplatňuje predovšetkým deskriptívne metódy, ktoré kombinuje s inými analytickými postupmi (rozbor, interpretácia, komparatívna analýza, empirická analýza, sumarizácia, syntéza atď.). Pani docentka Tušková vychádza (hlavne v I. kapitole) zo sekundárnych výskumov realizovaných staršími a súčasnými bádateľmi. Opiera sa o ich zistenia, ktoré však vo svojej práci i tvorivo zužitkuje. V oblasti centrálnej témy knihy sama vykonávala primárne výskumy tvoriace

fundamentum jej postoja a reflexie k dejinám *Čabianskeho kalendára*.

Predložená práca sa skladá z 8 kapitol, ktoré rámcujú Úvod a Záver. Kapitoly logicky na seba nadväzujú a kvôli nerušenej čitateľnosti a zrozumiteľnosti sa rozčleňujú na podkapitoly. Materiál je štrukturálne vyvážený. V 2., 6., 7. kapitole sa pertraktujú kľúčové myšlienky nastolenej problematiky. Z toho vyplýva, že rozsahovo (22 – 25 strán) aj odborne sú tieto časti najnáročnejšie. Ostatné kapitoly sú rozsahom síce menšie, avšak spĺňajú dôležitú funkciu pri vytváraní kultúrohistorického rámca pri rozvíjaní výskumnej témy.

Autorka v prvej kapitole – *Inštitucionálny systém meštianskej kultúry v Békešskej Čabe* –, opierajúc sa o predchádzajúce výskumy (Ludovít Haan, Július Dedinský, Anna Divičanová, Ondrej Krupa, Ján Gomboš, Štefan Tóth, Erik Fügedi atď.), načrtáva v historickom prehľade spoločenské, národnostno-konfesionálne a kultúrohistorické pozadie formujúcej sa občianskej kultúry rozvíjajúceho sa multikulturálneho južnodolnozemskeho agrárneho mesta Békešskej Čaby. Z hľadiska utvárajúcej sa slovenskej meštianskej kultúry vyzdvihuje význam evanjelickej cirkvi a priaznivé podmienky vyplývajúce zo statusu mesta poľnohospodárskeho typu (vznik slovenských vydavateľstiev a kníhkupectiev, ako aj vznik *Čabianskeho kalendára*), súčasne poukazuje na negatívne zmeny odohrávajúce sa v používaní materinského jazyka.

V druhej kapitole – *Vznik, ciele, charakter a poslanie Čabianskeho kalendára* – autorka vychádza z rôznych definícií kalendára (odvoláva sa predovšetkým na

práce Marty Gellérovej Lázárovej), na základe ktorých zisťuje, že jej výskumný objekt vyhovuje všetkým univerzálnym žánrovým kritériám takéhoto typu publikácie (napr. funkcia orientovať sa v čase; vedecká, popularizačná, výchovná, vzdelávacia, zábavná funkcia atď. s tým rozdielom, že popri nich – podľa nej – *Čabiansky kalendár* vyniká svojimi znakmi vyplývajúcimi z jeho národnostného poslania. Napríklad vzbudil záujem čabianskych Slovákov (aj v širšom dolnozemskej kontexte) o čítanie v materinskom jazyku, viedol ich ku kultivovanému používaniu materčiny, podporil rozvoj pozitívneho sebahodnotenia čitateľov, viedol ich k tomu, aby spoznávali a vážili si hodnoty vlastnej kultúry atď. T. Tušková predstavuje v tejto časti práce okolnosti vzniku ročenky, pripomína zakladajúceho redaktora Ludovíta Žigmunda Szeberényiho a ďalších redaktorov a prispievateľov, uvádza a prezentuje tematiku ročenky, napokon uskutočňuje analýzu formálnej stránky publikácie.

V tretej a štvrtej kapitole – *Redaktori, technické pozadie vydávania Čabianskeho kalendára; Písmáci a produkty slovenskej tlače v skúmanom regióne* – T. Tušková venuje pozornosť redaktorom, publikačnej činnosti pismákov, slovenskej tlači zo začiatku 20. storočia, ktorú poznali dolnozemskí Slováci, ako aj technickým záležitostiam súvisiacim s vydávaním kalendára: vydavateľom ročenky bola evanjelická cirkev a na jej vydávaní sa podieľali viaceré tlačiarne, medzi nimi bola aj čabianska tlačiareň Adolfa Tevana.

V piatej kapitole – *Čabiansky kalendár a Tranoscius ako kultúrny kód* – sa autorka zamýšľa nad pojmom *kultúrny kód*. V súvislosti s tým sa opiera o výskumy Csabu Gy. Kissa, ktorého poznatky kreatívne aplikuje na dva erbové duchovné symboly (*Čabiansky kalendár, Tranoscius*) evanjelických Slovákov žijúcich v juhovýchodnej časti Dolnej zeme. Pri rozvíjaní nadhodenej problematiky tvorivo uplatňuje teóriu prof. Michala Harpána o priestorových paradigmách panónskeho archetypu, z ktorých niektoré identifikovala v príspevkoch *Čabianskeho kalendára* (napr. motívy zeme, vody a studne) a vyvodila z nich zaujímavé závery.

V šiestej kapitole – *Jazykový obraz sveta Slovákov žijúcich v juhovýchodnej časti Dolnej zeme na podklade prísloví a porekadiel uverejnených v Čabianskom kalendári* – autorka, vychádzajúc z výskumov prof. Janusa Bańcerowského, objasňuje pojem *jazykový obraz sveta* a následne sa zameriava na zistenie špecifik jedinečných javov jazykového obrazu slovenskej minority v juhovýchodnej oblasti Dolnej zeme. Pravdaže, nepopiera myšlienku, že jazykový obraz

čabianskych Slovákov môže mať aj univerzálne prvky charakteristické pre všetky národy. Bohatý pramenný materiál pre lingvistické bádanie tvoria príslovia a porekadlá publikované v jednotlivých ročníkoch *Čabianskeho kalendára*. Hodnotu tejto kapitoly zvyšuje, že autorka uvádza k slovenským ustáleným slovným spojeniam aj ich maďarské ekvivalenty, uskutočňujúc tak popri ich semantickej analýze aj komparatívny rozbor. Kapitola sa uzatvára konštatovaním autorky: Počas rozboru „*som si vytvorila mienku, že príslovia a porekadlá reálne odzrkadľujú spoločenské skúsenosti, zmýšľanie, mienku Čabänov o svete z etapy, keď skúmané čísla ročenky vychádzali, t. j. sú zrkadlom ich jazykového obrazu sveta. Sú jazykovo stvárnennými reprezentantmi objektívnej skutočnosti, sumarizujúce empirické poznatky jedincov o nej.*“

V siedmej kapitole – *Vzťah spisovnej slovenčiny a čabianskeho nárečia v zrkadle príspevkov Čabianskeho kalendára* – autorka, odvolávajúc sa na práce Ferenca Gregora a Pavla Ondrusa prostredníctvom deskriptívnej metódy kombinovanej s postupmi výskumu historickej gramatiky, dialektológie a komparatívneho rozboru podáva podrobnú charakteristiku čabianskeho slovenského nárečia na základe dobových príspevkov ročenky. Po prieskume jazykovej stránky *Čabianskeho kalendára* prichádza k poznaniu, že sa v nej okrem noriem určených Samuelom Czambelom nachádzajú aj texty, ktoré obsahujú elementy čabianskeho nárečia. Zisťuje, že v Čabe v priebehu kolonizačného procesu vzniklo nárečie miešaného typu, v ktorom prevažujú prvky južno-stredoslovenské, ale

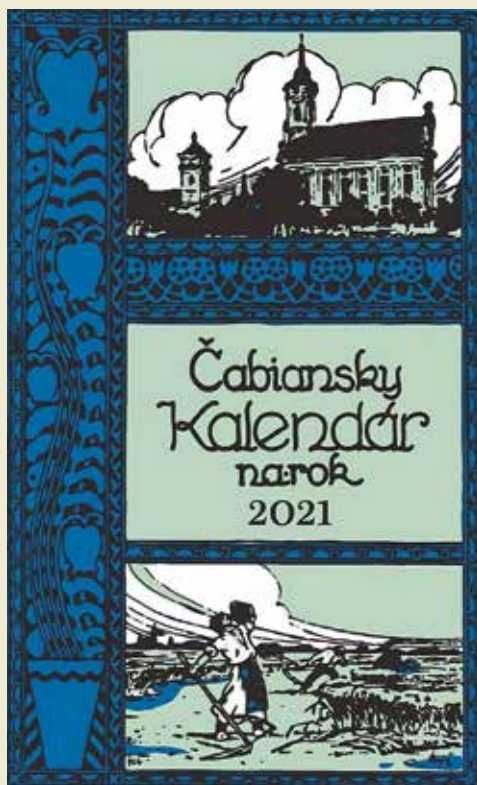
uchováva aj elementy z ďalších dvoch veľkých nárečových oblastí. Domnieva sa, že čabianske nárečie sa v podstate ukázalo byť životaschopnou varietou slovenského jazyka, ktoré nie je vo veľkej miere vzdialené od noriem spisovnej slovenčiny.

V poslednej ôsmej kapitole – *O znovu-vydanom Čabianskom kalendári* – Tünde Tušková načrtáva dejiny znovuvydaného kalendára (1991) od jeho iniciovania prvými redaktorkami Annou Ištvánovou a Helenou Somogyiovou, cez jeho fungovanie v kruhu dnešných dolnozemských Slovákov až po jeho autorov, čitateľov, aktuálne témy, vonkajší vzhľad, poslanie, funkcie a perspektívy. Autorka sama zastávala funkciu šéfredaktorky v rokoch 2006 – 2012. V tejto pozícii získala praktické skúsenosti, ktoré využila pri zostavení publikácie *Tematická bibliografia Čabianskeho kalendára* (2012) [1920 – 1948] a [1991 – 2012].

Svoje úvahy o znovuvydanej ročenke uzatvára konklúziou: „Znovuvydávanie kalendára sa samo osebe pokladá za úspešný počin, ktorým sa redaktorský kolektív zasluhuje o záchranu a obnovu vlastnej kultúry a o povzbudzovanie národnej identity.“

Predloženú prácu Tünde Tuškovej, plniacu všetky odborné a formálne kritéria kladené na tento typ vedeckej práce, hodnotím pozitívne. Spracovaná problematika podložená bohatou odbornou literatúrou by sa mohla v knižnej forme zaradiť medzi významné monografie slovenskej kultúrnej histórie v Maďarsku. Na základe vyššie uvedeného odporúčam rukopis autorky na knižné vydanie.

PhDr. Katarína Maruzsová Šebová, PhD.

Pavol Samuel

Pyšná ruža

Večierkami ku ružičke
čierny svrček priskákal,
až po uši zalúbený
serenádu vyhrával.

Ružičke to lahodilo,
jej krásu si všimajú,
no skoro ním pohrdla,
že nôtu mal len jedinú.

Za prekrásnou ružičkou
sa aj kvet Zvonček namáhal.
On že sa jej čím zaliečal?
Vo dne v noci vyzváňal.

Že jej krása tak vzácna je
páčilo sa ružičke,
i nechala biedny Zvonček
márne túžiť po láske.

Prišiel raz k nej švárny šuhaj
a tá svoje pôvaby
jak ponúka, tak ponúka,
len sa za ním pochabí.

Smutný Zvonček opustený
v celom kraji vyzvonil,
že ružička neverná je
a hlávku mu boľ sklonil.

Šuhajík bol iným roveň,
o pôvaboch iných snil;
tú ružičku uvädnutú
do smetníka zahodil.

Spomínanie

Ach, matka!
Tie Štedré večery
túžbami plné
tak clivé boli!
Spomienka bolí.

Nad ránom v tento deň
(rok čo rok ako riava
prehrmel do neznáma,
tak sa mi marí),
v okne som sedával
s hviezdičkou v tvári.
Dychtivo, nedočkavo
stromček som túžil vidieť
v detinskom vzrušení,
by večer skrúšený včítal
z tvojej duše:
„Preč' sa mne dostalo
len z takých konárikov,
čo po zem klonia šije?!
Veď viem ja, dobre viem,
že vrchol najkrajší je.
Ten kto si domov nosí?“

Ach, matka!
Tie Štedré večery
túžbami plné
tak clivé boli!
Spomienka bolí.

P. Samuel:
Perly radosti (Tankónyvkíadó, 1987)

Storočnica velikána slovenskej kultúry Vladimíra Mináča

Dňa 10. augusta 1922 sa v *Klenovci* narodil národný umelec, spisovateľ, publicista, scenárista, redaktor a literárny kritik **Vladimír Mináč**. Prozaická, esejistická a publicistická tvorba V. Mináča takmer polstoročie dodávala impulzy vývinu nielen slovenskej literatúry, ale aj spoločnosti a kultúre. Osou diela V. Mináča bol najväčší osobný i generačný zážitok – *Slovenské národné povstanie* ako východisko, ale aj ako historicko-spoločenské a mravné zázemie národného vedomia.

Po gymnaziálnych štúdiách v *Rimavskej Sobote* a *Tisovci* študoval V. Mináč slovenčinu a nemčinu na *Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave*. V rokoch 1940 – 1944 sa aktívne zúčastnil Slovenského národného povstania v partizánskej brigáde *Jánošík*. V decembri 1944 bol zajatý a do konca vojny zažíval neľudské podmienky v koncentračných táboroch v *Mauthausene* a *Dachau*. Po oslobodení pôsobil ako redaktor armádného denníka *Bojovník* (neskôr *Obrana ľudu*). Následne bol tajomníkom slovenskej sekcie *Zväzu československých spisovateľov*, potom redaktorom (1945 – 1952) a neskôr šéfredaktorom (1953 – 1954) *Kultúrneho života* a *Slovenských pohľadov* (1955 – 1956). V rokoch 1951 – 1953 pracoval ako vedúci scenáristického od-

delenia *Československého filmu*. Od roku 1956 sa venoval literárnej a kultúrno-politickej práci. V rokoch 1974 – 1990 bol predsedom *Matice slovenskej*, dva roky (1990 – 1992) bol *poslancom Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky za Stranu demokratickej ľavice*.

Do literatúry V. Mináč vstúpil románom *Smrť chodí po horách* (1948), na-

sledovali romány *Včera a zajtra* (1949), *Modré vlny* (1951) a zbierka poviedok *Na rozhraní* (1954). V románovej trilógii *Generácia - Dlhý čas čakania* (1958), *Živí a mŕtvi* (1959) a *Zvony zvonja na deň* (1961), ktorá je považovaná za vrchol jeho prozaického úsilia, zobrazil život slovenskej spoločnosti vo vojnových rokoch, počas SNP a v povojnovom období. Zložitost' skutočnosti koncom 50. rokov minulého storočia a odhalenie negatívnych stránok života socialistickej spoločnosti spisovateľ umelecky vyjadril knihou poviedok *Tmavý kút* (1960), dvojnovelou *Nikdy nie si sama* (1962), poviedkovou knihou *Záznamy* (1963) i v satirickom románe *Výrobca šťastia* (1964). Z Mináčovej scenáristickej tvor-

by sú známe jeho námety k filmom *Boj sa skončí zajtra* (1951), *Pole neorané* (1953), *Žena z vrchov* (1955) a *Kapitán Dabač* (1959).

Mináčovo ostré publicistické pero nechýbalo ani v období politického zlo- mu v roku 1989 a po ňom, keď sa púšťal do mnohých aktuálnych otázok, ktoré nastolila spoločenská zmena v domá- cich, európskych i svetových súvislos- tiach. Jeho posledné esejistické a kultúr- nopolitické knihy *Sub tegmine* (1992), *Dúchanie do pahrieb - Návraty k prevra- tu* (1993), *Odkiaľ a kam Slováci?* (1993) a *Hovory M.* (1994) sú o tomto období a novembrovej revolúcii 1989, ku ktorej zaujal odmietavé stanovisko.

V. Mináč sa v rokoch 1955 a 1962 stal laureátom *štátnej ceny Klementa Gott- walda*, v roku 1966 mu udelili titul *Za- slúžilý umelec*, v roku 1975 titul *Národný umelec*. Po zmene politického režimu sa v roku 1995 stal laureátom *Ceny Ľudovíta Štúra*.

V. Mináč zomrel 25. októbra 1996 v Bratislave vo veku 74 rokov. V roku 1998 mu vtedajší prezident SR Michal Kováč prepožičal štátne vyznamenanie *Rad Ľudovíta Štúra I. triedy in memo- riam*.

V. Mináč najmä ako predseda Matice slovenskej sa často stretával aj so zástup- cami dolnozemských Slovákov, neraz navštívil aj Slovákov v Maďarsku, o kto- rých v rozhovore s *Imrichom Fuhlom* v roku 1988 v Mlynkoch povedal: „*To, že ste Slováci, vám dodáva zvláštnu príchuť; ste do istej miery korením, soľou tejto kra- jiny.*“

Zdroj: vtedy.sk

Z nových básní Gregora Papučka

Zachráň ma!

Koronavírus, počuj,
k Lucíferovi sa hotuj!
Diabol vírusy pľuje,
mňa to znepokojuje.

Driemota mi robí chuť:
chcel by som si oddýchnuť
tu, v podhradí Budína.
Koronáčik budí ma,

nenechá ma ticho spať,
do mňa sa chce zarýpať,
až sa mi nádej stráca.
Zachráň ma, Anjel strážca!

Budín 24. marec 2020

Hľadá sa radosť

Domáca radosť.
Kde ju hľadať, keď nám už
utiekla mladosť?!

Ako ďalej žiť?
Čo nás ešte v tom svete
môže potešiť?

Ani tri svety!
Pre radosť majme doma
psíčka a kvety!

Znelka k Osudu

Osud môj, chytže ma za ruku,
ukáž mi neznámu cestu.
Kukučka kuká mi na buku,
obídme chodníčky trestu.

Sprevádzaj ma týmto životom,
plným zlých, zlovestných nástrah.
Poď so mnou pod hviezdny blikotom
a urob priateľským náš vzťah.

Tak hrozne vyzerá tento svet,
úcty, cti a ľudskosti v ňom niet,
všetko sa nivočí, chradne.

Vydrž so mnou v tomto svete zím
aspoň kým šialenie meluzín
a sila diabla tu padne.

Budín 16. 1. 2020

Vyznanie

Slovenskí rodičia mi život dali
a on ma zlákal sudbou vojenskou
vo vlasti, ktorá Maďarskom sa volá.
V srdci som básnik. Mám tam Slovensko.

Bolo to dávno

(Omrvinka z našej histórie)

Keď tu naši predkovia bývali
boli tu prekrásne Plešské hory,
mládenci tu o láske snívali,
príbehy ešte neboli story.

Benediktíni tu kláštor mali,
tento kraj bol aj ich domovinou.
V dedinke Pleš tu naši bývali
a vrch Pleš tu tešil svojich synov.

Keďže tu všetci boli Sloveni,
všetky veci našské mená mali,
svet vókol tu bol pre nás stvorený:
hory-doly, aj Zbojnícke skaly,

Kohútov vrch, Brdo, aj Tri stoky,
Dva buky, Brány, Chotárna skala,
kráľ Plešských hôr, trošku privysoký...
Studienka im dobrú vodu dala.

Kraj nádherný, dobre sa tu žilo!
Raz len prišli chýry: „Od východu
cválajú sem jazdci strašne divo!
Ničia, pália, robia hroznú škodu!“

Benediktínov to vystrašilo,
z divokých jazdcov veľký strach mali.
Prenáramne ich to vydesilo
a z kláštora všetci zutekali.

Keď to naši predkovia videli,
utiekli do okolia Trnavy.
Komu osud koníka prideli,
musí ho brať, aj keď je štrbavý.

A tak celý kláštor prázdny stojí,
ostali len múry, holá stena...
Obraz chudáka v žobráckom kroji.
Vedľa dedinka Pleš – opustená!

Čas uteká sťa vietor keď fúka,
pod Plešom víchrice harašili,
človeku sa občas nádej núka:
potomkovia našich sa vrátili!

Okolo sú slovenské dedinky:
Čaba, Čív, Kestúc na druhej strane,
ale táto tu sú naše Mlynky,
boli sme Pleš, nuž sme Pilíšané.

Budín 2021

Osud človeka

Po narodení hned
do zeme rastieme,
ostanú po nás len
obrazy na stene.

Toto bola mamka,
toto bol môj otec
a toto tu som ja
ako malý chlapec.

A čas len uteká,
neprestajne beží
a ten chlapec tu už
ako starec leží.

Čas daný sa scvrkol
na týždne, hodiny,
až raz len zmizneme
zo stavu rodiny.

Osud nám urobil
nepatrnú zmenu
a tak aj náš obraz
zavesia na stenu.

Literárne prekvapenie v podobe ornamentu

Na spočítanie perom požehnaných slovenských dušičiek v Maďarsku nám pomaly postačí aj jedna jediná ruka. Tí skôr narodení postupne odchádzajú, a tí mladší sa akosi literárničiť nechystajú. Zdá sa, že nemáme vhodnú pôdu pre novšie literárne rastlinky. A ani o plody našich 80- ba až 90-ročných autorov sa neprejavuje zvláštny záujem. Aj preto ma zastihlo veľké prekvapenie, keď som 4. 11. 2020 dostal na e-mailovú adresu nesmierne milý list. Nie z Budapešti, ani z Békešskej Čaby, ba ani len nie z Maďarska, ale z Košíc! Poslala mi ho pani **Gabriela Barlová Čiasnohová**, širitelka *Kostelníčkovho slovenského ornamentu*, zakladateľka (r. 2015) a organizátorka podujatia, ktoré sa bude opäť konať vo februári 2022. Napísala mi nasledujúce správy:

„Vážení pán Gregor Papuček, vaša krásna báseň uverejnená 8. 4. 2020 v *Literárnom týždenníku* sa ku mne dostala náhodou. R. 2021 chystám podujatie venované najvýznamnejšiemu slovenskému ornamentalistovi Štefanovi Leonardovi Kostelníčkovi. Narodil sa 14. 2. 1900. Je to zároveň aj neoficiálny *Deň slovenčiny*. Preto som vašu báseň ozdobila jeho ornamentom z roku 1919. Slovenské znaky som vybrala z jeho tvorby z r. 1926. To, čo vidíte v prílohe, je súčasťou štvorstra-

novej pozvánky na stretnutie v košíckom etnografickom múzeu (majiteľ a riaditeľ je môj najmladší brat Juraj Barla). Spomenieme si tam na *Kostelníčkovu osvetovú, spolkovú a novinársku činnosť v rokoch 1921 – 1925 a Deň slovenčiny*. Vaša báseň sa tak dostane aj k ľuďom, ktorí spomínané noviny neodoberajú/nečítajú. Dúfam, že vás to poteší. Ináč som rodáčka z Horehronia, odkiaľ pochádzal môj otec Ján Barla – hrdý Slováč. Keď sme sa prisťahovali do Košíc, mala som poldruha roka. Preto sa cítim ako Košičanka a hrdá Slovenka.

PS: Pred časom som bola s Vami v kontakte kvôli erbu Budapešti z konca 19. storočia. Bolo to v súvislosti s tlačovinou, ktorú som pripravovala o Júliusovi Kustrovi–Košickom. Bol to významný Slováč narodený v Budapešti. Vašu adresu mi dal náš historik Martin Lacko.“

Kto by nebol príjemne prekvapený a očarený po takejto krásnej udalosti?! Pekne som sa poďakoval pani Čiasnohovej za jej milé slová. Vidieť svoju báseň v objatí týchto krásnych ornamentov je pre mňa veľké vyznamenanie a budí vo mne pocit, že som nežil zbytočne na tomto svete. Pani Gabriele Čiasnohovej patrí moja obrovská vďaka.

Gregor Papuček

Zoltán Bárkányi Valkán

Pletkárky

Vyššie tridsať rokov nežijem v rodnom Plešianskom Kostolci, napriek tomu veľa o ňom viem. A to z najhodnovernejších prameňov, v modernom jazyku od najkompetentnejších ľudí, ktorým možno plne dôverovať.

Moja teta, pravdaže, má už svoje roky, a jej priateľka, ktorá má tých rôčikov ešte viac, sú dobre známymi pletkárkami. Vedia o všetkom, čo sa udialo, presnejšie aj o tom, čo sa neudialo, ale sa stať mohlo. Nemyslite si, že naše pletkárky chodia po susedkách, alebo po celej dedine a roznášajú klebety. Vôbec nie! Naopak, k nim chodia susedky a celá dedina, aby sa o tom či onom čosi dozvedeli. A takto moja teta a jej kamarátka, vždy spolu pečené-varené, bez toho, že by urobili čo len krôčik na ulicu sa dozvedia všetko od svojich návštevníkov, presnejšie, rafinovane všetko, čo len chcú, z nich vytiahnu. Pravda, obrúsky si pred ústa nekladú, nikdy na nikoho neziapu, ale zato si každého skúmavo popremeriavajú.

- Á, chlapče, tu sa nič nedeje, - vítajú ma, keď ich zavše navštívim. - Táto dedina spí, už ani vetrík tu tolko nefúka ako voľakedy, ba ani len tolko neprší. Čo s takou dedinou? No povedz, čo!?

Vzápätí mi pospomínajú, komu sa narodilo dieťa, kto zomrel a kto všetko bol na pohrebe zosnulého. Dozviem sa, kto-

rí mládenci kam chodia po nociach na zálety, ktorá dievčina sa prespala, ktorý muž sa ožiera a bije si ženu a vyrozprávajú mi aj priam neuveriteľné príbehy. Ide často o prípady, ktoré sa človeka dotknú a chtiac-nechtiac musí o nich uvažovať. Od mojich informátoriek som pozbieral niekoľko takýchto príhod, ale nie s úmyslom dakoho presvedčiť, že sú naskrze pravdivé.

*

Tesára od štvrtých susedov náhle poštípala osa a takmer zomrel. Iba umelým dýchaním „z úst do úst“ sa podarilo vrátiť ho do života. Potom prišiel lekár a ten mu pichol nejakú zázračnú injekciu, po ktorej sa o niekoľko minút prebral. Iba sa akosi čudne okolo seba obzeral a bolo na ňom vidieť, že nič nechápe.

- Ten už bol na druhom svete, - presviedča ma tetka a jej priateľka prikyvuje. - A bez lekára by tam bol aj ostal. Tá potvora osa, aká je len malilinká, a predsa dokáže i zabiť takého mocného chlapa, ako je tesár!

Spolužiaka lekára sa pýtam, či je to možné?

- Je, veru, - hovorí. - Ten tesár totiž musel vypiť najmenej pol litra päťdesiatstupňovej pálenky, alebo tri-štyri litre kostolského frankúša, ktorý zmnohonásobil účinok osieho jedu. Aj to je možné,

že tesár má na osí jed alergiu, čo môže spôsobiť smrť na otravu z alkoholu. Od alkoholu však môže zomrieť aj bez uštipnutia osy.

- To však nie je žiadna senzácia, - pomenám. - Ale zomrieť na uštipnutie osou, to už áno, to je prípad, o ktorom sa dlho-dlho hovorí.

*

Muž bývajúci v dome oproti tete nechá hladovať prasce. Nie je to náhoda, totiž pred niekoľkými rokmi mu ošipaný pri zabíjačke pohryzla guľu!

- Takto kruto sa veru pomstí ten zurevalec tým nevinným prasiatkam, - hovorí teta.

- Ale prosím vás, tetka, veď tento vtip poznajú ľudia po celej krajine, - pokúšam sa zastať suseda.

- A tebe ešte nedošlo, že ho žena podvádza? Prečo ho klame, há? - zapája sa do debaty tetkina kamarátka.

- A čo by som sa čudoval, - hudiem si pre seba, nedokážem však s istotou posúdiť počínanie suseda, lebo v odpoludňajších hodinách sám dobre čujem prasce, ako plné nepokoja grúlia v chlieve spomínaného muža. Predsa každý vie, že prasce vrešia iba vtedy, keď sú hladné.

Na druhý deň si na počítači vyfukám mailovú adresu miestneho zverolekára, s ktorým sa dávnejšie poznáme a opýtam sa ho na túto vec. Jeho odpoveď:

- Je to volovina. Pravda však je taká, že toho chlapa kedysi dávno skutočne pohryzla ošipaná, nie však práve na tom chúlolistivom mieste, ale na ruke. Aj to je pravda, že jeho prasce nie sú prekrmované. Na toto však je odpoveď tiež veľmi jednoduchá a logická: krmivo je teraz

strašne drahé a výkupná cena mäsa veľmi nízka. Jeho prasce žrať dostávajú tak akurát.

*

Evka je pekné a veľmi slušné mladé dievča. Už oddávna ako jediná v dedine vlastní ten najmenší typ poľského fiata ružovej farby. Keď uháňa po dedine ružový fiatík, každý vie, že za volantom nemôže sedieť nik iný iba Evička.

- Predstav si, že tej krásnej Evke narástli fúzy, - počujem najnovšiu správu od mojich hostiteľiek. - Celkom sa zmenila. Už nikoho ani nezdraví, ale naopak, vytrubuje na chodcov, bliká na nich, máva im z auta. A navyše, ako nám to mnohí seriózni ľudia potvrdili, narástli jej fúzy!

O hodinu sa v miestnej začudenej a zasmradenej krčme dozviem, že pred dvoma týždňami si v susednej dedine jeden chalan kúpil taký istý fiatík a zrovna ružovej farby a často na ňom chodí do Kostolca za kamošmi, alebo za dievčatami. Švihácke fúzy mu pristanú, dievčatám sa ľúbi a čoskoro sa aj v okolitých obciach bavia na tom, ako sa „z fúzatej Evky“ vyklú súde mladenc. Odvtedy sú jeho návštevy v dedine ešte častejšie a zakaždým niektorú dievku poteší pozvaním previezť sa na jeho novom autíčku. Aj to sa dozviem, že Evička si naďalej udržiava povest dobre vychovanej dievčiny, iba odcestovala na mesačnú dovolenku k Balatonu.

*

V dedine sa už dávnejšie povráva, že miestny farár príliš často pozerá na dno pohárika. Teta a jej priateľka takýmto „kostolným“ klebetám neveria. Naďalej prejavujú svoju pobožnosť aj takým spôsobom, že pravidelne chodia upratovať

do kostola i na faru. Raz práve na fare vraj zažili nezvyčajnú príhodu, o ktorej som sa dopyčul nie od nich, ale od istej babky. Keď obe ženy nič netušiac vstúpili do veľkej obývačky, nechceli veriť vlastným očiam. Za jedálenským stolom sedelo päť či šesť farárov a všetci boli na mol štátí! Aj pán biskup, ktorého poznali z videnia, spal s hlavou opretou o stôl.

- Dcéry moje, dnes oslavujeme, - zakoktal ich milý farárko, keď zazrel vstupujúce ženy. - Zabudol som vám odkázať, že tu bude menšie stretnutie. Oslavujeme to, že presne pred dvadsiatimi piatimi rokmi som naposledy pil vodu! - úprimne sa priznal vo svojej opitosti kňaz.

- Teta, je to pravda, že sa náš pán farár ožiera? - opýtal som sa raz predstierajúc úplnú ľahostajnosť.

- To nie je pravda, - odsekla mi rázne a tvrdý výraz nesúhlasu sa jej rozhostil po celej tvári.

- Tak teda ani to nebude pravda, že na hodinách náboženstva sa od detí ne-necháva vyrušovať a na plné ústa sa napcháva vyprázaným mäsom, domácim chlebom a zapíja to pálenkou? Dáva si vraj ohnivú pálenku, takú vyzretú, čo je od suda už žltkastá a deti si myslia, že je to traubisóda.

- Odkiaľ berieš také voloviny? - zasyčala hrozivo. - Že sa ani ty nehanbíš!? To sú samé pletky! - riekla mi a s kamenitou tvárou sa mi pozrela rovno do očí.

*

V dedine je čoraz viac príselcov. Domáci im predávajú svoje pozemky, domy i znamenité miestne víno. Napriek všetkému sa na týchto odkundesov pozerajú nedôverčivo, asi preto, že sú spravidla zá-

možnejší, mladší (veď prichádzajú predovšetkým mladé páry), a že sa usilujú vytvoriť si tu ozajstný domov.

V malej spoločnosti sa mi sťažuje jedna takáto príselkyňa už zrelšieho veku, pekná, elegantná a viditeľne náročná na pestovanie svojej krásy.

- Ja sa tu, v tejto dvojazyčnej dedine, úžasne dobre cítim, - hovorí. - Manžel úspešne podniká v Pešti, ale nemusí tam každý deň cestovať. Odkedy bývame tu, ja ani nie som zamestnaná. Robím doma, čo len treba. Práve toto nechápu miestni a pravdepodobne preto sa o nás klebetí. Vraj sme strašne bohatí. Ja som údajne bola špičková advokátka a zarobila som obrovské peniaze, z čoho financujem všetko ja, dokonca aj manželove podnikanie, len aby to vyzeralo tak, že manžel pracuje. Keď som sa dozvedela, čo všetko sa o nás hovorí, pochopila som, prečo ma tunajší oslovujú „pani doktorka“. Aj o našej dvadsaťročnej, trošičku bacuľatej dcérke sa odkedy sme len sem došli, teda už dosť dlho, klebetí, že je v radostnom očakávaní. Špekulácie o tehotenstve dcérku netešia, ale nikomu sa nepriznáva, že skutočnou príčinou jej stavu je jedlo, presnejšie napchávanie sa, hlavne bohaté raňajky, čo zje počas rannej šou. Každé-každučké ráno totiž raňajkuje dvakrát. Porcie sú veľké a syté. Trápne by bolo vyhovárať sa, že je tehotná, keď nie je. Radšej mlčí. Ináč mňa takéto pletky vôbec nerozhádzu. Už ani preto nie, lebo nielen my sme terčom klebiet, ale aj iní prisťahovalci. Hlavne manželské páry, o ktorých vám však ja nič nepoviem. Ale ak chcete o nich počuť niečo zaujímavé, opýtajte sa tety alebo jej kamarátky. Ony, ako v dedine o každom, aj o nich všetko vedia.

Z kresťanského sveta – duchovný život našich Slovákov vo fotografiách

Na ečerskom cintoríne sa 1. novembra opäť stretli rodiny, aby očistili miesta posledného odpočinku svojich príbuzných, upravili okolie a zapálili sviečky na hroboch. V podvečer Pamiatky zosnulých, po ečersky Dušičiek, sa stretli ľudia z dediny a výpomocný duchovný predniesol modlitbu za všetkých ečerských zomretých.

Na čemerskom cintoríne si pripomenuli zosnulých slovenských predkov o niekoľko dní skôr, a to pri poslednom slovenskom hrobe. Hygienické a protipandemické opatrenia neumožnili, aby obcou prešiel tradičný sprievod so sviečkami, preto sa na cintoríne zišla len hŕstka predstaviteľov každej generácie Čemerčanov, aby si slovenskou modlitbou uctila slovenských predkov.

Foto: D. Kelemen

Foto: V. Szénásiová

Foto: (et)

Aj napriek rôznym obmedzeniam a rizikám, ktoré so sebou priniesla druhá vlna pandémie COVID-19, sa v prvú novembrovú nedeľu zišla väčšina veriacich, ktorí pravidelne navštevujú slovenské sv. omše v hlavnom meste, v Kostole sv. Jozefa. Spoločenstvo posilnili svojou prítomnosťou aj tri rehoľné sestry. Omšu slúžil páter Jakubrafael Patay, slovenský kapucín pôsobiaci v Budapešti. Liturgické čítania predniesla Ildika Klauszová Fúziková.

Foto: K. Klauszová

Foto: (a-hl)

Prvá októbrová nedeľa v katolíckom Kostole sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti opäť patrila slovenskej svätej omši, ktorú slúžil brat Jakubrafael Blahoslav Patay. Ako povedal kapucínsky rehoľný brat, slovenskí katolícki veriaci sa zišli na slávenie 27. nedele cez rok. Tento deň je mimoriadne vzácny sviatok kapucínskej rehole, vtedy si pripomína úmrtie zakladateľa menšieho rádu františkánov, kapucínov, sv. Františka z Asissi. Ani on sa nenarodil svätým, nikdy nikto sa ním nenarodil. „Môžeme však každý deň posväcovať a zlepšovať tým celú spoločnosť,“ povedal vo svojej kázni brat Jakubrafael.

Napriek neľahkej situácii sa v novembri zišla hŕstka členov evanjelického cirkevného zboru v Slovenskom Komlóši v miestnom evanjelickom kostole, aby poďakovala Všemohúcemu za ochranu a veľkodušnosť počas uplynulých 225 rokov existencie božieho chrámu. Kvôli druhej vlne pandémie plánované veľké oslavy významného výročia museli odložiť. Cirkevná komunita pod vedením farára Attilu Spišáka sa na oslavu patrične pripravila, veď dedičstvo predkov ju k tomu zaväzuje. Na oslave mysleli evanjelickí veriaci na budúcnosť. Vyhotovili do steny chrámu časovú kapsulu, ktorá zostala do adventného obdobia otvorená pre všetkých tých, ktorí chceli niečo odkázať budúcim pokoleniam Komlóšanov.

V novembri roku 2020 slávnostne odovzdali v Alkári obnovený Kostol sv. Imricha. Keďže protipandemické opatrenia neumožnili usporiadať väčšiu slávnosť, svätá omša sa konala v úzkom kruhu. Po liturgii sa prihovril štátny tajomník Úradu predsedu vlády zodpovedný za cirkevné a národnostné vzťahy Miklós Soltész. Kostol označil za symbol slovensko-maďarského zmierenia a poďakoval všetkým, ktorí pomohli pri jeho rekonštrukcii. Vyjadril vďaka miestnej samospráve a CSSM, arcidiecéze v Jágri, katolíckej cirkvi i veriacim. Zdôraznil, že pri obnove kostola veľa pomáhala miestna slovenská národnostná komunita.

Foto: (mti)

Slovenská samospráva XVII. obvodu Budapešti plánovala v decembri 2020 usporiadať slovenský adventný koncert v Kostole Povýšenia svätého Kríža v Kerestúre s názvom Svätá rodina hľadá útulok. Prišla však druhá vlna pandémie, preto akciu musela premiestniť do virtuálneho sveta. Samospráva v spolupráci s Kultúrnym spolkom pre Mlynky pripravila program, ktorý sa vysiela na webovej stránke Slovenského inštitútu v Budapešti a na facebookovej stránke miestnej slovenskej samosprávy. Na koncerte vystúpili jedna z najuznávanejších cimbalistiek Európy Viktória Herencsárová, Kultúrny spolok pre Mlynky, ľudová hudba Kóborzengő, spevák Gergő Szekér a členky domáceho Ženského spevokolu Kerestúr. Pred koncertom vystupujúcich a divákov pozdravili parlamentná poslankyňa za XVII. obvod Mónika Dunaiová a vicestarosta Péter Füzesi.

Foto: Z. Szilágyiová Bretková

Foto: M. Herédiová Sinková

Koncom roka 2020 evanjelický kostol v Jači opäť poskytol priestory na uskutočnenie tradičného slovensko-maďarského vianočného koncertu. Prísne protipandemické opatrenia nedovolili, aby sa koncert konal za prítomnosti divákov, tí ho mohli sledovať online na sociálnej sieti. Na koncerte spievali Zuzana Bágyonová, Monika Herédiová Sinková, Gabriela Berkiová Nagyová, Zuzana Sinková Benyová a Alžbeta Petriková. Spreádzali ich na husliach Mikuláš Király a Matej Herédi, na viole Áron Sárközi, na base Tomáš Laukó a na harmonike Zsombor Herédi.

Foto: L. Papová

Slováci v Kestúci majú svoju zanietenu predstaviteľku vo vedení obce. Vicestarostka Paula Radovičová je mimoriadne silným zástancom slovenskej veci v obci, do ktorej sa v ostatných rokoch prísťahovalo veľa príslušníkov väčšinového národa. „Svojpomocne sme zrekonštruovali kaplnku Panny Márie Lurdskej. Vlni na jar ju odplavila voda, zostali z nej len ruiny, ale ľudia v dedine sa zomkli, aby ju opravili. Poskladali sa najmä starší, ale prispeli aj mladí, zozbierali sme takmer 500 tisíc forintov,“ konštatovala P. Radovičová.

Na prvej slovenskej svätej omši v roku 2021 v Kostole sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti sa zišla početná skupina veriacich, čomu sa tešila nielen organizátorská slovenská samospráva tejto mestskej časti na čele s predsedníčkou Monikou Szelényiovou, ale aj páter Jakubrafael Blahoslav Patay, ktorý ju slúžil. Okrem pravidelných účastníkov na omšu prišli aj veriaci z Kerestúru (XVII. obvodu Budapešti), Mlynkov a Rajky. Spoločne sa modlili za pokojnejší, slobodnejší a úspešnejší nový rok.

Foto: S. Juhász

Foto: A. Spišák

Evanjelický cirkevný zbor v Slovenskom Komlóši od roku 1994 prevádzkuje v meste dom dôchodcov, ktorý mal vlni 52 obyvateľov. Ako denný stacionár slúži ďalším 35 až 40 starším ľuďom. 68 pracovníkov diakonie každý deň poskytuje služby 250 občanov mesta a okolia. Sú medzi nimi aj závislí ľudia, ktorým poskytujú terapiu zameranú na odvykanie si od závislosti a vytváranie pracovných návykov, aby sa po ukončení liečenia vedeli integrovať do spoločnosti. Popri týchto zariadeniach prevádzkuje cirkevný zbor aj materskú školu. Diakoniu vedie zborový farár Attila Spišák.

Foto: (fb)

Slovenská samospráva XVII. obvodu aj tento rok usporiadala tradičnú turíchnu svätú omšu v Kostole Povýšenia svätého Kríža v Kerestúre. Slovenská svätá omša pri príležitosti sviatku zoslania Ducha svätého, ktorú slúžil farár Béla Balik, bola spojená s oslavou dvoch významných udalostí v živote kerestúrskeho Slovákov. Slovenská samospráva XVII. obvodu Budapešti si v ten deň pripomenula 25. výročie svojho založenia, ako aj vzniku ženského speváckeho zboru Kerestúr.

Maglódske evanjelici každý rok slávia Turíce vyzdobením kostola vetvami topoľa. Nebolo tomu inak ani vlani. V turíchnu sobotu skupina mužov priniesla do kostola topoľové vetvy, ktoré dievčatá a ženy vyzdobili farebnými stuhami a vyšívanými šatkami. V turíchnu nedeľu prišli veriaci na slávnostné služby Božie do vyzdobeného kostola. Úvodný spev i Otčenáš zazneli v slovenskom jazyku.

Foto: L. Gócsová

Foto: Z. Havas

V prvú júnovú sobotu v Kostole svätého Ladislava v XIII. obvode Budapešti sa konala tradičná spomienková svätá omša na počesť staviteľa kostola Vojtecha Uhlára s koncertom Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena. Omšu slúžil dôstojný pán zo Slovenska Stanislav Brtoš, ktorý posvätil aj pamätnú tabuľu kanonika Vojtecha Uhlára. Veriacich po koncerte čakalo agapé v záhrade.

Foto: (a)

Odborné doškoľovanie členov Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena sa vlni pre pandémiu koronavírusu uskutočnilo v júni v hlavnom meste, v priestoroch kalvínskeho Kostola Návratu domov formou každodennej dochádzky. Členovia zboru pod vedením zbornajstra Adama Baláža Galambosa sa celý týždeň pripravovali na nahrávanie CD k 20. výročiu založenia Ozveny.

V poslednú júnovú sobotu sa v Senváclave konalo slávnostné odovzdanie a posvätenie novej kalvárie, projektantom a staviteľom ktorej bol vydavateľ, regionálny historik a verejný činiteľ Rudolf Fraňo. Okolnosti zrodu a poslanie senváclavskej kalvárie prítomným priblížil miestny farár Tibor Fajcsák, jednotlivé zastavenia a celú krížovú cestu posvätil pomocný biskup Ostrihomsko-budapeštianskej arcidiecézy Dr. Ferenc Cserháti v prítomnosti predsedníčky Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbety Hollerovej Račkovej, vedúcich predstaviteľov obce a početných hostí z bližšieho a vzdialenejšieho okolia.

Foto: (fuhr)

Foto: K. Karkušová

CSSM tradične organizuje Celoštátny slovenský ekumenický biblický tábor pre slovenské deti z rôznych častí Maďarska na Slovensku. Vlni pre pandémiu koronavírusu došlo k zmene, tábor sa konal koncom júla v Hornej Hute. Zúčastnilo sa na ňom 33 detí, žiakov vyššieho stupňa základných škôl z Duhaed'házu, Tardoša, Pišpeku, Slovenského Komlóša, Ďurky, Budapešti a Békešskej Čaby.

Foto: L. Fallerová

Koncom júna sa skupina Slovákov z hlavného mesta na pozvanie Slovenskej samosprávy Budapešti a Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena po 14. raz vydala na cestu do Blatnohradu – dnes Zalaváru, aby si v tamojšom Historickom parku uctila slovanských vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda pri ich súsosí. Tam ich privítali predsedníčka SSB Edita Hortiová, parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulik a starosta obce Zalavár József Lucz. Po slávnostných príhovoroch prišiel rad na kladenie vencov a na sv. omšu, ktorú slúžil vdp. Stanislav Brtoš z Ružomberka. Program skončil prednáškou archeologičky, riaditeľky archeologickej zbierky Maďarského národného múzea Ágnes Ritoókovej, PhD.

Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti v spolupráci s Múzeom kráľa Mateja vo Vyšehrade usporiadala spomienkové stretnutie na Jozefa Karola Viktorina. Na vyšehradskom cintoríne, pri hrobe slovenského kňaza, národného buditeľa a organizátora kultúrneho života, privítala účastníkov pietnej spomienky predsedníčka slovenského voleného zboru Monika Szélnyiová. Početným prítomným sa prihovorili aj Péter Gróf z Múzea kráľa Mateja a iniciátor stretnutí, podpredseda Slovenskej samosprávy VIII. obvodu hlavného mesta Kazimír Kápolnai.

Foto: J. Schwarz

Foto: M. Szelényiová

V prvú augustovú nedeľu sa v Kostole sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti konala pravidelná svätá omša v slovenskom jazyku, ktorú organizovala Slovenská samospráva Jozefova na čele s predsedníčkou Monikou Szelényiovou. Zišli sa na nej veriaci z hlavného mesta a z Dabašu-Šáre, omšu slúžil páter Jakubrafael Blahoslav Patay, slovenský kapucín pôsobiaci v Maďarsku. Na tichej svätej omši, po ktorej sa na fare konalo agapé, liturgické čítania predniesla a miništrovala Beáta Erdeiová.

Foto: J. Fabó

Pred evanjelickým kostolom v Čabačude odhalili pamätnú tabuľu farárky Alžbety Nobikovej a zasadili strom. A. Nobiková začala svoju farársku službu v roku 1977 práve v Čabačude. Takmer do konca svojho života chodila kázať miestnym veriacim. Tabuľu dala zhotoviť Slovenská samospráva v Čabačude na znak vďaky a úcty za neúnavnú prácu pani farárky. Na odhalenie pamätnej tabule prišlo veľa záujemcov.

Pravé neskoré leto panovalo začiatkom septembra na Zemplíne, keď sa v Baňacke konalo 21. Mariánske stretnutie speváckych zborov. Zúčastnili sa na ňom štyri zbory z okolitých miest a obcí a jedna špeciálna formácia, semifinalista speváckej súťaže verejnoprávnej televízie MTV Song Contest (A Dal) Levente Galda so svojou skupinou.

Foto: (et)

Foto: (et)

Tárnocká slovenská samospráva vykonáva svoju činnosť v duchu potrieb miestnych občanov slovenskej národnosti. Preto sa intenzívne venuje aj starostlivosti o starodávne kríže v obci, veď sú súčasťou života pôvodného slovenského obyvateľstva. Koncom leta zorganizovala vysvätenie reštaurovaného kríža na úpätí Starého vrchu.

Foto: (kk)

Pandémia koronavírusu spôsobila, že aktivisti Slovenského spolku Identita nemohli usporiadať tradičný ekumenický mládežnícky biblický tábor v materskej krajine. Podobne ako roku 2020 aj vlni bola dejiskom biblického a národopisného tábora dolnozemska obec Baks. Účastníci oboch táborov prišli z Pišpeku, Jače, Budapešti, Érdú, Mlynkov a Šoškútu.

Foto: (et)

V rámci 52. Medzinárodného eucharistického kongresu, ktorý prebiehal v Budapešti, sa 8. septembra konala mimoriadna slovenská svätá omša, ktorú Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti usporiadala v miestnom kostole Panny Márie, kráľovnej Uhorska. Slávnostnú svätú omšu pre slovenských veriacich z Budapešti, Dabašu-Šáre, Ečeru, Santova, Mlynkov a ďalších obcí obývaných Slovákmi a za účasti najvyšších predstaviteľov Slovákov v Maďarsku celebraval pomocný biskup Košickej arcidiecézy Mons. Marek Forgáč.

V Budapešti sa v septembri konalo trojdňové stretnutie hláv evanjelických cirkví Slovenska a Maďarska. Počas trojdňovej oficiálnej návštevy vedenia ECAV na Slovensku v Budapešti sa hovorilo aj o slovenskom cirkevnom živote v Maďarsku a o maďarskom na Slovensku. Predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková informovala vedenie oboch cirkví o snahách najvyššieho slovenského voleného zboru v Maďarsku dôstojne zachovať a zveľaďovať hodnoty slovenského evanjelického dedičstva v Maďarsku.

Foto: (et)

DETI A MLÁDEŽ

Zo života našich školákov

Na Evanjelickom gymnáziu Petra Vajdu v Sarvaši sa už siedmy rok vyučuje slovenský jazyk. Slovenčinu ako cudzí jazyk si zvolí v každom školskom roku zhruba 10 študentov, ale mali už aj 18 deviatakov. Prichádzajú väčšinou z miestnej slovenskej základnej školy, ale prihlásilo sa aj zo pár absolventov čabačudskej školy, kde sa tiež vyučuje slovenčina. Tri hodiny v týždni sa im venuje učiteľka Anna Franková. Na vyučovaní si rozširujú slovnú zásobu a prehľbujú si vedomosti z gramatiky. Študenti môžu zložiť maturitu a jazykovú skúšku stredného aj vyššieho stupňa, čo aj využívajú.

Nových študentov čabianskeho slovenského gymnázia každoročne čaká tzv. bocianí bál, teda imatrikulácia. Žiaci desiatej triedy vždy s veľkou radosťou odovzdávajú funkciu „bociana“ mladším. Aj pre nich je príprava bálu náročná, veď musia vymyslieť úlohy ešte náročnejšie, zaujímavejšie a vtipnejšie, aké absolvovali sami pred rokom. Mesiac môžu „zneužívať“ bocianov, čo si vyžaduje premyslene zostavenú príslahu. Ani v školskom roku 2020/2021 desiata trieda nesklamala. Dokonale otestovala fyzickú zdatnosť, mentálnu odolnosť, kreativitu, vedomosti, umelecké čítanie, zručnosť i pohotovosť deviatakov, a to priamo pred zrakmi ich učiteľov a starších spolužiakov. Celý podvečer sa niesol v retro štýle.

Foto: (evangelikus.hu)

Foto: Marianna Fábiánová

Foto: B. Bertók

V priestoroch Základnej školy kráľa Mateja v Čemerri sa začiatkom školského roka konali tematické dni pod názvom Týždeň čemerských školákov. Žiakov, ktorí sa zúčastňujú na slovenskej národnostnej výučbe, čakal pestrý program. Oboznámili sa s hmotnými pamiatkami Čemeru, pozreli si krátky film o obci kedysi a dnes, navštívili národopisnú súkromnú zbierku Naše dedičstvo – Örköségünk, zoznámili sa s obeľkou hrozna a vinohradníctvom a na záver dostali malé pracovné zošity s otázkami a úlohami, ktoré sa týkali tematického týždňa. Za odmenu dostali knihy a diplomy.

Foto: Z. Benková

Od roku 2011 je začiatok októbra spojený so slávnostným odovzdávaním národnostných študijných štipendií v priestoroch Ministerstva ľudských zdrojov v Budapešti. Pandémia naberajúca na sile však tentoraz znemožnila zorganizovať tradičnú ceremóniu. Slávnosť nadobudla komornejšiu, ale o to emotívnejšiu podobu. Osvedčenie o štipendiu si Zorka Farkasová a Tomáš Tóth z békeščabianskeho slovenského gymnázia prevzali z rúk štátneho tajomníka Úradu predsedu vlády zodpovedného za cirkevné a národnostné vzťahy Miklósa Soltésza na pôde svojej alma mater (na snímke). Štipendium získali aj dvaja žiaci slovenského gymnázia v Budapešti: Vivien Hegedúsová a Bálint Török prevzali dekrét v rámci školskej slávnosti.

V útrobách areálu békeščabianskej školy sa nachádzalo miesto, ktorého sa tvorivá ľudská ruka dlho nedotkla, zahryzol sa doň len zub času. Stará kotolňa a sklady dlhé roky slúžili na odkladanie vyradeného školského zariadenia, ktoré bolo majetkom mesta. Nápad, ako efektívne využiť

Foto: Z. Benková

tento priestor, sa rodil postupne. Reálnu podobu dostal, keď CSSM získala podporu vo výške 58 miliónov forintov na výstavbu multifunkčného športového areálu v priestoroch čabianskej slovenskej školy. Hneď po schválení financií dalo vedenie školy vypracovať projekt. Po súhlase kompetentných zvolala riaditeľka školy Edita Pečeňová brigádu – gymnazisti, pedagogický zbor a niekoľko dobrovoľníkov z radov rodičov vyviezlo z areálu väčšinu odpadu. Začal sa tak plniť sen všetkých predchádzajúcich generácií.

Foto: M. Kmoticzová

Od jari usilovne a s nadšením navštevovali školskú záhradu žiaci a pedagógovia Slovenskej základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Sarvaši. Najprv chodili na malý pozemok prichystať sejbu, neskôr sadiť, polievať a plieť rastliny. Vďaka dobre vykonanej práci sa im počas leta podarilo pozbierať veľa zeleniny. Deti mali veľkú radosť z úrody hrášku, hlávkového šalátu, zelenej fazuľky, uhoriek, paradajok, cukiet, cvikly, mrkvy, petržlenu a sladkej kukurice. Najväčšiu a najkrajšiu „úrodu“ však zožali vo forme uznania: diplomu v miestnej súťaži celoštátneho programu o najkrajšiu zeleninovú záhradu v Maďarsku za rok 2020. Sarvašská škola získala 1. miesto v kategórii Spoločenská záhrada.

Žiakov budapeštianskej slovenskej školy opäť podnietil na programovanie a algoritmické myslenie medzinárodný program Code Week, teda týždeň programovania. Hlavnou atrakciou bol projekt Ríša rozprávok. Pomocou gymnazistov si učebňa č. 112 opäť odela ozdobný šat a privítala malých programátorov podľa vopred zostaveného harmonogramu, aby sa mohli stať účastníkmi skutočného sviatku kódovania. Písali riadky kódu, programovali Blue Boty, nazreli do Obchodu rozprávok, či prešli po podzemnej chodbe ako krtkovia so zviazanými očami, usmerňujúc jeden druhého a, samozrejme, plniac rôzne výzvy. Vďaka usilovnosti našich gymnazistov nemohla chýbať ani „párty robotov“.

Foto: A. Hipiková

Foto: K. Bánfiová

Riaditeľka Základnej školy na Mederskej ceste v IV. obvode Budapešti Ilona Hamzová Szitová požiadala slovenčinárku a predsedníčku Slovenskej samosprávy Novej Pešti Enikő Óváriovú, aby usporiadala vyučovaciu hodinu o histórii, kultúre a tradíciách slovenskej národnosti žijúcej v Maďarsku. V inštitúcii kladú veľký dôraz na to, aby deti spoznali

kultúru a zvyky iných národov, považujú za dôležité rozvíjať tolerantné správanie voči iným už v detstve. E. Óváriová rozprávala deťom o tom, aké národnosti žijú v Maďarsku, o slovenských pltníkoch prichádzajúcich do Budapešti v 19. storočí, predstavila im svoje rodné mesto Slovenský Komlóš a premietla rozprávku Ako Kubko a Matko hrali na fujare.

Foto: Z. Xénia Szabová

Každoročný tábor Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku na zachovanie slovenských tanečných tradícií usporiadali v roku 2020 v Jači. Zúčastnilo sa na ňom dvadsaťpäť 12- až 14-ročných detí zo Slováckmi obývaných obcí, ktoré sa aspoň 2-3 roky aktívne venujú tancu. S deťmi – prevažne dievčatami – nacvičovali tance z Guty uznávaní učitelia ľudového tanca a choreografi z povodia Galgy Melinda a Szabolcs Szokolikovci, ktorí si vybudovali s účastníkmi tábora vynikajúce vzťahy. Skúšky spestril hudbou celoštátne uznávaný harmonikár Zsombor Herédi, ľudové piesne nacvičila s deťmi Guťanka žijúca v Jači, učiteľka Zuzana Bágyonová.

Foto: M. Fábíánová

Pre pandémiu koronavírusu bolo otáznе, či sa pošťaší dotiahnuť do konca nový projekt Zväzu Slovákov v Maďarsku Korene a konáre, do ktorého poslali deti vyše 180 prác. Jednou z odmien pre účastníkov bol tábor s totožným názvom. Mnohých odradila nepriaznivo sa vyvíjajúca pandemická situácia v krajine, ale našlo sa 29 odvážlivcov, ktorí sa nebojácne vydali na cestu naprieč celou krajinou, počas ktorej navštívili rôzne Slováckmi obývané lokality od hlavného mesta cez Dolnú zem až po Komárňansko-ostrihomskú župu. Sprevádzajúci učitelia sa postarali o absolútnu bezpečnosť: denne viackrát merali deťom teplotu, rozdávali rúška a dbali na častú dezinfekciu rúk.

Foto: (archív)

Na dvore békeščabianskej školy sa konala emotívna spomienková slávnosť. „Dnes zasadíme lipku na pamiatku našej milej kolegyně Gizely Apatóczkej, ktorá nás prednedávnom náhle opustila. Nádherné kvety a vôňa tohto stromu nám budú pripomínať Gizkinu nezabudnuteľnú osobnosť,“ povedala riaditeľka Edita Pečeňová. G. Apatóczka celý svoj profesionálny život zasvätila čabianskej slovenskej škole. Na mieste, kde kedysi rada sedávala, dnes stojí mladá lipa, dar vďačnej rodiny Vióóovcov.

Foto: (ar)

Od novembra 2020 prebiehalo vyučovanie na stredných a vysokých školách v Maďarsku prostredníctvom internetových sietí. Keďže počas núdzového stavu museli zatvoriť aj internáty, študenti našich dvoch dvojazyčných gymnázií, v Békešskej Čabe a v Budapešti (na snímke), sa vrátili do svojich domovov a odtiaľ sa zapojili do dištančnej výučby. Spolu so svojimi profesormi úspešne zvládli túto neľahkú úlohu.

Foto: B. Seljak

Vďaka podpore Úradu štátneho tajomníka pre cirkevné a národnostné vzťahy pôsobiaceho pri Úrade predsedu vlády Miklósa Soltésza a riaditeľa národnostného odboru Úradu štátneho tajomníka Richárda Tircsiho sa celoštátne stretnutie národnostnej mládeže uskutočnilo aj v roku 2020, a to opäť pri jazere Velence. Pre Organizáciu slovenskej mládeže v Maďarsku bolo stretnutie o to výnimočnejšie, že trojdňový program zorganizovali práve jej členovia pod vedením podpredsedu OSMM Benceho Püskiho. Napriek výnimočnej situácii na podujatie

prišlo vyše 45 mladých predstaviteľov siedmich národností – bulharskej, chorvátskej, nemeckej, poľskej, rumunskej, rusínskej a slovenskej. Na stretnutí sa zúčastnil aj parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku, prvý predseda OSMM Anton Paulik.

Foto: H. Sándorová

V tardošskej materskej škole Sedmokráska usporiadali v novembri tradičný slovenský týždeň. Bohatý program pre svojich zverencov pripravila národnostná učiteľka Helena Sándorová, ktorá okrem svojej vedie slovenské zamestnania v ďalších dvoch skupinách. Keďže pre prísne hygienické opatrenia nemohli vstúpiť do škôlky externí spoluorganizátori programov – členovia tanečného súboru Červený mramor, speváci zboru Gereče, či tety z Klubu dôchodcov, mala pani učiteľka tentoraz ťažšiu úlohu. Niektoré programy slovenského týždňa sa museli konať mimo priestorov materskej školy.

Foto: (archív)

Tretí ročník komunikačnej súťaže budapeštianskej slovenskej školy, ktorú vypisuje pre žiakov škôl, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet, sa pre pandemickú situáciu konal v dištančnej forme. Každý súťažiaci predvádzal svoje komunikačné schopnosti a vedomosti zo slovenčiny na diaľku, za pomoci počítača. Do súťaže sa zapojili siedmci a ôsmaci z Dabašu, Dunaedházu (na fotografii), Pišpeku a Santova. O ich úspešné vystupovanie sa zaslúžili učiteľka Eva Kollárová Karová, Judita Kostolányiová, Erika Zemenová Palečková, Monika Pellerová a Tomáš Nagy.

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti už vyše 25 rokov organizuje súťaž v prednese slovenskej poézie a prózy pre žiakov základných, stredných a vysokých škôl a dospelých. Pre pandémiu koronavírusu musela v roku 2020 usporiadať súťaž v online forme. Účastníci poslali prednesy na videonahrávke. Možno aj vďaka tomu sa rozšíril okruh recitátorov – prihlásili sa súťažiaci z Budapešti, Békešskej Čaby, Dabašu-Šáre, Jášču, Mlynkov, Nitry, Novej Huty, Nového Mesta pod Šiatrom a Pišpeku.

Foto: (ef)

Neobyčajný štvrtok priniesol piatokom a šiestakom v Jášči deň plný ochutnávok slovenských jedál. Od zvyčajných sa líšil tým, že ho strávili v Dome tradičnej ľudovej kultúry v Jášči. Usporiadanie Haluškového dňa podporila miestna slovenská samospráva, ktorá zabezpečila suroviny a pomohla pri príprave jedál. Hlavnou kuchárkou bola hosťujúca učiteľka Erika Farkašová, ktorá varila halušky podľa vlastného receptu.

Foto: E. Farkašová

Foto: H. Klagyiviková

V Základnej škole v Lucine usporiadali týždňový tematický tábor, ktorý si pod drobnohľad zobral na zvyky bohaté zimné obdobie. Keďže v škole je hodina slovenskej vzdelanosti integrovaná do iných hodín a vyučuje sa v tematických blokoch, nemuseli dlho rozmýšľať, ako zrealizovať sériu programov o jesenných a zimných zvykoch. Medzi každodenné činnosti zaradili nácvik tanca, učenie sa detských hier, súťaž v kreslení, vyrezávanie tekvic, ochutnávku tradičných lucinských závinov a langošov z tekvice, páranie peria, mrvenie kukurice, prípravu adventných vencov, pečenie vianočných oblátok, remeselnícke zamestnania a pod.

Foto: T. Nagy

Skôr ako sa zhoršila pandemická situácia 25 žiakov Slovenskej národnostnej základnej školy Františka Rákócziho II. v Dabaši-Sáre stihlo odcestovať do slovenského tábora, ktorý sa uskutočnil v okolí jazera Balaton. Žiaci sa zapojili do množstva programov. Zavítali o. i. do Ráckeve, Dunaföldvár, Balatongyöröku, Szigligetu, Keszthelyu, Kehidakustányu, Sümegu, Tapolce a do Kiskőrösu. Po výletoch čakali na nich hravé slovenské zamestnania.

V tieni pandémie uskutočnili v rámci XI. Slovenského národnostného týždňa, ktorý bol v roku 2020 o pár dní kratší, v Slovenskej národnostnej základnej škole Františka Rákócziho II. v Dabaši-Šáre také aktivity, ktoré aspoň trochu pripomínali programy doterajších mimoriadne úspešných národnostných týždňov. Nechýbali výstava kresieb najšikovnejších žiakov, nácvik tancov, sledovanie filmov v slovenčine, gastronomické aktivity, či športové súťaže. Samozrejme, vzhľadom na protipandemické opatrenia sa triedy zúčastňovali na týchto aktivitách oddelene.

Foto: T. Nagy

V Tardoši zavítal Mikuláš najprv do materskej školy. Čakali ho tam veselé, usmievavé tváričky. Deťúrence zvedavo pozerali, čože im doniesol. Pandémia koronavírusu však prepísala dlhoročné zvyky. Mikuláš odovzdal deťom darčeky vo dverách jednotlivých skupín. Obľúbené mikulášske popoludnie sa nekonalo ani v škole. Následne sa Mikuláš vybral po dedine. Rodičom už dopredu poslal prostredníctvom sociálnych sietí odkaz, aby sa so svojimi ratolesťami schádzali v skupinkách nanajvýš desiatí pri ceste od kostola po kultúrny dom. Na ulici bolo veselo, veď Mikulášovi deti recitovali básničky a spievali pesničky, za čo sa im ušlo dokopy 180 balíčkov.

Foto: T. Csabán

Foto: Cs. Mezeiová

Slovenská samospráva v Legínde robí všetko preto, aby aktivovala mládež a prehlbovala v nej národnostnú identitu. Preto všetkým deťom rozposlala obálku od Mikuláša, v ktorej ich poprosil, aby mu nakreslili a napísali slovenské vianočné veršičky. Samozrejme, nemuseli vymýšľať básne, pokojne ich mohli vyhľadať na internete a odpísať odtiaľ. Dôležité bolo, aby sa venovali slovenčine. Skoro všetci oslovení napokon poslali svoje výtvary. Deti, ktoré sa do Mikulášovej výzvy zapojili, dostali od neho odpoveď v podobe darčeka. Keďže aj on musel dodržať hygienické predpisy, deti za asistencie rodičov museli vyložiť vyčistené topánky k bráne.

Jedným z najočakávanejších a najmilších podujatí Slovenskej samosprávy XVII. obvodu Budapešti je oslava Mikuláša, ktorú však v roku 2020 tradičnou formou nemohla usporiadať. Napriek tomu nezabudla na malých i veľkých a Mikuláš chodil v Kerestúre po domoch. Členovia Detského tanečného súboru Fialka s rozžiarenými očami vítali uja v červenom plášti s pomocníkmi, ktorí ich prekvapili balíčkami plnými sladkostí a rôznych iných dobrôt.

Foto: R. Papová Polereczká

V Materskej škole Makovička v Dunaedháze opäť usporiadali slovenský národnostný deň, tentoraz v neprítomnosti rodičov a príbuzných detí. Hlavnou témou akcie bola cibuľa. Pri úlohách a hrách použili rôzne druhy cibule, ktoré si deti priniesli z domu. Pestrý program obsahoval pohybové aktivity, pečenie posúchov, remeselnícku dielňu i nácvik slovenského tanca.

Foto: E. Skrenyová

Akcia pod názvom Improvizácia v literatúre sa pod hlavičkou Slovenského divadla Vertigo a za podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí uskutočnila v novembri v sarvašskej slovenskej škole. Dielne improvizácie pre žiakov základnej školy viedla lektorka Monika Necpálová. „Účastníci s radosťou navštevovali každú dielňu improvizácie. Ich elán a úsmev bol dominantným znakom celého cyklu. Šikovnosť ôsmakov a ich ochotu vyskúšať si nové veci na pomedzí divadla a literatúry si budem dlho pamätať,“ konštatovala Monika Necpálová, ktorá spolupracuje so Slovenským divadlom Vertigo i školou v Sarvaši už niekoľko rokov.

Foto: M. Kmotriczová

Foto: (ar)

Pedagogický zbor Slovenskej národnostnej základnej školy v Mlynkoch vymyslel pre nižší stupeň súťaž v stavaní snehuliakov. Mohli sa na nej zúčastniť triedne kolektívy, jednotlivci i skupiny. Deti si dali záležať, na školskom dvore ihneď nastala trma-vrma a človek sa čochvíľa cítil ako na stavenisku. Po niekoľkých hodinách tvrdej práce začali vznikať skutočne majstrovské diela.

Budapeštianska slovenská škola nesedela na vavrínoch po posledných úspechoch, vďaka ktorým si rozšírila svoj elektronický park. Hneď ako sa jej naskytila príležitosť zapojila sa do ďalšej výzvy, aby si vylepšila meno medzi výchovno-vzdelávacími inštitúciami, ktoré hravo a úspešne vedú zapracovať novodobú techniku do svojho programu. Výsledkom účasti v Programe putovných robotov Abacusano bolo „nasťahovanie“ nových robotov do školy na niekoľko týždňov. Vznikali naozajstné robotické majstrovské diela.

Foto: A. Hipiková

Foto: M. Melegová

Tradičným podujatím Slovenskej školy v Slovenskom Komlóši je Mesiac slovenskej kultúry. V školskom roku 2020/2021 bol súčasťou projektu Erasmus pod titulom „Pátranie po spoločnej minulosti“. Žiaľ, pandemická situácia nedovolila realizáciu programov v pôvodne plánovanej forme. Súťaže pre žiakov prebiehali bez prítomnosti hostí a rodičov. Napriek tomu sa deti nižšieho stupňa poctivo pripravovali na súťaž v prednese slovenských ľudových piesní, kým žiaci vyšších ročníkov sa zúčastnili na vlastivednom kvíze. Do tohto programu sa online zapojili aj partneri zo Základnej školy v Jelšave. Pomocou internetu deti prekonalí prekážky vyplývajúce z koronavírusu i štátne hranice. Tiež prostredníctvom komunikačných prostriedkov uskutočnili spoločné online vyučovacie hodiny, na ktorých predstavili svoje tradície.

Foto: (ar)

Slovenská národnostná základná škola v Mlynkoch usporiadala v predposledný fašiangový týždeň sériu podujatí so snahou zbaviť sa všetkej ľarchy, ktorá v predchádzajúcich mesiacoch doľahla na učiteľov, rodičov i deti. Pedagogický zbor, samozrejme, dodržal všetky protipandemické opatrenia a preto sa rozhodol, že maškarné plesy budú prebiehať izolovane v jednotlivých triedach. Tieto predpoludnia neboli len o jedení a prehliadke masiek, ale aj o zábave. Kreatívni triedni učitelia vymysleli pre žiakov rôzne hry.

Keďže v máji sa nemohlo uskutočniť stretnutie detí slovenskej národnosti Novohradské lipky a pre druhú vlnu pandémie nevyšiel ani jesenný náhradný termín, napokon sa uskutočnilo digitálne. Školy zaslali súťažné práce, napríklad Alkárčania poslali video o ich oblasťnom dome (na snímke), ktoré bolo nakrútené formou kvízu. Boli nahrávky, na ktorých deti spievali, tancovali alebo predstavili svoje kroje. Novohradské lipky aspoň takto zbližili hŕstku slovenských materských a základných škôl regiónu.

Foto: (archív)

Maďarsko-slovenská dvojjazyčná národnostná základná škola a internát v Novom Meste pod Šiatrom zorganizovala v januári netradičný lyžiarsky kurz. 23 žiakov, ktorí sa prihlásili medzi prvými, mohlo stráviť tri dni v dobrodružnom parku Zemplín v Novom Meste pod Šiatrom. Ten zasnežili technickým snehom iba niekoľko dní pred vyhlásením kurzu. Nadšení lyžiari sa preto mohli cítiť naozaj výnimočne. V čase, keď sa už takmer všetci vzdali obľúbených zimných športov, veď pre obmedzenia museli ožlieť i predtým pravidelné piatkové korčuľovania, tri krásne dopoludnia strávené lyžovaním mohli žiaci považovať za naozaj nečakaný dar.

Foto: J. Kucziková

Foto: (a)

Neustupujúca hrozba koronavírusu opäť postavila učiteľský zbor novomestskej základnej školy pred rozhodnutie, či usporiadať fašiangovú zábavu alebo nie. Našiel však kompromis a odpovedal „áno“ na iniciatívu študentskej samosprávy. „Nie“ však dostala tradičná forma veľkej maškarenej zábavy, ktorú nahradili individuálne programy na úrovni tried. Napriek tomu malo podujatie veľký úspech. Triedy sa dobre bavili možno aj vďaka sprievodným programom, ako bola mačka vo vreci, súťaž o najkrajšiu nástenku alebo tanečná súťaž. Bola aj ochutnávka šišiek, zákuskov a palacinek.

„Tu je zima, tu je zima, pochovajme ju, kým žije!“ Tieto slová skandovali v školskej záhrade žiaci 4.B triedy sarvašskej slovenskej školy. Dievčatá niesli Zimu – Morenu, ostatní mali rôzne hudobné nástroje, ktorými robili čo najväčší hluk, aby naznačili pani Zime, že je čas odísť. Oživenie zvyku na mimoriadnej hodine slovenskej vzdelanosti organizovali učiteľky Eva Kertiová a Margita Kmotriczová, aby ukázali žiakom, aké boli fašiangové zvyky v minulosti. Deti prejavili o pálenie Moreny veľký záujem. Oheň ich tak zaujal, že občas zabudli aj spievať.

Foto: M. Kmotriczová

Foto: M. Hrušková Molnárová

Žiaci sarvašskej školy sa v jeden fašiangový deň hneď ráno prezliekli do masiek. Zahanbiť sa nedali ani učitelia a tak sa priestory školy zaplnili rôznymi zvieratami, strigami, ježibabami, čarodějnicami, či inými zaujímavými maskami. Na prvé tri vyučovacie hodiny pripravili učitelia pre svojich žiakov aktivity v triedach – či už hry, hlavolamy, piesne, hádanky, pohybové cvičenia. Medzitým porota navštevovala jednotlivé triedy, hodnotila masky a rozdeľovala kupóny na tombolu. Na fašiangovú zábavu zavítal aj televízny štáb, ktorý zaznamenal celý jej priebeh.

Ani Slovenská národnostná základná škola Kolomana Mikszátha v Níži pre pandémiu koronavírusu nemohla usporiadať tradičný fašiangový bál. Keďže toto podujatie je jedno z najobľúbenejších medzi deťmi i rodičmi, pedagogický zbor musel vymyslieť inú alternatívu. Žiacka rada napokon navrhla, aby namiesto obvyklej zábavy vypísali výzvu pre deti. 12. februára sa všetci mohli obliecť do masiek a byť v nich celý deň v škole. Najmä žiaci nižšieho stupňa boli nadšení, možnosť využili takmer všetci, ale aj medzi žiakmi vyššieho stupňa sa našli oduševnenci. Najväčším prekvapením však bolo, že aj učitelia a nepedagogickí pracovníci školy sa ukázali v maskách.

Foto: T. Pazsitná

Foto: M. Kmoticzová

Jar je jedným z najobľúbenejších období v živote záhradkárov, lebo práca vonku na slnku je zábavná. Žiaci Slovenskej základnej školy v Sarvaši, presnejšie chlapci 7.C triedy, si vyskúšali, aká ťažká práca je zasadiť ovocné stromy a kríky. Obohatili školskú záhradu o višne, slivky, ríbezle a figovníky. Potom obrezali dule, aby na nich bolo čím viac plodov. Na záver vysadili aj bylinky, vytvorili im záhon vedľa jarných kvetov. Mäta, rozmarín, tymian a bazalka dostali novú „ríšu“, aby z nich v lete mohli robiť osviežujúce nápoje a dochucovať nimi jedlá.

Katedra slovakistiky ELTE vzhľadom na epidemiologické nariadenia sa rozhodla usporiadať online dvojjazyčnú videokonferenciu, aby poskytla záujemcom informácie o rôznych formách štúdia, učebných metódach, slovenských seminároch, ale aj o dištančnej výučbe. Do SlovaKonferencie sa zapojili aj študenti rôznych ročníkov, ktorí v krátkosti zhrnuli, prečo sa rozhodli študovať práve na ELTE, aké sú ich súčasné jazykové znalosti a aké sú výhody štúdia slovenčiny v Maďarsku.

Foto: (kan)

Foto: (archív)

Celoštátne študentské vedecké konferencie (ČŠVK) sa organizujú v Maďarsku od roku 1951 každý druhý rok, ich poslaním je vytvoriť vhodné prostredie na prezentáciu výsledkov vedeckej činnosti, zvýšiť jej úroveň, zvýrazniť a oceniť nadpriemerných študentov. V poradí 35. ČŠVK zmobilizovala 5206 študentov. V kategórii Etnografia – folklór pred štvorčlenou porotou predstavil svoju štúdiu aj Dominik Volter (na fotografii). Jeho práca s názvom Archaické modlitby Slovákov v Pišpeku vychádza z etnografickej zbierkovej práce o ľudovej religiozite uskutočnenej v rokoch 2016 až 2020 a priniesla mu 1. miesto v kategórii.

Slovenská samospráva v Leginde v marci vyhlásila Veľkonočnú súťaž pre deti a dospelých v troch kategóriách. Zúčastníci sa mohli kreatívne vyžiť v maľovaní, prekladaní alebo recitovaní slovenských veľkonočných básní a vo výrobe veľkonočných ozdôb. Malá novohradská obec síce nemá základnú školu, avšak deti, ba aj celé rodiny sa veľmi radi zapájajú do týchto akcií. Na Veľkonočnej súťaži sa zúčastnilo vyše 70 ľudí.

Foto: Cs. Mezeiová

Foto: K. Hédiová

Slovenská národnostná škola Lajosa Feketeho v Tardoši vyhrala súbeh „Robotika pre nadaných malých i veľkých“, vďaka čomu sa mohol uskutočniť netradičný školský záujmový krúžok. Zamestnania viedla učiteľka Katarína Hédiová. Ich cieľom bolo zaviesť mladých záujemcov o informatiku a talentovaných žiakov školy do tajov robotiky.

Foto: M. Fábriová

Foto: (kan)

Rovnako ako v roku 2020 sa aj vlni konali maturitné skúšky v prísnom súlade s epidemiologickými opatreniami, tentoraz za účasti viac ako 111 tisíc maturantov, ktorých skúšky dospelosti sa začali tradične písomnou skúškou z maďarského jazyka a literatúry 3. mája. Medzi nimi boli aj študenti našich dvoch gymnázií, ktoré prevádzkuje Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku – v Békešskej Čabe a v Budapešti. Oni skladali 10. mája aj skúšky zo slovenského jazyka a literatúry.

Foto: E. Skrenyová

V tomto roku sa Materská škola Makovička v Dunaedháze po prvýkrát zapojila do iniciatívy s názvom Jeden deň v kroji. Keďže tentoraz pripadol deň na sobotu, v materskej škole sa do krásnych miestnych krojov odeli v piatok. Škôlkari sa mohli tešiť aj na netradičné zamestnania a na školu tanca.

Foto: (ar)

Posledný májový deň bol v Slovenskej národnostnej základnej škole v Mlynkoch veselý. Tunajší pedagogický zbor sa rozhodol osláviť Deň detí prekážkovými pretekmi. Žiaci si vyskúšali svoju zručnosť v stavaní hrádze a v skladaní papierovej lode, chuťové bunky preskúšali v ochutnávaní rôznych nápojov a pamäť v učení sa slovenských a maďarských básní. Na zastávkach ich čakali aj šikovnostné zadania: triafanie do cieľa, lezenie po lane, hľadanie vlajok či chodenie v labyrinte.

Slovenská samospráva v Horných Peťanoch usporiadala Deň detí 5. júna. Podujatie sa vždy tešilo veľkej obľube a nebolo to inak ani teraz. Ľudia sa na športovom ihrisku začali zhromažďovať už krátko po deviatej, kde ich čakal pestrý program: zumba, policajný pes Fantóm, prehliadka hasičského i policajného auta a rôzne súťaže v zručnosti.

Foto: (ar)

Foto: J. Pitoňák

Obec Čabasabadi druhú júnovú sobotu privítala okolo 150 účastníkov osláv Dňa detí. Vďaka uvoľneniu protipandemických opatrení konečne po dvoch rokoch mohlo prísť na toto obľúbené podujatie okrem miestnych detí aj 70 žiakov békeščabianskej slovenskej školy, pričom mnohí sa dostavili v sprievode rodičov.

Začiatkom leta sa na Erdősovom majeri pri Pilíšskej Čabe, neďaleko Garančského jazera, uskutočnil prvý pilíšsky festival určený deťom z okolitých slovenských obcí. Organizátori pripravili pre ne bohatý program, ktorý pozostával z jazdy na koni, výskúšania si života v obrovskej bubline, atrakcií lunaparku a koncertu slovenskej ľudovej hudby.

Foto: M. Demjénová

Deti 3. a 4. triedy Základnej školy Móra Jókaiho v Tatabáni-Bánhide v máji navštívili expozíciu bánhidskej národopisnej zbierky, kde ich s radosťou privítala predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Anna Mazalinová. V múzeu im premietli film o slovenských fašiangových zvykoch v Bánhide, oboznámili ich s miestnym ľudovým krojom a predmetmi, ktoré používali ich predkovia v baníctve alebo v každodennom živote.

Foto: B. Bertók

V obidvoch triedach štvrtých ročníkov slovenskej školy v Sarvaši sa v období od 24. mája do 4. júna realizoval projekt Medardove kvapky. Žiaci s pedagógmi začali pátrať po stopách vody. Projekt sa prelínal so všetkými vyučovacími predmetmi. Väčšina aktivít sa uskutočnila mimo priestorov školy, čo poskytlo možnosť využiť svoje vedomosti aj tým žiakom, ktorí sa v školskom prostredí až tak veľmi neprejavujú.

Foto: M. Hrušková Molnárová

Foto: Z. Benková

Študenti čabianskeho slovenského gymnázia 16. júna prevzali z rúk predsedníčky maturitnej komisie Moniky Szabovej maturitné vysvedčenia. Mali za sebou zložitú obdobia, ktoré ich obralo o mnohé radosti študentského života, a pred sebou novú etapu. Z rozlúčkovej slávnosti si odniesli tradičnú kapsičku, v ktorej je ukrytá nielen almužna a fotografia, ale oveľa viac – znalosť slovenského jazyka a úcta k slovenským tradíciám.

Foto: J. Pitoňák

Koniec školského roka sa na Slovenskom gymnáziu, základnej škole, materskej škole a žiackom domove v Békešskej Čabe niesol vďaka uvoľneniu protipandemických opatrení v športovom, kultúrnom, pracovnom i spoločenskom duchu. Poslednému zvoneniu pre terajších ôsmakov predchádzal v záverečnom týždni Deň detí a zdravia. Vysvedčenia si žiaci slávnostne, hoci v komornejšej atmosfére prevzali v triedach, len ôsmaci počas záverečnej slávnosti na školskom dvore, na ktorej sa zúčastnil len úzky okruh ľudí.

Vo Veľkom Bánhedeši sa čo najvytrvalejšie snažia chrániť dedičstvo slovenských predkov. Robia to pod záštitou Verejnoprospešného spolku na zachovanie slovenských tradícií vo Veľkom Bánhedeši, ktorý tvorí viacero kolektívov. Jedným z nich je Detská gitarová skupina, ktorá mala v posledný júnový týždeň v Dome ňaničky Žofky gitarový tábor. Nové melódie a techniky ich učil gitarista Kálmán Juhász z Čorváša.

Foto: (tre)

Slovenská samospráva Bošodsko-abovsko-zemplínskej župy a Slovenská samospráva v Novom Meste pod Šiatrom s finančnou podporou maďarskej vlády sa postarali o príjemný štart letných prázdnin pre žiakov učiacich sa slovenský jazyk na Zemplíne. Usporiadali pre nich dva tábory: prvý pre žiakov nižšieho stupňa mal názov Hrajme sa po slovensky a druhý pre vyšší stupeň pomenovali Slovenský jazyk aj mimo školy.

Foto: J. Kucziková

Foto: Z. Pavelcová

Literárna súťaž Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko vlni dôstojne uzavrela svoj 29. ročník. V tomto roku do kategórie Slovákov žijúcich v zahraničí prišlo čosi viac ako 50 prác zo štyroch krajín sveta: z Chorvátska, Maďarska, Srbska a Ukrajiny. Hlavné ceny poputovali do Srbska. Mladí krajanovia z Maďarska získali tri čestné uznania. Porota ocenila prácu Kataríny Kormošovej z Mlynkov a Zorky Farkašovej a Bernadety Gulyásovej z Békešskej Čaby.

Foto: M. Dekrétová

Prázdniny detí z Kondoroša, ako zvyčajne, sa aj teraz začali slovenským táborom. V oblastnom dome ich privítala predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Judita Krajčoviczová. Počas tábora sa mladí účastníci dozvedeli veľa zaujímavosti o slovenskej minulosti Kondoroša a zavítali aj do Békešskej Čaby a do Slovenského Komlóša.

Počas horúčavy, keď je vonku okolo 40 stupňov, chceme oddychovať v chladnej izbe, alebo ísť na kúpalisko. Inak si to myslia Kétšoprončania, ktorí nepretržite pracujú na tom, aby odovzdávali dolnozemsú slovenskú kultúru mladým. Preto Slovenská samospráva obce Kétšopron pod vedením Eriky Tóthovej zorganizovala v júli tábor pre citarový súbor Zornička. Počas troch dní deti každé predpoludnie nacvičovali a popoludní sa zapájali do remeselníckych aktivít.

Foto: (bpl)

Slovenská samospráva XVII. obvodu Budapešti a Spolok na zachovanie ľudových tradícií v Rákošskej doline zorganizovali v priestoroch Základnej umeleckej školy Bélu Bartóka letný tábor zameraný na slovenskú národnostnú tematiku. Do týždňového tábora sa prihlásilo 30 detí vo veku od 4 do 16 rokov.

Foto: B. Bertók

Foto: J. Červenák

Slovenské organizácie v Poľnom Berinčoku sa rozhodli, že tento leta po štvrtý raz usporiadajú detský jazykový a hudobný tábor doplnený o slovenskú vzdelanosť. Krátko po vyhlásení výzvy sa zaplnili všetky miesta, záujem prekonal možnosti. Slovenský jazyk priblížili deťom učitelia, ktorí učia slovenčinu aj v škole.

Školské brány sa síce cez leto zatvoria na viac ako dva mesiace, ale výchovno-vzdelávacie inštitúcie neprestanú fungovať. Začína sa totiž obdobie táborov. Vedenie Slovenskej národnostnej základnej školy v Mlynkoch zorganizovalo pre žiakov nižšieho stupňa slovenský vlastivedno-športový tábor. Viac ako 20 detí sa jeden týždeň oboznamovalo s históriou obce a jej okolím, zdokonaľovalo sa v slovenskom jazyku a športovalo.

Foto: M. Papučková

Foto: L. Faludi

Slovenská samospráva v Sudiciach usporiadala týždňový slovenský tábor. Na šiestom ročníku sa zúčastnilo 25 žiakov miestnej základnej školy, ktorých rodiny podporujú zachovávanie slovenských národnostných tradícií a zvykov. Pri organizovaní programov a plnení sprievodných úloh im pomáhali členovia a podporovatelia slovenského voleného zboru.

Pre žiakov Slovenskej základnej školy v Sarvaši je rok čo rok zaujímavý týždeň, keď sa koná slovenský národopisný tábor. Aj v tomto roku čakal účastníkov bohatý a pestrý program. Programy boli zamerané na zachovávanie slovenského jazyka, slovenských zvykov a tradícií, respektíve na hodnoty našej zeme.

Foto: P. Kunovac

Spev – hlavne z Tranoscia – je jedným z najznámejších kultúrnych symbolov dolnozemskej Slovákov. V Békešskej Čabe sa Tranoscus ešte používa na nedeľňajších slovenských bohoslužbách. Predseda Slovenskej samosprávy v Békešskej Čabe Ondrej Kiszely so svojím tímom sa preto rozhodol zorganizovať tábor pre mladých, zameraný na tento tradičný evanjelický spevník.

Foto: (a)

Foto: (ef)

Ostrov Brač má pre Slovákov zvláštny význam, keďže tu na prelome 19. a 20. storočia pôsobil spisovateľ Martin Kukučín, ktorý mal v dedine Selca lekársku ordináciu. Po jeho stopách sa vybrali do Chorvátska poslanci Slovenskej samosprávy XIII. obvodu Budapešti pod vedením predsedníčky Zuzany Hollósyovej a štipendisti Juraja Bielika.

Foto: B. Bertók

Slovenská samospráva vo Veľkej Tarči usporiadala na miestnom športovom ihrisku tradičný slovenský tábor. Počas dvoch týždňov sa popri iných aktivitách deti hravou formou oboznamovali so slovenským jazykom.

Foto: Cs. Mezeiová

Posledný júlový týždeň Slovenská samospráva v Legínde usporiadala pre nižší stupeň slovenských základných škôl družinový tábor v miestnom kultúrnom dome a na jeho nádvorí. Vlaňajší trojdňový slovenský tábor bol zameraný na farby, tentoraz si organizátor vybral svet čarodejníkov. Od pondelka do piatka sa približne 30 detí oboznamovalo s magickým svetom kúzelníkov, čarodejníkov a bosoriek.

Priateľské styky medzi Jelkou na Slovensku a Ďurkou sa tradujú niekoľko desaťročí. Obyvatelia oboch obcí sa dva-tri razy ročne vzájomne navštevujú. Doposiaľ sa stretávali väčšinou na jednodňových podujatiach. Vlaňajší rok bol výnimočný v tom, že z Ďurky navštívilo sesterskú obec aj 12 detí, ktoré prežili na Slovensku nezabudnuteľných 5 dní.

Foto: J. Bátyiová Nyemeczová

Pred dvoma rokmi založená Slovenská samospráva v Ostrihome-Huti sa rozhodla, že posledný letný mesiac uskutoční pre deti svojich aktivistov týždňový družinový tábor. Keďže v prímestskej časti mesta funguje len materská škola, za hlavný cieľ si zvolila poskytnúť deťom príležitosť zdokonaľiť sa v slovenskom jazyku, posilniť v nich národnostnú identitu a prehĺbiť vzťah s ostatnými slovenskými komunitami v okolí.

Foto: (ar)

Foto: M. Ivaničová Hudeczová

Toto leto mamovke, ako sa raz na folklórnom festivale nazvali tety zo Slováckmi obývanej obce Banka, ktoré ešte uchovávajú miestne zvyky, niekoľkokrát privítali táboriace deti zo škôl okolitých obcí. Na tieto zamestnania si pripravili dva tematické programy, ktoré prebiehali v miestnosti slovenského klubu a v chládku bielych altánkov na dvore. Cieľom trojdňových zamestnaní bolo predstaviť a odovzdať slovenské ľudové tradície mladým.

Foto: (ar)

Slovenská samospráva v Legínde sa pre nepredvídateľnú pandemickú situáciu rozhodla presunúť oslavu Dňa detí na leto. V obci sa táto udalosť teší mimoriadnej obľube. Poldňovú akciu si užili deti i odhodlanejší dospelí. Tentoraz organizátor pre nich pripravil športové a sladké prekvapenia.

Foto: S. Nagyová

Zopár žiakov a traja sprevádzajúci učitelia Slovenskej národnostnej základnej školy Kálmána Mikszátha v Níži sa v auguste zúčastnili slovenského národopisného tábora. Cieľom ich cesty bolo Nové Mesto pod Šiatrom a jeho okolie. Účastníci tábora spoznali miestne pamätihodnosti, s ktorými sa deti už teoreticky stretli na hodinách slovenskej vzdelanosti.

Foto: Cs. Rászosková

Tento rok už po šiestykrát zorganizovala Slovenská samospráva v Čuvári slovenský tábor, ktorého prvoradým cieľom bolo uchovanie tradícií z povodia Galgy a ich odovzdanie mladej generácii. Keďže účastníci počas školského roka nemali možnosť byť spolu, tábor bol dôležitý aj z hľadiska medziludských vzťahov.

Foto: E. Kollárová Karová

Na jeden letný týždeň sa dvor Slovenskej národnostnej školy v Dunaedháze opäť zaplnil štebotajúcimi hlasmi a veselosťou. Z detí, ktoré si obľúbili slovenský jazyk, sa 18 mohlo zúčastniť tábora, ktorého cieľom bolo rozšíriť ich základnú slovnú zásobu, ako aj používať slovenský jazyk v každodennom živote. Pedagógovia pre ne vymysleli na každý deň zaujímavé a osočné témy.

Foto: Vertigo

Začiatkom augusta sa v matranskej dedinke Alkár uskutočnil tradičný divadelný tábor Slovenského divadla Vertigo. Tridsať žiakov základných škôl v Békešskej Čabe, Budapešti, Čemerí, Kétšoproni, Sarvaši a Slovenskom Komlóši sa spolu so svojimi pedagógmi a lektormi počas týždňa venovalo predovšetkým skúškam predstavení, ale, samozrejme, aj voľnočasovým hrám, podnikalo výlety do okolia a exkurziu do neďalekého Jágru. V tábore vzniklo predstavenie Havraní kameň, ktorého text napísala a hru režírovala Margita Garajszká podľa povesti o hrade Hollókő. Predstavenie Tri dary na motívy rómskej rozprávky O troch urmách prepracoval, režíroval a texty piesní napísal Peter Hudák. Pri oboch predstaveniach hudobne spolupracoval prof. Belo Felix a zapojili sa Zoltán Havas a Nelli Soltiová.

Foto: (et)

Niekoľkí žiaci piatich slovenských škôl v Maďarsku prevádzkovaných CSSM a základnej školy Slovenskej samosprávy v Niži odcestovali do najvyššie položenej školy v Maďarsku, do Alkáru, ktorú tiež prevádzkuje miestny slovenský volený zbor. Spolu so svojimi pedagógmi, riaditeľkami a niekoľkými rodičmi v spoločnosti predsedníčky CSSM Alžbety Hollerovej Račkovej, parlamentného hovorca Slovákov v Maďarsku Antona Paulika a štátneho tajomníka Úradu predsedu vlády pre cirkevné a národnostné vzťahy Miklósa Soltésza slávnostne otvorili nový školský rok.

Foto: (ar)

Začiatok školského roka je pre mnohých stresujúci. Veľkým plusom v rodinnom rozpočte je, že mnohé samosprávy v Maďarsku v tomto období poskytujú rodinám materiálnu pomoc, teda rozdávať balíčky so školskými potrebami. Odovzdávanie balíčkov Slovenská samospráva v Horných Peňanoch už 6 rokov spája s podujatím Škola volá. Ide o veselé popoludnie, na ktorom každý dostane prisľúbenú odmenu.

Sarvašská slovenská základná škola opäť otvorila svoje brány a privítala na svojej pôde žiakov. Slávnostné otvorenie školského roka 2021/2022 sa konalo v aule školy, kde sa zhromaždili najmladší a najstarší žiaci. Ostatní mali možnosť sledovať otváraciu slávnosť prostredníctvom školského rozhlasu vo svojich triedach.

Foto: M. Hrušková-Molnárová

Foto: M. Ivaničová Hudeczová

Začiatok septembra a tým aj školského roka je na sarvašskej slovenskej škole neodmysliteľne spojený s varením slivkového lekváru. Tieto dni sa konali pod taktovkou Pavleho Kunovaca, Henrika Osztrólczkého a skúsených členov Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernost', ktorí pozorne dohliadali na prácu dospelých i detí. Akciu podporila aj Slovenská samospráva mesta Sarvaš.

Foto: R. Farkasová-Huszková

Kultúrny spolok Slniečnica a Základná umelecká škola Levendula v Dunaedháze zorganizovali na dvore slovenskej národnostnej školy tanečný program pre žiakov inštitúcie. Členovia hudobnej skupiny Kóborzengő pod vedením Kláry Erdélyiovej Molnárovej okrem sprevádzania tanečníkov predstavili deťom aj rôzne hudobné nástroje.

V konferenčnej sále Doškoolovacieho a rehabilitačného centra Nápravnovo-výchovných zariadení v Mlynkoch sa v polovici septembra konala konferencia s názvom Maďari po slovensky. Konferencia o dvojazyčnosti sa týkala vyučovania slovenského jazyka na základných školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku a na dvojazyčných alebo národnostných školách v Maďarsku.

Foto: (fuhl)

O KOMLÓŠSKOM „VYNÁLEZCOVI“

Univerzálny génius svojej doby **Leonardo da Vinci** (1452 – 1519) okrem iného navrhol a zostrojil viacero nadčasových technických strojov a prístrojov. Medzi iným aj *samohybný vozík „automobil“ poháňaný stočenými pružinami*. V Slovenskom Komlóši a medzi presídlencami na Slovensku sa traduje rozprávanie o mechanikovi-samoukovi, vynálezcovi **Macovi Šemetkovi**. Nevedno, či sa inšpiroval da Vinciho konštrukciou, ale legenda rozpráva toto:

– Maco Šemetka nebol žiadny mechanik, len jednoduchý sedliak. I napriek tomu vymýšľal rôzne stroje. Podľa spomienok tých, ktorí to videli, skonštruoval samohybný voz, ktorého chybou bolo len to, že sa polámal hneď pri skúšobných jazdách. Pohonnou silou boli perá, zostrojené z pílkových listov. Poskupoval všetky pílkové perá po obchodoch, veď potreboval 60 metrov dlhé pero. Podľa toho, čo sa hovorilo, voz už predtým prekonal asi šesťkilometrovú cestu *ta a späť*. Mal len jednu vadu, že sa musel dosť často natahovať. Pokusy vykonával v noci, aby ho videlo čo najme-

nej ľudí. Pri jednej skúšobnej jazde vbehol do zhrabkového stohu tak, že ho museli vyhrabávať spod prevrhnutého a zlámaného voza. Ďalší pokus o zdokonalenie tohto samochodu prekazila jeho žena Mara, ktorá mu zakázala opraviť zlámaný voz.

Bližší technický popis vozidla rozprávanie nezachytilo, ale zachovalo sa príslovie, ktoré si vnímaví Komlóšania vygenerovali z príbehu a používali ho pri obdobných životných situáciách ako výstrahu: – *Nevybehni na to ako Šemetka na zhrabke!*

V matrikách evanjelickej cirkvi v Slovenskom Komlóši sa rod Šemetka po prvýkrát spomína v matrike krstov v roku 1785 zápisom krstu **Jána Šemetku** (otec **Juraj**, matka **Mária**). Celkom sa k tomuto priezvisku viaže viac ako 170 záznamov. Posledné záznamy sú zachytene zo šesťdesiatych rokov 20. storočia. K menu **Matej Šemetka** (*Maco Šemetka*) sa viaže 6 zápisov.

Zdroj: Databáza údajov z publikácie *Juraja Hovorku a kol. Matrika Slovenského Komlóša*.

NAŠE ŠKOLY

Slovenské gymnázium, základná škola, materská škola a žiacky domov v Békešskej Čabe

Už tretí rok sa v *Slovenskom gymnázii, základnej škole, materskej škole a žiackom domove v Békešskej Čabe* začína školský rok netradične. 1. september sa nenesie v znamení otváracieho ceremoniálu a nie je potrebné ani slávnostné oblečenie. Pedagógovia školy chcú, aby prvé hodiny prebiehali hravou formou, aby sa deti naladili na školu. Preto pre ne s pomocou *Spolku na zachovanie tradícií Boglárka* zorganizovali zážitkový deň. Pre žiakov nižších ročníkov pripravili tridsať druhov zaujímavých, pestrých a tvorivých ľudových hier, na ktorých po zadaní úloh mali prváci pracovať s rodičmi a žiaci z ostatných ročníkov vo dvojici. Nechýbali ani remeselné úlohy, či úlohy rozvíjajúce zručnosť, rýchlosť, logiku a upútavajúce pozornosť. Po dokončení úloh všetci žiaci dostali medaily. Tento rok navštevuje výchovno-vzdelávaciu inštitúciu celkove 378 žiakov, z toho je v základnej škole 26 prvákov a do lavíc slovenského gymnázia zasadlo 18 študentov. Druhý piatok tohto školského roka bol veľkým prekvapením aj pre škôlkarov a žiakov niž-

ších ročníkov. Do školy zavítalo *Bábkové divadlo Slniečko z Piešťan*. Pán Kazík sa hravou formou snažil vysvetliť deťom, aký dôležitý je selektívny zber odpadu. Veselé, chytľavé pesničky deti s radosťou spievali a s radosťou sa zapojili aj do interaktívnych úloh. Okrem toho sa škola tradične každý rok zapája do iniciatív, akými sú *Deň maďarskej ľudovej rozprávky*, ktorý sa koná 30. septembra. V tento deň v škole štvrtáčky *Petra Kováčsová, Emma Új-Magová* a *Maja Vassová* navštívili žiakov nižších ročníkov a

po tom, ako sa s nimi porozprávali o ľudových rozprávkach, ich pôvode, charaktere, im prečítali úryvky z rozprávok. Ale v škole si pripomenuli aj *Deň hudby* prostredníctvom koncertu formácie *Jeden smer*. Šiestačka **Lili Jancsová** sa 26. septembra zúčastnila v Budapešti na súťaži o svetový pohár v kickboxe, z ktorej

si jej tím odniesol dve zlaté a jednu striebornú medailu. Samozrejme, aj békeščiabianski žiaci využili možnosť zúčastniť sa v škole v prírode *Poznaj svoje korene* na Slovensku, v lone Nízkyh Tatier. Školu úspešne reprezentovali v regionálnom a celoštátnom kole súťaže *Slovenské spievanky a veršovačky*.

Materská škola, základná škola, gymnázium a internát s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti

V *budapeštianskej slovenskej škole* v školskom roku 2021/2022 materskú školu navštevuje 44 detí, základnú školu 106 žiakov, gymnázium 81 študentov a na internáte býva 110 osôb. Úspešný jazykový prípravný nultý ročník začalo 16 študentov. Aj vďaka nultému ročníku 9. triedu navštevuje 20 študentov. Žiaci základnej školy zo svojimi mentormi sa každoročne úspešne zapájajú do „Programu pre nadaných“ Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku. Vo vedení školy nastali personálne zmeny: zástup-

com riaditeľky pre základnú školu sa stal **Peter Pečeňa** a pre materskú školu a gymnázium **Angela Hipiková**, vedúcou internátu zostala **Olga Pauliková Szincsovová**. Vďaka vytrvalej práci pedagógov v písaní žiadostí o granty a dobrým stykom s okolitými slovenskými a obvodnými samosprávami sa jedinej bázovej viacúčelovej inštitúcii zo slovenských škôl v Maďarsku podarilo v pandemickom období zariadiť učebňu slovenskej vlastivedy, zakúpiť interaktívne tabule, rozšíriť robotický a informatický park, ako aj zaobstaráť do školskej knižnice novú slovenskú beletriu a CD nosiče. Škola pravidelne uskutočňuje vnútorné doškolovanie. Pedagógovia si medzi sebou zdieľajú skúsenosti a podľa doterajších odoziev si vzájomne uľahčujú prácu. Mnohí učitelia vypracovali nové učebné materiály v slovenčine, ktoré si ihneď našli svojich priaznivcov v triedach. Budapeštianska slovenská škola je chýrna pestrou ponukou programov. Vedenie spolu s pedagogickým zborom sa rozhodlo, že zavedie aj nové. V rámci *Meet*

and Code sú to programy ako *Budem pilotom dronu*, *Týždeň kódovania*, *Spolu za zajtrajšok*, ale stály priestor má aj *Slovenský národnostný týždeň*, *Hodina šťastia* a *V4 Mladý podnikavec*. V školskom roku

2021/2022 po obnove hygienických blokov, vchodových dverí, vonkajšej fasády a frontálnej steny budovy, vďaka podpore Úradu vlády bude prebiehať II. etapa výmeny 30-ročných okien.

Maďarsko-slovenská dvojjazyčná národnostná základná škola a internát v Novom Meste pod Šiatrom

Výchovno-vzdelávacia inštitúcia otvorila školský rok 2021/2022 so 149 žiakmi, pričom chvályhodný je počet prvákov, ktorých je 23. Napriek ťažkostiam z opätovnej vlny koronavírusu trom ôsmakom sa podarilo zložiť *jazykovú skúšku* na úrovni stredného stupňa. Deti sa úspešne zapojili do viacerých súťaží. V súťaži *Korene a konáre* žiačka 5. ročníka získala mimoriadnu cenu za svoju výtvarnú prácu, v prednese slovenskej poézie a prózy, organizovanej *Slovenskou samosprávou XIII. obvodu* v Budapešti, v druhej a v tretej kategórii obsadili dve 1. miesta. Na *Čitateľskom maratóne* žiačka 5. triedy prečítala 183 slov za minútu, čím vytvorila nový rekord. Piataci a šiestaci sa zapojili aj do súťaží *Rozprávky z celého sveta* a *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*. Škola zaviedla *e-Krétu* a obnovila webovú stránku www.szlovak-sujhely.edu.hu. V európskom vzdelávacom projekte *Erasmus+* pod názvom *Playful Mathematics* hostila v rámci výmenného pobytu 20 žiakov a 10 učiteľov. Aj zimný *lyžiarsky výcvik* prebehol úspešne. Letný tábor sa konal za účasti 55 žiakov. Spoluprácu ponúkli aj okolité *slovenské samosprávy*. V oblasti

spolupráce pomohla v roku 2022 25-ročná nadácia *Za novomestských slovenských školákov*. V školskom roku 2020/2021 odovzdali moderné prírodopisné laboratórium v priestoroch vyprázdneného stredoškolského internátu, ktorého rekonštrukcia bude pokračovať aj vďaka cezhraničnému projektu *HUSKROVA*. Vedenie školy verí, že tam vzniknú ďalšie učebne a konferenčná miestnosť. Pomocou Úradu vlády Maďarska sa v areáli školy vytvoril päťstupňový amfiteáter s javiskom s cieľom rozvíjať kultúrne aktivity. K highlightom kalendárneho roka 2020 patrilo odovzdanie *Striebor-*

nej plakety ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí **Ivana Korčoka** riaditeľke inštitúcie **Júlii Kuczikovej**. V škole funguje *Spevácky zbor Harličky*. Formácia pozostávajúca (aj) z učiteliek

vystúpila napríklad na jesennom *mariańskom stretnutí* v Baňačke, ako aj na *ekumenickom stretnutí slovenských speváckych zborov a chrámovej hudby* v pilišskej obci Huť.

Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov v Sarvaši

Slávnostné otvorenie školského roka 2021/2022 sa konalo 30. augusta v aule školy, kde sa zhromaždili najmladší a najstarší žiaci. Ostatní mohli otváraciu slávnosť sledovať prostredníctvom školského rozhlasu v svojich triedach. Žiakom sa prihovorila riaditeľka školy **Zuzana Nemčoková**. Okrem prvákov privítala všetkých žiakov a ich rodinných príslušníkov. Po namáhavom uplynulom školskom roku vyjadrila radosť z toho, že sa môžu stretnúť na pôde školy a vyslovila nádej, že to tak aj ostane. K ôsmakom sa obrátila s výzvou, aby sa čo najlepšie pripravovali na vyučovanie, lebo mnohých čaká prvá skúška v ich mladom živote. Zrekapitulovala

aktivity, na ktorých sa zúčastnili deti počas prázdnin. Z mnohých spomenula pobyt 45 žiakov v *letnom tábore v Piliši*, účasť v dramatickom, národnostnom a citarovom tábore a mnohé iné aktivity. Tento rok v sarvašskej škole otvorili dve prvé triedy. V jednej je 17 a v druhej 18 žiakov. Materskú školu navštevuje 93 detí, základnú školu celkovo 336 žiakov. Národopisný tábor sa niesol v znamení spoznávania *hodnôt našej zeme*. Deti sa zoznámili s tradičnými remeslami, technikami, súťažili v rôznych hrách. V *Segedíne* navštívili sídlo slovenského národnostného vysielania Maďarského rozhlasu a televízie. V tvorivých dielnach využili svoju kreativitu a v rámci cyklotúry navštívili v Sarvaši *Slamenú portu* a obnovený *pamiatkový dom*. Žiaci školy pracovali aj počas horúcich letných dní v *školskej záhrade*, za čo dostali čestné ocenenie *Nadácie pre školské záhrady*. Cenu získali dokonca v dvoch kategóriách – za *najkrajšiu kuchynskú* a za *najkrajšiu školskú záhradu*. Niekoľkí sa mohli zúčastniť v druhom turnuse školy v prírode *Poznaj svoje korene* v Bystrej, ktorú organizoval ZSM. Doobeda sa im venovali učitelia zo Slovenska, prehľbovali si vedomosti v oblasti umenia a histórie, ale hlavne si cibrili znalosti

zo slovenského jazyka. Okrem učenia mali rôzne aktivity v krásnom prostredí Nízkych Tatier. Lanovkou sa vyviezli na Chopok, raftovali na Hrone a absolvovali turistiku k jazeru v Krpáčove. Týždenný pobyt ukončili v Banskej Bystrici v trampolínom parku. Zaujímavosťou je, že *Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov v Sarvaši* sa už tri roky zapája do projektu *Formálne a neformálne metódy vo vyučovaní*. Kre-

atívne pani učiteľky vytvorili únikové izby v škole a úspešne zaviedli do vyučovacieho procesu projektové vyučovanie v trvaní dva týždne pre každý ročník. Na prvom stupni sú tematické týždne o ročných obdobiach, na druhom stupni piataci, šiestaci a teraz už aj siedmci vychádzajú z dejín. Cieľom a výsledkom je, aby sa deti aj učitelia pozerali na danú tému aj z iného pohľadu ako z prostredia školskej triedy a vyučovacej hodiny.

Slovenská dvojjazyčná základná škola a materská škola v Slovenskom Komlóši

Keďže od 8. marca prebiehalo v Maďarsku vyučovanie dištančne, aj v slovenskej základnej škole v jednom z našich najaktívnejších miest sa uskutočnilo menej programov. Napriek tomu sa vedeniu a pedagógom inštitúcie podarilo aktivizovať žiakov. Viac než 80 detí sa zapojilo do súťaže v rámci *Mesiaca slovenskej kultúry* v duchu príprav na 275. výročie znovuosídlenia mesta. Dievčatá z nižšieho stupňa obsadili 1. miesto v regionálnom kole v hádzanej a žiaci školy dosiahli pekný úspech na medzinárodnom poli – 6. a 7. miesto v súťaži Medzinárodného inštitútu a asociácie slovenských vzdelávacích centier *ISEIA Slovenčina moja*. Na radosť priaznivcov *detského umeleckého súboru Harmónia* sa nezrušil jeho celovečerný kultúrny program, len sa presťahoval do online priestoru. Celý repertoár súboru nahrala televízia *Komlós Tv*. Prázdninové obdobie sa nieslo v znamení táborov. Okrem *slovenského jazykového tábora pre 4. triedu* sa uskutočnili aj tábory a

programy v Komlóši a v Nízkych Tatrách na Slovensku s názvom *Pátranie po spoločnej minulosti*, organizované spolu s jeľšavskou základnou školou v rámci projektu *Erasmus+*. V školskom roku 2020/2021 sa v každej triede podarilo vymeniť PVC podlahu a športové ihrisko dostalo novú umelú dlažbu. V tomto roku sa do „Programu pre nadaných“ Verejnoprospešnej nadácie *Za Slovákov v Maďarsku* zapojilo až 7 žiakov, z nich

5 úspešne ukončilo program a stalo sa študentmi Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe. Školský rok 2021/2022 sa začal so 163 žiakmi, 17 pedagógmi a novou hosťujúcou učiteľkou slovenčiny na vyššom stupni **Vierou Krajčovou**. Podľa pracovného plánu vedenie školy chce usporiadať *Mesiac slovenskej kultúry*, hoci v menšom kruhu. *Materskú školu* navštevuje 65 detí v troch skupinách.

Vychováva ich 6 učiteľiek, slovenčinárrok. Škola spolu s *materskou školou* získala 15 a pol milióna forintov. Z týchto zdrojov sa podarilo vybudovať umelú dlažbu pod detským ihriskom a modernizovať osvetlenie v budove škôlky. V *základnej škole* okrem menších rekonštrukčných prác zakúpili do jedálne nové stoly a príbory a na budove inštitúcie zafarbili drevené plochy.

Základná a materská škola Ladislava Zakupského v Alkári

Základná škola v Alkári bola prvou inštitúciou, spravovanie ktorej prevzala *miestna slovenská samospráva*. Dnes možno povedať, že zabezpečuje bezproblémový chod základnej i materskej školy. V materskej škole vychovávajú 13 detí a do ôsmich ročníkov základnej školy chodí 40 žiakov. *Všetci sa učia slovenský jazyk a slovenskú vzdelanosť*. Materská škola sa zapojila do programu *Šťastná hodina*, ktorý odštartovala nadácia *Svet je s tebou lepší*. Deti sa na zamestnaniach učia,

ako dosiahnuť život plný šťastia. Rok im spestrili karneval, oslava *Dňa matiek* a rozlúčková slávnosť. V rámci programu *Škôlkarska záhradka* zasadili sadenice, o ktoré sa potom spoločne starali. Zapojili sa aj do takých aktivít, ako trhy na Michala, v adventnom čase sa zoznamovali s ľudovými remeslami, oslávili Mikuláša a Vianoce. Žiaci sa zúčastnili na *Slovenskom dni v Niži*, na tradičných dňoch pomenovaných po obľúbenom alkárskom učiteľovi **Ladislavovi Zakupskom**, veľkú radosť mali z vianočných trhov a korčuľovania s Mikulášom. Rok uzavreli vianočným predstavením. Počas lyžiarskych prázdnin získali medaily na miestnych, krajských i celoštátnych súťažiach. Keďže žijú obklopení prírodou, učia sa, ako ju chrániť, často podnikajú výlety do okolia. Vedenie školy pre nich organizuje *Deň dobročinnosti*, divadelné predstavenia, bábkové divadlo, výstavy a v letných mesiacoch tábory. V tomto roku oslávila škola 125. výročie svojej existencie a 70. výročie vyučovania slovenského jazyka. Na spoločný otvárací ceremoniál, na

Foto: M. Hajnalová

ktorom sa zúčastnili predstavitelia *Úradu predsedu vlády* i Slovákov v Maďarsku, pozvali aj zástupcov škôl, v ktorých sa vy-

učuje slovenský jazyk. V tento deň vzácní hostia slávnostne odovzdali obnovenú strešnú konštrukciu školy.

Základná škola Kálmána Mikszátha v Níži

V roku 2016 sa prevádzkovania školy v obci *Níža*, nachádzajúcej sa v Novohradskej župe, ujala *miestna slovenská samospráva*. Školu umiestnenú v kaštieli vtedy navštevovalo 114 žiakov. V školskom roku 2021/2022 už ich je 167. V budove postavenej v 18. storočí prebehla rozsiahla rekonštrukcia. Za päť rokov sa prevádzkovateľovi podarilo vytvoriť *učebňu techniky, prírodovedy a umeleckej výchovy*, ako aj zariadiť špeciálnu miestnosť na rozvoj schopností dieťaťa, obnoviť jedáleň a aulu školy, vybudovať detské ihrisko, zaobstarat nové lavice, obnoviť dlážku, vymeniť osvetlenie, odvodniť budovu a prestavať pivnicu na spoločenskú miestnosť. Nové priestory umožnili, aby v škole nerušene prebiehala výučba tanca, činnosť

dramatického i remeselníckeho krúžku. Okrem toho žiaci si môžu rozširovať svoje vedomosti v informatike a slovenskom jazyku. V roku 2020 sa podarilo obnoviť aj *školský dvor a športové ihrisko*, ktoré sa budú postupne rozširovať. Čo sa týka výchovy a vzdelávania, škola sa obohatila o robotické učebné pomôcky, ako aj o interaktívne tabule a notebooky. Žiaci úspešne reprezentujú inštitúciu na miestnych, regionálnych i celoštátnych podujatiach a súťažiach, ako napr. *Slovenské Vianoce*, *Novohradské lipky*, *Čitateľská súťaž* v Pišpeku, *Jazyková súťaž* v Ďurke, *Recitačná súťaž* v Horných Peňanoch, *Slovenská národnostná súťaž výtvarného umenia*, *Slovenské spievanky a veršovačky* alebo v externej súťaži *Bystrozraká Barborka*.

Bukovská slovenská národnostná základná škola v Novej Hute

Bukovská slovenská národnostná základná škola je jedinou slovenskou základnou školou v Miškovskom okrese. Navštevujú ju deti z *Novej Huty* a vo vyšších ročníkoch aj z *Répátskej Huty*. 92 žiakov školy získava základné vzdelanie v im blízkom čistom prostredí, v dobre vybavených triedach s interaktívnymi smart tabuľami a domácky zariadených, útulných spoločných priestoroch. Vzhľadom na nízky počet žiakov v triede sa pedagógovia môžu s nimi zaoberať diferencovane podľa ich individuálnych zručností a schopností. Škola je odborne veľmi dobre vybavená, má dvoch špeciálnych pedagógov a jedného externého učiteľa špeciálnej pedagogiky. Učitelia sú vysoko kvalifikovaní, skúsení pedagógovia. Žiaci sa zúčastňujú na mnohých celoštátnych, regionálnych, okresných a korešpondenčných študijných súťažiach, napr. z histórie, literatúry, matematiky,

slovenského jazyka, pravopisu, sú časťmi účastníkmi dramatických prehliadok, ale aj recitačných a komunikačných súťaží, v ktorých dosahujú veľmi pekné výsledky. Do „Programu pre nadaných“ Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku každoročne zapája pani mentorka **Judita Mátraiová** žiakov 7. a 8. ročníka. V škole sa vyučuje slovenčina ako predmet, okrem toho žiaci sa môžu učiť aj po anglicky. Jedným z cieľov je, aby pred dokončením povinnej školskej dochádzky zložili štátnu jazykovú skúšku zo slovenčiny, výdavky s ňou spojené hradí miestna slovenská samospráva. Žiaci, ktorí dosiahnu dobré výsledky v slovenskom jazyku, môžu ísť každý rok do niekoľkých bezplatných táborov organizovaných doma aj na Slovensku. Škola je právom hrdá na svojich absolventov, z ktorých 70 až 80 % pokračuje v štúdiách na gymnáziách, ostatní na odborných stredných školách, uviedla riaditeľka inštitúcie **Alžbeta Telekešová**. – Naše krúžky slúžia záujmom žiakov, máme spevácky zbor, gitarový krúžok, krúžok programovania, ale zabezpečujeme aj hodiny hry na klavíri, flaute, trúbke a gitare. Teší nás, že do výučby telesnej výchovy je zaradená Cykloakadémia. Naši žiaci úspešne reprezentujú školu na rôznych celoštátnych súťažiach. V zimných mesiacoch sa môžu učiť lyžovať, ba v zime chodiť do školy na sánkach, – prezradila pani riaditeľka. Učitelia kladú veľký dôraz aj na mimoškolské kultúrne programy žiakov, pravidelne s nimi chodia do divadla,

kina a múzea do neďalekého *Miškovca*. Bezstarostný relax im prinášajú tematické spoločenské popoludnia a pravidelne

navštevujú liečivú záhradku a prednášky známeho bylinkára z Novej Huty uja **Juraja Szabóa**.

Základná škola v Medzihorí v Pálháze

Od júna sa 106 žiakov *Základnej školy v Medzihorí* môže tešiť obnovenej telocvični v obnovenej budove. Do Pálházy dochádzajú žiaci z *Fizéru*, *Fizérskeho Komlóša* a *Kovácsvágásu*, lebo iba tu sú vyššie ročníky. Dochádzajú sem aj niekoľkí žiaci z *Hollóházy*, hoci aj tam je možnosť učiť sa slovenčinu v každom ročníku základnej školy. Aj oni sa teda môžu tešiť obnovenej telocvični, čím sa splnil dlhoročný sen miestnych obyvateľov. Telocvičňu vybudovali ešte pred 35 rokmi a nadnes „zostarla“ nielen čo sa týka zariadenia, ale nedala sa ani rozdeliť, aby v nej mohli naraz prebiehať hodiny telocviku dvoch tried, čo je pre školu dôležité. Vďaka investícii školského okresu je v súčasnosti v pálházskej škole v každej triede interaktívna tabuľa. Pedagógovia vyučujúci na škole majú za úlohu vykonávať výchovno-vzdelávaciu činnosť zodpovedajúcu odborným požiadavkám dnešnej doby, berúc

do ohľadu vekové osobitosti žiakov, ich individuálne schopnosti a očakávania ich rodičov. Na pomoc sú im nielen už spomenuté interaktívne tabule, ale aj záujmové krúžky, v ktorých sa deti môžu venovať ľudovému tancu, spevu, hre na hudobných nástrojoch, divadelníctvu a rôznym športovým aktivitám. Škola udržiava družobné styky so *Základnou školou s vyučovacím jazykom maďarským v Strede nad Bodrogom*.

Základná škola kráľa Mateja v Čemeri

Základnú školu kráľa Mateja v Čemeri navštevuje 681 žiakov, z toho 21 sa učí slovenčinu. Národnostná výchova sa začala v školskom roku 2016/2017. Od tej doby majú deti poobede družinu v obnovenom *Dome čemerských sloven-*

ských tradícií. V súčasnosti využíva túto možnosť 15 žiakov. Zaoberá sa s nimi učiteľka slovenčiny, ktorá nielen dozerá na vypracovanie domácej úlohy, ale ich aj učí jazyk. Každý deň majú nejakú záujmovú činnosť, napr. tanec, spev,

učenie sa básničiek a riekaniek, tvorivú dielňu, v ktorej sa pripravujú na aktuálne sviatky (fašiangy, Veľkú noc, majáles, Turíce, vinobranie, advent, Vianoce, na koniec školského roka) a oboznamujú sa s tradičnou čemerskou slovenskou kuchyňou. V *Dome* sa pripravujú na

rôzne miestne akcie, na ktoré chodia v miestnom ľudovom kroji. V slovenskom dome nacvičuje tanec *Folklórny spolok Furmička, Malá Furmička, Detský tanečný súbor Malička Furmička a Malilinká Furmička*. V spoločných choreografiách sa prezentujú všetky vekové skupiny. V roku 2021 sa starší aj mladší zúčastnili na súťaži *Slovenský škovránok* a získali zlatú kvalifikáciu. Deti však vystupujú aj samostatne na programoch organizovaných miestnou *slovenskou samosprávou* a na obecných podujatiach. V lete môžu chodiť do tábora pre deti a mládež zameraného na zachovávanie tradícií, údržbu a šitie krojov, vyučovanie tanca, učenie sa slovenského jazyka, ľudových hier, ale aj na plávanie. Vlni slovenská samospráva usporiadala pre budúcich prvákov hravou formou jazykovú prípravku.

Základná škola Józsefa Kincsesa v Kestúci

Základná škola v Kestúci mala na konci minulého školského roka 133 žiakov, z ktorých sa 128 učilo slovenský jazyk.

Školský rok 2021/2022 začalo 134 detí, z toho 20 prvákov, v renovovanej inštitúcii. V škole obnovili dievčenské toalety, vymenili vchodové dvere, časť elektrického vedenia a celý zvoniaci systém. Vďaka rodičom sa podarilo upraviť školský dvor a natrieť plot. Výchovno-vzdelávací proces napomáhajú rozličné nástroje na rozvoj zručností, slovné a obrázkové kartičky a hry. V tomto školskom roku plánuje vedenie školy zaobstaráť nové interaktívne učebné pomôcky. Vďaka podpore *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku* mohlo zabezpečiť pre deti 12 tabletov, 9 digi-

tálnych pier *Maxell* a 1 prenosnú bielu magnetickú tabuľu. Jeden absolvent školy, účastník „Programu pre nadaných“ Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku, pokračuje v štúdiu na budapeštianskom slovenskom gymnáziu. Kestúcka škola usporiadala vlani

dva tábory. Družinový a tábor *Zázračný jeleň*, v ktorom sa 50 žiakov oboznámilo s miestnymi maďarskými a slovenskými tradíciami. Kvôli pandemickej situácii mnoho programov sa nemohlo uskutočniť, ale pedagogický zbor sa snažil nájsť za ne náhradu.

Základná škola v Číve

Školský rok 2021/2022 začalo v Číve 99 žiakov, z toho 19 prvákov. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi školu v súčasnosti navštevuje rekordný počet detí. Výchovno-vzdelávacia inštitúcia sa zapojila do projektu *Šťastná škola*. Žiaci každý mesiac spracúvajú témy rozvíjajúce ich schopnosti prežívať šťastie, čo by v konečnom dôsledku malo viesť k vzniku uvedomelejšej, vyrovnanejšej a šťastnejšej generácie. Vďaka Nadácii za Čív sa vedeniu za 260 000 forintov podarilo zakúpiť pohyblivé schody na školský dvor a rodičovské združenie poskytlo 280 000 forintov na zakúpenie pingpongového stola. Obec spolu s prevádzkovateľom kompletne zrekonštruovali hygienické bloky. V škole sa slovenský jazyk vyučuje 5 hodín týždenne vo všetkých ročníkoch a jednu hodinu týždenne sa žiaci učia slovenskú vzdelanosť. Minulý rok bol veľmi pestrý na programy. Okrem osvedčených akcií, ako napríklad prekážkového behu, či účasti tanečnej skupiny na *oberačkovej slávnosti* a na obecnom *dni seniorov*, sa mládež zišla na októbrovej *Tekvicovej párty*, na ktorej sa zabávala spolu s predškolákmi. Škola sa úspešne zúčastnila aj na župnej slovenskej recitačnej a vedo-

Foto: Andrea Dudášová

mostnej súťaži v Tardoši. Pre školský kolektív nie sú neznáme ani akcie ako napr. *Deň Martina* spojený s lampiónovým sprievodom, ktorý organizuje miestna materská škola *Zlatá brána*. Oblúbený je aj remeselnícky trh na *Deň Lucie*, ako aj adventné zapalovanie sviečok či zdobenie okien v obci, fašiangový ples, vynášanie *Moreny*, *Veľkonočný deň* s predškolákmi a *Deň detí*. V paleta programov nechýbajú ani koncoročné školské výlety a letné denné tábory. Čívska škola nie je veľká a vyučovanie i celý školský život prebieha v príjemnej, rodinnej atmosfére.

Slovenská základná škola v Mlynkoch

Vo výchovno-vzdelávacej inštitúcii v *Mlynkoch* začalo tento školský rok 118 žiakov, z toho 15 prváčikov. Keďže riaditeľka **Marta Papučková** po 40-ročnej usilovnej práci 1. januára 2022 odišla do dôchodku, poverenou vedúcou školy sa stala **Monika Szabová**. Vďaka kvalitnej výučbe slovenčiny sa dvom ôsmakom podarilo zložiť štátnu jazykovú skúšku na úrovni stredného stupňa. Deti sa v kalendárnom roku 2021 úspešne zapojili do mnohých súťaží. Na *Celoštátnej súťaži pre základné školy zo slovenského jazyka a literatúry* (OATV) obsadili 1. a 3. a zo *slovenskej vzdelanosti* 2. miesto. Úspešne reprezentovali mlynských Slovákov na súťaži *Korene a konáre* a zúčastnili sa na súťaži v prednese slovenskej poézie a prózy, organizovanej *Slovenskou samo-*

správou XIII. obvodu Budapešti. Zapojili sa aj do medzinárodnej súťaže *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*, na ktorej jedna žiačka získala mimoriadnu cenu, a svedomito lúštili tajničky *Ludových novín*. Vedenie školy sa úspešne uchádzalo o granty. Vďaka *Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí* inštitúcia mohla usporiadať *Slovenský národnostný týždeň* a zabezpečiť informatické prostriedky. S podporou *Správy fondov Gáboru Bethlena* mohla postaviť pec na dvore školy a prostredníctvom *Verejnoprospešnej nadácii ZSM* zakúpiť interaktívnu tabuľu a uskutočniť sériu programov *Chystanie sa na advent*. Škola vypísala aj súťaž v kreslení pri príležitosti 30. výročia vzniku *Vyšehradskej štvorky* a hľadá ďalšie možnosti na uplatnenie outdoorovej mimoškolskej výučby. O čulom slovenskom školskom živote svedčia aj také programy ako celoročne prebiehajúca *komunikačná súťaž* zo slovenského jazyka pre nižší a vyšší stupeň, externá súťaž a kvíz zo slovenského jazyka, výtvarný slovenský krúžok, *príprava na jazykovú skúšku*, *Jesenné národnostné dni*, *Slovenský adventný týždeň a večierok*, *národnostný týždeň*, *fašiangová zábava* a *veľkonočný národnostný týždeň*.

Slovenská národnostná základná škola v Santove

Napriek ťažkému obdobiu pandémie koronavírusu *Slovenská národnostná základná škola v Santove*, v ktorej sa učí po slovensky 130 detí, má za sebou rok

bohatý na výsledky a programy. Podarilo sa úplne obnoviť elektrickú sieť školy, investícia stála 40 miliónov forintov. Absolventov prijali na tie stredné školy, kto-

ré si vybrali. Ako nám prezradil riaditeľ výchovno-vzdelávacej inštitúcie **Ludovít Papuček**, v júni Nadácia pre vzdelávanie v Santove usporiadala úspešný koncert skupiny Alma. – Dvaja z našich ôsmakov zložili štátnu skúšku zo slovenského jazyka typu C, pripravovala ich učiteľka Monika Pellerová, ktorá úspešne zapája deti aj do „Programu pre nadaných“ Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku. Začiatkom júla nás navštívil predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Milan Ján Pilip, ktorého sme informovali o práci v našej škole, – povedal L. Papuček. Ani jesenné mesiace neostali bez programov: koncom septembra, v deň študentov, si žiaci nižších ročníkov vybrali za cieľ výletu *Klastrompusztu* neďaleko Mlynkov, vyššie ročníky išli na *Chotárnu skalú* (Dobogókő) a o niekoľko dní si v hlavnom meste pozreli *Svetovú výstavu poľovníctva a prírody*. Santovskí školáci vystúpili aj na obecných ošeračkových slávnostiach, ktoré usporiadala miestna slovenská samospráva. – Naši ôsmaci sa zúčastnili na budapeštianskom školskom

bazáre. Pred jesennými prázdninami mali všetky triedy možnosť navštíviť nejaké múzeum. 23. októbra sa na obecných oslavách predstavili naši siedmci. Posledný večer pred jesennými prázdninami bola už tradičná pyžamová párty, na ktorú sa starší žiaci, rodičia a pedagógovia pripravili súťažami, diskotékou a spoločnou večerou. December uplynul v znamení príprav na Vianoce – zavítal k nám dlhoočakávaný Mikuláš, pripomenuli sme si ľudové zvyky na Luciu a s veľkým úspechom sa predstavili naši štvrtáci, – povedal riaditeľ školy.

Základná škola Lajosa Feketeho v Tardoši

Tardošská základná škola sa nachádza v peknom prírodnom prostredí, v centre obce. Pedagogický zbor počas celého školského roka využíva z toho vyplývajúce možnosti. V škole sa všetkých 101 žiakov učí slovenčinu. V novembri tu usporiadali *slovenský národnostný týždeň*, a to v spolupráci s miestnym klubom dôchodcov, spevokolom a tanečnou skupinou *Červený mramor*. Súčasťou série

programov bola *župná recitačná súťaž a súťaž zo slovenského jazyka*. Žiaci školy pravidelne vystupujú na obecných podujatiach. Vedenie a pedagogický zbor sa usilujú o to, aby svojim zverencom pri-

blížili slovenčinu aj vo chvíľach oddychu. V lete organizovali *slovenský družinový tábor* a vďaka úspešnému uchádzaniu sa o dotácie uskutočnili slovenský tábor v Bukových horách.

Členská inštitúcia Simona Csera Obvodnej základnej školy Šárišáp a okolie v Annavölgyi

V základnej škole v *Annavölgyi* prebieha vyučovanie slovenského jazyka vo všetkých ôsmich triedach vďaka dvom slovenčínarkam. V obci ležiacej v *Komárnansko-ostrihomskej župe* je škola od začiatku 19. storočia. Zaujímavé však je, že koncom 20. storočia sa obec osamostatnila hlavne kvôli tomu, aby si mohla

zanechať vlastnú školu, aby miestne deti nemuseli dochádzať do susednej osady. Základné vzdelanie v dobre vybavených malých triedach, ktoré sú vybavené interaktívnymi tabuľami, tu získava *84 žiakov*. Okrem slovenčiny od 4. triedy sa môžu učiť aj po nemecky a v záujmovom krúžku aj po anglicky. V škole je aj po vyučovaní čulý život, deti si môžu vybrať aktivity v rôznych záujmových krúžkoch. Okrem zvyčajného športového či jazykových tu pôsobí *krúžok šikovných rúk*, kde si môžu osvojiť základy šitia a vyšívania. Do *krúžku malých gazdiniek* sa, samozrejme, môžu zapísať aj chlapci, aby sa naučili základy kulinárskeho remesla. Pre žiakov nižších ročníkov je *krúžok hier*, v ktorom si okrem zvyčajných spoločenských môžu vyskúšať aj tradičné ľudové hry. Vo *filmovom klube* zas majú možnosť sledovať zaujímavé produkcie. Vzhľadom na to, že v škole sú triedy málopočetné, pedagógovia sa môžu zaoberať s deťmi podľa ich potrieb. Hendikepovaným žiakom sa venujú špeciálne pedagogičky. Hodiny telesnej výchovy prebiehajú v obecnej športovej hale, ktorá cez deň slúži ako školská telocvičňa a mimo vyučovania miestnym športovcom.

Výučba slovenčiny v Moďoróši a Táte

Škola v Moďoróši je členskou inštitúciou *Základnej školy Belu III.* v Táte. Slovenčina sa tam vyučuje na nižšom stupni, v Táte je zabezpečená výučba na vyššom stupni. V tomto školskom roku navštevuje školu v Moďoróši 44 detí, v Táte sa učí slovenčinu 27 žiakov. V posledných rokoch sa v obci podarilo realizovať niekoľko projektov, ktoré využíva aj škola. Majú futbalové ihrisko s umelým trávnikom, zrekonštruovali detské ihrisko, obnovili školský dvor a vymaľovali školskú budovu. V predchádzajúcom školskom roku sa žiaci prvýkrát zúčastnili na stretnutí ľudových tanečníkov, na ktoré ich pozvali Vértešania a kde úspešne reprezentovali svoju školu. Deti sa pravidelne zapájajú do župnej recitačnej a vedomostnej súťaže v Tardoši. Pandémia koronavírusu zasiahla aj do života moďoróšskej školy, mnohé podujatia musela zrušiť, resp. prispôbiť ich aktuálnym opatreniam. *Fašiangový ples* napríklad usporiadala v triedach. Pedagógovia priblížili deťom slovenské ľudové tradície, zaujalo ich najmä vynášanie *Kyselice*. Po rozbehnutí tradičnej formy vyučovania usporiadali v triedach oslavy *Dňa ma-*

Foto: A. Kertészfióvá

tiel. Aj záverečná školská slávnosť prebiehala v užšom kruhu. Na začiatku školského roka 2021/2022 sa žiaci konečne mohli prejaviť – vystúpili na *Baníckom dni* a na *operačkových slávnostiach*. V októbri sa v priestoroch školy konala *Haloweenská párty* a v novembri *Martinský lampiónový sprievod*. Po zapálení prvých adventných sviec sa uskutočnila *Mikulášska zábava* spojená s pečením medovníkov a obľúbený vianočný večierok. Vedenie a pedagogický zbor využíva každú príležitosť, aby sa žiaci mohli precvičovať v slovenskom jazyku. Aj preto programy školy spestrujú slovenské básne, piesne, rozprávky a ľudové tance. Ich snahy podporuje aj miestna slovenská samospráva.

Základná škola Móra Jókaiho v Tatabáni

Základnú školu v Tatabáni-Bánhide v školskom roku 2021/2022 navštevuje 175 žiakov, z nich sa 134 učí slovenský jazyk. Vedomosti im odovzdávajú dvaja slovenčinári. V posledných dvoch rokoch sa vedenie neúspešne uchádza-

lo o dotácie na rekonštrukciu budovy, ale získalo podporu v oblasti kultúry, výchovy a vzdelávania. Vďaka tomu si deti v rámci *tematického týždňa* pozreli vystúpenie miestneho slovenského *speváckeho zboru*, najúspešnejší žiaci za od-

Foto: G. Fischlová

menu prevzali slovenské knihy a drobné darčeky. Škola každoročne organizuje *národopisný kvíz*, na ktorý pozýva aj výchovno-vzdelávacie inštitúcie z oko-

lia. Dúfa, že v apríli tohto roka ho bude môcť usporiadať. Keďže inštitúcia úzko spolupracuje s miestnou slovenskou komunitou, žiaci často navštevujú bánhidský *slovenský dom*, kde sa zúčastňujú na rôznych zamestnaniach, tvorivej dielni a prehliadkach a pravidelne účinkujú na kultúrnych podujatiach, ako napr. na *Dni národnosti*. Deťom poskytuje škola v lete možnosť táborenia a organizuje výlety. Tak navštívili Nové Mesto pod Šiatrom a pozreli si atrakcie okolia. Tohto roku pripravuje inštitúcia galaprogram k 90. výročiu založenia školy. Vedenie pracuje na tom, aby prevádzkovanie školy prevzala *Slovenská samospráva v Tatabáni-Bánhide*.

Základná škola v Síleši

Slovenská národnostná základná škola v Síleši začala školský rok 2021/2022 so 190 žiakmi, z nich 116 sa učí slovenčinu. Výchovno-vzdelávacia inštitúcia sa snaží rozširovať ich znalosti nielen na hodinách slovenského jazyka a slovenskej vzdelanosti, ale aj prostredníctvom výletov na Slovensko a odmeňova-

nia úspešných účastníkov recitačných, vlastivedných a vedomostných súťaží. Žiaci reprezentujú školu na okresných podujatiach, ako napríklad na *jesenných stretnutiach detí* v Tatabáni-Bánhide, a v táboroch s rozličnou tematikou. Aktívni sú aj na domácich slávnostiach, napríklad na *oberačke*, *predvianočných stretnutiach* a oslave *veľkonočných sviatkov*. Medzi obľúbené školské podujatia patrí *dobročinný slovenský ples*, *športový deň*, *K domu ide Zenede* a skúška odvahy na *Deň sv. Michala*. Inštitúciu vyhlásili za *Najaktívnejšiu školu Komárňansko-ostrihomskej župy týždňa udržateľnosti*. Ako všetky školy, aj sílešská mala vlni pre pandémiu koronavírusu obmedzený počet programov, ale na tie, ktoré mohla uskutočniť, sa prihlásil rekordný počet záujemcov. Napríklad v *súťaži vo farební mandalí* bojovalo o prvenstvo až 926

prác. Veľká pozornosť sa ušla aj spomínanému *tematickému týždňu*, v ktorom si žiaci mali vybrať niektorú z tém *Naša Zem má sviatok, Čo šetrí našu Zem, Aj my môžeme chrániť planétu a Separovať*

znamená triediť a vypracovať ju. Keďže výchovno-vzdelávacia inštitúcia sa hrdo hlási k školám, ktoré vyučujú slovenský jazyk, mnohé súťaže a akcie prebiehali dvojazyčne.

Základná škola Františka Rákócziho II. v Dabaši-Šáre

Dabašská základná škola sa vyníma tým, že je tu čulý slovenský život napriek tomu, že slovenčinu tu vyučujú ako predmet. Riaditeľom výchovno-vzdelávacej inštitúcie je **Tomáš Nagy** a hoci v nej pracuje viacej slovenských pedagógov, ešte stále trpí nedostatkom pracovných síl. Žiaľ, v škole nevedia obsadiť voľné slovenské pracovné miesta, ale hľadajú aj pedagógov na výučbu dejepisu, biológie, maďarského a anglického jazyka. *Všetkých 187 žiakov sa učí slovenský jazyk a viacerí dosahujú dobré výsledky tak na recitačných a speváckych súťažiach, ako aj na celoštátnych súťažiach zo slovenského jazyka a slovenskej vzdelanosti. Viac absolventov školy sa v posledných rokoch zapojilo do „Programu pre nadaných“ Verejnoprospesnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku a stalo sa študentom Slovenského gymnázia v Budapešti. Žiaci reprezentujú svoju školu na početných aj celoštátne známych mestských slávnostiach. V predošlom školskom roku obnovili športové ihrisko školy a vybudovali fitness kútik, kde môžu cvičiť aj deti. V tomto školskom roku zakúpia nové siete do futbalových brán na dvore. Dabašskí žiaci sú stálymi účastníkmi školy v prírode ZSM Poznaj svoje korene a navštevujú aj rôzne slovenské tábory.*

Počas letných prázdnin pre nich pedagógovia pripravujú *družinové tábory* a aspoň týždeň strávia aj v tábore na Slovensku. Žiaci si môžu vyberať z niekoľkých záujmových krúžkov a s radosťou sa pripravujú aj na najväčšie slovenské podujatie inštitúcie, na *Slovenský týždeň*, ktorý v roku 2021 usporiadali po 12. raz. Počas týždňa si mohli precvičiť znalosti o Slovensku, cestovať vláčikom po meste, varili slivkový lekvár, zápolili na prekážkovej dráhe, pozerali si slovenské filmy, zúčastnili sa na interaktívnej prehliadke miestneho pamätného domu a týždeň zavŕšili haravarou, na ktorej vystúpili miestne a pozvané kultúrne telesá a ma mičky ponúkali rôzne dobroty.

Základná škola sv. Jána v Dabaši-Šáre

Základná škola sv. Jána Nepomuckého v Dabaši-Šáre je jediná cirkevná škola v krajine, v ktorej sa vyučuje slovenský jazyk. To je zároveň hlavný pilier výchovno-vzdelávacej práce, ktorá tu prebieha. Slovenská reč sa objavuje aj v modlitbách a piesňach, ktoré sú každodennou súčasťou života školy. Pre pedagogický zbor je dôležité, aby deti spoznali miestne slovenské tradície. Tieto veľmi efektívne predstavuje miestny *oblastný dom* a *Pútnické a kultúrne stredisko*. Žiaci a ich učitelia často cho-

dievajú na slovenské sväte omše. Letný jazykový tábor tiež dobre poslúžil na posilnenie slovenskosti a jazyka žiakov. Na konci školského roka 2020/2021 v miestnom kostole slúžili diamantovú omšu na počesť 60. výročia vysviacky zakladateľa a emeritného duchovného školy **Győzőa Pásztor**a. Pri tejto príležitosti sa mnohí veriaci odeli do ľudového kroja. V septembri bolo pre miestnu komunitu veľkou ctou, že sa v čase *Medzinárodného eucharistického kongresu* zúčastnila na slávnostnej svätej omši v slovenskom jazyku v *Kostole Panny Márie, kráľovnej Uhorska* v Budapešti. O vysokej úrovni výučby slovenčiny svedčí to, že v uplynulom období štátnu skúšku stredného stupňa zo slovenského jazyka zložilo niekoľko žiakov školy: **Ester**a Lovassylvá, **Viktória** Kisová, **Anna** Bognárová, **Kata** Kováčsová, **Alžbeta** Garajszká a **Gábor** Garajszki. Ich napredovanie napomáhajú štyria slovenčinári: **Margita** Jankulárová **Bozsiková**, **Magdaléna** Suhajdová **Kohanová**, **Juliana** Tóthová a **Viktória** Nyíulová **Jankulárová**.

Slovenská národnostná základná škola v Dunaedháze

Dunaedházska základná škola je dobre vybavená. Má osem tried, počítačový miestnosť, malú knižnicu, telocvičňu a na športové aktivity upravený dvor s krytou halou. Všetky triedy sú zariadené tak, aby sa v nich žiaci príjemne cítili. Výučbu zefektívňujú *interaktívne tabule*. Všetci učitelia absolvovali 30-hodinové

e-learningové školenie na strednej úrovni zamerané na rozvoj digitálnej kompetencie. Tieto znalosti môžu výborne využívať pri aplikovaní interaktívneho panelu od spoločnosti *Hamburger Hungária Kft.* v *Dunaújvárosi*. Slovenské národnostné vzdelávanie je určujúcim prvkom výchovno-vzdelávacej práce. O tom

svedčí aj práca mentorov-slovenčinárov, ktorí zapájajú nadaných žiakov do „Programu pre nadaných“ Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku. V súčasnosti navštevuje školu 97 žiakov, z nich 98 percent sa učí slovenský jazyk. V obci má zachovávanie slovenských tradícií, kultúry a jazyka hlboké korene. Súčasťou školského programu je *tematický týždeň zo slovenského jazyka*, jazykové a recitačné súťaže, inštitúcia rok čo rok organizuje v decembri *Deň národnosti*. Na túto príležitosť vždy pripraví pestrý program, pozýva hostí a očakáva aj účasť rodičov. V tomto roku dostala na program podporu od VPN ZSM. Škola nadviazala priateľské styky so *Základnou školou v Svätom Petre* na Slovensku, s ktorou organizuje spoločný program na *Deň detí* alebo na školský deň. Dunaedházski žiaci sa zúčastnili v škole

Foto: E. Kollárová Karová

v prírode na Slovensku, program bol pre nich mimoriadne zaujímavý a bohatý. Pravidelne chodia aj na jazykové súťaže do Budapešti a na Slovensko. Okrem výchovy, rozširovania a prehlbovania vedomostí žiakov kladie škola dôraz aj na zabezpečenie voľnočasových aktivít.

Základná škola v Jášči

V nevelkej obci *Jášč* ležiacej vo Veszprémskej župe úspešne vychovávajú a vzdelávajú budúcu slovenskú inteligenciu. Miestnu školu, ktorá je elokovaným pracoviskom *Základnej školy Árpina Vámbéryho v Csetényi*, v školskom roku 2021/2022 navštevuje 53 žiakov. Dodnes v nej úspešne prebieha výučba slovenčiny za účasti hosťujúcej učiteľky zo Slovenska. Svedčí o tom skutočnosť, že mnohí žiaci na konci povinnej školskej dochádzky zložia skúšku zo slovenského jazyka, finančné výdavky s ňou spojené im hradí miestna *slovenská samospráva*. V predchádzajúcom školskom roku časť školských učební rekonštruovali – obnovoili podlahy a vymenili nábytok. Žiaci

sa úspešne zapojili do súťaží vypísaných *Ludovými novinami*, *Zväzom Slovákov v Maďarsku*, *Slovenskou samosprávou XIII. obvodu Budapešti* i do súťaže so sesterskou školou v Tatabáni-Bánhide. Od školského roku 2020/2021 opäť funguje školský *Páví krúžok*, kde sa deti oboznámia s ľudovými hrami a tancami. Oduševnená spevavá mládež získala

v roku 2015 v Mlynkoch strieborné ocenenie *Celoštátneho združenia speváckych zborov, hudobných kapiel a folklórnych súborov v Maďarsku* (KÓTA). Deti majú možnosť zapájať sa nielen do tradičných miestnych podujatí, ale aj cestovať na poznávacie zájazdy na Slovensko. Navštívili už napr. Krásnu Hôrku, Betliar, Bratislavu, Nitru, Spiš, Košice či Vysoké Tatry.

Základná škola Jozefa Beneho v Pišpeku

Školský rok 2020/21 sa začal v Pišpeku veľmi optimisticky. Dúfali, že pandémia ich už nebude ohrozovať a nebude prekážať v tom, aby sa do školy vrátil bežný normálny život. Po prvej dištančnej výučbe sa niekoľko pedagógov zúčastnilo na školení o nových digitálnych pomôckach, ako sú napr. *tvorba learningapps úloh v slovenskom jazyku*. Nové vedomosti využili najmä počas druhej etapy dištančnej výučby. Samozrejme, kvôli epidemiologickým opatreniam sa museli zrieknuť niektorých takých školských programov, ako napr. *fašiangového*

plesu, vianočného programu, či slovenskej čitateľskej súťaže. Programy, ktoré bolo možné realizovať pre jednotlivé triedy, napr. výlety koncom školského roka, sa uskutočnili, ale na jednoduchý výlet na Slovensko sa, bohužiaľ, žiaci nedostali. V lete sa však mohli zúčastniť troch slovenských táborov, a to *biblického tábora CSSM a Slovenského spolku Identita*. Počas dištančnej výučby sa ôsmaci pripravovali na štátnu jazykovú skúšku, jedna žiačka urobila písomnú časť B2. Pred Vianocami sa konala *tvorivá dielňa*, na ktorú škole poskytla podporu CSSM. Skupina siedmakov sa zapojila do súťaže zo slovenskej vzdelanosti *Korene a konáre*, siedmačka **Boglárka Vargová** sa dostala do celoštátneho kola súťaže OATV zo slovenského jazyka a literatúry a dve piatačky sa predstavili v online recitačnej súťaži *Slovenskej samosprávy XIII. obvodu Budapešti*. V lete sa žiaci a pedagógovia pišpeckej školy zúčastnili na národnostných podujatiach v Peštianskej a Novohradskej župe a na *Dni Slovákov v Maďarsku v Tardoši*. V tomto školskom roku sa učí v Pišpeku slovenčinu 120 detí.

Foto: E. Gimešiová Sokolová

Základná škola Alberta Szent-Györgyiho v Teranoch

Terianska slovenská základná škola je pomenovaná podľa nositeľa Nobelovej ceny *Alberta Szent-Györgyiho*, ktorý sa narodil v tesnej blízkosti obce, v *Kiskérpuszte*. V školskom roku 2021/2022 inštitúciu navštevuje 28 žiakov. Vyučovanie tu prebieha spojením 1. až 4. ročníka. V skupinovom rozdelení 1-2 a 3-4 sa učí maďarčina, matematika, prírodopis a slovenčina. *Malá škola s rodinnou atmosférou* kladie veľký dôraz na výchovu v duchu rešpektovania minulosti a tradícií. Okrem študijných súťaží vedenie školy zaradilo do svojho programu *slovenské tradície obce Terany* s cieľom udržiavať ich pri živote. Takéto sú napríklad obchôdzky na Blažej a Gregora. Vtedy učitelia i žiaci navštívia budúcich školákov, resp. privítajú ich v škole. *V tvorivej dielni* majú deti možnosť zdobiť kraslice a oboznámiť sa s miestnymi slovenskými

zvykmi a obyčajami. Škola sa aktívne zapája aj do obecných programov, ako napríklad *do osláv Dňa seniorov, dožínok, Dňa národnosti*, ako aj do programov počas adventu. V školskom roku 2020/2021 sa školáci zapojili do online súťaže škôl *Novohradské lipky*, ktoré organizovala *Slovenská samospráva v Níži*.

Základná škola Sándora Petőfiho v Jači

Jačianska základná škola Sándora Petőfiho a k nej pridružená *čuvárska škola* začali školský rok 2021/2022 so 61 žiakmi, z nich 22 sa učí slovenčinu. Výchovno-vzdelávacia inštitúcia je výnimočná tým, že *po desiatich rokoch obnovila výučbu slovenského jazyka*, ktorá prebieha v málopočetných triedach, v rodinnom prostredí. Zrekonštruovaná budova školy sa nachádza uprostred obce, na vršku. Je obklopená nádherným zalesneným parkom. V poslednom období ju zatepli-

Foto: G. Koreňová Turánová

li, vymenili na nej vchodové dvere a okná a pristavili solárne panely. Vedenie školy dbá na to, aby neustále rozširovalo ponuku detských hier. Vlni na jar kúpilo dvojsedadlovú hojdačku a štvorstrannú lezeckú stenu, ako aj polyballovú videohru. Na jeseň sa žiaci zúčastnili na obe-

račkovej slávnosti organizovanej miestnou *slovenskou samosprávou* a na školskej párty s názvom *Jesenná haravara*. V posledných dvoch rokoch vďaka úspešným žiadostiam o granty škola rozšírila svoju ponuku v oblasti mimoškolských aktivít a letných slovenských táborov.

Základná škola v Lucine

V lucinskej základnej škole okrem základného vzdelávania zostáva hlavným profilom *výučba slovenského jazyka a tradícií nielen pre žiakov, ale aj pre členov slovenskej komunity*. Organizácia školského roka 2020/2021 predstavovala pre vedenie veľkú výzvu, lebo dvaja kolegovia odišli do dôchodku. Vyučovanie vo vyšších ročníkoch prebiehalo v spojených triedach. Celkovo navštevovalo inštitúciu 158 žiakov, z toho dochádzalo 71 detí. V tomto školskom roku sa učí

slovenčinu 95 žiakov. Ponuka mimoškolských aktivít v tomto školskom roku pozostáva napríklad z hry na syntetizátore, remeselníckej dielne, divadelného krúžku, ale aj krúžku robotiky. Cez leto sa 35 žiakov zúčastnilo *Alžbetinho tábora* pri Balatone. Dve skupiny sa chystajú do tábora „Bez hraníc“ a ukončil sa projekt *Erasmus*. Okrem hodín plávania vedenie školy sa deťom snaží ponúkať pestré programy na stmelenie kolektívu. Dôraz kladie najmä na *miestne zvyky a tradície*, ako driapanie peria, mrvenie kukurice, či vianočné a jarné tradície. Škola organizuje aj *miestne súťaže v slovenskom jazyku* zamerané na rozvoj slovnej zásoby a na slohovanie. Za podpory *Slovenskej samosprávy* v Lucine a *Centra prevádzkovania inštitúcií* sa podarilo obnoviť strechu školy a nádvorie, získať interaktívnu techniku, roboty a tablety Lego.

Základná škola Gézu Gárdonyiho v Ďurke

V *Národnostnej základnej škole v Ďurke* sa tiež vyučuje slovenčina ako predmet. Jedinečná je tým, že na rozdiel od ostatných výchovno-vzdelávacích inštitúcií v údolí Galgy *tu výučba slovenčiny prebieha nepretržite vyše 100 rokov*. Ľudová škola v obci síce fungovala od druhej

polovice 18. storočia, ale na súčasnom mieste až od začiatku 20. storočia. Budova získala terajšiu formu v roku 1992. V súčasnosti má 9 učební, telocvičňu, učebňu informatiky a inteligentnú učebňu. V tomto školskom roku sa v ôsmich triedach učí 72 žiakov, z nich 70 aj slo-

venčinu. Jazyk a *slovenskú vzdelanosť* ich učia dvaja odborní učitelia, ktorí sa so svojimi zverencami úspešne zúčastňujú na slovenských národnostných podujatiach a súťažiach. Výborné výsledky dosahujú najmä na súťaži *Slovenské spievanky*, ako aj na iných, neslovenských súťažiach folklórneho zamerania. Inštitúcia každý rok organizuje medzi národnostnými školami známu *súťaž zo slovenského jazyka*. V školskom roku 2020/2021 žiaci úspešne reprezentovali miestnu Slovač vo výtvarnej, foto- a videosúťaži ZSM *Korene a konáre*, ako aj vo výtvarnej súťaži pri príležitosti 30. výročia

vzniku *Vyšehradskej štvorky*, vypísanej mlynskou školou. Medzi deťmi sa veľkej obľube teší aj *škola v prírode na SlovenSKU Poznaj svoje korene*, ktorej sú stálymi účastníkmi.

Základná škola a základná umelecká škola Sándora Petőfiho v Pitvaroši

Pri príležitosti slávnostného otvorenia školského roka odovzdal v *Pitvaroši* obnovenú budovu základnej školy, na ktorú maďarská vláda vyčlenila 500 miliónov forintov, parlamentný poslanec **János Lázár**. Zdôraznil, že obnova školy, ktorú navštevuje 154 žiakov, ako aj ďalšie investície v obci zaručujú, že Pitvaroš bude aj v nasledujúcich desaťročiach slúžiť obyvateľom a aj nadané deti z vidieckych obcí dostanú príležitosť na realizáciu. Vlni sa pitvarošská škola prvýkrát zapojila do *Európskeho dňa športu*. Ráno sa začalo hudobnou gymnastikou a potom deti zabehli trať v dĺžke 2021 metrov. Po oddychu nasledovali raňajky. Zatiaľ učitelia pripravili 14 stanovišť. Úlohou žiakov bolo navštíviť aspoň 8 stanovišť a vyskúšať si konkrétne športy. Napriek silnému vetru boli deti veľmi aktívne a takmer všetky absolvovali oveľa viac

úloh, ako bolo stanovené. Na záver každé dostalo diplom a čokoládovú tyčinku. V tento deň získali množstvo zážitkov. Pri príležitosti *Dňa maďarskej ľudovej rozprávky* navštívili žiaci nižšieho ročníka *Oblasť dom v Pitvaroši*, kde štvrták **Vendel Hunor Rácz** prečítal jednu rozprávku. Cieľom dňa bolo, aby sa v deťoch vytvorila úcta k ľudovým rozprávkam

Maďarov i iných národov. Počas popoľudnia si mohli pozrieť rôzne sfilmované ľudové rozprávky, ku ktorým neskôr vytvárali nádherné ilustrácie. Žiaci sa zapojili aj do ďalších iniciatív. Napríklad pri príležitosti *Dňa zvierat* mohli pred budovou školy predstaviť svojich domácich miláčikov. V Deň hudby vystúpili v Pitvaroši aj nadaní žiaci *Základnej*

umeleckej školy v Slovenskom Komlóši. Škola zorganizovala *Deň kariérnej orientácie*. Jeho cieľom bolo čo najdôkladnejšie a včas pripraviť ôsmakov na výber povolania, keďže správna voľba ďalšieho štúdia ovplyvní ich ďalší a možno aj celý život. Učitelia vytvorili programy, ktoré im priblížili rôzne profesie. Na tomto podujatí sa zúčastnili všetci žiaci školy.

Základná škola Ágostona Treforta v Čabačude

Foto: Z. Sutyinszky

V roku 2006 v *Základnej škole v Čabačude* zaviedli výučbu slovenského jazyka. Vedenie inštitúcie si vytýčilo za cieľ zapojiť mládež do slovenského života obce, do zachovávaného slovenského jazyka a kultúry, zabezpečiť žiakom možnosť osvojiť si slovenský jazyk a vytvoriť si kladný vzťah k slovenskej kultúre. V škole vyučujú slovenčinu ako národnostný jazyk, ktorý sa učí s nadšením 106 detí a

dosahujú pekné úspechy. Niektoré zložili skúšku zo slovenského jazyka na základnom, tie usilovnejšie dokonca na strednom stupni. Popri učení sa slovenského jazyka sa veľmi rady zapájajú do kultúrneho života obce. Škola organizuje rôzne programy aj spoločne s obcou Irminčok, napr. *ochutnávku tradičných jedál, národnostný deň, večierky, oslavy Mikuláša alebo vianočný program*, na ktorom deti vystupujú s básňami, rozprávkami, tancami a hrou na citare. V roku 2021 sa aktívne zapojili do *XI. Citarového tábora* v Irminčoku a do programov *IV. Slovenského dňa* v škole, ktorým inštitúcia prehľbuje spolupatričnosť žiakov k slovenskému národu, umožňuje im spoznávať históriu a kultúru, ako aj prírodné krásy Slovenska. S týmto cieľom pedagogický zbor organizuje výlety na Slovensko, aby si deti mohli precvičovať jazyk v slovenskom prostredí.

Príspevky do rubriky Naše školy spracovali: Dominika Čuliová, Eva Fábíánová a Atila Rusnák. Neoznačené fotografie pochádzajú z archívu Ľudových novín a z internetu.

Elena Čepčeková by mala 100 rokov

V tomto roku si pripomenieme sté výročie narodenia učiteľky, spisovateľky, dramatičky a autorky kníh pre deti **Eleny Čepčekovej**. Spisovateľka Elena Čepčeková písala pre deti a mládež. Jej tvorba má široké tematické a druhové rozpätie. Jej knihy sú určené pre najmenších (leporéla), ale aj pre dospievajúcich (dievčenský román). Orientovala sa predovšetkým na dobovú problematiku vrátane aktuálnych etických problémov. Zaujal ju život v prírode, témy zo súčasného života na dedine a v meste, prostredie rodiny, školy, internátu. Písala poéziu – lyriku, veršovanú rozprávku, hrdinskú a životopisnú epiku, aj prózu – črtu, rozprávku, modernú rozprávku, novelu a román. Prejavila sa ako dobrá rozprávačka zážitkov a skúseností mladého dievčaťa z rozličných prostredí predmníchovskej republiky.

Narodila sa 26. januára 1922 v roľníckej rodine v *Dolnej Ždani*. Strednú školu vychodila v *Banskej Bystrici*. Svoje práce začala uverejňovať v povojnovom *Slniečku* a *Priateľovi dietok*. Jej poéziu výrazne ovplyvnili reprezentanti týchto časopisov ako bola *Mária Rázusová-Martáková* a

Dominik Štubňa-Zámostský. Niektoré práce publikovala ako vydatá pod menom **Elena Benešová**. Učila v Kostolnoch pod Trábečom, potom pôsobila v Bratislave v *Československom štátnom filme* a v redakciách časopisov *Ohník*, *Zornička* a *Slniečko*.

Z jej tvorby možno spomenúť veršované príbehy pre deti *Utopený mesiačik* (1959), *Dve mačiatka* (1960, 1964), *A ja som už veľká* (štyri vydania). Próza *Meduška* (3 vydania), *Meduška a jej kamaráti* (1971) sa dočkala aj spracovania pre

televíziu, jej autorka spolupracovala aj na televíznom seriáli pre deti *Mestečko Pimparapac* (1963 – 1969). Z prózy pre dospievajúcich sú známe romány *Dievča z majera* (1960), *Serenáda pre Martinu* (1972), *Monika* (1973), *Nezabudni Monika* (1974) a *Monikine cesty* (1987).

Elena Čepčeková zomrela 6. januára 1992. Pri päťdesiatom výročí vzniku vydavateľstva *Mladé letá* v roku 2000 zverejnili jedno zaujímavé číslo – knihy Eleny Čepčekovej vyšli v súhrnnom náklade takmer jeden milión výtlačkov. V januári 2010 sa v rodisku spisovateľky *Dolnej Ždani* konala konferencia o jej živote a diele.

Elena Čepčková
Motýlie šaty

Jedného dňa lienka malá ďaleko sa zatúlala. Najprv len tak zo zábavy preliezla hrudky, trávy. Potom šťastná, veselá, na krídla sa pustila. Letí ako vo vetre, brázdí číre povetrie. Raz vysoko, potom nízko, až prišla na rúbanisko. A tam kvetov a tam kríkov, na nich plno motýlikov. Motýle má lienka rada. Hneď k jednému na kvet sadá. Milo sa mu privraví:

- Ja som lienka Bambulienka, prišla som sem z dúbravy.

- Ja som motýľ Pávie oko. Vidím všetko naširoko, lebo nielen na hlave, ale aj i na krídelkách mám okále blýskavé.

- Máš krásne, - lienka na to. - A tie šaty, ani zlato, samá farba jagavá. Povedz mi, kto tu u vás takú krásu rozdáva?

- Nerozdáva, - motýľ vraví, - každý sám si šaty spraví. No na šitie miesto nití slniečkový lúčik chytí. Ním vyšiva to zlaté na mäkuškom zamate.

Poskočila lienka málo, srdiečko jej zabúchalo. To by bolo doma ruchu, keby prišla v novom rúchu! Keby sa tak zjavila v ošatení motýľa. Veď kabátik s bodkami má už aj tak zodratý.

Keď prilietla na pasienok, práve vyšiel čmeliak z dvierok. Niesol vedro, hrabličky, že si ide zhrabnúť peľu a nacediť šťavičky.

- Počkaj, čmeliak, kamarát, ak ma máš len trochu rád. Podržím ti tento púčik. Sedí na ňom zlatý lúčik. Nože mi ho, prosím, chyt'. Potrebujem zlatú niť.

Obskakuje čmeliak púčik. Chytá, lapá zlatý lúčik. Tam ulapí, tuto pustí, a stále nič nemá v hrsti. Už ho pri tom zloba zjedá.

- Milá lienka, to sa nedá, zakaždým mi uskočí. Ja už idem. Ponáhľam sa. Mám robotu v úbočí. A radím ti, keď chceš šiť, vypýtaj si inde niť.

Osmutnela lienka malá. Vo dne, v noci premýšľala. Nie, nechce žiť v starom šate, nechce bodky na kabáte. Predá všetko, záhradu i celý dom, ale bude obľúbená po novom.

Pýta farbu od nevädzí, pýta farbu od kúkoľ. Všetko lepí na kabátik, zúbkuje ho dookola.

- Jaj, aká to bude krása! Však len budem spanilá. Tie škaredé čierne bodky farbami som prikryla.

Len čo svitlo ráno nové, u Medušky lienka klope. Pritom kričí, budí všetkých do radu:

- Kamaráti, poďte pozrieť moju novú parádu!

Kamaráti, kamarátky otvárajú svoje chatky. Prvá vyšla Meduška.

- Ktože je to? - zašušká. Nepokročí zo dverí, tej neznámej návštevnici neverí.

Prišiel mravec, vybehol i tesárik, ale k lienke Bambulienke nehlási sa veru nik.

Lienku úzkosť chytila.

- Medulienka premilá, veď to som ja, lienka vaša.

- Na lienku sa neponáša, - tesárik sa odvrátil. - Nie si naša, lebo lienky nosia iné kabáty.

- Ja som podľa motýľa svoj kabátik vyšila.

Meduška len hlavou kýva. Na lienku sa smutne díva.

- Ani motýľ, ani lienka. Čo to stváraš, Bambulienka? Nemôžeš byť oboje. Každý musí svoje nosiť. Tak to je. My ťa máme takú radi, aká si. Netreba ti cudzie okrasy.

Do večera lienka malá tú parádu vypárala. Viac nezháňa prepych planý. Nosí kabát bodkovaný.

Svrčkova skúsenosť

Keď skosili lúky, stráne, prišiel svrček o bývanie. Kadiaľ chodí, rečí trúsi, že do sveta odísť musí. Stratil chatku z trávy zvitú a nič ho už nedrží tu. Pôjde pekne popri ceste, zastaví sa iba v meste. Vrabce, tie sú znalci na to, vravia, že to stojí zato. Ulica vraj veselá je a chytrák sa lacno naje. No a čo sa hudby týka, vždy hľadajú odborníka.

Vzal si husle pod pazuchu, vytratil sa bez rozruchu. Vo dne kráča, večer hráva, od polnoci v trávě spáva. Po týždňovej dlhej ceste dostal sa až na námestie. Uprostred je záhon ruží, červené sú, koľká krása. Do krička sa svrček vhrúži a potichu opýta sa:

- Vezmete ma na byt, ruže milé, ružičky? Nemám žiadnu batožinu, iba staré husličky.

Ružový krík ševlí:

- U nás nieto postelí. Ak ti stačia ku pohodliu lupene, môžeš bývať kráľovsky a vznešene. Miesto platu za útratu podvečer nám budeš hrať a na svite svedomiť muzikou nás zobúdzat.

Hudec svrček súhlasil. Vzal husličky do ručičky, spustil nôt z plných síl. Húdol, húdol do polnoci a len čo privrel oči, už ho budí ranný svit:

- Zahraj, svrček, na husličky, musíš ruže pobudiť!

Na tretí deň, uťahaný, zatúžil po rodnej stráni. Chcel ísť, lenže ružičky ukryli mu husličky. Keď ich zháňal, pustili sa do kriku:

- Tu ostaneš! My chceme mať muziku. Čo si sľúbil dobre vieš. Za nájom nám dlhuješ.

Zúfalý a celkom sám, poslal súrny telegram.

MEDUŠKA, PRÍĎ CHYTRO SEM –
STOP – LEBO SA TU ZMORDUJEM –
STOP – MUSÍM HRÁVAŤ DEŇ I NOC
– STOP – PRIVEĎ SVRČKY NA PO-
MOC – STOP.

Prišla v ten deň napoludnie a dávala rady čudné.

- Tu v meste je veľký zhon, musíš pohnúť rozumom. Na muziku, spevné tóny, majú všade gramofóny.

Podľ so mnou, mám niečo v pláne. Nahraš platňu – cvrlikanie.

Ruže ani netušili, čo Meduška s cvrč-

kom šili. Od toho dňa bez prestania záhon bol plný cvrlikania. Aj ružiam už brnia hlávky.

- Nehraj, svrček, bez prestávky. Chceme si pospať pri tichosti. Tebe tiež musia trpnúť kosti.

V záhone ďalej: cvrky-cvrk!

- Vezmite mu tie husle z rúk!

- Sestričky, veď to nehrá on. V záhone cvrká gramofón.

A zatiaľ svrček na pasienku Meduške hudie pri okienku:

- Cvrku-cvrku-cvrku-cvrk, neodídem viac z rodných lúk. Za tvoju pomoc, Meduška, budem ti hrať do uška.

Vianoce (úryvok)

Tam na samom kraji sveta, kde len zimný vietor lieta, stojí palác utešený. Čírym striebrom svetia steny. Oblôčiky dúhou hrajú, na srdcia sa podobajú. A v každom tom veľkom srdci zlatá lampa jasne blčí, do noci sa ligoce. Kalendár už oznamuje, že sa blížia Vianoce. Že len krôčik, že len krok a už príde Nový rok.

Pri paláci v pilnej práci krúžia malí snehuliaci. Nosia koše, tisnú sane, ukladajú dary na ne. Pre zvieratká po lese ich dedko Mráz donesie.

Z oblôčika dedko kuká, dlhý zoznam drží v rukách. Číta mená, adresy. A odrazu bradou mykne, pomocníka pozve si.

- Mám tu označené v krúžku: Zvláštny darček pre Medušku. Ihneď treba bežať s ním. Ja mám prácu, preto teba vypravím. Tá včielka dobrá, malá, vždy každému pomáhala. V práci bola príkladom. Dám jej niečo nevídané. Ty si vezmi rýchle sane a nájdi ten včelí dom.

Hore brehom, dolu brehom, svet je za-

padnutý snehom. Sane zvonja cinki-cin. To sa náhli snehuliáčik do dolín.

Medulienka, otvor vráta, privítaj ho ako brata. Pozri, pozri, čo ti nesie. Strieborný smrek našiel v lese. Oj, a na ňom čo je krásy – veľké hviezdy, zlaté vlasy. A pod smrekom balík. Jaj, nože chytro otváraj!

Medulienka rozosmiata otvorila dvere, vráta. Tvárička jej šťastím žiari.

- Ďakujem ti, snehuliáčik, za tie dary. Pozvem všetky chrobáčky ešte dnes. Budeže to Štedrý večer, budeže to ples. Pozdrav od nás dedka Mráza. Čo je v tomto?

- Vzácná váza.

- Váza? Aha, na kvetiny. Ale čo si do nej vložím vprostred zimy?

- Vieš, Meduška, to je váza pre šťastie. Čo dáš do nej, všetko veľké narastie. Ukladaj v nej iba samé dobroty a budeš mať v lete menej roboty. A keďže máš pekné zvyky, vždy budú mať dostatok aj chrobáčky.

Klára Jarunková by oslávila 100 rokov

Od narodenia najvýraznejšej a najprekladanejšej slovenskej spisovateľky **Kláry Jarunkovej** uplynie 28. apríla 100 rokov. Jej diela vyšli v takmer štyridsiatich jazykoch v Európe i vo svete, pričom mnohé z nich dosiahli v zahraničí náklad niekoľko stotisíc výtlačkov. Spisovateľka vytvorila moderný, svojský a neopakovateľný typ prózy pre všetky vekové kategórie.

Klára Jarunková, rodená **Chudíková** sa narodila v Červenej Skale na Horehroní. Po maturite na dievčenskom gymnáziu v Banskej Bystrici dva roky učila na základnej škole. Potom odišla do Bratislavy, kde na mestskej radnici pracovala ako úradníčka a popritom externe študovala filozofiu a slovenčinu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Štúdium však nedokončila. V rokoch 1953 a 1954 pôsobila v literárnej redakcii Československého rozhlasu, neskôr bola redaktorkou satirického časopisu Roháč. Od roku 1984 žila na dôchodku v Bratislave.

Knihy Kláry Jarunkovej čítali celé generácie detí a rodičov. Jej tvorba predstavovala novátorstvo v chápaní literatúry v období medzi detstvom, dospelosťou a dospelosťou. Na príbehoch a udalostiach z každodenného života detí a mládeže, ktoré písala v prvej osobe, vytvárala prózu plnú humoru, vtipu, hry, ale aj citlivého vnímania, hodnotenia a svojráznej reakcie na vzťahy v rodine či škole.

Reportáže, satirické črty a poviedky uverejňovala od roku 1953 časopisecky a v rozhlase. Knižne debutovala v roku 1960 cyklom humorne ladených črt

o školákoch s názvom *Hrdinský zápisník*. Pre deti a mládež potom napísala romány *Jediná* (1963), *Brat mlčanlivého vlka* (1967), *Tulák* (1973), *Tiché búrky* (1978). Z prózy pre deti sú známe tituly *O jazyčku, ktorý nechcel hovoriť* (1964), *O vtáčikovi, ktorý vedel tajomstvo* (1983), *O dievčatku, ktoré išlo hľadať rozprávku* (1984), *Dedko a vlk* (1989), *O Tomášovi, ktorý sa nebál tmy* (1978) alebo *O psovi, ktorý mal chlapca* (1974). Úspešnej spisovateľke vyšli tiež knižne *Rozprávky* (1986), *Kde bolo, tam bolo* (1980), *Deti slnka* (1962), *Zlatá sieť* (1963) a novela *Pomstiteľ* (1968). Napísala aj cestopis *Pár krokov po Brazílii* (1972), novelu *Stretnutie s nezvestným* (1978) a román *Čierny slnovrat* (1979), ktorý je situovaný do okolia Banskej Bystrice po zatlačení Slovenského národného povstania do hôr.

Na námet Jarunkovej románu *Jediná* o citovom dospievaní mladého dievčaťa nakrútili rovnomenú televíznu adaptá-

ciu (1991) a sfilmovali aj román Čierny slnovrat (1984), ktorý je silným dramatickým príbehom z čias druhej svetovej vojny. Ďalšie diela boli uvedené v rozhlasových dramatizáciách.

Spisovateľka za svoju tvorbu získala viacero významných medzinárodných ocenení. Udelili jej cenu v medzinárodnej súťaži pre mládež atómového veku (1965), Premio Europeo Citta di Caorla (1968), Premio nazionale Italiano Bancarellino (1976) a niekoľko domácich uznaní vrátane vyznamenania Rad Pribinu 1. triedy za mimoriadne zásluhy a rozvoj slovenskej kultúry, ktorý jej udelil prezident SR v roku 1996 a v roku 2004 ju ocenili Radom Ľudovíta Štúra 1. triedy. Autorka bola tiež nominovaná na Nobelovu cenu za literatúru a cenu Astrid Lindgrenovej za rok 2004. Klára Jarunková bola zakladajúcou osobnos-

ťou a dlhoročnou predsedníčkou *Klubu nezávislých spisovateľov*.

Zomrela 11. júla 2005 v Bratislave vo veku 83 rokov.

Zaujímavosti o Kláre Jarunkovej:

- *písať knihy začala, až keď mala 35 rokov*
- bola laureátkou na Nobelovu cenu za literatúru
- *písala iba ceruzkou*
- pstruha v potoku ulovila rukou
- *plávať nevedela*
- rada hľadala huby
- *bola perfekcionistka, rukopis nedala z ruky, kým s ním nebola spokojná*
- jej dcéra Danko si vytiahla na maturite zo slovenčiny otázku o svojej mame
- *jej romány Jediná, Brat mlčanlivého vlka, Čierny slnovrat, O psovi, ktorý mal chlapca, Hrdinský zápisník a Tulák preložili aj do maďarčiny*

Klára Jarunková

Brat mlčanlivého vlka

(úryvok)

Už pár dní montoval otec auto, a keď ho mal ako-tak pokope, povedal mi:

– Zajtra pôjdem doviezť mať. Pomaly sú tu Vianoce, a stvory nikde.

Naša milá mamka si urobila prázdniny. Na Všetechvätých odišla aj s Gabkou do Beňuša, už odvtedy prešli dva týždne a ona sa domov neukazuje. Len nám vypisuje, čo máme a čo nemáme robiť a každý list končí: Veľmi sa mi za Vami cnie, prídem hneď, ako vybavím záležitosti s roľou. Otec sa smeje, že by si už mohla vymyslieť niečo nové, lebo na roľu sa vyhovára dobrých desať rokov. Ale potom hodí rukou:

– Nech si tam pobudne trošku medzi ľuďmi.

A začne variť večeru. Obyčajne haľušky s bryndzou, ale takou starou, že štípe ako paprika. Lebo pred týždňom pustil na dovolenku aj Julu. Niesla mamke odkaz, aby sa vrátila domov.

– Išiel Jób po Jóba, ostali tam oba. Aspoň vidíš, Ďuro, aké je na ženy spoľahnutie, - hovorí otec.

Spočiatku nás aj bavilo variť si všelijaké volovinky a žiť ako Robinson s Piatkom a so psami namiesto divých kôz. Večer sme pozerali televíziu a spávali obidvaja dolu, v izbičke. Keď nepršalo,

sťahovali sme z hory siahovicu. Učieval som sa pri lampe, kým otec varil večeru. Ale keď jedného dňa otec zistil, že všetok riad je už špinavý, stratil trpezlivosť a vybral sa na citrónu do Beňuša.

- Nechoď domov autobusom, - vložil ma ráno pri škole, - počkáš nás u Rýdzikov.

- Prečo? - bol som sklamaný.

- Preto! - povedal otec. - Postrč ma trochu.

Motor mu zhasol, ale dolu vrškom chytil ľahko.

A ja som sa tak tešil, že budem pobeď doma celkom sám! Že zamknem chatu a odídem so psami do hôr ako osamelý lovec severu. Nájdem si stopy na snehovom poprašku a budem ich sledovať až do tmy. Psi sa už budú chcieť vrátiť, ale ja rovnomerným krokom pôjdem ďalej a ďalej do neznáma, ozbrojený brokovnicou, ďalekohľadom a loveckou baterkou. Boj sa bude triasť od strachu, aby ho zas niečo neraflo do laby, aj Strážo stíchne a bude sa mi držať za päťami, ale ja im dodám odvahy, lebo kto sa ničoho nebojí, ten dodáva smelosť aj iným. Ak v hore počujem nejaké zvuky, zakričím: Stoj, kto tam? A posvietim si baterkou. Potom rozkážem psom ľahnúť, namierim brokovnicu a možno aj vystrelím, ale to iba keď tam nič nebude. Cestou nájdem jedľovú šušku, Strážo mi donesie halúžku a urobím si loveckú fajku. Vrch šušky odlomím, jamku napchám smolou, zapálím a pohodlne posediačky si pofajčím v tme. Potom vezmem pušku, opretú o strom, prehodím ju cez plece a vrátim sa domov. Opatrím svoje gazdovstvo: prascom dám kukuricu a sliepky zavriem do drevárne. Odomknem

chatu, Žofii odrežem kus salámy, aby už prestala banovať za divými mačkami. Potom -

- K tabuliii... Trangoš!

Čo... prečo? Veď sa neskúša!

- Plášť komolého ihlana. Ráč sa zobuď a vezmi si pomôcku!

Zmýlil som sa a vybral komolý kužeľ.

- No, nevadí, - Fukač mal dobrú vôľu, - je ti sympatickejší komolý kužeľ? Prosím, môže byť aj komolý kužeľ.

Lenže ja už som bol popletený, kým mi zaplo, že síce držím komolý kužeľ, ale odpovedám z ihlana, už som dávno sedel v lavici.

- Skomolená odpoveď z komolých telies: arabská päťka. Alebo si radšej želáš rímsku? - natriasal sa Fukač po triede.

- Nijakú, - vstal som. - Ja to viem.

Dežo ma pod lavicou kopal, bál sa, že nazlostím Fukača a ten vyťahne aj jeho. Lenže sa tentoraz zmýlil, lebo Fukač mi dovolil ešte raz odpovedať. Podarilo sa bez chyby.

- No, tak to je arabská jednotka, plus predošlá päťka, spolu arabská šesťka, deleno dvomi, píšem Trangošovi arabskú trojku.

Dežo ma kopal, aby som sa ďalej nehádal. Lebo veru to spravodlivé nebolo! Keď raz viem, mám dostať jednotku. Ale trojka je trojka, vždy lepšia ako guľa, hoci aj rímska. Už som to nechal tak.

Lenže Fukač mi nedal pokoj ani potom. Stále sa mu zdalo, že drienem a treba ma budiť otázkami.

- Čo si robil v noci? - bežali za mnou chlapi cez prestávku. Vtedy v jeseni som im o Kamzíčke všetko porozprával.

- Ále, to viete, - hodil som rukou, - keď je človek v celých horách sám a má všetko na starosti, nemôže drichmať ako zabitý peň.

- Hí! - zhrkli sa okolo mňa.

- Nebál si sa?

- Celkom úplne sám!

- Strašilo ťa?

- Neblbnite, - povedal som, - strašidlá nie sú. Keď človeka niečo straší, treba sa na to ísť pozrieť.

- Hej, to sa ti povie! Neviem, či by si sa šiel v noci pozrieť, keby ti chodilo po pôjde ako nám!

Kristek býva pod cintorínom, každý druhý deň príde do školy s novou mátohou a je už celý zelený a chudý od strachu.

- Mne nič nechodilo po pôjde. Škrabalo mi na dvere. Vzdychalo a fučalo, a keď som s baterkou vyšiel do chodby, videl som, že psi skučia od strachu a pchajú sa do kuchyne.

- Koľko bolo hodín?! - skríkol Kristek a ozelenel ešte viac. - Nie dvanásť?

- Nebolo času pozerat! Strhol som z vešiaka brokovnicu.

- Ježišmária! - zašepkal Kristek. - Nemá sa otvárať! Má sa zakričať: Pánboh s nami a zlé preč!

- Otvoril si? - spýtal sa Dežo. - Prestaň, už Kristek, lebo tu umrieš od strachu.

- Najprv som sa opýtal, kto tam. Potom som odomkol a s puškou pripravenou k výstrelu som vyšiel na gánok.

- No a? - povedal Dežo. - Choď preč, Kristek, keď to nemôžeš počúvať. Bol tam niekto?

- Nik. Len pomedzi lopúchy som počul predierať sa voľačo veľké. Aj som zišiel dolu schodmi, ale préria je teraz čierna, spálená od mrazu, v noci v nej nerozoznáš nič. Keby sa prvý sneh bol na lopúchoch udržal ako na ostatnej zemi, mohol som na bielom lepšie vidieť. Aj hmla bola veľmi blízko. Tak som len pre istotu vypálil jednu šupu do neba.

Z tvorby našich básnikov

Gregor Papuček

Triolety

Neodchádzajte

Ach, naše drahé slovenské slová,
neodchádzajte preč od nás!

Núkajte sa nám znova a znova!
Ach, naše drahé slovenské slová,
reč mamina aj oteckova,
opakujte sa znova zas.

Ach, naše drahé slovenské slová,
neodchádzajte preč od nás.

Kde ste?

Dávni priatelia, kam ste odišli?
Prečo vás nenájdem, kde ste?

Vo dne v noci vás mám na mysli,
po nociach navštevujete mi sny,
dávni priatelia, kam ste odišli,
nenájdem vás na vašom mieste.

Dávni priatelia, kam ste odišli,
Prečo vás nenájdem, kde ste?

Naša Zorka

Ach, naša krásna sučka Zorka,
oj, či si ty len milá bola!

V láske voči nám si bola vzorka!
Ach, naša krásna sučka Zorka,
túlila si sa k nám ako svorka,
až kým si nám vypadla z kola!

Ach, naša krásna sučka Zorka,
oj, či si ty len milá bola!

Alexander Kormoš

Meniny

Rozkvitajú višne,
trávnatejú jarky,
rozvíja sa hruška
na meninách Jarky.

Krásna víla jari
kráča po chodníčku,
jarný vánok víta
prvú lastovičku.

Štebotavé vtáčky
prileteli včasne,
od ich čvirikania
záhradôčka žasne.

Usmieva sa slnce
na kvetnaté lúčky,
stará mama spieva
milú pieseň vnučky.

* * *

Ja nie som iba taká vzorka
vymaľovaná z rozprávok!
Som ozajstná, volám sa Zorka,
želám vám šťastný nový rok!

(Gregor Papuček: vZorka)

ŠKOLSKÉ SMIECHOTY

- Janko, vymenuj nám nejakú objemovú mieru, – vraví učiteľka.
- Liter.
- Dobre, a poznáš nejakú väčšiu?
- Áno, prosím, demižón.

Pani učiteľka v škole vyzýva žiakov:

- Tak, deti, vymenujte nejaký živle.
  - Voda, – povie Marienka.
  - Správne.
- Hlási sa Jožko:
- Prosím, slivovica. Otecko hovoril, že keď má slivovicu, tak je vo svojom živle.

Učiteľka:

- Žiaci, keď je zemetrasenie, hromy, blesky, krupobitie, čo to je? Mórisko, povedz nám to!
- Mórisko:
- Prosím, pani učiteľka, veď to je predsa politika!

Žiak dostal jednotku z odpovede zo zeme-pisu. Učiteľka mu vraví:

- Daj žiacku knižku.

Žiak na to:

- Nevie, kde je.

Spolužiak mu povie:

- Tak na, tu máš moju.

Učiteľ dáva žiakom slovnú úlohu:

- Z mesta A vyrazí auto rýchlosťou 150 km za hodinu, z mesta B vyrazí auto rýchlosťou 180 km za hodinu. Kde sa stretnú?
- Jeden zo žiakov pohotovo zareaguje:
- Na dopravnom inšpektoráte, pán učiteľ.

Janko príde do školy a učiteľka sa ho pýta:

- Janko, z čoho máš takú veľkú modrinu na hlave?
- Ale, uštipla ma osa...
- No z toho takú veľkú modrinu mať nemôžeš.
- To mám z toho, že ju chcel ocko zabiť lopatou, ale nestihol.

Na hodine chémie sa učiteľ pýta:

- Kto nám povie, ako sa dá pomocou vody získať svetlo?
- Stačí umyť okno, pán učiteľ.

V prvej triede sa v septembri pýta pani učiteľka:

- Kto vie, koľko je 1+2?

Nikto sa nehlási.

- To naozaj nikto nevie?

Po chvíľke sa nesmelo prihlási jedno dievčatko:

- Ja teda neviem, koľko je 1+2, ale určite je to to isté, ako 2+1, pretože operácia sčítania je na telese reálnych číslíc kumulatívna!

Učiteľka sa pýta žiaka:

- Koľko rokov má dnes človek, ktorý sa narodil v roku 1984?
- Muž či žena?

Učiteľka dala žiakom slohovú úlohu na tému: Keby som bol riaditeľom firmy. Všetci žiaci sa pustili do písania, iba Matej nie.

- Prečo nepíšeš? – pýta sa učiteľka.
- Čakám na sekretárku.

KRÍŽOVKA PRE DETI

DK	meno Antona	1	časť okienka			ústroj zraku	rádium (zn.)	jadro slova!	2
mastná látko				Adam Krt (skr.)	dravý vták nemá rota				
očná lekárka (hovor.)								aj (kratšie) ich osobám	
nejaký človek							vnútro sita		
vnútro kola							Majstrov- stvá Euró- py (skr.)		
	síra (zn.) väčší vodný tok							začiatok roboty jeho osoba	
necelý rok							americký súhlas seba		
nie nám			2 + 1			nočné vidiny ročné obdobie			
tr....., pokuta				vnútro rosy	moja osoba prázdny liek			rímskych 1050	
ženské meno (Karolína)							meter (zn.) jadro slivy		Pomôcky: OČIARKA OROL NIEKTO
začiatok abecedy		tvoril iskry							AUTOR: Gregor Papuček

Mnohé doterajšie vedecké výskumy, ale aj osobné skúsenosti zberateľov našej slovenskej ľudovej slovesnosti (piesní, rozprávok, poviedok, veršovačiek atď.) svedčia o tom, že táto súčasť ľudovej kultúry *bola a miestami podnes je bohatá*. Často sa o ňu opierame aj pri zostavovaní našich krížoviek. Nie je tomu inak ani v tomto prípade. V starodávnej dedinke *Pleš* (dnes *Mlynky*) si ti starší takto spomínali na dávnejšie časy: „*Ked sem chodil do školky*“ (pokračovanie sme uložili do **1. a 2. časti tajničky**) a potom pokračovali: „*Jeden, dva, tri, štyri, to sú pekné litery.*“ Vylúštenie pošlite do 31. marca 2022 na adresu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku: 1114 Budapest, Fadrusz u. 11/A. Úspešných lúštitel'ov odmeníme.

KRÍŽOVKA NÁŠHO KALENDÁRA

NK	hudobné dielo	1	odplata za istú činnosť	prázdný tip!	časť aoristu		
S..... šiesty deň týždňa							
2		O				R	
mesto v Nemecku				.....k, 365 dní mne, kratšie			
zbor zástupcov ľudu					rímskych 5 sečná zbraň		
	duša, po latinsky alebo (bás.)						
k... jedlo				mravouka rozum			
udieraj			významný vedec malej Arane				
omámenie (kniž.)					meno L'uboša povrchová baňa		
	příklad (skr.) poľský generál			mužské meno jadro oka			
chybným tovarom						bór (zn.) meno izabely	ruský súhlas
jeden, po nemecky				meter (zn.) kr..... panovník	aj (kratšie) ameri- cium (zn.)	stred Modry rímskych 500	
intenzívne robí					možno jadro slova		
		T					Pomôcky: ANIMA, ACOR, LOTAR
							AUTOR: Gregor Papuček

Milí lúštitelia, na fotografii je **Laco Zrubec** (*1931 Šurany – †2011 Nitra), slovenský spisovateľ a scenárista, autor literatúry faktu. Vydal celý rad zaujímavých kníh. Keď sme sa my, slovenskí spisovatelia žijúci v Maďarsku, s ním zoznámili, býval v Nitre pod Zoborom a bol aktívnym členom *Nitrianskej odbočky Spolku slovenských spisovateľov*. Členmi odbočky boli aj niekoľkí pracovníci miestnej *Univerzity Konštantína Filozofa*. Vydávali vyše 400-stranovú ročenku – reprezentatívny *Almanach Nitra*, v ktorom uverejňovali aj ukážky z našich diel. Laco nás pravidelne pozýval na ich podujatia. Chodili sme do *Nitry*, ale stretávali sme sa aj v *Komárne* a *Bratislave*. S úctou a vďakou si na neho spomíname, lebo (dokončenie je v **1. a 2. časti tajničky**). Vylúštenie pošlite do 31. marca 2022 na adresu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku: 1114 Budapešť, Fadrusz u. 11/A. Úspešných lúštitel'ov odmeníme.

ŽENÁM A DIEVČATÁM

Príliš prepečené hranolčky alebo hrianky nám neprospievajú

Spôsob prípravy potravín je dôležitý. Pri nevhodnom spracovaní sa v nich totiž môžu objaviť látky, ktoré sú pre naše zdravie škodlivé. Jednou z nich je akrylamid. Akrylamid je chemická látka, ktorá sa prirodzene tvorí počas spracovania pri teplotách vyšších ako 120 °C v potravinách, ktoré obsahujú veľa škrobu. Medzi takého potraviny patria napríklad zemiakové hranolčky, zemiakové lupienky, káva a jej náhrady, ale aj potraviny z obilnín, napríklad raňajkové cereálie, sušienky, či hrianky.

– Akrylamid sa tvorí z cukrov a aminokyselín, najmä z asparagínu, ktoré sa prirodzene vyskytujú v mnohých potravinách, – vysvetľuje **Katarína Kromerová**, poverená vykonávaním funkcie riaditeľky odboru bezpečnosti potravín a výživy Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Chemickým procesom, ktorý sa nazýva *Maillardova reakcia*, sa vytvoria látky, ktoré dodávajú potravinám chuť a arómu. Spôsobuje to tiež zhnednutie potravín, ale aj tvorbu akrylamidu.

Laboratórne testy na zvieratách ukázali, že akrylamid zvyšuje riziko vzniku rakoviny. Aj ľudia by si naň teda mali dávať pozor. Pri tepelne upravených jedlách, ktoré obsahujú škrob, sa mu síce nedá úplne vyhnúť, ale dodržiavaním niekoľkých jednoduchých pravidiel do-

kázate množstvo akrylamidu v potravinách znížiť.

Ako variť zdravšie?

- *Všeobecné pravidlo je jedlo nespáliť, iba jemne prepiecť. Najdôležitejšie je neprehnať to s vyprážaním a opekaním.*
- Dodržujte odporúčané časy a teploty prípravy jedla.
- *Máte radi chrumkavé hrianky? Toastový chlieb je však lepšie opekať do zlatistej farby, nie až dohned. Platí to aj pri pečení a vyprážaní zemiakových výrobkov, ako sú hranolčky a krokety. Aj tu platí „zlatá“ stredná cesta.*
- Zemiaky neskladujte v chladničke. Zvyšuje to v nich hladinu cukru, čím sa môže zvýšiť aj tvorba akrylamidu počas ich tepelnej úpravy. Správne je skladovať zemiaky na tmavom, suchom a chladnom mieste.
- *Jedzte vyváženú stravu a jedlá pripravujte rozmanitými spôsobmi. Obmedzte fritovanie a vyprážanie.*

Európske štáty zhromažďujú údaje o množstvách akrylamidu a odborníci z Európskeho úradu pre bezpečnosť potravín (EFSA) tieto údaje vyhodnocujú. Európski výskumníci sa snažia lepšie pochopiť, ako sa akrylamid vytvára počas spracovania potravín a hľadajú spôsoby, ako jeho výskyt v potravinách znížiť.

Aj Slovenskí vedci sa dlhodobo venujú výskumu znižovania akrylamidu v potravinách. V roku 2020 získal v kategórii INOVÁCIA ocenenie *Spôsob výroby pufovaných produktov so zníženým obsahom akrylamidu*. Víťazná inovácia pochádza z Výskumného ústavu potravinárskeho v Bratislave, Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra, ktorý je

príspevkovou organizáciou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Technológia sa týka špeciálneho spôsobu ošetrovania cereálnych múk, z ktorých sa vyrábajú pufované výrobky, čím sa podstatne zníži obsah akrylamidu a výrobky si pritom zachovávajú pôvodné atraktívne senzorické vlastnosti.

(mpr.sk)

Plnené zemiaky ako predjedlo

POTREBUJEME:

- 1 kg zemiakov
- 2 natvrdo uvarené vajcia
- 2 kyslé uhorky
- 2 cibule
- 2 jablká
- 150 g syra

Pekné veľké zemiaky upečieme v šupke v rúre. Prekrojíme ich na polovicu a vydlabeme vnútro. Vajcia, uhorky, cibuľu a jablko nakrájame na malé kúsky. Osolíme, okoreníme a pridáme horčicu. Touto zmesou naplníme zemiaky. Prekryjeme plátkom syra a zapečieme.

Zemiaková polievka na kyslo s lesnými hubami a slaninkou

POTREBUJEME:

- 4 zemiaky
- hrst sušených húb
- 200 ml mlieka
- 200 ml pochúťkovej smotany
- 2 PL hladkej múky
- cukor
- ocot
- 100 g slaniny

Huby namočíme na hodinu do vody. Zemiaky nakrájame na kocky a dáme variť, osolíme a okoreníme. Z húb vyžmýkame vodu a pridáme ich do polievky. Varíme, až kým zemiaky nezmäknú. Z mlieka, smotany a múky pripravíme zátrepku, vlejeme ju do polievky a necháme zovrieť. Odstavíme a dochutíme cukrom a octom. Podávame s opraženou slaninkou.

Zapekané zemiaky s bryndzou

POTREBUJEME:

- 1,2 kg zemiakov
- 3 vajcia
- 100 g bryndze
- 2 dl mlieka
- soľ a korenie
- petržlenovú vňať

Umyté zemiaky uvaríme, olúpeme, pokrájame na kolieska a mierne opečieme. Zalejeme ich mliekom, v ktorom sme rozšľahali vajcia, soľ, bryndzu, nasekanú petržlenovú vňať a korenie. Poliate zemiaky zapečieme v rúre. Podávame so zeleninou.

Rýnsky zemiakový koláč

POTREBUJEME:

- 2 kg zemiakov
- 250 g údeného mäsa
- 2 cibule
- 1 žemľu
- soľ, korenie, muškátový oriešok
- 2 vajcia
- 20 g masla a smotanu
- syr Gouda

Zemiaky a cibuľu olúpeme a nastrúhame. Mäso pokrájame na malé kocky. Mäso a namočenú, dobre vyžmýkanú žemľu zmiešame spolu so zemiakmi. Zmes dáme do ohňovzdornej formy. Nastrúhaný syr zmiešame so smotanou, korením a vajcami. Pečieme približne 35 minút pri teplote 175 stupňov.

Slivkové gule zo zemiakového cesta

POTREBUJEME:

- 1 kg zemiakov
- 2 ks vajcia
- 2 PL oleja
- štipku soli
- 250-280 g polohrubej múky
- 150 g strúhanky
- trochu oleja na opraženie strúhanky (alebo maslo)
- slivky

Zemiaky uvarené v šupke očistíme, nastrúhame na jemnom strúhadle. Pridáme soľ, polohrubú múku (podľa potreby) a vajce. Vypracujeme cesto. Cesto vyvalkáme a nožíkom nakrájame štvorčeky, do ktorých kladieme vykôstkované slivky. Zo štvorčekov urobíme guľky, ktoré uvaríme vo vriacej vode. Keď vyplávajú na povrch, vyberieme ich a obalíme v opraženej strúhanke.

Zemiaky prosievajú krásu

Klasické *zemiaky* predstavujú jednu zo základných a najpoužívanějších surovín v slovenskej kuchyni. Využívajú sa najmä ako *príloha*, napríklad vo forme varených či pečených zemiakov alebo kaše, no rovnako sa z nich pripravujú rozličné chutné pokrmy, ako sú *francúzske zemiaky*, *zemiakový šalát*, *kyslá zemiaková polievka*, *zemiakové placky*, alebo *halušky*. Skrátka, bez zemiakov sa zaobíde len málokto slovenská domácnosť. Často sa však na zemiaky pozerá ako na potravinu, ktorá nemá úplne právoplatné miesto v zdravom jedálničku, či potravine, z ktorej sa priberá a nie je vhodné konzumovať ju ani pri diéte. Pravdou je, že zemiaky sú v prvom rade veľmi výživné a majú nám čo ponúknuť. Samozrejme, záleží na tom, *ako sú pripravené*. Kým vysmážané hranolky najzdravšie rozhodne nie sú, zemiaky varené v šupke či pripravené na pare sú skvelou voľbou. Prečo ich konzumovať pravidelne?

Sú zdrojom vitamínu C

Zemiaky predstavujú chutnú a výživovo hodnotnú potravinu. Na prekvapenie sú napríklad slušným zdrojom vitamínu C. Obsah tohto vitamínu sa môže v zemiakoch líšiť, na množstvo vplýva napríklad

dĺžka skladovania, ale aj spôsob tepelnej úpravy. No priemerne môžeme nájsť v zemiakoch okolo 8 až 20 mg vitamínu C na stogramovú porciu. Značné množstvo céčka si môžeme doplniť napríklad pečenými zemiakmi v šupke. Spomínaný vitamín je pritom nevyhnutný pre správnu funkciu imunitného systému a obranyschopnosť organizmu proti infekčným ochoreniam. Zabudnúť nemôžeme ani na jeho silné antioxidačné účinky.

Sú významným zdrojom minerálov

V zemiakoch toho nájdeme omnoho viac. Obsahujú tiež viaceré vitamíny skupiny B, vrátane tiamínu, riboflavínu či pyridoxínu. Mnohé B vitamíny majú význam napríklad z hľadiska funkcie nervového systému či zdravia kože. Zemiaky sú však rovnako skvelým zdrojom dlhého radu minerálnych látok a stopových prvkov. Nájdeme v nich veľké množstvo draslíka, no telu doplnia aj určité množstvo železa, fosforu, zinku, horčíka alebo vápnika.

Dobre zasýtia

V zložení zemiakov nájdeme značné množstvo polysacharidov a vlákniny, okrem toho i menšie množstvo bielko-

vín. Vďaka svojmu zloženiu nás dokážu dobre zasýtiť na dlhší čas a ochrániť tým pred neskoršími návalmi hladu. Zemiaky však z veľkej časti obsahujú vodu a pre niekoho môže byť výhodou, že v nich nenájdeme v podstate takmer žiadenu tuk. Zemiaky dokonca nie sú ani veľmi kalorické, samozrejme, ak nerátame zemiaky vo forme hranolčiek či slaných lupienkov. Varené zemiaky majú spravidla menej kalórií ako ryža či cestoviny. A keďže dokážu človeka dobre zasýtiť a doplnia mu mnohé potrebné živiny, nie je dôvod na to, prečo ich v primeranom množstve nepridať aj do diétného jedálnička. Zemiaky navyše predstavujú skutočne lacný zdroj energie.

Majú priaznivý vplyv na trávenie

Ako sme spomenuli vyššie, zemiaky sú pre nás i zdrojom vlákniny. Vláknina nášmu telu nesmie nikdy chýbať. Je totiž dôležitá pre správne trávenie a hlavne činnosť čriev. Napomáha skracovať dobu, počas ktorej zostáva potrava v črevách. Nedostatok vlákniny na seba preto často upozorní práve nepravidelným vyprázdňovaním a zápchou. Značné množstvo vlákniny však nájdeme hlavne v šupke a tesne pod ňou. Práve preto sa oplatí zemiaky nešúpať. So šupkou ich môžete variť, pripravovať na pare aj piecť. Sú to najlepšie spôsoby, ako pripraviť zemiaky čo najzdravšie.

Pomáhajú pri vysokom tlaku

Klasické zemiaky môžu prospievať kardiovaskulárnemu systému, a teda srdcu a cievam. Prospešná je v tomto smere, sa-

mozrejme, konzumácia zdravo pripravených zemiakov, nie olejom nasiaknutých hranolčiek či solených lupienkov so značným obsahom sodíka. Zemiaky ako také ukrývajú veľké množstvo draslíka, ktorý je nevyhnutný pri udržiavaní optimálneho krvného tlaku. Zdravo pripravené zemiaky sú tak vítané v jedálničku pri problémoch s vysokým tlakom, ktorý môže zvyšovať riziko srdcových a cievnych ochorení. Varené zemiaky však možno zahrnúť do stravy aj pri vysokom cholesterole. Okrem toho zemiaky ukrývajú i mnohé ďalšie látky, vrátane vitamínov a minerálov, ktoré sú potrebné pre zdravie a správnu funkciu srdca a ciev.

Prospievajú pokožke

Keďže sú zemiaky plné vitamínov a minerálov, ich zaradením do svojho jedálnička v primeranom množstve tiež môžeme podporiť zdravie svojej pokožky. Už sme spomenuli, že naša pokožka potrebuje napríklad i mnohé vitamíny skupiny B. V zemiakoch však nájdeme aj céčko, ktoré je dôležité nielen pre imunitu, ale vďaka antioxidačnému pôsobeniu chráni pokožku pred predčasným starnutím. Rovnako je tento vitamín dôležitý pre tvorbu kolagénu, ktorý je súčasťou našej kože a ktorého nedostatok sa okrem iného prejavuje tvorbou vrások a ochabovaním kontúr. Pre pokožku sú prospešné aj rôzne minerály obsiahnuté v zemiakoch, vrátane zinku. Zemiaky však koži nepomáhajú len zvnútra. Sú napríklad skvelou surovinou do domácich pleťových masiek a rovnako upokoja slnkom spálenú pokožku.

(*tvojezdravie.sk*)

ZASMEJME SA!

Manželka čaká na svojho muža, ktorý sa išiel zabávať s priateľmi. Keďže sa do rána nevrátil, manželka odišla do práce. Keď sa vrátila domov, zastihne svojho muža ako sedí na pohovke a drží nad hlavou dáždňik.

– Prosím ťa, čo to robíš? – vykrikuje žena.
– Čakám búrku, – skormútene odpovie polovička.

– Počul som, že si sa pohádal so ženou. Čo sa stalo?

– Nevedeli sme sa dohodnúť ohľadom dovolenky.

– Ako to?

– Ja som chcel ísť za každú cenu na Kanárske ostrovy a ona zas chcela ísť za každú cenu so mnou.

Príde zajac do krčmy a hovorí krčmárovi:

– Máš chleba?

On mu odpovie:

– Nemám chleba!

– Máš chleba?

– Nemám chleba! Ešte raz sa opýtaš, či mám chleba, tak chytím klinec a prebijem ti pysk o barový stôl!

– Máš klinec?

– Nemám klinec!

– Máš chleba?

Hovorí lekár v ordinácii pacientovi:

– Na vašu nespavosť vám dám také lieky, že po nich zaspíte ako keď vás do vody hodia.

– To nerobte, pán doktor.

– A prečo nie?

– Ja vôbec neviem plávať!

Novinárka išla po predmestí a všimla si jedného malého starčeka, ako si na hojdacom kresle užíva slnečných lúčov. Došla nápad a ide k nemu:

– Dobrý deň, pane. Nemohla som si nevšimnúť, ako vyzeráte spokojne. Mohli by ste mi pre naše noviny prezradiť recept na spokojný dlhý život?

– Fajčím denne tri krabičky cigariet, za týždeň vypijem bedňu whisky, jem masťné jedlá a zásadne necvičím.

– To znie naozaj zaujímavo. A koľko máte rokov?

– Tridsaťjeden.

Výstava avantgardného umenia. Jeden z obrazov je vlastne iba holý rám a pri ňom je nálepka s nápisom „Kravy na paši“. – A kde je vlastne tá paša? – pýta sa jeden návštevník autora.

– Zožrali ju kravy, – odvetí autor obrazu.

– A kde sú tie kravy?

– Keď už nebolo čo jesť, tak išli preč.

Nahnevaný dedko sedí na priedomí, lebo sa pohádal s babkou. Odrazu počuje z amplióna:

– Vykupujem staré železo, staré periny!

Dedko si šomre popod nos:

– A staré baby neberieš?

Viete, koľko policajtov treba na namontovanie žiarovky?

Desiatich – jeden stojí na stoličke a drží žiarovku. Štyria točia stoličku. Ďalší štyria točia naopak, aby sa tým prvým štyrom nezatočila hlava. No a posledný stráži pri dverách, aby nešiel prúd.

OBSAH

12 mesiacov / 12 prírodných krás pri našich osadách:

Planina v Bukových horách,, Rímske kúpele v Bakonskom lese, Jaskyňa Szelim v Tatabáni, Vrch Naszály nad Vacovom, Banské jazero, Andezitová jaskyňa Praki, Čemerská praslatica, Kamenná kaverna v Santove, Roklina Dera v Mlynkoch, Arborétum v Sarvaši, Pusta vo Veľkom Kopánči, Banské jazera v Jamine	5
Alžbeta Hollerová Račková: Bohatstvo	28
Deň Slovákov v Maďarsku v Tardoši	31
Anton Paulik: O parlamentnom cykle 2018 – 2022	35
Politické dianie vo fotografiách	39
Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku sa nezastavil	53
Knižná žatva Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku	55
Z činnosti Slovenského divadla Vertigo	57
Z činnosti Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku	59
Z činnosti Knižnice a dokumentačného centra Slovákov v Maďarsku	61
Činnosť našich občianskych organizácií s celoštátnou pôsobnosťou / Organizácia slovenskej mládeže v Maďarsku	63
Desaťročnica Slovenského spolku Identita	66
Únia slovenských organizácií v Maďarsku	69
Predstavujeme Zväz Slovákov v Maďarsku	71
Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku a Novohradské národnostné stretnutie	73
Zo života našich osád	75
Po nábreží koník beží / Zuzka zo spevavej slovenskej rodiny (Zuzana Hollósyová), Jeden kováč koňa kuje... (Štefan Hlodík), Ján Meliš je pyšný na svojich predkov, Od zatiaľ Slováka po genetický kód (Matej Šipický), Jubileum v dobrom zdraví je dôvod k radosti – Zhovárame sa s Katarínou Maruzsovou Šebovou	113
Tešedík a Sarvaš / Mesto osídlili Slováci evanjelického vierovyznania pred 300 rokmi	131
Dvestoosemdesiat rokov života Slovákov v Peterke	135
Mesto Pilíš založili Slováci v roku 1722 / Ako sa osada vyvíjala, čo prezrádzajú matriky a iné dokumenty? (K 300. výročiu založenia)	139
275. výročie znovuzaloženia Mlynkov	143

Po 75 rokoch od výmeny obyvateľstva / S čistým svedomím nezabúdania na rodné roviny Dolnej zeme presídlení Slováci z Maďarska prijímali neraz neľahký údel aj v domovine predkov	145
Pavel Valaský – skvelý duchovný pastier, cirkevný a literárny historik (K 280. výročiu narodenia)	153
Monografia O storočnom Čabianskom kalendári	156
Pavol Samuel: Pyšná ruža – Spomínanie	160
Storočnica veľikána slovenskej kultúry Vladimíra Mináča	161
Z nových básní Gregora Papučka	163
Zoltán Bárkányi Valkán: Pletkárky	166
Z kresťanského sveta / duchovný život našich Slovákov vo fotografiách	169
Deti a mládež / Zo života našich školákov	179
O komlóšskom „vynálezcovi“	210
Naše školy	211
Detský kútik	235
Školské smiechoty	244
Krížovka pre deti	245
Krížovka Nášho kalendára	246
Ženám a dievčatám	247
Zasmejme sa!	252

Készült a Croatica Nonprofit Kft. gondozásában

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató

Oplatí sa nás predplatiť

Buďte stálym čitateľom jediných slovenských novín v Maďarsku!

Týždenník Slovákov v Maďarsku *Ludové noviny*, ktorý vychádza nepretržite od roku 1957, sa snaží o zachovanie a zveľaďovanie nášho materinského jazyka a kultúry. To je však možné iba v úzkom kontakte s vami, ktorí máte nárok na zaujímavé a poučné čítanie v slovenčine, na fotografiami bohato ilustrované noviny, ktoré z týždňa na týždeň informujú o živote Slovákov v Maďarsku v našom materinskom jazyku. Nové vedenie týždenníka, redakcia a vydavateľ sa snažia o obsahovú a formálnu obnovu *Ludových novín*. Naš týždenník chce ponúknuť čitateľom všetkých vekových kategórií zaujímavé čítanie v oblasti kultúry, politiky, mládeže, literatúry a pod.

Naš týždenník rozširuje a predplatné prijíma Maďarská pošta, noviny si možno predplatiť na každom poštovom úrade a u poštových doručovateľov. Stačí uviesť identifikačné číslo *Ludových novín* (lapkód) – 15 200 a oznámiť, na aké obdobie si chcete noviny predplatiť. S radosťou vás informujeme o tom, že odtiaľto znovu možno uhradiť predplatné aj pripojenou poštovou poukážkou.

Predplatné na 1 rok: 7 320 Ft, na ½ roka 3 660 Ft, na ¼ roka: 1 830 Ft.

Na poukážke treba uviesť presnú sumu. Ak zaplatíte len časť z uvedenej sumy, časopis vám budú doručovať iba v zaplatenej hodnote. Objednávky treba poslať na adresu Maďarskej pošty, ktorá sa stará aj o inkasovanie predplatného. Pred jeho vypršaním dostanete od pošty oznámenie s možnosťou predĺžiť predplatenie týždenníka.

Redakcia i vydavateľ *Ludových novín* sa snažia o to, aby sa časopis dostal ku každému, kto má oň záujem. V prípade reklamácií sa obráťte s dôverou na patričné oddelenie pošty (tel.: +36 1 767 8262), resp. na redakciu *Ludových novín*.

Telefón:

(+36 1) 878 1431

Tel./ Fax:

(+36 1) 878 1432

E-mail:

ludove@luno.hu

Poštová adresa:

1555 Budapest, Pf. 99.

OBJEDNÁVKA

Objednávam týždenník LUDOVÉ NOVINY v _____ exemplároch.

Predplatné:

☐ na 1 rok (7 320 Ft)   ☐ na 1/2 roka (3 660 Ft)   ☐ na 1/4 roka (1 830 Ft)

Predplatiteľské obdobie: od _____ do _____

Objednávateľ (platca): _____

Adresa: _____

Adresa príjemcu: _____

(Treba vyplniť iba v tom prípade, ak adresa príjemcu nie je totožná s adresou objednávateľa.)

podpis

Objednávku podajte v obálke na pošte na nasledujúcu adresu:

Hírlap Igazgatóság 1900 Budapest

